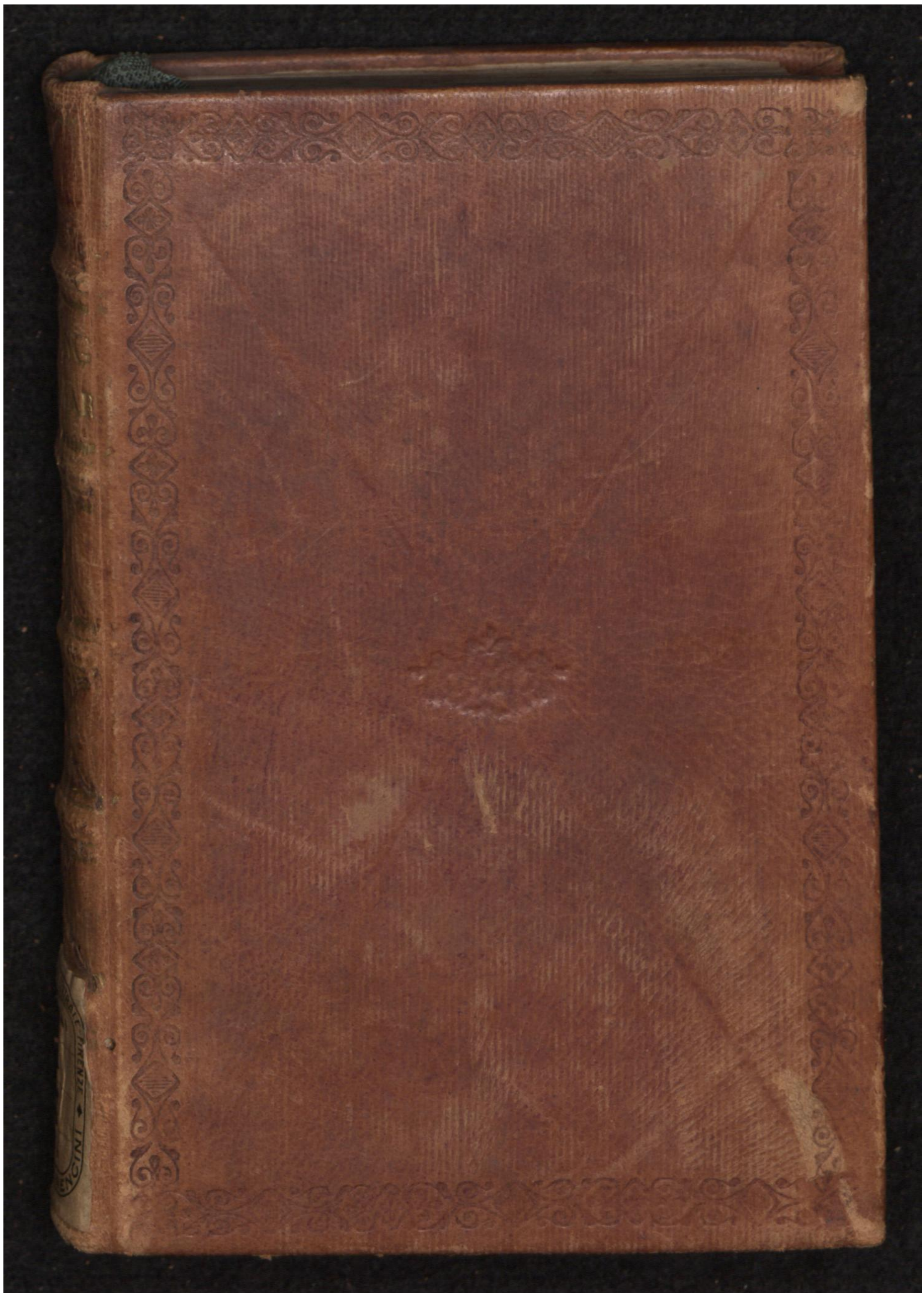
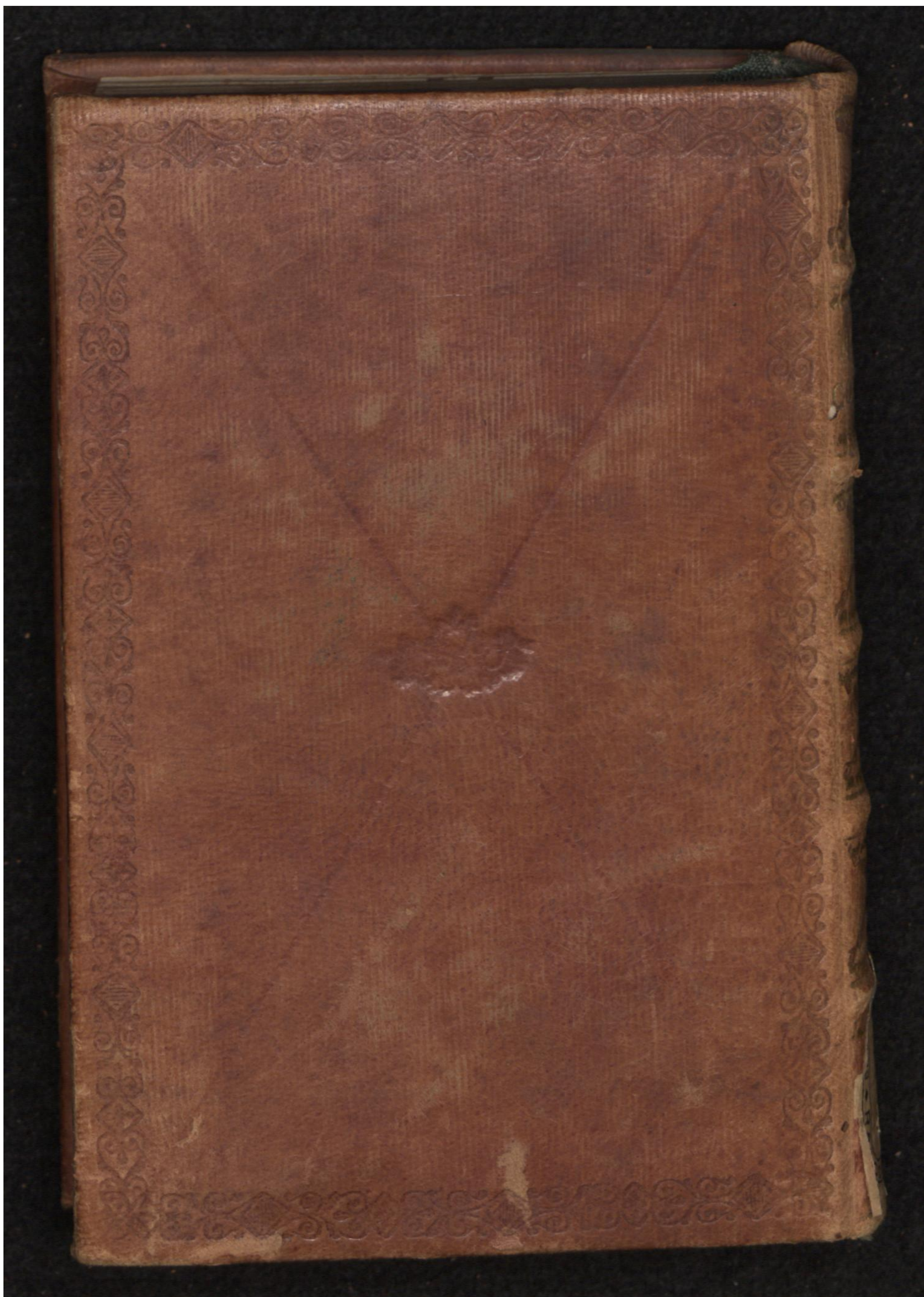

ALDINI
I
4
38

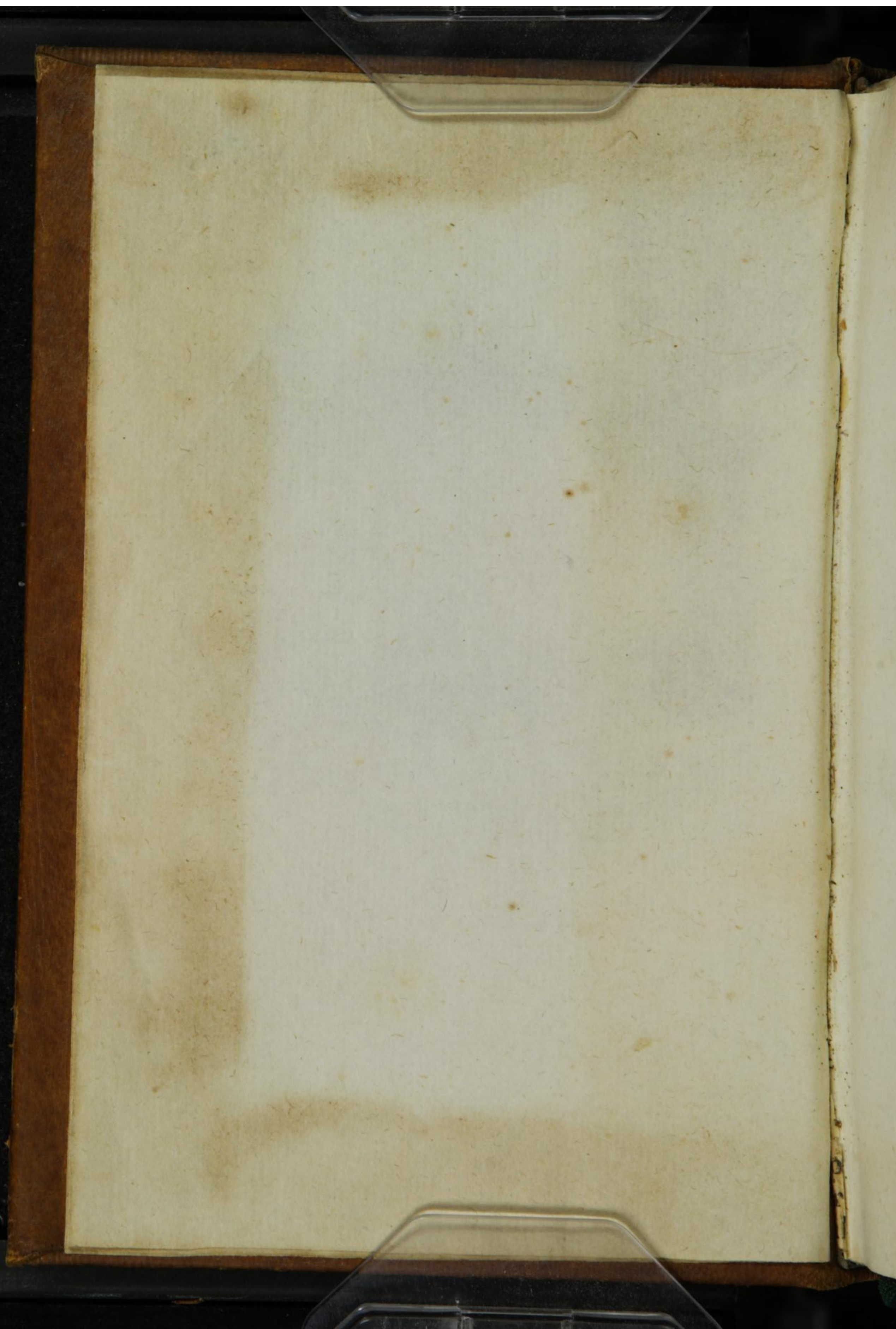

Ald. 1/

Ex Libris Joannis Nencini
1874

COMMENTARIA IN PRIMAM D. IOANNIS EPISTOLAM, IO. BAPTISTA FOLENGIO MONACHO MANTVANO AVCTORE.

Cum priuilegio Pauli III. Pont. Max. & Senatus Veneti, ad annos decem.

VENETIIS, M. D. XLVI.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI, CHRISTI'que ecclesiæ Cardinali domino domino Reginaldo Polo, Ioannes Baptista Folengius S. D.

q VO'D te diligam, pater, atque obseruem, in causa est tua integritas. quòd te admirer, uirtus, iunctáq; cum amplitudine dignitatis mansuetudo. quòd deinceps te uelutì quoddam diuinitatis simulacrum è cœlo lapsum cum unenerer, tum (ferè dixi adorem) amplectar, & exosculer, tua illa facit nota omnibus in aduersis patientia, euentuumq; humanorum alta quædam despectio, & risus. Postremo autem quòd te, uirum alioqui præclarissimis in rebus occupatissimum, meo isto quinquemestri partu audeam onerare, spes lucri est. At lucrum id esto mihi quamoptatissimũ, si te adeo strictim deuincire potero, ut tu mihi perpetuo patronus sis, ego cliens: seu mauis ex seruis unus, quod aiunt, emptis de lapide. modo de tuis unus dicar, triumpho. Vale tui ordinis & fax, & sol.

INDEX EORVM, QVAE TRA-
CTANTVR.

A

* ij

H

I

FINIS.

ERRATA.

car. 1. linea 9. lege quòd illius. car. 50. linea 19. & illo quidem. car. 40. linea 60. indignabunde. car. 82. linea 22. opera fidei. car. 106. linea 17. tantæ est. car. 114. linea 60. in quo sumus. car. 114. linea 20. in felicissimam.

COMMENTARII IN EPISTOlam Diui Ioannis primam, ad monachos solitudinis Casinensis, Ioanne Baptista Folengio Mantuano Diui Benedicti monacho, autore.

PROLOGVS.

INTERPRETATVRVS uobis christianam philosophiam, quæ dilectione, ac tum in Deum tum in homines, qua potissimum Deo similes efficimur, charitate nititur; à uiro illo, atque eius scriptis, quem dominus IESVS nobiscum uiuens tam charum habuit, ut matrem illi suam moriens commendauerit, exordium sumam. Rem arduam tento, atque eo difficiliorem, quo illius uirtus à plerisque mortalium ignoratur: imo, quòd narrationem impedit, & nota, & in oculis omnium posita dissimulatur, ac tanquam res ludicra irridetur. Iam amor mutuus, nodus nimirum totius perfectionis christianæ, refrixit, atque odiosus factus est. Omnes contra CHRISTI doctrinam quærũt, quæ sua sunt: quod non agit charitas; quæ, ut inquit Paulus, benigna est, nempe liberalis, & in alienis com modis tota posita. Quare illius religio, quæ amore constat, queri merito posset, obscurum iam sibi locum in terris etiam apud illos esse, qui uel carnis, uel religionis affinitate coniuncti, nihil tam horrent, quàm amoris nomen. Et tamen sua passim in lege CHRISTVS necessarium eum esse ad assequendam bea

titudinem ita frequenter inculcat, ut penè nihil aliud quã uerbo, quã uita docere uoluisse appareat. Vnde nõ absque mysterio se uitem, nos palmites, se pastorem, nos oues, se patrem, se conuiuatorem nuncupat, nos filios & conuiuas. Quid, oro, hisce appellationibus affinius? quid coniunctius? uerum suauitate istiusmodi mutua, proprij amoris felle contaminata, sublimis ille rerum diuinarum gustus, quo anima in hoc ægerrimo uitæ statu alitur, ac in sponsi sinu deliciatur, deperit; fiuntq; amara omnia inter homines, aspera, difficilia, atque odiorum plenissima. Hinc porrò rixæ istæ infinitæ bellorum, in coniugijs perfidia, in contractibus, in mercimonijs, in ipsaq; religionis, ne dicam religionum persuasione discordia, ac lites, tanquam lerneæ hydræ capita emersere. Puto & hanc ob causam occultum illud uirus, quo uniuersus iam infectus est orbis, edisserendi, peruestigandiq; illa, quæ temeritatem omnino nostram latere uoluit altissimus, dimanasse. Nam omissa cura intelligendi, quæ Deus iussit, quæq; sua in religione seruari præcepit, in disquirenda diuinæ prouidentiæ ac uoluntatis abysso cuncti ferè occupamur. Quid? nonne ex parum cauta, ne dicam arroganti, quorundam persuasione, & libertate, acerrimi iam facti sunt hostes inter se se gratia & arbitrium? Quantam, Deus bone, segnitiem apud nonnullos, atque ad actiones illas, quibus fulcitur charitas, fidesq;, tanquam arbor baccis & fructibus honestatur, ignauiam peperit prædestinationis opinio nimium pertinax, ac suis nuda membris præscientia. Cum omnia quidem à Deo

circa mortalium curationem facta sint, fiantq; in dies in pondere & mensura, id est, sapientissime, irreprehensibiliq; ratione & iudicio, nihilo tamen minus usque eò nostra iam processit audacia, ut incredibili animarum iactura & damno ipsum ferè Deum in rerum administrandarum prouidentia cæcutire, atque in distribuendis sui sanctissimi Spiritus donis hallucinari uelimus. Qui cunctis calculis fauent arbitrio, uix gratiam admittunt. Qui gratiæ, ullo absque medio, aut donorum consideratione, etiam ipsum arbitrij nomē auersantur, prædestinationemq; ne dicam tantum opponunt, contenduntq; arbitrium humanum cum prædestinatione minime coire posse. In his igitur difficillimis, atque hominum captum obruentibus distenti plerique, quæ sciri oportuit, omittunt. Proinde nescio qua sermonum nouitate, atque opinionum insolentia contenti, ne digitum quidem ad ueras pietatis actiones promouent. Alget CHRISTVS in pauperibus, atque in squalore carceris pro his, qui alieno premuntur ære, & usuris, emoritur: fame, sitiq; enecatur horum loco, qui quadruplatorum obnoxij sunt delationibus, & cathenis; quique liberorum gregibus onusti, uix cibario uescuntur pane. Ad hæc infinitis cum irretiti sint homines uitiorum errorumq; nexibus, nos tamen tetra hæc spectacula crudelissimo prætereuntes animo stomachamur, si quis ueram salutis rationem sitam esse memoret in abdicatione proprij amoris, ac studio conciliandi nobis CHRISTI, in ferendaq; eius cruce, non in discutienda definiendaq; illius maiestate, ipsi soli nota, atque illi, cui uo-

luerit Pater reuelare. Est enim Patrum diffinitio ue ram contemplandi uiam non in scientia solum, aut gustu illo suaui, qui cum pure orantibus communicatur, positam esse, sed in cognitione potissimum nostri, atque humili nostræ tenuitatis sensu; unde amor oritur ad proximum, ac nostri odium. Vere tunc quidem fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, cor scilicet pium, & humile, non curiosum, sibiq; placens, procax, suspitiosum, & in his rimandis, quæ altissima obtecta sunt caligine in Deo, impudens, & incautum. Quam ob rem si unquam nostris in studijs, atque actionibus fuit opus humilitate, nunc nostra opus est tempestate, in qua non docti solum, uerum etiam ij, qui lanificio, aut in tonstrinis, sutrinisq; uictum sibi comparant, de mysterijs ipsis arcanis, atque omnino occultis disputant, ac alijs rem tantam uelut hactenus ignoratam aperire cõtendunt. Erro. obnubilant potius, atque cũ iniuria sancti Spũs uitiant quicquid candoris inest sponsæ. At uos, qui sublimia Casini iuga colitis, seruatisq; Patrum nostrorum morem, qui per nemora montis ac cellulas sparsi, simplicissimamq;, atque adeo sanctissimam agentes uitam, ab omni procul aberant quemadmodum fastu, ita praua mentis persuasione, & curiositate, genus aliud doctrinæ exercere par est. Vt enim uos olim à Patrũ institutis minime degenerasse uidi, sic, ò, non tantum uos, sed etiam quotquot christianæ fauent religioni, quiq; humeros collapsæ penè fidei structuræ supponere desiderant, ad doctrinam illam capescendam, quæ tum humilitate, tum mundi, atque adeo nostri

pro Deo despicientia ac neglectu, tanquam æneis columnis fulcitur, accensos uideam. Tutissima hæc est uia spiritus, atque ad nanciscendos sponsi amplexus compendiaria. Sinamus, quæso, Deum sua sapientissima prouidentia, quæ condidit, moderari. Sinamus prædestinationem nobis nostrisq; ingenijs inaccessam suos in Deo sortiri effectus. Sustinete, uos oro, domi num, atque illius dona, inter quæ humanum est arbitrium, diuinum illud quidem, atque in anima æque fulgens, ut diuus inquit Bernardus, ac gemma solet in auro, uenerabundi colite, Deiq; gratiam & misericordiam super omnia opera eius exaltate. Nihil enim tam mouet diuinum iudicem, quàm cor contritum & humiliatum. Eruditionem certe, quæ multa est in uobis, non reprehendo, sed illam absque humilitate nullam esse dico. Humilitas uero nihil altum de se sentit, tantũ abest ut ad pompam, aut propriam gloriam, quæ in spiritu hausit, blatteret. Dei præcepta in primis sint uobis cordi, sint animo, sint ipsis quoque medullis animæ affixa. De cætero sinamus Patrem nostram operari iustificationem, quæ à gratia ne, an ab arbitrio, an à fide, & operationibus illis, quæ à charitate proueniunt, originem habeat, quid nostra interest belligerare, ac propterea cum charitatis scissura digladiari? Tantum illud fatendum, tam gratuitum donũ à Patris benignitate, tanquam ab Oceano gratiarum per CHRISTVM, de cuius plenitudine nos omnes accipimus, oriri, perfici, et demum in animam nõnunquam aridam, solitariam, nihil'ue minus quærentem, quàm ut iusta sit, deriua-

ri. Non quidem superuacanea illa est Prophetæ admonitio: Iacta, inquit, cogitatum tuum in domino, et ipse te enutriet. Alio item loco: Ipse, ait, faciet. Nam ipse quidem est, qui omnia operatur in nobis: siquidem in ipso sumus, uiuimus, & mouemur. Illi igitur cura est de nobis, ut ait Petrus, modo uelimus, modo nostri omni abiecta superuacua sollicitudine ad illum, non ad uanissimam de nobis persuasionem confugiamus; in illumq; neruis omnibus animæ, non in nos ipsos, aut in propriũ sensum, intellectumq; ad diuina cæcutientem, feramur. Vultis'ne ad uitam ingredi? huc puto uestros labores omnes dirigi. Vultis, inquam, quod sit ad cœlum, iter non ignorare? seruate mandata, ut uos hortatur CHRISTVS. Cæterum Spiritus dona à cœlesti Patre summa cum ueneratione ac fide præstolemini. Dat enim quibus uult, & qui in ipso, ac per ipsum accipere merentur, uel gratiam, uel salutem. Scilicet Dei uoluntati nostra de arbitrio ratiocinatio, aut fidei, aut iustitiæ definitio præfixit terminos. Deus, inquit sapiens, timendus est, atque eius præcepta seruanda, hoc est omnis homo. Sed de his satis, Dolor enim meus grauissimus ob ea, quæ nostra ætate circunferuntur, sparguntur'q; per uulgus, me sic sermoni de amore, quem dudum uestrum in profectum parturio, præfari uoluit. Non quidem me præterit, quantum tum uobis, tum sacro uestro monti debeam. Dicam igitur quæ in felicissimo uestræ Albanetæ recessu didici. Alij scio, in erigendis ædificijs, temploq;, ubi cineres atque ossa diui Benedicti asseruantur, instaurando, perornandoq; occupan-

tur. Alij item, ne quid uestræ desit quieti ac otio, dilatant fundos illud uerentes, ne anxia introducta quærendi uictum solicitudine disciplinæ rigor perlanguescat. Non desunt etiam, qui ære soluto alieno uestras facultates ab omnibus ferè direptas, uestras faciant. Sunt & qui uos ad seruandos antiquos loci ritus, & cerimonias, moneant, cogant quoque, atque ad uigilias, ad ieiunia, ad silentium proborum nimirum delitias, hortentur. Ego, quod & illi faciunt, dilectionem, & charitatem mutuam uobis suadere cupio. Imo scriba ipse spiritus in epistola, cuius expositionem meditamur, & suadet, & (nisi cæcutio) persuadebit. Non quòd aliquid dicturum me sperem, quin sit à patribus & luculentius & elegantius expressum, sed hinc opportunam me nactum occasionem lætor: unde calamo, qui ore nequeo, meas possim uobiscum de amore illo, quem uos inter uos sanctissime colitis, communicare cogitationes. Ore certe debueram, sed ratio nescio quæ, ac necessitas meorum in psalmos commentariorum me à tam charo secreuit secessu. Defuit certe mihi hac in re, ut in cæteris, tum mundus; at non defuit Deus, non deeritq; in posterum, spero. Cuius sanè ego fretus benignitate sui dilecti sermonem patrum sensu, & autoritate interpretari incipio. lectorem tamen admonens ne mea, si in commentarijs nihil aliud quàm nudum sensum autoris ac succinctum expetit, legat. nam multa quæ tempori seruire posse iudicaui, meis in commentarijs interspergere consueui, quàm uero feliciter ego postea uidero; prodesse certe non obesse mihi semper fuit animus. Atque illud interim, quod aliàs

me dixiſſe memini, de me repetere non grauabor, tantilla me ſcilicet, imbutum Græcorum eruditione ad id ſcribendi genus, quod abſolutiſſimum in literis omnibus requirit ſcriptorem, animum induxiſſe. Sic aiunt nonnulli, qui neglectis, ſeu potius non intellectis latinis autoribus græcos ſolum in ſinu portant. Qui rem tantam, inquiunt, uti eſt diuinarum rerum interpretatio, auſus eſt is aggredi, cui uix prima græcorum ſunt nota rudimenta? Oleum abſque dubio perdit, et impenſam. Hæc ſanè ut ſæpe audio de me à nonnullis, ut dixi, iactari, ſic doleo diuitias Spiritus in tam arcto ab illis concludi armariolo, ut penè affirmare auſint ampliſſimam rerum cœleſtium exuberantiam in nullo, quod græcum non ſit, reponi poſſe ſcrinio, quod mens in homine eſt, capax nimirum CHRISTI, qui fons eſt ſapientiæ, atque bonorum omnium origo. Verum illud quoque addant, multos propterea ex ſanctioribus olim autoribus, à literis tum græcis, tum hebræis, abſtinuiſſe, non quòd omnino diſplicerent, facultaſq;, aut ingeniū defuerit, ſed erudita quadam, ut ſic dicam, ignoratione, atque animoſa de Deo fiducia delectati, an Dei ſpiritus, quæ arcana ſunt, abſque linguarum iſtiuſmodi peritia, quod iſti negant, per ora poſſet eloqui incirconciſa, & indocta, experiri uoluere. Tam ſanctas quippe mentes non latuit, aliam omnino rem eſſe Platonis eloquentiam, atque, ut ipſi appellant, diuinitatem, admirari, in illiuſq; lectione inſeneſcere, aliam Paulum apoſtolum in obſeruantijs græcanicis hallucinantem, ultroq; balbutiētem audire, guſtare, pluriſq; facere, quàm alios Xe

nophontem, aut acutiſſimum in paradoxis Zenonem.
Latinus quidem ſum, latinis faueo, latinos, modo
probi ſint autores, & in iis eruditi, quæ CHRI-
STI ſpiritũ magis quàm Theocriti fabulas, ac, quod
cum græculorum noſtrorum uenia dixerim, βαττολο
γίαν exprimunt, deamo, & libentiſſime lego. Ad
hæc noſtræ prorſus religionis exordia, & perfectio, nõ
in græciſmo certe, ſed in Dei ſita ſunt lumine. quo
hauſto nihil eſt tam obſtruſum, & reconditum, quin
animæ ſic illuſtratæ peruium fiat, ac lucidum, etiam
ſine literis. Magna profecto ea eſſet afflatuum cœle-
ſtium imbecillitas, ſi iſtiuſmodi ineruditæ, ac tenui li
terarum cognitioni, & doctrinæ cogeretur ancillari
tanta maieſtas, ut ſacra eſt lex, ac Dei notio. Qua-
re per illos nobis liceat abſque Homero, aut Euripide,
quibus libenter caremus, CHRISTVM Ieſum
crucifixum noſtris in ſcriptis profiteri, atque illius amo
rem, qui totus candidus eſt, & rubicundus, per in-
cultos ſimplicium animos diſſeminare. Non reputatur,
inquiunt, doctus, qui græcas ignorat literas. Audio,
& rideo. Verum hi uideant, an huiuſce exiſtimatio-
nis deſiderium à uanitate animi proficiſcatur, uel ſe-
cus. Siccine impudenter noſtro abutimur ocio, ac ſtu-
dio? Libenter itaque in hac mea gloriabor ignoratio
ne, ut inhabitet in me uirtus CHRISTI, qui res
adeo uniuerſalis eſt, ut omnia ſit in omnibus. Hæc
pauca, non quidem in literarum uituperationem ſcri
bere libuit, ſed in defenſionem liberalitatis IESV
CHRISTI. His igitur haud ab re delibatis ad di
lectum CHRISTI diſcipulum redeo, qui ſic ſuam
de amore orditur ad fideles concionem.

CAPVT I.

QVOD fuit ab initio] Quæ ad Christi maiestatem attinent, breuiter attingit Ioannes: quæ autem ad mores, quæq; ad beatitudinem gradus effigiant, prolixius. Sic agunt præclarissimi rerum sacrarum interpretes. Nam antea uelle Dei perscrutari secreta, qui ab omni remotus est crassitie, atque inquinamento, quàm carnem domes, & ad obsequium diuinorum assuefacias, animi parum prudentis est; & ad ea cogitanda, quæ sensuum mortificationem postulant, minus idonei. Vnde ualde errant hi, qui tantilla percepta de diuinis cognitione, & gustu suis in meditationibus, putant se esse perfectos, atque ad uiam illam expeditam Spiritus, quæ nullis rerum corporearum imaginibus, ac formis impeditur, paratos. Verum cum imbecilliores sint, quàm ut secretissimos cum Deo congressus adire possint, facile deficiunt, turbanturq;, si suo illo ueluti precario priuantur gustu. Quam obrem leuissima uix iniuriarum molestia affecti, aut cupiditatum titillatione puncti, quamprimum resiliunt, atque in carne, qui in spiritu nequeunt, refrigerium uenantur. Sedandæ sunt igitur prius appetentiæ illæ effrænes, quibus fulciuntur sensus, moresq; prius informandi ad politiem euangelicam, quàm ad ea rimanda accedas, quæ longissima uix exercitatione & studio à perfectissimis acquiruntur uiris. Alioqui, quomodo absque

mentis ariditate quæ in primo statim sermonis exordio dicuntur, audies?

QVOD fuit ab initio] Quod erat ab initio ex græco legimus, qua uoce CHRISTI æternitatem ostendi uolunt, hincq; Marcioni & Cherinto hæreticis responderi, qui negant CHRISTVM ante Mariam extitisse. Qua de causa illud quoque maiestatis plenum suo fecit euangelio exordium autor dicens: In principio erat uerbum, quod idem est, quod nunc dicit, Quod erat ab initio. æternitatem hic igitur filij Dei asserit Ioannes, polletq; perinde (ERAT) atque semper est, ut diuus inquit Chrysostomus. Nam & numero, & omni temporum consequentia diuinitas prior est & superior. Cum ergo, ut inquit ille, de unigenito dicatur, Quod in principio erat, ante omnia intelligibilia, & ante secula fuisse intelligas necesse est. Siquidem dixisset, Initio cœpit esse, Filij æternitatem negasset, atque proinde amplam hæreticis aperuisset ianuam. Verum cum dicit, In principio erat, dogmata illorum uniuersa tollit. At mox illius humanitatem de diuinitate sobrie locutus asserens intulit:

QVOD audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, quod manus nostræ contrectauerũt de uerbo uitæ, & uita manifestata est.] Parum sanè profuisset mortalibus in altissimo errorum barathro immersis, si Deus sua in illa incomprehensibili, ac planè cæcis animis incognita maiestate permansisset, nec aliquando sui misertus figmenti adeo summisse se se illius attemperasset naturæ; ut homo factus unus omnium miserrimus, atque egentissimus, apparuisset

uisibilis, palpabilis, mortalis, unusque omnino ex Ada posteris, peccato excepto. Et hoc est, quod hic uult Ioannes, quod & alibi dixit: Verbum, inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. Nam simulac profundissima illa atque arcana de diuinitate CHRISTI pronuntiasset, Verbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hausta nimirum ex illius pectore, qui de se simul, & de Patre asseuerauerat, Ego & Pater unum sumus, quasi nostram miseratus ignorantiam, ac tarditatem, protinus intulit, & uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ita eundem seruat modum in epistola, quem seruauit in Euangelio. Etenim ostensa strictim, & breuiter CHRISTI diuinitate, quòd ægrotis, minusq; tantæ magnitudinis capacibus placere possent, continuo adhibuit dicẽs, Quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, quod manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est. Dilucidior erit litera, si propter rudiores, quibus is meus potissimum effunditur sudor, hunc ad modum ordinetur. Quod erat ab initio de uerbo uitæ (hoc est ipsum uerbum) quod de illo audiuimus (nempe à lege, & prophetis) Quod uidimus oculis nostris (nam uidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti à Patre) Quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt (cum se palpabile in conclaui illo secretissimo præbuit) cum, dico, uita omniũ nostrũ, quæ prius latebat, sensibus etiam ipsis corporeis exposita fuit. Et ita licuit inuisibilem uidere, impalpabilem palpare, inaccessibilem alloqui.

ET Vidimus, & testamur, & annunciamus

uobis uitam æternam.] Ne nouum, inquit, sit uobis aut insolens, quòd dixerim Deum, quem nemo uidit unquam, nos nostris conspexisse oculis, ac manibus contrectasse. Id quidem contigit, quia uita, nempe ipse Deus, per carnis assumptionem orbi se uniuerso uisendam præbuit, atque eam, ut iterum repetam, & uidimus, & testimonium de ea nunc dicimus, annuntiamusq; uitam illam esse æternam,

QVAE *erat apud Patrem.*] Natura certe sua erat inuisibilis, at demum tamen

APPARVIT *nobis.*] Itaque

QVOD *uidimus & audiuimus, annuntiamus uobis.*] Atqui ex hac tam immẽsa Dei benignitate, qua uisibilẽ, qua palpabilẽ, qua tanquam colonũ sua per terram, ut inquit Hieremias, absque diuersorio se mundo exhibuit, primus in nobis oritur erga illum amoris gradus, cui anima innixa ad contemplationis excellentiam disponitur. Quam sanè contemplationem nihil aliud esse ducimus, quàm penitiori de nobis concepto neglectu ad pedes CHRISTI prouolui, atque eò usque perseuerare, quoad in spiritu dilecti uocem audiat insusurrantis, Surge amica mea, & ueni, iam hiems transiit, imber abijt, & recessit. Putas ne animam illam in mundo tunc esse? Ergo diligentissima præmissa nostri antiqui Adæ occisione cũ CHRISTO uersari, uera est contemplationis norma, illa quidem breuis, ac tum cunctis, tum nobis, qui mundo defuncti uideri uolumus, obuia. Cum audio quidem Dei filium à discipulo illo, quem inter cæteros magis dilexit in terris, uerbum uitæ, imo ipsam uitam, &

eam ſanè æternam, ac lucem omnium uniuerſalem appellari, quid aliud mihi opto, quæroq; ad uitam diuerticulum? De hoc, puto, ſenſit Dionyſius, cum ad Titum ſcribens, uerte te, inquit, ad radium. nam per CHRISTVM, qui ſplendor eſt gloriæ paternæ, cognoſcitur Deus, quemadmodum ſol iſte uiſibilis per radios, ac ſplendorem, qui eiuſdem eſt naturæ cum ſole. Non me præterit multos à patribus conſtitui gradus, quibus adnixa humana mens in diuinarum rerum contemplationem rapitur. Verum delicatiores iam facti ſunt homines, quàm ut multiplicationem huiuſmodi graduum in re præſertim tali admittant, in qua anima fit ui amoris cum Deo uniformis. Ea etenim uis eſt amoris, ut facile abſque gradibus amatum adeat, quod raro ab intellectu ſolo ſeruatum uidimus. Congreſſus enim iſtiuſmodi ſecretiſſimus cum Deo ſi ab intellectu duntaxat expetitur, periculum eſt, & id quidem indubitatum, ne anima inſoleſcat, & ſe amet; quod ab illa, quæ amore magis, quàm intellectu agitur, cauetur. Proinde ut intellectus in id quoque pure queat incumbere, neceſſe eſt, ut ſuas non ignorans tenebras ad amorem, qui natura lucidus eſt, recurrat, atque illo nitatur. Qui amor tam ardenter accendi poteſt, atque in amatum conuerti, ut eadem fiat, quod ait quidam, cum Deo altitudo, eadem profunditas, eadem longitudo. Et tunc ſuarum oblita operationum anima, à Dei ſpiritu ſolum, qui illius eſt uita, agitatur. Atque hoc ſanè modo humanus ſilet intellectus, cum amor connubij ſpiritualis fit pronubus. Et hæc omnia unus atque idem operatur domi-

nus IESVS, quem modo lucem, modo uitam, modo salutem, modo iustitiam nostram, & redemptionem, agnum nempe auferentem peccata mundi, sacrosancti appellant interpretes. Sed iam illud in litera non omittendum,

VIDIMVS] Vi uerbi græci efficaciorem præferre sensum, quàm est simpliciter uidimus. Illis est, contemplati sumus, uelutiq; ad id expositum spectauimus, quod ad uiros apostolicos referendum erit. Hi enim non solum corpoream CHRISTI præsentiam uiderunt, ut cæteri: sed longa cum ipso uersati consuetudine, speculatores facti sunt, ut inquit Petrus, illius magnitudinis. Etenim CHRISTVM indutum carne uidisse tantum, magna quidem censeri debet felicitas, sed ea omnium maxima, atque arra beatitudinis certa, illius spectasse diuinitatem in membris illis uenerandis latentem. Id usu quoque his accidit, qui spretis mundi curis, in domino, ut inquit uates, delectantur. Nam hoc sanè longius à uera contemplandi ratione diuagantur, quò diutius in meditanda corporea CHRISTI præsentia in terris, imo & in cœlis, immorantur. Altiores quidem illæ concipiendæ sunt de CHRISTO cogitationes, quas Paulus cibum solidum appellat, quàm illæ, quas lac, imperfectorum utique alimentum. Vnde uerius illud est, quàm quod in dubium uerti possit, CHRISTVM secundum carnem solum cognitum; haud uere, uti illius decet maiestatem, esse cognitum. Quare uniuersalis magister suos uolens discipulos à suauitate suæ præsentiæ abstrahi, atque ad ea, quæ excellen-

tiorem reddunt animam assuefieri, aiebat, nisi ego abiero, Paracletus non ueniet ad uos. Alio item loco: si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad Patrem. Itaque causa perfectioris dilectionis in discipulis fuit CHRISTI absentia. Ideo non usquequaque tutus is est gustus, qui in meditanda CHRISTI humanitate percipitur, nisi ultra progrediaris. Et certe uenalis ista est suauitas, & mercenaria: nam tandiu sic affecta anima CHRISTVM diligit, quandiu dulcedine illa afficitur. Vnde sic quidam, Quandiu, inquit, durat dulcedo, durat & dilectio. Nos quidem Deus ad laborem uocat, ad asperitatem, ad crucem, non ad mollem id genus affectuum suauitatem potissime, qua interdum tepidiores in palæstra spirituali, tanquam unguento, perunguntur pugiles. Eam ob rem ij, qui ab huiuscemodi gustu dilectionem, qua in Deum tendimus, metiri solent, errant mirum in modum, cum uera dilectio à mandatorum Dei custodia dignosci debeat. Vnde insequentibus dicitur: Qui seruat uerbum eius, uere in hoc perfecta est charitas. Quid uniuersalis præceptor? Qui habet, inquit, mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Connitendum est igitur neruis omnibus, ne quid ex illis, quæ iussit Deus, omittatur. cæterum affectum illum suauem, quo anima in rerum diuinarũ memoria afficitur, suspectum habeamus, si uetus adhuc in nobis uiuit Adam, transgressor nimirum præcepti, atque ad unius illicium mulierculæ, nempe sensuum blanditias, atque malitiam, inescatus. Porrò in excessu mentis, ac in secretis illis cum sponso colloquijs

gustare

gustare, quàm suauis sit dominus, & post gustum illum ad gustum illico mundi redire, & tanquam suem lotam, ut inquit Petrus, in uolutabro luti uolutari, maleq; concocta remouere, nescio quo appellare debeam nomine huiusmodi deuotionis gustum, ac contemplandi morem. Et id pro uoce illa,

VIDIMVS, & perspeximus] sint dicta. Nunc ad seriem epistolæ reuertamur. Vitam (inquit) illam æternam CHRISTVM Iesum, qui semper, tanquam munus suo tempore erogandum hominibus, erat apud patrem Deum Deus & ipse, quique nouissimis hisce diebus apparuit uisibilis, & cuius diuinitatem innumeris deprehendimus argumentis, annuntiamus uobis.

VT & uos societatẽ habeatis nobiscũ, & societas nostra sit cũ Patre, & cũ Filio eius IESV CHRISTO.] Is esse debet finis legationis eorum, qui præsunt Ecclesiæ, credentiũ unitas. quam tum augeri Dei spiritu credimus, cum ij, qui illos docentes audiunt, ui legis auditæ à mundi fœdere se disiungũt, illisq; iunguntur, qui de hoc mundo non sunt, ut inquit CHRISTVS. Ea uera est Ecclesia, cuius consortio contempto, nulla potest esse contemptori salutis spes. Ergo extra Ecclesiam, fidelium nimirum concordiam, Deiq; delicias, nullam fatemur posse esse bene institutam congregationem & societatem. Nanque à cœlesti patre, de cuius utero, ut inquit ille, sapientia oritur, initium habuit, atque incrementum. Quare ipse unigenitus tam necessariæ copulæ autor, sic patrem alloquebatur: Pater sancte serua eos in nomine tuo, quos de-

disti mihi, ut sint unum, sicut & nos. Atqui unio istiusmodi, qua æquales penè efficimur Deo, fide for matur, perficiturq; dilectione, atque æqua ad omnes beneficentia. Et hæc est necessaria illa societas, de qua nũc edisserit Ioannes, cũ Patre esse, et filio eius IESV CHRISTO. Etenim Pater idem planè uult cũ filio, idẽ sapiunt pariter, idem sentiunt, idem intelligunt, idem docent. His sanè adminiculis fulcitur Ecclesia, creaturq; in nobis, atque inter nos alitur cor illud unũ apostolicum, quo quasi symbolo notati sunt fideles. Eo quidem diuulso, aut sectarum, discordiarumq; malleis contuso, ac rupto, pulcherrimum Ecclesiæ domicilium nutare cernimus, quemadmodum ab ipso integro stat immobile, & inconcussum. Et certe nisi prorsus necessaria esset in Dei æde concordia, & amor, haud ita crebro illorum nos admoneret CHRISTVS, non illius discipuli. Imo ne ipsi quidem Ethnici, ueræ omnino religionis expertes, discordias & simultates suis in rebus publicis enutriri sunt passi. Sed illis omissis, quid sapientissimus dominus moneat, quid sæpe inculcet, quid doceat, quid à nobis uelit, quid exigat, ne excidat memoria, quanquam memoria tenere Dei legem, ac illius præceptiones ad unam scire, ipsa re tamen, ac factis contradicere, sit ne ridiculum magis, an lacrymabile, non dico. Illud uero diuina fultus autoriate non silebo, cœtum illum hominum, quamuis sublimem, atque uirtutibus ornatum, non eam esse societatem, quam cum patre esse, atque eius filio scribit Ioannes, si disparem uoluntatem, si odia, si simultates, si matrem horum omnium altricem in eo uide-

ro grassantem ambitionem, feram nempe illam crudelem, atque aprum quem Dei uineam depopulatum esse querebatur propheta. Querimur & nos, simulatque cernimus cecidisse robur è Sion, et dilectam pedes omnibus diuaricasse uiatoribus. Id sanè est, quod dicere uoluit scriba Spiritus sancti, cum ueram pietatis faciem delinians, falsam fucatamq; expunxit, ac ueluti lituris superinductis, sanctissimis deleuit monitis & præceptis, quod est perinde quasi diceret: Vestra non amplius sint commertia & sodalitates cum his, qui oderunt pacem, & qui immundi cum sint sues, in cœno gruniunt, uitamq; magis irrationabilem, quàm homine dignam præferunt. Sed societas uestra sit nobiscũ cũ Patre, et cũ eius filio IESV CHRISTO, cuius rogatu perpetuus nobis ad Deum patet accessus. Tale enim ipsius interuentu, cum iam capite periclitaremur, initum est fœdus cum Patre, Imo talis est nobis oblata pacis conditio; ut integrum planè nobis iam factum sit ex hostibus, & his quidem sceleratissimis, filios Dei fieri. Quis tam plumbeus est, qui hic non maxima gestiat lætitia? Quam ob rem conuenientissime ab Apostolo additur,

HAEC scribimus uobis, ut gaudeatis, & gaudium uestrum sit plenum.] Non me, inquit, clàm est, quantum ob hoc conciliatum uobis cum Deo contubernium gaudeatis, quantum uos inter uos tripudium agatis, unde penè superfluum uideri posset admonuisse, uestramq; hilarem ac ultroneam ad id lætitiæ uoluntatem; &, ut sic dicam, promptitudinem stimulasse. Non tantum sanè id scribo, ut gaudeatis, quod

uos agere certo scio, sed ut gaudium uestrum plenius sit. quod absque dubio continget, si uos uidero non secus de aliena gaudere felicitate, atque de propria. Sic enim christiana est charitas. Sic CHRISTVS induitur. Sic in itinere, quo itur ad patriam, non erratur. Maximus profecto istiusmodi est consensus, & cõmunionis uis, atque efficacia, quæ in CHRISTO fit. Vnde illud oritur iucundissimum intuentibus spectaculum, theatrumq; cœleste, ac diuinum inter illos, qui in charitate radicati, ut inquit Paulus, & fundati, non fabulas indoctas & lasciuas, ut mimi solent, & histriones, uulgo uenditant impudenti, sed uirtutum officinas exercent, atque in spiritus arena, quantum sua ualeat in Deum fides, ac dilectio, in oculis Ecclesiæ demonstrant. Hincq; mirabilem illum charitatis ardorem uidere licet, quo uel usque ad diuisionem spiritus & animæ combusti, nihil iam sentiunt, quod nõ sit ignis, aut igni simile. Si ex ipsis unus ægrotat, ægrotant cæteri, alterq; in alterius cõmodum æque incumbunt, ut in proprium. Imo efficacius, libentiusq; rem curant proximi, quàm propriam, ac suorum. Si cui peccare etiam ad mortem contingat, Deus bone, quantus omnium mœror, quantus luctus, quantum ad medelam subsidium, quàm ampla charitas, quàm flagrantes & assiduæ ad Deum preces. Quid si opus sit pro salute fratris emori? Putas'ne tum diuisiones illas formari animo? Res meas effundo pro alio, si fratris corpus periclitatur. Corpus item meum trado, si illius anima. Cæterum si æqua inter nos est proportio, neque pro anima animam, neque pro corpore corpus,

neque interim pro re aliena meam impendo. Siquidem ad consilia hæc pertinent, non ad præcepta. Vix eiusmodi rerum partitiones admittunt in palæstra spiritus hi, qui non contenti mediocritate, eo feruntur in Deũ amore, ut nihil ferè probent, quod diuinam non repræsentent imaginem, perfectam nimirum in rebus curandis tum prouidentiam, tum iunctam cum commodo alieno probitatẽ; ac, qua maxime delectatur Deus, erga omnes dilectionem, quæ tanta esse posset, ut nullo habito salutis propriæ, uel qua seruatur corpus, uel qua anima, respectu, quicquid sunt pro alijs impenderent, modo Dei gloriam extolli posse præuiderent. Ergo certe, inquit cordatior, si geennæ flammæ & cruciatus in me unum omnes conspirarẽt, sæuirentq;, ac infelicem hanc animam quasi pissitando haurirẽt, non exhorrescerem, nec meam uel unico gemitu expostularem sortem, modo Dei nomen iri exaltatum compertum haberem. Eo igitur imbutæ spiritu animæ, atque ardore illo, ut diximus, instinctæ, non possunt non summo illo, ac pleno affici gaudio, de quo nunc loquimur, cuiusque copiam è Philippẽsium profectu percipere desiderans apostolus, sic illos hortabatur. Implete (inquit) gaudiũ meũ. Qua re obsecro? auro ne? argẽto ne? sella ne curuli, aut magistratu alio? Minime quidem omnium. Sed quo oro? Idem sapiatis, inquit, eandem charitatem habeatis, unanimesq; idipsum sentiatis. En gaudium, en alacritas, en lætitia illa, per quam alter alterius mutuum gratulari debent profectum in Deo, et charitatem. Gratulationes autem illæ, quæ fiunt inter homines, ob deuictos, occisosq; hostes, aut propter ade

ptum magistratum, & adauctum ærarium, ab humano proficiscuntur affectu potius, quàm eo, quem decet sanctos, atque illos quidem, quibus mundus iste grauissimo est oneri ac tædio, non quieti, quam nusquam esse existimant, præterquam in illo, qui, quoniam nulli obnoxius est uanitati, aut, unde rerum corruptiones, & tenebræ ortum habent, uicissitudini, lux à Ioanne appellatur.

ET hæc est (inquit) annunciatio, quam audiuimus ab eo, quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.] Tenebræ peccata sunt in primis, hæreses, ignorantia. Et qui in tenebris ultro ambulant, cæcutiunt assidue, uiuuntq; miseri, & nihil tam horrent, quàm lucis nomen. Non ueniunt, inquit, ad lucem, ne opera illorum arguantur. Cæterum lucis nomine, præterquam quòd Deum signamus, sanctam legem intelligimus, opera item iustitiæ, castos mores, pudicitiam, eruditionem, & cætera huiusmodi animæ ornamenta. Quibus tamen omnibus omissis huc CHRISTVM lucem illam ueram, quæ illuminat, datq; uitam omnibus uenientibus in hunc mundum, auocemus, atque cum scriba nostro sanctissimo annuntiemus, quæ de illo audiuimus. Quid obsecro istuc est? quoniam, inquit, Deus lux est, atque ea quidẽ, in qua tenebræ sunt nullæ. At unde, oro, auditum est Deum esse lucem? Ab ipso sanè quidem: Ego, ait, sum lux mundi. Quid ergo sol iste uisibilis? ad quid conditus est? Ob id nimirum, ut luceat in mundo; Deus autem tum huius, tum cæterarum rerum conditor lucet in animis ut Diuus aiebat Chrysostomus. Qui tamen

ſe lucem nuncupat mundi propter homines mundi incolas, nec minus propter res cæteras, ob continuos uidelicet ſuæ bonitatis radios, quibus omnia permeat, percurrit, ſeruat, atque eſſe iubet. Semel enim Phariſæi (tanquam qui nihil doctrinæ cuiquam attribuere conſueſcerent niſi Prophetis, quos lucē Iudæi appellare ſoliti erant) CHRISTVM inſcitiæ arguentes, Galilæi nomen illi obiecere, patriam nimirum ignobilem, & in qua propheta non uixiſſet. Vide, inquiunt, quòd à Galilæa Propheta non ſurrexerit. At manſuetiſſimus dominus, cui mos fuerat ac natura, uel ipſos rebelles hoſtes inſtruere, atque ad ueritatis lumen attrahere, ſic inter ſe de illius doctrina diſſidentibus reſpondit. Ego ſum lux mundi, non Paleſtinæ duntaxat & Iudeæ, ut ueſtri olim Prophetæ. Omnes orbis regiones lumine meo indeficienti illuſtro, omnes afflo, omnes ad lucem Patris amabilem inuito. Et ut breuiter dicam, qui ſequitur me non ambulat in tenebris. Cui porrò magiſtri aſſertioni ſuccinuit Ioannes inquiens, Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ. Obſecro, quid erat mundus ante CHRISTI acceſſum ad nos? In quanta uerſabatur errorum caligine noſtrum genus? Et leges, & maiorum ſcita, & bene uiuendi præceptiones, uno facto uolumine in tenebris uolutabantur. Retraxerat radios Sol iuſtitiæ, atque nobis iratus ob ſcelera, ne ipſum quidem naturæ lumen, quo à cæteris diſtamus animantibus, integrum ſuas exequi ſinebat operationes. Verum ille, qui in rerum exordio ſua infinita, atque incomprehenſibili ſapientia lucem ſecreuit à tenebris, aquasq; ab aquis mira-

culo omnium stupendissimo seiunxit, & dixit: Fiat lux, & facta est lux, sic suam attemperauit seueritatem, ac iustitiæ gladium; ut dimoto diluuio à terris, cacumina montium apparere iusserit. Tunc sanè (ò incredibile mysterium) tum inquam, præfinito tempore à Patre, Verbum caro factum est, & uenit lux in mundum, sed tenebræ eam non comprehenderunt, ut etiamnum haud desint, quæ ignorent tantæ lucis beneficium, non amplius tenebræ, sed profundissimæ noctes, & si quid obscurius dici potest. Quòd enim, cum nox esset, ac tenebræ super faciẽ abyssi, diligerent magis homines tenebras, quàm lucem, minus certe admirandum uideri potuisset, cum obuoluto tenebris uniuerso, ne unus quidem esset, ut queritur Dauid, qui faceret bene. At orto iam Sole, in ipsis hallucinari radijs, ac more noctuæ ad aspectum luminis hebescere, ac refugere, iam grauius peccatur, quàm si nulla prospecta luce adhuc terra esset inanis & uacua. Hoc est, ut admonet Ioannes, si adhuc in tenebris ambulamus.

SI dixerimus, inquit, quoniam societatẽ habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus ueritatem.] A' CHRISTO confestim alienatur, qui peccat. nulla quidem potest esse inter lucem, & tenebras coitio. Vnde clamat Paulus Corynthijs scribens: Quænam societas lucis ad tenebras? Atqui si Deũ diligimus, atque eius unigenitum, debemus, sicut ipse ambulauit, & nos ambulare. alioqui, cimerijs ipsis, obscurioribus circunspersi tenebris, nostris in cõsilijs et actionibus perinde implexe ducimur, atque ij solent, qui per labyrinthi ambages, ac mæan=

dros suspensi diuagantur. Quemadmodum enim tu= te inter homines non uiuitur absque luce, ita absque CHRISTO, qui lux est animæ, cæcutiat oportet, ac pereat, quicquid diuinæ lucis capax est in nobis, & particeps. Sed illud considerandum, qui fit, ut pleri= que ab istiusmodi solis radijs remotissimi cum sint, se tamen propè esse opinentur. Aut hi certe inscitia er= rant & ignorantia, quod uix fateri debent, cum adeo lucide iam se effuderit sol noster & copiose, ut nemo sit, qui merito queri possit, se in tam uniuersali lumine cæcum esse. Aut peccant consultò, ac data opera in li mine ipso luminis attoniti labant. Semel enim pecca ti tenebris suapte sponte addicti, atque à luce Spiritus ultro auersi, iam induruere. Iam in caligine, atque um bra mortis sedere decreuerũt. Iam lucẽ inuisam habẽt. Iamq; animæ interitũ tanti faciunt, quanti alij & ui tam, & Deũ. Vtcunque errẽt, permagnũ id est amẽtiæ argumentũ, quòd cum mali sint, se nihilo minus et pro bos, & Deo charos esse arbitrentur, ut sunt illi (exem= pli causa) qui in Dei ædibus, familijsq; bene institu= tis uersantes, nihil non agunt, quo mundi bonis, ac commodis, etiam cum religionis opprobrio, & iactu= ra, potiantur: cæterum quid de æterna uita futurum sit, nihil pensi habent. Censes'ne genus id hominum in tenebris diuersari, an in luce? Filioli mei, aiebat se= nex noster, nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: qua tamen habita, lucida continuo fit anima, atque propterea, quæ ab eo propter peccati te= nebras fuerat disiuncta, Deo unitur. Turpissimum igi

tur in modum fallitur & mentitur, qui in tenebris ambulans se cum Deo, qui lux est mundi, consortium habere opinatur. Nam qui se putat innocētiam, quam iustificationem appellant, posse assequi sine CHRISTO, tota errat uia, & si quis id audet dicere, mentitur, fucumq́; & sciens & prudens sibi obducit. Vide quid sequitur:

SI autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus adinuicem, & sanguis IESV CHRISTI filij eius emundat nos ab omni peccato.] Aperte definit apostolus haudquaquam posse dici in luce esse & uiuere hominem, hoc est à peccato, peccatiq́; caligine, & fœditate purgari, absque Patre, atque illius filio: cuius sanguine ac morte nostra adeo omnia sunt abstersa crimina; ut nullus amplius extet reliquus in nobis ne næuus quidem peccati, nisi uelimus. Quod sanè donum ante lucis huiusce aduentum uix uni atque alteri contigit ex sanctioribus. Nunc uero omnibus factum est obuium, nec est, ut quis fratrem suum amodo, ut scriptum est, de domino interroget, omnes enim à minimo usque ad maiorem cognoscunt. quid oro, cognoscunt? Deum nempe in luce esse, imo lumen illud in se habere, atque in nos effundere, quod totam ita commutet animam, ad se trahat, innouet, transformetq́;, ut de nobis dici merito illud possit apostoli, Eratis tenebræ, nunc autem lux in domino. Quod quidem beneficium ac donum efficacissimo cruori IESV CHRISTI, qui nos emundat ab omni peccato, referri acceptum debet, quoq́; indissolubilem cum Patre nanciscimur con=

ſuetudinem et amicitiam. Vnde ueram illam inter homines creari neceſſitudinem, & charitatem cernimus, quæ unanimes illos, atque, ut inquit David, unius moris habitare facit in domo domini. Et hoc eſt in luce eſſe, in luce ambulare, in luce uiuere, ac demum in luce mori. Qua de re non abſque cauſa ſuos hortabatur Epheſios Paulus dicens. Vt filij lucis ambulate, nam fructus lucis eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate. magna profecto uis eſt lucis huiuſcemodi, quæ hominem Deo ſimilem reddit. Siquidem parte illa, quæ non ſolum in amicos beneuolentia afficitur, uerum etiam in hoſtes, ac ſibi infeſtos diffunditur (qui eſt, ut inquit Paulus, lucis fructus in omni bonitate) Deum imitatur, ſimilisq; illi fit, atque is omnino, qui pro ſalute proximi, nullo habito propriæ reſpectu (quod frigidiuſculi in Dei obſequio non agunt) nec mortem, nec uitam, neque ipſam demum, ſi fieri poſſet, à Deo ſeparationem, pertimeſcit. Nihil non audent uere Dei amantes, modo illius honori ſeruiant, atque illius gratiam demereantur. Sanguis igitur IESV CHRISTI, cuius pretium ipſi etiam beati ſenſere ſpiritus ab initio, ipſe eſt, cui noſtram omnem debemus iuſtitiam, atque animæ purgationem. Nec eſt tamen quòd quis ſibi propter adeptam innocentiam nimis adblandiatur, cum omnibus id natura propemodum datum ſit poſt Adæ lapſum, ut peccato obnoxij, uix horæ unius ſecuritatem ſibi polliceri queant. Peccant omnes, ſed bis ille felix, qui minimis urgetur. Quare uerius illud eſt, quod ſequitur, quàm quod aliud maxime.

SI dixerimus, inquit, quoniam peccatum non

habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est.] Maxima ea est hominum illorum confidentia, qui à peccati sorde se mundos prædicant; cum Paulus dicat, fateaturq; se non propterea iustum tuto dici posse, quòd nihil sibi consciret. Nihil mihi, inquit, conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Clamat psaltes: Delicta quis intelligit? Et certe, quis gloriari potest se mundum habere cor, simulac legit Prophetam querentem se in iniquitatibus cõceptum, peccatoremq; in lucem editum? Quis tutus igitur (obijciet quidam) in tam certis lapsibus & continuis, iter id uitæ periculosum transiget? Iam fassus est senex mortalium delicta in Agni sanguine ablui, cuius uirtute ac bonitate nostræ etiam quotidianæ sordes non imputantur, sed teguntur, omninoq;, ac si nunquam extitissent, occultantur; modo studium in nobis, & conatus proficiendi de uirtute in uirtutem non desideretur. Atqui semen id illud est Dei manu in nobis insitum, quo habito, ad mortem peccare non possumus. Nam quòd crebro inter homines peccetur, id imputandũ est non tam cæduæ ac turpi illorum naturæ, quàm consuetudini, atque ad ea, quæ illis efficere possunt, incogitantiæ. Quòd uero ullo absque merito subleuentur, ac denuo, milliesq; deinceps à continuis mundentur errorum notis & maculis, id proprium est Dei, atque illius gratiæ beneficium & munus: quod sanè omnibus ita expositum est atque obuium, ut nemo iam sit, qui queri merito possit, se in sordibus & tenebris derelicto, cæteros in lucẽ ascitos esse, atque propterea filios Dei effectos. Lux enim uniuersalis est CHRISTVS, cu-

ius spiritus amor est, & is quidem generalis, omnes inuitans, omnes multiformis gratiæ suæ donis illectans, attrahens, uiuificans, ac demum, quantum in se est, seruans. Sed illud horrendum dictu, quòd plerique hominum huiuscemodi persuasione imbuti ac fide, nulla tamen afficiuntur spiritus dulcedine ac suauitate, sed duriores in dies facti, peccatis modum statuunt nullum. Horum quidem imbecillis fides est & uana, imo, ut illam alius uocat apostolus, mortua in semetipsa. siquidem Dei promissis fidere, nec uitam dissolutam, & effrænem aliquando compescere, atque ad iustitiæ normam informare, uanus istiusmodi est cursus, uanum consilium, uana persuasio. Sed nec fidem illam quidem appellare audemus, qua quis edoctus Dei filium pro se mortuum esse, atque propterea sibi omnia condonasse crimina sibi persuadet, nisi ipsum Dei filium cum amet, tum sanctis uitæ moribus imitetur. Vnde non immerito clamat ille, Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeantur? nunquid poterit fides saluare eum? Adeo enim cũ uera fide coniunctum est operandi studium ac feruor, ut nõ solum ex fide, uerum etiam ex operibus iustificari homines asserat tantus pater. Nec obstat, quod sæpenumero inculcat Paulus, nempe hominem iustificari per fidem sine operibus legis, quæ scilicet absque spiritu fiunt, aride nimirum, arroganter, atque persuasione propriæ uirtutis, &, ut ferè erant pharisaica omnia, excellentiæ infecta. His delibatis fatẽdum erit, hominem, quoad in carne uixerit, peccatis esse obnoxium, crebro labi, atque in lapsibus delectari, ac tan-

dem mori: nisi pater, qui tradens nobis filium suum bona omnia cum illo tradidit, rarum illud fidei munus impartiatur, qua tum in Deum, tum in proximum amore flagrantes, non solum remissa nobis esse peccata per CHRISTVM credamus, sed etiam uitæ innouationem allatam. quarum quidem rerum signum est euidens sacramentorum collatio, quo nemo nesciat illud interne in anima peragi, quod foris per eiuscemodi ministerium peragitur. Sed hæc omnia propemodũ nihil ad salutem, nisi uita respondeat ministerio. Lepidos sanè mores laudo, laudo uitæ politiem, laudo cerimonias, silentia, solitudinem; frequentemq; tum confessionem, tum oblationum uictimæ salutaris usum, fidei nimirum nostræ in Deum uim utcũque testantia. Verũ nisi uidero inter hæc omnia CHRISTVM bonorum omnium conciliatorem uersari, secumq; gregem illum sexaginta fortium, qui ambiunt lectum Solomonis, habere, quo illorum uitam appellabo nomine? Mundanarum quidem rerum amorem inter delitias spiritus immiscere, odiaq; & simultates in purissimo Ecclesiæ campo serere, hoc est, formosissimam sponsæ faciem fœdare uelle. quid censes? Malos male perdet dominus, ac uineam suam locabit alijs agricolis. O' immensam nostram incogitantiam. O' uanissimam confidentiam. Putamusne fidem hanc nostram informem, quam etiam colunt Dæmones, nos posse absque uitæ reformatione ea, quæ in CHRISTO fit, seruare? Fallimur miserandum in modum, totoq; erramus cœlo, atque in ipso uocationis nostræ cæcutimus limine. Dum enim nos iustos esse, atque proinde

tutos, &, ut sic dicam, impeccabiles arbitramur, eo ipso statim immundi efficimur, tantoq; turpius delinquimus, quanto imprudentius nos mundos esse cum nobis, tum alijs persuadere quærimus: unde seductio illa oritur periculosissima, atque impostura, de qua ita senex noster: [Si dicimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis nō est,] Seclusa autem ueritate, subintrat fucus, & dolus. quorum artificio atque arte usus olim Dæmon, Euam infelicem seduxit, seductamq; interemit. Cum itaque nos absque peccato esse credimus, decipimur, atque à ueritate seducti & alienati, in obscurissimas errorum tenebras præcipitamur, arguimurq; temeritatis et amētiæ, qui illud nobis arrogare contendimus, quod nemini unquam præter quàm CHRISTO contigisse non ignoramus. Et ut quidem illis, qui sanctissimam, atque adeo angelicam in terris agunt uitam, id detur nonnunquam fiduciæ, ut cum propheta suam queant prædicare iustitiam & innocentiam, atque illis fas sit in improborum notam & contumeliam ad Deum cōfugere, & clamare: Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. illud quoque: Iudica me Domine secūdum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me: nobis itidem non licet, qui & hoc, & illud certatim facimus, qui manus non tornatiles quidem, & aureas, plenasq; hiacynthis, ut de sponso CHRISTO prædicat sponsa, circunferimus, sed inquinatas, sed plenas sanguine, usurisq;, tanquam bonarū ar-

tium instrumenta ostentamus: Quiq; in ærumnarum aut iniuriarum compensatione non solum par pari referimus, sed pro beneficijs iacturam, pro beneuolentia proditionem, pro gratia odium retaliamus. Quid? non'ne æternæ iam factæ sunt etiam inter illos, qui religiosiores uideri uolunt, & simultates, & odia? nonne bella? nonne pro re quoque nihili digladiationes? Et tamen seducti nescio à qua probitatis persuasione ac sui amore, se cœlum digitis tangere eo maxime tempore opinantur, quo fuco pietati obducto, ac, uel orando, uel rem sacram operando, religioni, animo uiuunt sanguinario & crudeli. Sic sunt nostræ ætatis sancti, sic exul factus est CHRISTVS à mundo. Quæ uero sint reliquiæ illæ superstites, ac semen, quo amisso futuri sumus sicut Sodoma, & Gomorra, nouit Deus. Nos interim nostram non ignorantes miseriam, atque ad peccata procliuitatem, & crebros lapsus, perterrefacti clamemus ad Deum altissimum.

NAM si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.]

Compertior res est, quàm ut multis probetur, confessionem illam, quæ in corde contrito et humiliato fit Deo, primas sibi uēdicare partes in animarum purgatione, eamq; illi inesse uirtutem & efficaciam, cui innixa illa altera, quæ fit Ecclesiæ, potens est, atque ad absolutionem nanciscendam idonea. Prius enim lacrymis, peccatorumq; horrore placandus est Deus, postea Ecclesia, cuius ille est caput, reconcilianda. Id dico, ne prima illa contentus, Ecclesiam negligas. Si nescis, unum, atque idem corpus est CHRISTVS & Ecclesia.

Ecclesia. alioquin qui Ecclesiam, quæ CHRISTI spiritu alitur, non audit CHRISTVM neutiquam audire potest. Quapropter, ut dicere cœperamus, antea conciliandus est nobis CHRISTI fauor per cordis amaritudinem & dolorem, quàm sacerdotē adeamus. nam sponsus non secus nostris delectatur fletibus, & pœnitentiæ lamentis, ac solent pueri, quod aiunt, caprarum lacte, quæ cum pessime oleant, typum præ se ferunt peccatorum. Sed uide quid dicat. In fletu, inquit, uenient ad me, & ego in misericordia reducam eos. Necessario igitur confessioni illi, quæ fit homini, præmittendæ sunt lacrymæ, quibus placatum numen misericordiam impartitur, abluitq́; animam, ac sibi in sponsam copulat. De hac certe confessione sentit Ioannes in primis, cum ad confessionem suos hortatur dicens, Si confiteamur peccata nostra. Subindeq́; causam assuit, quam ob rem ad confessionem prouocauerit.

FIDELIS, inquit, est Deus, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.] Clamandum, inquit, est ad dominum spe firma exorandi remissionem peccatorū, quia fidelis est, uerax scilicet atque de his, quæ pollicitus est, promissi seruantissimus, modo nostram illi constantem offeramus fidem, qua credimus remitti nobis peccata quamlibet grauia & letalia per meritum CHRISTI, qui in se credentibus remissionem pollicitus est peccatorum, unde nostra oritur iustificatio, cuius causa primaria, ut uocant, & efficiens, Deus est, finalis CHRISTVS, formalis uero Dei cha

ritas, quæ diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, cor nostrum, alioqui durum ac ferreum, molle reddit & docile, atque ullis absque meritis innouat, transireq; facit in Deum libere. Motus itaque ad misericordiam, &, qua omnes complectitur, charitatem, propter mortalium interitum Pater, per Filium suum unigenitum, quem constituit hæredem universorum, decreuit genus istuc nostrũ seductum & captiuum in libertatem asserere. Vnde quicquid tunc Pater in hominum gratiam, & salutem est operatus, id totum propter filium operatus est. Ideo causa præcipua, atque, ut uocant, finalis, quam spectat Pater in condonandis peccatis, CHRISTVS est, ob cuius dignitatem, ac meritum condonat si quid peccauimus. Vt Deus quidem, idem nostræ autor est iustitiæ cum Patre & Spiritu sancto, ut homo uero, causa est illa in primis, quam respicit Pater in remittendis noxis. Hinc Paulus clamat: Iustificamur gratis gratia ipsius, nempe Dei, per redemptionem in CHRISTO IESV, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Cæterum iustum Deum appellat senex sanctissimus eo ferè modo, quo Dauid in psalmo: Iustus, inquit, es domine, & rectum iudicium tuum. Siue enim iustitiæ uocem ad partem illam referas, qua res cunctas æquissimo moderatur imperio, siue ad illam, qua perfectissimo diuitiarum cumulo beatus in se est (is modus interpretandi scripturas freques est apud autores) utrũque Dei potentiæ conuenit. Ad iustitiam igitur pertinet cum primis res omnibus pro cuiusque dignitate par

tiri, & distribuere. Rogo, fuit ne unquam meritum cum illo comparandum, aut dignitas, ad quam ascitus est homo post CHRISTI crucem? Videte, ait Ioannes, qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filij Dei nominemur, & simus. Vnde quidam ex solitarijs nostris sic suam depingit, nobilitatem: Particeps, inquit, nominis, particeps factus sum & hæreditatis, Christianus sum, frater CHRISTI sum: Si sum quod dicor, hæres sum Dei, cohæres autem CHRISTI. Factus itaque homo Dei filius per adoptionem, & gratiam, iccirco hæreditatis consors unigeniti, imo eiusdem omnino naturæ, nempe os ex ossibus, cum CHRISTO, si suam petit portionem, quæ Deus est, quid aget Iustitia? nunquid solo homine reiecto, res cæteræ conuenientissimo suæ naturæ fruentur bono? Iam quidem per CHRISTVM Deus noster est factus, cum Deus homo factus est. Eam ob rem hæreditario ueluti iure, legéq;, ut ita dicam, naturæ, debetur nobis Deus, qui noster Pater est, ac pastor, nos filij, atque oues pascuæ eius. Mirum profecto esset, si ægrotum filium Pater, aut ouem languidam & morbosam pastor auersaretur. Peccat quidem anima infelix, atque letaliter uulneratur, quid agat? ueniam petet, ac medelam: A quo? à tiranno ne irato? ab hoste ne ipso suo crudelissimo? A Patre certe, & eo quidem fideli & iusto: fideli, quoniam quod est pollicitus præstat: iusto, quoniam iustitia præuia dat ueniam animæ tanquam rem illi promissam & debitam: qui debitam? quoniam illius iussu, qui promisit, petijt: Petite, inquit, & accipietis. Quare sanctissime scripsit

Ioannes. [Si confiteamur, inquit, peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.] Quid porrò sit peccata remitti, mox aperit. [Et emundet nos ab omni iniquitate] Sub nomine iniquitatis totum scelerũ aceruum intellige. Est & alia impetrandi ratio iustitiæ causa, ob pactum scilicet inter hominem ac Deum sancitum. Remittite, inquit, & remittetur uobis. Præstet igitur præscriptam sibi cõditionem à Deo homo, pacti ille non erit immemor. Id sanè uult æquitas, id iustitia, id leges omnes tum humanæ, tum diuinæ postulant. Quòd si dirus quispiam tyrannus peccatum agnoscenti remittit, fœdusq; seruat poscenti, num id negabit Deus quouis homine clementior, ac fons ille gratiarum, è quo salus processit uniuersi? Atque hinc (id alterum erat iustitiæ membrum) dictus est iustus, nam bonorum omnium cumulo felicissimus cum sit, cunctas creaturas (non solum ratione præditas) pro illarum modulo beat, ac suo in statu seruat. Ita enim de iustitia Dei ratiocinantur sanctiores, qui partem illam in Deo, qua impios cruciatibus afficit, iudicium magis quàm iustitiam appellant. Iam illud pro confesso habendum, nullo tam grato Deo sacrificio aut hostia ad aram fidei posse litari, quàm cũ homo se peccatorem agnoscit, atque proinde mollitie omni ab animo semota & ignauia, totus in se ipse iratus insurgit, easq; à se se deposcens pœnas, quas dignas tanta culpa, quanta est tam pium Patrem offendisse, non modo præterita, uerum etiam futura exhorrescit facinora; se macerans, se ulciscens, se tandiu cruci illi suffigens, in qua illos, qui in CHRISTI

acie militant, affigendos esse asseuerabat Paulus di=
cens: Qui CHRISTI sunt, carnem suam cru=
cifixerunt cum uitijs & concupiscentijs, quoad eius
in Spiritu audiat: Tolle grabatum tuum & ambula,
signum nimirum perfectæ liberationis à peccato. quod
sanè beneficium sub mirabili illo paralytici miraculo
expressum sanctissimos mysteriorum Dei interpretes
non latuit. Et tu, inquit Bernardus, si iam surgis de=
siderio supernorum, si grabatum tollis, corpus uideli=
cet à terrenis subleuans cupiditatibus, ut iam non fe=
ratur animus concupiscentijs eius, sed magis ipse, ut est
dignum, regat illud, & ferat quo non uult, si demum
ambulas, quæ retro sunt obliuiscens, & ad ea, quæ
ante te sunt, te extendens desiderio, & proposito pro
ficiendi, curatum te esse non dubites. hæc ille. Non ita=
que fucum nobis imponi sinamus, cum carnis sensus
suggerit nos tutos esse propterea, quòd baptizati su=
mus, quòd sacris initiati, quòd crebro oramus, si gra=
bato adhuc nostro decubantes, desideria carnis perfice
re, quod uetat Paulus, modis omnibus inquirimus.
Frequenter enim per confessiones ablui, nec unquam
CHRISTVM induere, quid Dei filium ostentui
habemus? quid tam efficacem uictimam, ut est mors
CHRISTI, nostris irritam facimus ineptijs? De=
mus, demus gloriam Deo, nostrosq; continuos non
dissimulemus lapsus.

NAM si dixerimus, quoniam non peccauimus,
mendacem facimus eum, & uerbum eius non est in
nobis.] Miserrimus omnium ille est, in quo
Dei uerbum suas non exequitur partes, quæ sunt, ni

fallor, atque ob id est datum in primis, ut animam pascat, & Deo iungat. Vnde non immerito à prisco illo concionatore fons sapientiæ appellatur in excelsis: à Paulo autem, gladius Spiritus, quo nimirum effrænes illæ in nobis belluæ concupiscentiarum, iræq;, & libidines interimuntur. At uide quantum tenebrarum propter illius absentiam nostris obfunditur oculis. Si nostram, inquit, miseriam ignoramus, signum est ingens Dei uerbum non esse in nobis, quòd si adesset, cederent actutum tenebræ, atque orta luce, in quantis errorum uersaremur ambagibus, inspiceremus. Dauid enim uocat Dei uerbum lucernam, atque in caliginosa uitæ huius nocte lumen. Nos contra nescio quid lucis nostro ab arbitrio, aut ratione humana, quæ fallax est, proficiscentis, nobis effingimus, cui, si quid in rebus etiam quæ ad animam spectant, agendum est, innitimur, eo fulcimur, eo tegimur, eo tandem seruari credimus. Verum benignissimus Dominus, qui, ut ait Paulus, omnia in omnibus est, scilicet, pro rebus omnibus satis est omnibus, quæ res potissimum sit, qua nixæ animæ seruari debeant, ne diutius erraremus, breuibus aperuit, cum dixit: Qui uerbum meum audit, & credit ei, qui me misit, habet uitam æternam; ut uerissimum illud omnino appareat, fidem scilicet oriri ex auditu, auditum autem per uerbum Dei. Illud uero curandum, ne quis fucis stultior, ut illum appellat Chrysostomus, suam ad hunc modũ foueat insipientiam, atque in Dei obsequio tarditaté. Ecquid in me promouet Dei uerbum? quid literæ? quid speculatiões illæ Paulo potius aut Ioanne dignæ, quàm

homuncione isto, cui sat est simpliciter ambulare? Qui ambulat simpliciter, in fiducia ambulat. Audio. Sed uide an simplex, ut ait idem, eo in loco pro stulto, et pro eo, qui nihil nouit, intelligendus sit, an pro non malo, & non uersuto. Amat certe Dei spiritus in anima sanctam simplicitatem, at non ignauiam, et bonarum rerum neglectum. Quòd uero sint (ut nonnulli ex his, qui inscitiam, quam simplicitatem appellant, hoc tegunt pallio, obijcere solent) qui doctrina spiritus excellentes, intumescant, atque in luce iam cognita hallucinentur, ultroq; ad lapidem angularem impingant, culpa solis non est. neque ille propterea reprehendendus, qui dedit, cum adeo bonus sit, ut solem suum oriri faciat super bonos & malos, sed propria id illorum agitur malitia, atque amore mundi. Tantilla enim contēti aura in uulgo, sic insaniunt, ut sacrosancta etiam rerum obstrusarum mysteria ad fastum, seu ad spem præmij uanissimam reserare non reformident. Hactenus de uerbo uitæ, à quo stulta abhorret simplicitas, hæc dicta sint. Qui enim docti sunt in regno Dei, hi suam libenter cæteris ad ædificationē corporis CHRISTI impartiant doctrinam, non ad gloriam & uanitatem. Qui uero rudiores sunt, ut ferè omnes sunt mechanici, atque illi, quibus nullum est ad literas ingenium, non solum obuios docentes libenter audiant, uerumetiam inquirant, rogent, atque ut ministros CHRISTI apud se habeant; et, si opus est, alant. Atque ita pulcherrimum erigetur in terris templum Dei, non manufactum, neque creationis huius mundi, sed fide, & qua præcipue CHRISTI religio

fundatur, charitate. Vide quomodo sapiens ille utrunque informet membrum. Sic primum. Si est tibi, inquit, intellectus, responde proximo. Aliud item sic. Esto mansuetus ad audiendum Verbum Dei. Iam illud dicendum uidetur, qua'nam Deum ratione mendacem facimus, cum nos immunes à peccatis esse iactamus. Reor enim quæ à sanctis uiris dicũtur, aut literis mandantur, ea omnia à Deo proficisci. Cum quidem lego in ecclesiaste, non esse hominem iustum in terra, qui faciat bonum, & non peccet, id æque lego, ac si à Dei ore prolatum esset. Non'ne quotidianis experimur exemplis tritum illud dictum sapientis in cunctis iustis locum habere, Septies in die cadit iustus? Et ut immensam autorum syluam hoc idem asserentium omittam, putas'ne Ioannem, quando in superioribus dixit, nos planè falli, ac seduci, si dixerimus quoniam peccatum non habemus, à memphiticis uatibus, ut olim Pythagoram, aut ab ægyptijs Platonem, rem tantam didicisse, an potius à sapientiæ fonte illo hausisse, qui ait, Ego sum uia, ueritas, & uita? quiq;, quo nostram ad peccata facilitatem, ne dicam perpetuitatem, significaret, sic suos Deum precari instituit inter cætera apud Matthæum, Dimitte nobis debita nostra? quæ debita quomodo intelligi debeant expressius posuit Lucas. Dimitte, inquit, peccata nostra. Vnde clamat Salomon. Quis potest dicere, mundum est cor meum, & purus sum à peccato? Et certe quamuis à cõsensu, quæ mors est animæ, abstineamus, negare tamen haud possumus; quin carnem peccati, cuius ui acti, & impulsi non raro illudimur, circunferamus.

Nec est quod quis sibi ultro imponat dicens, sanctos uiros peccare quidem uel continue, sed citra periculum, & iacturam, cum magnus asserat Basilius, nullum tam paruum esse peccatum, quin magni æstimandum sit. Diuus etiam Augustinus in definitione fidei affirmat, nullum sanctum & iustum carere peccato. Ergo omnes peccato sunt obnoxij, proinde diuina egent purgatione. Et qui id negat, Deum mendacij arguit, cui honos sit in secula seculorum. amen.

IN CANONICAM IOANNIS I. CAPVT II.

FILIOLI mei hæc scribo uobis, ut non peccetis.] Quandiu ecclesia in tentorijs militaribus commoratur, impiosq; ne CHRISTI uestis inconsutilis scindatur, tolerat, nigritiem quandam imperfectionis contrahere uidetur. Vnde non immerito se nigram in canticis amatorijs appellat: formosam tamen ob studium, credo, & conatū ad perfectiora. Sed hi næui potius dicendi sunt, quàm maculæ illæ, quibus infecti permulti, grauitatē sui morbi non sentiunt, quos tamen sponsa, uti sedulæ nutrices solent, non respuit, imo strictius plerunque, quo tandem resipiscant ad uitam, quàm illos, qui uiua sunt membra CHRISTI, & fouet, & amplectitur. Cœtus uero ille quis sit, qui supereminentē uiam charitatis ingressus, Dei statuit ciuitatem in cœlis, ne dum in terris, quiq; cum Paulo de se illud dicere non

ueretur, Viuo ego iam non ego, uiuit autem in me CHRISTVS, nouit Deus. Fons enim is est signatus, puteusq; aquæ uiuæ, quæ fluunt cum silentio. Hoc est, in Dei prorsus mēte sita est ecclesiæ perfectio, atque seruandorum notio. Quare danda nobis est opera, seduloq; elaborandum, ne, ut à Ioanne nostro admonemur, peccemus. Siquidem interstitium indubitatum, quo ab ecclesia, CHRISTI nimirū corpore, uti membra mortua rescindimur, est peccatum. Hæc scribo, inquit, uobis ò Filioli, ne peccetis, ne Deum offendatis, ne itinere omisso iustitiæ, in præceps prolabamini. Iam plus quàm satis indultum est carni & sanguini, resipiscite, reflexisq; gressibus ad cor redite præuaricatores. En ego CHRISTI præco è sublimi tanquam specula clamo, moneoq;, ne peccetis. Intuere tenerum pij Patris erga liberos animum in uoce illa; Filioli, Filioli, inquit, mei scribo hæc uobis, nempe illa, quæ præcessere, ut non peccetis. Dixerat in superioribus neminē à leui saltem noxa peccati immunem uiuere, & cui aliter persuasum esset, hunc errare, seduciq;, ac Deum mendacij arguere. nunc uero ne peccemus, perinde hortatur, quasi nobis integrum sit non peccare. Sui ne est dissimilis in assertionibus tam sanctus Apostolus? nihil certe minus. Obserua igitur pij pastoris prudentiam. In exordio enim sermonis nos nostræ admonuit miseriæ, quæ adeo tenaciter nostris insedit uisceribus, ut penè connaturale factum nobis sit peccare. Quid oro miserius? quid infelicius, quàm sic à natura per peccatum corrupta impelli, ac ferè cogi, ut Deum etiam nolentes offendamus?

In progressu porrò epistolæ cautos nos reddit, hortaturq; ad innocentiam tuendam. Sed hic uiribus plusquam herculeis opus est. Imo natura humana ex se nihil aliud agere iam potest (natura nascimur filij iræ & damnationis) nisi peccando quàm letale fuerit posteris primi Adæ uulnus, ostendere. Gratia igitur Dei uis ea est in primis, quæ negotium id ingens & difficile perficit. Quam sanè rē aduertens Paulus, ob uimq; illam homini per legem peccati illatam deterritus, clamabat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sed mox unde opem expectari par fuerat & auxilium, addidit: Gratia Dei per IESVM CHRISTVM dominum nostrum. quod idem omnino est, quod à Ioanne hic dicitur:

SCRIBO, inquit, uobis, ne peccetis, sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem IESVM CHRISTVM iustum.]

Asserunt Patres ad membra corporis illius generatim cuius participes factæ sunt etiam beatæ Animæ in cœlis, pertinere, pro membris illis Deo supplicare, quorum uirtutem ac robur in lucta carnis è tranquillis cœlorum sedibus in mundissimo diuinitatis speculo intuentes precantur, ut corpus illud tandem, cuius caput CHRISTVS est, ex quo totum per nexus & coniunctiones subministratum & cōstructum crescit in augmentum fidei, crescat etiam in uirum perfectum, in plenitudinem corporis CHRISTI, qui solus propitiator is est, qui ad dexteram Dei patris sedens, interpellat pro nobis, non quidem uoce, aut oratione ad numeros formata, sed miserando, sed subue=

niendo, ſed uirtutem ad triumphum pro debellatis hoſtibus ſuppeditando. Vna enim eſt Eccleſia atque connexionis charitas noſtra hæc religio, cum his, qui exantlatis iam mundi per CHRISTVM ærumnis, Deum non iam per ſpeculum in ænigmate, ut nos, intuentur, ſed uere, ſed perfecte, ſed abſque uelo. Quare abſurdum minime id erit opinari, ut inter quos una eſt charitas, una etiam ſit uoluntas, atque ad ferendas his, qui in acie adhuc laborant, ſuppetias, deſiderium, & affectus, quem conuenientiſſima uoce precationem appellarunt ſancti Dei interpretes. Quid, oro, Eccleſiæ puritati officit iſtiuſmodi perſuaſio? Nihil certe uideo detrahi poſſe fidei candori, ſi milites iam in tuto poſitos pro his, qui in agone etiamnum contendunt, atque in arena cum fortiſſimis congrediuntur hoſtibus, ſolicitos eſſe credamus. Tantum illud pro confeſſo habendum, CHRISTVM ſolum mediatorem illum eſſe, per quem Pater omnes ſperantes in ſe recipit, feliciſſimeq; eccleſiæ illi ad quam ſuſpirant electi, nempe eccleſia militans, copulat, & ex utraque unam efficit Hieruſalem, ſanctam illam quidem, à Deo electam, tutam, beatam, & cuius ciues immortales ſunt ſpiritus, rex autem CHRISTVS, atque idem pro his, qui corpore grauati, ut inquit Paulus, ingemiſcunt cupientes diſſolui, & eſſe cum CHRISTO, aduocatus. Quam ob rem ſi cui fors contigerit labi, aut in ruinam aliquam peccati quamuis grauiſſimi cadere, aduocatum habet iuſtum IESVM CHRISTVM. Et id quidem non apud tyrannum implacabilem & iratum,

sed apud Patrem, apudq; illum, qui nostra diligentius, quàm nos ipsi, curat commoda. Tutæ igitur ac saluæ sunt merces nostræ, simul atque illum, qui tam ardenter nos amauit, ut mortem pro nobis seruandis non exhorruerit, habemus aduocatum, & propitiatorem, iudicem uero Patrẽ. Iam nihil damnationis est his, qui in CHRISTO sunt, ut inquit Paulus. Vnde irrecuperabiliter hi peccant, qui uitæ suæ turpiter, & absque fructu, præteritæ memores desperant, atque adeo male de Deo sunt persuasi, ut tam beneuolum refugiant iudicium, in quo Pater arbiter est, frater autem assessor, atque interpellator. Iccirco iustissimus ille fuit creatoris dolor, cum Adam lapsum fugientemq; Patris aspectum requisiuit dicẽs, Adam ubi es? quasi diceret, Patrem fugis? Patrem auersaris? Vide quantũ animi reis addant uerba illa domini IESV, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Quid? putas'ne id dicere CHRISTVM, quo supplices, quo sudantes sub talento illo plumbeo, in quo se det iniquitas & peccatum, irrideat; atque, uti solent permulti nostræ tẽpestatis antistites, infamet, & traducat? Reficiam, inquit, uos, uestramq; refocillabo debilitatem: non frangam, non calamitosis addam calamitatem, non calamum attritum conteram. accessi tantum ut seruem, non ut perdam, non ut figmentum meũ, cuius infirmitatis particeps factus sum per carnẽ, abijciam. Equidem, ut de me dicam, persuaderi mihi facile patiar, neminem tuto ad hominum rectionem, & curam promoueri posse, nisi CHRISTVM, normam uidelicet bene sanctéq; uiuendi, induerit.

Hoc est. Nisi undequaque Spiritus sancti oleo perunctus, obductusq; (CHRISTVM unctum interpretantur) uestem illam stragulatam induerit, de qua sic Paulus: Induite uos sicut electi Dei, sancti, & dilecti, uiscera misericordiæ benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes uobis metipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut dominus donauit uobis, ita & uos. Hæ sunt partes, quas in sui gregis ductoribus requirit CHRISTVS. Quare nunquam christianum illum esse pastorẽ dixero, qui exuto CHRISTO, ueste nimirum gratiarum omnium & uirtutum polymita, pro misericordia sæuitiam, pro benignitate duritiem & auaritiam, pro humilitate fastũ, pro modestia impudentiam, pro patientia ultionem induerit, querelasq; mutuas subditorum non tam extinxerit, quam accensa Flamma odiorum auxerit. Vult, inquit Chrysostomus, dominus IESVS animam nostram illius esse domicilium, & ipsum rursus nobis loco uestis circundari, ut idem nobis sit omnia intus & foris, quippe & nostra perfectio & complementum sit: complementum enim illius est, qui omnia in omnibus implet. Contemplare igitur dignitatẽ, strictumq; nodum cum anima, tui aduocati, ò homo. Ille enim qui te creauit, qui te redemit, qui tuæ consors est naturæ, pro te stat coràm Patre. Quare discusso metu, timoreq; illo, qui seruis conuenit, abiecto, cum fiducia ad thronum Dei accede. peccasti. Ne, expauescas, neque à Dei aspectu uelut Cain desperatus fugias, quandoquidem aduocatum habes apud Patrem IESVM

CHRISTVM: Iuſtum, dico, aduocatum ha=
bes & ſyncerum, non uenalem, non clamoſum, non
fraudulentum, non, ut plerique in cauſis agunt forenſi
bus, fortunas magis litigantium expetentem, quàm iu
ſtitiam & pacē. Nihil ſanè tam cito exhaurit reſpub.
& ciuitates, quàm inſaturabilis quorundam ciuiles cō
trouerſias tractantium erynnis, atque ad coaceruan=
das opes, nempe calamitatem ſuis poſteris ſusq; deq;
auiditas. His frenum omnino à principe, aut ab illis,
qui rerum potiuntur, iniiciendum eſt, ne diſſimula=
tis erroribus ac flagitiis illud merito de ſe uſurpari au=
diant, malum ſcilicet nullum eſſe in ciuitate, cuius nō
ſit autor dominus ciuitatis. Sed ad noſtrum redeamus
aduocatum, quem, quo nos fidentiores reddat, ſenex
iuſtum eſſe affirmat. effectus uero iuſtitiæ iſtiuſmodi
qualis? Audi.

IPSE eſt propitiatio pro peccatis noſtris.]

Non in longum, ait, lites clientium protrahit noſter ad
uocatus, non uiduarum, non orphanorum, non reli=
quæ turbæ infelicis ac deſtitutæ cauſas data opera aut
cōfundit, aut quia deſunt pecuniæ, auerſatur, in reoſq;
ſæuiſſime inuehitur. At ſubuenit inuocatus, parcit im=
meritis, erudit, atque ne in controuerſiis cum hoſtibus
ſuccumbant, addit illis animos, & quantum in ſe eſt,
quotquot ab Adam illo transgreſſore uſque ad cōſum=
mationem ſeculi fuere, ſuntq; in præſentia, ac fu=
turi ſunt in poſterum, ſeruat. Vt homo enim noſter
eſt aduocatus, & interceſſor, ut Deus autem una cū
Patre propitiatur omnibus iniquitatibus noſtris. Parū
dico. Non ſolum enim illis, qui Spiritu ſancto ſuo af

flati, diuinis aſſentiuntur immiſſionibus, ac monitis, ſed uniuerſo penitus mortalium generi offenſum Patrem reconciliat (modo uelint) & propitium reddit. unde intulit Ioannes.

NON pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.] Inſpice generalem CHRISTI gratiam, atque ad capeſcendam ueniam pollicitationem. Non quidem particularis huius, aut illius eſt gentis Deus, ſed uniuerſalis ſol eſt iuſtitiæ CHRISTVS Deus noſter. Vbi non eſt gentilis, ut inquit Paulus, & iudæus, circuncisio & præputium, barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed omnia, & in omnibus CHRISTVS. Nemo ſanè eſt, qui ſe abſcondat à calore eius. Poterat quis in dubiũ uenire, an illis tantum, atque illorum erratis, quibus cum familiariter uixit, propitius fuerit CHRISTVS, haud cæteris. Ea propter illiuſmodi occurrens dubitationi uir prudens illud adiecit. Non pro noſtris autem tantum, fuit ſcilicet expiatio filius Dei, ſed etiam pro totius mundi, nempe erroribus & peccatis. Hic certe Iudæorum ſupercilium deijcitur, confunduntur hæretici, ac uel uſque ad deſperationem indignantur hyppocritæ: quibus omnibus perſuaſum eſt, Dei penes ſe tantum gratiam habitare. Vana iſta eſt perſuaſio & impia. Quare ſemotis à grege domini lupis iſtiuſmodi truculẽtis, fateamur CHRISTVM uniuerſalẽ fuiſſe uictimam, & expiationem. Quòd ſi ſalus ad omnes non peruenit, illorum culpa fuit, qui ſolis radios auerſati, ſanctoq; Spiritu reluctantes, ultro tenebras elegere, cæcutieruntq; data opera. Occiſo itaque

so itaque in cruce CHRISTO, non tantũ qui in cœlis sunt spiritus beati, & qui in terris agunt homines fideles, sed & qui in carcere erant, ut diuus ait Petrus, ad quos ueniens prædicauit, tam salutiferi cruoris senserunt uirtutem. uerum attoniti facti sunt homines, atque ita incogitantes, ut neminem propemodum uideas, qui carnis curam, & commoda non diligentius amplexetur, perficiatq; in desiderijs, ut inquit Paulus, quàm quæ ad salutem animæ pertineant, cogitet. Nam præcipuam uiam eam esse ad salutem non ignoramus, si Dei beneficia, inter quæ potissimum est mors CHRISTI, continue libenterq; uersantes animo, sic uitam nostram instituamus; ut hi uere simus, qui dicimur, militiæ uidelicet christianæ amantiores, quàm rerum illarum, quæ cum ad mundum spectent, caduca sunt, uaria, infida, & ad interitum pertrahentia: alioqui sanguis CHRISTI, expiatio nimirum illa generalis, & salutifera, nobis erit in scandalum & ruinam. Atqui, si nescis, sanguis etiamnum Abel iusti (hic erat CHRISTI typus) clamat de terra in filios diffidentiæ, ultionemq; minatur, & mortem. Tantùm uero abest, ut aduocatus sit apud Patrem pro ingratis, ut etiam illos auersetur: atque à conuiuio cœlesti, tanquam eos, qui absque ueste se se ingesserint nuptiali, excludat. Et ut semel dicam, participem posse neminem esse beneficiorum Dei arbitror, qui benefactoris immemor, ad futura capescenda munera se indignum exhibet. Verum cum omnes se nosse Deũ fateantur, proindeq; ad illius religionem pertinere sibi persuadeant, ne erretur, ut fit,

atque in delectu itineris, quo recta ad Deum pergitur, hallucinemur, imo ne malum bonum, & bonum malum dicamus, crassæ quorundam ignorantiæ sic occurrit Ioannes:

ET in hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruamus.] Parum sanè esset hominem quempiam ex christianis parentibus ortum baptizari, & in fidei mysterijs erudiri, sacrisq; insuper initiari, atque ad summum usque gradum ecclesiæ acciri, subindeq; ab omnibus coli, ac ueluti quoddam probitatis simulachrum è cœlo lapsum adorari, si ad illius præcepta seruanda, qui dona huiusmodi rara cōtulit, ignauus fuerit, & obliuiosus. Ergo animæ sanctitas, quæ amore maxime nititur, & cognitione, ex præceptorum Dei studio, atque in illis exercitatione, deprehendi potest. Etsi enim baptismus inter alia bona, quæ secum affert, quædam sit nota, & symbolum, quo ab infidelibus, ut olim iudæi à gentibus per circuncisionem, dignosci debeat, uanus tamen cum huius, tum cæterorum sacramentorum, atque ordinum esset usus, nisi uita, quæ potissimum in seruandis Dei mandatis animatur, & perficitur, sacramentis responderet. Si igitur quis asserat, iuretq; se Deum cognoscere & amare, non contradicam, modo illius mores eo sint præditi temperamento, & uigore, ut de illo id dici posse negem, quod de sapientibus huius mundi dicere non uerebatur Paulus, quod scilicet cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerūt (nempe fide ac obedientia) sed euanuerunt in cogitationibus suis. Quibus nam obsecro? Audi. Existimantes se esse sapientes,

stulti facti sunt. Nam suam, non Dei gloriam quærentes, sibiq́; tantummodo placentes, nihil non insulsum, ac uanidum cogitare poterant. Hanc sapientiam diuus Iacobus terrenam appellat, animalem, & diabolicam. Stultissima itaque ea est sapientia, quæ propria nititur existimatione, atque, ut eas uocant græci, διαλογισμοῖς. Quo circa simpliciter parendum est numini, obtemperandumq́; uerbis uitæ, quibus decentissime ornata est sacra lex, grauida quidem mysterijs, sed potissimum præceptionibus illis, quas qui, quoad eius fieri potest, non transgreditur, ex seruo peccati fit filius Dei liber, atque ad nanciscendam pacem illam animi, quæ exuperat omnem intellectum, idoneus. Porrò huiuscemodi pax, & quies, qua sabbatum fit ex sabbato in anima, à Dei oritur cognitione & amore. Cognitionem dico, non illam quidem, quam hi etiam habent, qui athei sunt, uerum eam, quam mundi corde possident. Etenim quòd potentissimus sit omnium Deus, quòd optimus, quòd maximus, quòd sempiternus, quòd omnia condiderit, quòd ea ipsa moderetur; ac, ne in nihilum dilabantur, sustentet, ac foueat: nemo ferè est, modo sit sui compos, qui non concedat, et se cognoscere fateatur. Verum sapientiam illam, & cognitionem, qua duce ad interiora usque uelaminis, Cuius custodes sunt fides & charitas, penetramus, haurire, atque in cellam uinariam, in qua susurro quodam tenui, auraq́; leniter flante, auditur. Dilectus meus mihi, & ego illi, introduci, emori quoque in sponsi amplexibus, & transire de claritate in claritatem per diuinorum cognitionē, atque ecstasim,

iam ad aliud ſapientium genus attinet, quàm hi ſunt, qui ore, ut inquit Paulus, confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Horum conditionem ac mores ita Hieremias expreſſit: Sapientes, inquit, ſunt, ut faciant mala, bene autem facere neſciuerunt. En praeceptorum Dei neglectus, atque ignoratio in huius mundi ſapientibus inuenta, en fucus hypocritarum detegitur: en unde tumultus opinionum in noſtra hac aetate laſciuientium ortum habent. Non eſt iam regio, non ciuitas, non oppidum, non uicus, qui peculiarem ſibi non effingat religionem, quam quidem tametſi unam eſſe fatentur omnes, uarios tamen, quos ſibi uerißimos eſſe perſuadent, deriſis caeteris, informant gradus: ac perinde uiciſſim pro illis tuendis indignantur, rixanturq́;, quaſi bene uiuendi ratio, ac uera pietas in tenebris uſque ad id tempus uerſata, iam demum apud ſe emerſerit, ſedemq́; ſibi tutam et certam penè feſſa locauerit. Hinc, credo, prodijt, quòd infinitus iam propemodum ſit factus ſcribentium numerus. hinc ſectae, hinc haereſes coortae contentiones illas, quibus miſerandum in modum piae affliguntur mentes, exſuſcitarunt. Nam ut multis iam propter uniuerſalem eruditionem, ac ſtyli gratiam, integrum eſt ſuos mandare literis animi conceptus, atque ad aedificationem Eccleſiae, ſi quid inueniſſe, quod uerum ſit, uidentur ſibi, cum alijs communicare, ſic non deſunt, qui, ut ait Paulus, ex contentione, atque inuidia, aut quo rumorem tanquam Camerinam moueant, et pie ſcribant, & uerum dixiſſe appareant. Eſt & aliud nunc ſcriptorum genus, qui tam ardenter in quorun=

dam libros inuehuntur; ut nullo planè seruato tum decoro, tum modo, nihil aliud mihi agere uidentur, quàm crabrones irritare, atque eam sibi difficilem assumere prouinciam, quam hi sibi arrogant, qui quicquid scribas, contradicunt tamen, taxantq; pro hæretico nonnunquam, si quod mysterium ab illis ignoratum protuleris, aut si uerbum non ad amussim correctum forte exciderit. Scilicet leue est piaculum quempiam hæreseos insimulare, atque in hominum gratiam (de promulgatis hæreticis non loquor) innoxios grauare. Certe si mitra aut pileus, aut beneficiorum, ut uocant, multitudo quærenda est, non eo sanè modo quæri debet, quo scinditur charitas, fidesq; periclitatur, atque concordia illa, qua absente nullum ne uestigium quidem pietatis inter homines esse potest, naufragium facit. Id totum, ni prorsus falsus sum, à Dei ignoratione, atque illius præceptorum neglectu pendet, ac uim habet. Penè cum Paulo dixi scriptores huiusmodi charitatem ueritatis non habere. Siquidem,

QVI dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in eo ueritas non est.]

Notant quidem hic nosse pro amare positum, pollereq; perinde quasi diceret Ioannes. Neminem unquam dixero Deum diligere, si illius non paret mandatis. Imo si quis id dicat, mendacij debet argui, atque in corde illius nulla est ueritas, licet ore præ se ferat ueritatem. Vtraque enim litera Senis nostri sanctissimi sententiæ seruire potest. Proculdubio fateri possumus genus illud hominum, neque Deum cognoscere, neque amare, qui illius negligit præcepta. Quis, oro, uel mediocriter in

Dei amore uersatus, seu in his, quorum ope atque usu quàm sublimis sit Deus, quam'ue suis contemptoribus expauescendus, & formidabilis, cognosci potuit, delectatus, tam suauem, atque adeo potentem spernat dominum? Idem planè est dominum quempiam spernere, atque illius spernere mandata. Mendax igitur ille erit, ac fuci plenus, qui etsi partim uerbo & doctrina, partim exteriori facie, qui mos est hypocritarum, Deum se notum habere profitetur, ac diligere, si tamen quæ ad diuini amoris significationem faciunt, emerserint, nepam senseris tactum, ut ait ille, in pariete. Resilit haud secus ab his, quæ nuper docuit, ac solet bubo, aut noctua uisa luce. Et demum uide quam notam ad id significandum benignissimus ostenderit magister. In hoc cognoscent, inquit, homines, quòd uere discipuli mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio uobis. Discipulorum nomine, & amicos, & eos, qui ad secreta Dei colloquia admittuntur, intellige. In illo enim mirabili cum Deo congressu fit anima sapiens, atque ad cætera spiritus dona capescenda idonea. Vnde nullus in anima sic cœlitus illustrata potest esse aut error, aut, unde omnis oritur superstitio, stulta persuasio, aut ad actiones illas, quæ à charitate proueniunt, ignauia & neglectus. Præceptorum itaque Dei obseruatores hi sunt, qui se Deum cognoscere, diligere, ac uti patrem timere, & uenerari, quemadmodum præ se ferunt, ita pro tutando Dei honore ac religione, parati semper sunt ad quæuis subeunda tormenta, & cruciatus. Nec mirum quidem, nam CHRISTI spiritu imbuti, christiformes quodammodo efficiun=

tur, hoc est, ad contumelias, ad iniurias, ad sangui-
nis una cum uitæ iactura effusionem pro Patris gloria
paratissimi. Quare non semel CHRISTVS
suam uocat crucem Patris gloriam, & claritatem.
In morte quippe CHRISTI incomprehensibilem
in modum aucta fuit Dei religio & cultus. Qui apud
nos etiam à Dei charitate deliniatur, perficiendus ta-
men in CHRISTO, cum Deus erit omnia in
omnibus, destructáq; lege peccati, quæ spiritui aduersa
tur, liberi cum domino semper erimus. Ibi ò domine in
lumine tuo uidebimus lumen, qui nunc Andabatarum
more cũ oculatissimis hostibus congredi non ueremur.
Vt enim absque armis, clausisq; oculis in arenam, ubi
te pugiles armati ad pugnam prouocant, descendere
haud tutum est: sic Dei armatura, quam fidei lami-
nis intertextam, atque uncinis affectuum, qui à cœle-
stium rerum cognitione prodeunt, munitam esse opor
tet, te exutum, exoculatumq;, ad luctam spiritua-
lem accedere, periculosissimus est ausus, & qui faci-
le risum spectatoribus mouere possit. At longum ma-
gis fortasse quàm institueramus, de notitia, quæ de
Deo in obtemperando illius præceptionibus haberi po-
test, atque per coniecturas deprehendi, sermonem feci
mus. Id consulto egimus, quo haud ignorent imperitio-
res in diuinis, quàm facile ab intemperata de nobis exi
stimatione deludamur, fingamusq; nescio quas in no-
bis uirtutum formas, uanas illas omnino, & quæ ui-
tia potius dici queant, quàm uirtutes. Nam, ut dixi-
mus, error is est propemodum uniuersalis, & qui ex
his etiam permultos, qui religiosiores uulgo apparent

inuoluat. Adeo tenax est gluten propriæ excellentiæ persuasio, qua infecti plerique uix an sit Deus uere norunt. A' Dei quippe notione eò longius seiuncti sunt, quò propius sibi adhærent, se amant, seq́; esse aliquid ob literas, atque obseruatos præfixos quosdam sibi ritus opinantur, omissis interim grauioribus, magisq́; necessarijs. Ad illos, credo, pertinet mansuetissimi seruatoris & magistri seuerum illud Væ apud Matthæum. Væ uobis, inquit, pharisæi tristes, qui decimatis mentham, & anetum, & cyminum, & dimittitis quæ grauiora sunt legis. Laudo literas, laudo cerimonias, bonosq́; mores, ac, si placet, assiduum orationum meditationumq́; probo usum & exercitationem. Imo huiuscemodi omnia adeo non improbo, ut ea etiam necessaria esse in academia spiritus dicam. Verũ absque dilectionis mutuæ ornamento ea prorsus merum cyminum esse, & anetum, & si quid uilius in hortis seri potest, assero, clamoq́; cum Sene nostro sanctissimo: In hoc scimus, quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruamus. Qui dicit se nosse eum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in eo ueritas non est.

QVI autem seruat uerbum eius, uere in hoc charitas Dei perfecta est.] Obserua sacrosancti huius Theologi doctrinam, qui à Dei cognitione charitatem adeo non separat, ut unum penitus uelit esse Spiritus sancti donum. Cæterum notio illa de Deo, quam in philosophis fuisse legimus, quanque nonnulli ex his etiam, qui in religione haud mediocre sibi nomen compararunt, se habere iactitant, absque diui-

norum gustu, notio quidem est, at non illa, quam modo cognitionẽ, modo charitatem Dei appellat Ioannes. Quæ charitas nihil aliud est, quàm fax quædam accensa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, qua in Deum per amorem, puramq́; cognitionem, atque ad diuinas percipiendas immissiones desiderium mouemur. Qui enim tam præclaro affectus est motu, atque ustus igne à mundanarum statim rerum amore se abdicat, seq́; superans non solum illatas sibi iniurias fert toleranter, uerumetiam pro inferentibus Deum ipsum deprecans, it lætus à conspectu mundi, quòd dignus sit habitus pro nomine IESV contumelias pati, hoc est, crucem ferre. Modo quidem Dei nomen illustretur, nihil tam arduum est atque difficile, quod non amplecti audeat. Quicquid cõditum est, ad Dei gloriam tum amat, tum mira res, uel propriam ipsam odit animam, & ut CHRISTVM lucrifaciat, æque ac stercus ducit, tantum abest, ut Dei mandata non sint illi dulciora super mel & fauum; læteturq́; super eloquia domini, sicut qui inuenit spolia multa. Non sanè illum præterit ex uerbi Dei notitia, atque obseruatione, ut asserit Ioannes, quale sit diuinæ charitatis pondus in unaquaque anima comprehendi posse, quorum quidem mandatorum finis ipsa est charitas, hoc est, mundi contemptus, nostri odium, atque ampla ad omnes, siue hostes sint, siue amici, dilectio. Hæc iubet CHRISTVS, hæc à suis maxime deposcit, hæc adeo necessaria esse definit, ut his neglectis nullum ad regnum Dei patere uelit aditum. Qui enim seruat uerbum Dei, seruat uer=

bum uitæ, Verbum, quo anima instructa, fit unus cum Deo spiritus, uiuitq; in eo magis, quàm in se se. unde quæcunque agere libuerit, ea omnia ad Dei refert gloriam, & proximi commodum. Non inflatur, non agit fraudulenter, non malum pro malo reddit, non quærit quæ sua sunt, sed quæ aliorum. Vides'ne modo animæ illius excellentiam, quæ uiam mandatorum Dei felicissime percurrit, ubi per amorem, atque ad diuina studium dilatatur cor eius? Donum id Dei est omnium præclarissimũ, obuium his solum, qui sunt eius. nam cæteri lucem istiusmodi oblatam perinde refugiunt, & ut rem penitus incognitam auersantur, ac solent amentes uisa auri massa in itinere, aut sus in specto amaraco. Dei enim infensi cum sint, atque ultro ad pietatem ferrei, quid succi spiritus à tam duris mentibus prodire posse existimas? Proinde quicquid agunt, ferum est, dirum, immite, uarium, exitiale. Quòd si quid tamen lenius datur cernere, id totum lasciuum est, effœminatum, languidum, ac mundo deditũ. Quare ad minimam uel aeris sereni iniuriam, aut leuem morbum, aut tantillam mortis memoriam, non secus pauent, ac contremiscunt, atque alij in grauissimis & certis assolẽt periculis. Hi nempe ulla absque notitia, quæ uera notitia sit, illorum, quæ iussit Deus, à Dei dilectione & charitate, cuius uirtute atque ope suaue fit iugum CHRISTI, ita horrent, ut nihil in eis uideri queat, quod impietatis non sit plenum, atque futuræ damnationis signum. Danda est itaque opera nobis, qui credidimus, quique in amoris exercitatione ac studio uersantes, nihil CHRI

STI dilectioni, præferimus, ut si suum in nobis effectum, tum baptismum, tum cætera sacramenta, & ritus illos ac mores, quibus fulcitur religio, tũ CHRISTI maxime meritum, habere expetimus, à diuinis præceptionibus ne digitum quidem recedamus. alioquin illis omissis hæc adeo non proderunt, ut etiam formidabilia futura sint, & mortifera. Ergo

IN hoc scimus, quoniam in ipso sumus.] Siquidem per amoris funem ita CHRISTO conglutinamur, ut unum prorsus censeatur corpus & sponsi & sponsæ. Ad hæc, nonne CHRISTVS amor est? nonne charitas? & qui manet in charitate nõne iuxta doctrinam spiritus in Deo manet, et Deus in eo? En quid pariat Dei uerbi custodia, atque ad seruandas illius præceptiones solicitudo, Dei scilicet cum anima coniunctionem. Imo Deus ipse mysterio inefabili fit animæ statio, fit incendium, fit uita, fit omne bonum. Et certe,

QVI dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare] Charitas quidem nunquam ociatur, nihilq; eorum, quæ nouit esse grata ei, quem amat, omittit. hoc sanè experimento uere nouimus, nos ad illius pertinere corpus, atque illius hausisse spiritum, quo opifice fax illa in nobis accenditur, & flamma, de qua diximus Dei charitatem oriri. Parum quidem esset nos CHRISTVM ore profiteri, factis uero in illius obsequio tepescere. Non, opinor, professio istiusmodi uerum CHRISTI discipulum facit, sed imitatio. Nam qui se in CHRISTO esse, per eumq; salutem sibi apportatam iacti

tat, illius debet etiam uestigia obseruare, atque illis ipsis incedere. Vixit'ne ille sibi duntaxat, ut tu, an cæteris? Sibi'ne tantum est mortuus, an nobis? Atqui neque sibi uixit, neque interijt tantus dominus, sed se nobis totum impendens, totus noster tum uiuus tum mortuus factus est, nostramq; non detrectans miseriam, uilissimum se omnium, quo nos beatos redderet, effecit. Putas'ne conuitia suis seruis dominum pro cōuitijs congessisse? Ita quidem non congessit, ut etiam pro his, qui probra irrogarent, Patrem deprecaretur. O normam certe uiuendi huius mundi sapientibus incognitam. Iam in tam altum descensum est improbitatis barathrum, ut uix inuenias, qui hos amoris stimulos animaduertat. Aurea profecto nostra hæc esset ætas, si re perinde ipsa homines præstarēt, ut uerbis prædicant. Quid non de fide, fiduciaq; in Deo per CHRISTVM collocanda docent uel ipsæ mulierculæ? Iam iustificationis originem & meritum ab omnibus uulgo hominibus, si otium tibi est audiendi, audies definiri. obmutescunt penè doctiores. Verum, cum manus ad stiuam admouendæ sunt, emerseritq; opus aliquod præclarum, quo dandum sit uirtutis nostræ specimen, quam'ue solicite & robuste Dei opera, quæ nostri omnino neglectu perficiuntur, nauanda sint, ostendendum, frigent omnes: nihilq; non amori proprio, summa cum iniuria rei cognitæ, postponunt. Hi quidem, ut inquit CHRISTVS, ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt. Censes'ne id genus homines ijsdem illis, quibus CHRISTVS, quem in se habere somniant, incedere uestigijs, an proprijs,

nempe uarijs, fluxis, suiq; dissimillimis, atque ad interitum properantibus? Vestigium ad uitam fuit crux CHRISTI præcipuum, qua erecta, & conspicua cunctis facta mortalibus, iam inde arcana illa prodijt doctrina, qua omnibus CHRISTI sectatoribus ostensum fuit, neminem ad Patris regnum asciſci posse, nisi eius filio, quem caput electorum esse uoluit, per passionis prius ignominiam ultro copuletur, affixisq; cruci illius affectibus omnibus noxijs, & concupiscentijs, recta in Deum per amorem, rerumq; humanarum despectionem, addo & sui odium, proficiscatur, uiuatq; Deo, peccato defunctus. Quotus igitur quisque est ex illis præsertim, qui sibi nimium adblandiuntur, & placent ob uisam lucem, qui huiusmodi sentiat crucis affectus, acutissimos quidem illos, atque usque ad diuisionem spiritus et animæ penetrantes? Dic sodes, putas'ne uitam eam similem esse uitæ CHRISTI, in qua stupra, usuras, dolos in contractibus, in testamentis, in mercimonijs, in qua homicidia, uel quæ ferro, uel quæ ueneno, uel quæ odio & oblocutione perpetrantur, commisceri uides? Ea'ne, quæ fastu intolerabili atque ambitione & auaritia armata, nihil tam sanctum est, ac iustum, quod non confundat, & pro adipiscendo magistratu aliquo, aut diuitijs, aut scorto non peruertat? Oblitus enim quis semel Dei creatoris sui, necesse est, ut & omnem beneuiuendi rationem abijciat, cunctaq; præferat creata creatori, ac neget CHRISTVM, quem tamen se assecutum arbitratur tum, cum se bonum esse effingit, speratq; sibi Deum ob suas quasdam insulsas, &

sine fide, & charitate, uix ui actas operationes deberi. Vita hæc est incauta omnino, & quæ Deum magis irritat, quàm placat. Vis'ne igitur CHRISTVM sequi, ac uiuum illius corporis censeri membrum? quicquid agis, aut cogitas, id totum ad illius honorem & age & cogita. Qui sic agit pius est, castus, lenis, patiens, comis, non sibi uiuens soli, sed cæteris potissimum, non reddit malum pro malo, non maledictum pro maledicto, non pro dente (id quondam duris permissum fuit Iudæis) dentem excutit, si quid etiam cõmune cum alijs tractandum erit, illorum potius, quàm suum spectat commodum, omnes in CHRISTO, & per CHRISTVM amat, honores oblatos nihili pendit, non quærit fugientes, ut nunc fit, illosq; sectatoris horrentes indignitatem haud inhiat. Et demum qui CHRISTI sunt, carnem suam cruci fixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Qui uero non sunt eius, carnem suam fouent, hoc est, uitia nutriunt, ac mundum Deo præferunt. Ergo qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.

CHARISSIMI non mandatum nouum scribo uobis, sed mandatum uetus, quod habuistis ab initio, Mandatum uetus est uerbum, quod audistis.]
Dicturus enim Ioannes, qui odit fratrem suum, in tenebris est, & tenebræ obcœcauerunt oculos eius, ne ab Euangelij suauitate, offensi uoce tenebrarum, uel eo maxime, quòd in lege Mosis legerant, odio habebis inimicum tuum, ne inquam his, atque id genus alijs auditis ab incœpta iam spiritus doctrina resilirent, eorum

præoccupat dubitationem, appellatq; præceptum charitatis præceptum uetus, ut potè à Mose, atque à Prophetis Dei nomine celebratum. Condito statim uniuerso mandatum de diligendo tum Deo, tum proximo (ea erat naturæ lex) insculptum fuit mortalium animis, exaratū postea literis à Mose, per CHRISTVM uero declaratum, atque, ut res summe necessaria, præceptum, & promulgatum. Quid? adeo benignissimo placuit Domino, ut nedum illud iam hominum moribus antiquatum instaurauerit, sed & suum esse peculiariter uoluerit. Hoc, inquit, est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Vide quomodo CHRISTVS suam uocat institutionem amoris copulam, nexumq; illum, quo astricti homines inuicem, nihil proximi cōmodis anteponere debeant, quemadmodū nō anteposuit ipse Dei filius, qui propriam, ut ita loquar, deuouens uitam, non tam pro amicis, ac sibi necessitudine cōiunctis mortem obijt calamitosam, quàm pro hostibus, & his quidem sceleratissimis, ac pœna dignis. Hæc uis ea est amoris, quam, ut altius nostris insideat animis, suum proprium uocat mandatum. Siquidem quod uerbis commendauit, id re ipsa primus præstitit. Non quidem ea uixit uitæ ratione dominus atque uniuersalis omnium pastor, qua nostri uiuunt interdum proceres & pastores, qui ut plurimum in delitijs lasciuientes, uitæ alijs duritatem prædicant, nihilq; tam solicite peruestigant, quàm quomodo post habitis uel necessarijs subditorum commodis, nihil sibi desit ad luxum & libidinem. Hi certe dilectionis mandatum neque pro nouo habent, neque pro ueteri, sed

uti rem mundo insolitam non norunt, miranturq; si qui sint, qui eo affecti spiritu, nihil omnino Dei charitati anteponant. Nostra, inquiunt, curemus, alij ut possunt. Pastores ne istos appellabimus, an mercenarios? Sint enimuero etiam pastores. sed uideant, num in se illud Dei conueniat apud Hieremiam encomium: Pastores, inquit, multi demoliti sunt uineam meam, cōculcauerunt partem meam. Cæterum uinea domini illius sunt electi, pars uero Dei propria illius est ad omnes charitas, quam, ut diximus, suum peculiare uoluit esse mandatum, quod modo uetus, modo nouum, non absque summa ratione appellat Ioannes.

ITERVM, ait, mandatum nouum scribo uobis.] Vetus quidem, quoniam à primogenia rerum origine, ut præfati sumus, datum fuit. Nouum autem iccirco, quia mortalium incogitantia & malitia exoletum, peneq; obliteratū, per CHRISTVM instauratum fuerit, atque adeo innouatum, ut suo ipse exemplo ostenderit commoda nostra omnia proximorum commodis postponenda esse, uitamq; pro illorum salute effundendam, qui periculis tum animæ tum corporis expositi, nostro indigerent officio, atque implorarent auxiliū. Sint ne hi hostes, an amici, haud multum refert, modo diuinis oculis nostra, quæ à dilectione ea, qua omnia ad Dei charitatem referimus, probētur opera. Nam quēadmodum in ipso sumus, uiuimus, & mouemur, ita quidquid sumus, quidquid uiuimus, quidquid à suo sancto moti spiritu operamur, id totum diuino amori offerendum erit, comburendumq; super altare holocausti prospectans ad orientē, qui CHRI

STVS

STVS est, sol utique iustitiæ, ac lampas illa & fax, qua deflagrantes animæ nihil amant, quod totum igneum, totum lucidum, totum uerum, diuinumq; omnino, & beatum non sit. Vnde sequitur:

QVOD uerum est, & in ipso, & in uobis, quia tenebræ transierunt, & uerum lumen iam lucet.]
Notant in superioribus nonnulli, quo dilucidior fiat litera, non (iterum) legendum esse, sed rursus, aut, quod etiam clarius erit, contra. Vt simulac dixerat, Mandatum uetus est uerbum quod audistis, mox uocem cōtrarietatis, non iterationis intulerit. Græca tamen uox utrūque sonat. Item (quod uerum est & in ipso) illud (&) redundat, nec (quod) ad mandatum referri uolunt. quanquam nihil sentētiæ Ioannis (ut mea est opinio) utrum, quod, neutrum, aut ui uocis græcæ fœmininum facias, officit. Sic itaque illi, qui (quod) ab solutum legunt, hanc literam subdubiam alioquin & obscuram interpretantur. Principio quidem, &, primū expungunt, dein secundum pro etiam exponunt, ut ea sit litera. Quod uerum est in ipso, etiam in uobis, subaudi, uerum est. atque hunc sensum reddunt. Quod in se uerum est, id scilicet, quod tenebræ transierunt, & uerum iam lucet lumen, in uobis etiam uerum est. Nam sicut fugatis à mūdo peccati tenebris per CHRISTI aduētum, lux fidei, diuinorumq; cognitio, quod maximum est lumen, iam apparuit, ita expulsa errorū caligine ac nube, iam gratiæ lumen illuxit uobis. Frustra, inquit, in uobis non fuit CHRISTI aduentus, sed quemadmodum is lux est uniuersalis, sic aptam in uobis ad amplexandam lucem, quam ipse im=

partitur animæ, materiam reperit. Verum igitur illud in se est, lumen disiectis tenebris apparuisse in mundo. Verum item et illud, uos abiectis erroribus ac peccatis, quæ immensis offunduntur tenebris, illustratos esse. Iam uero illorum, qui, quod, ad mandatum referunt, is esto sensus. Mandatum id nouum, quod ab initio quoque mortalium inditum fuit animis, in ipso Deo, qui summa est ueritas, uerum est. Proinde à uobis recipi debet, atque animo figi, ut potè qui illius ueritatis expertes minime estis. Verissima certe fuit hæc iussio in CHRISTO, & sancta, non ficta, aut, ut omnia ferè sunt hypocritarum, impura. Quonam pacto quæso? quia quod iussit præstitit. en ueritas in CHRISTO. At uerum istuc interim non erat in uobis mandatum, cum odijs obfuscati, conuitia conuitijs pensabatis, par pariq; à uobis in compensandis iniurijs referebatur. Nunc autem uerum & in uobis factũ est, sed non ex uobis, uerum ex diuinæ lucis beneficio, qua in cordibus uestris per CHRISTI spiritum effusa, iam quid à suis in causa amoris requirat Deus, edocti estis: id nẽpe, ut bonos omnes in CHRISTO, ac per CHRISTVM diligatis: prauos uero ob CHRISTVM, id est, ut cõuertantur ad CHRISTVM. Ea itaque tota uidetur esse ratio dilectionis mutuæ inter christianos. Qui secus amant, humano ducuntur affectu, natura plerunque sordido, & instabili. Maxima propterea hic adhibenda est cura, ne tam diuina in homine portio ac flamma, ut est amor, ui alterius ignis atque ardoris, qui ab effrænatis concupiscentiarũ ictibus solet excuti, suffocetur: curandumq;

ne auri amor, aut scorti, aut affinium, aut propriæ existimationis, CHRISTI amorem in nobis extinguat. Nam sicut nullo alio animæ affectu tam suauiter delectatur Deus, ut casti amoris & puri: sic contra, nullo alio magis offenditur, quàm impuri & libidinosi. Ab amore dein turpi atque odio æque animæ offunduntur tenebræ: hoc est, qui odit proximum, aut qui illum amat intemperanter, is absque Deo est; quem lucem esse æternam, & lumen uitæ hi experiuntur, qui ab omni odiorum genere abhorrentes, Deum propter se, homines uero in Deo tum amant, tum iuuant obsequijs etiam non requisiti. Hos quidem non præterit transijsse iam tenebras, quas secum fert odium, & illuxisse uerum lumen, quod amor. uerum

QVI dicit se in luce esse, & fratrem suũ odit, in tenebris est usque adhuc.] Non possum, fateor, non interdum complurium deflere ignorantiam, & uanam de se persuasionem, qui tam etsi Dei pietatem, ac cultum, qui sanctis ornari solet actionibus præ se ferre uidentur, inimicitias tamen odiorum plenissimas, etiam in immeritos exercẽt. Vnde, oro, tantus stupor mentis? unde tanta obliuio? satius sanè esset, minusq; religioni incommodum, filios hosce tectos aperto, ut aiunt, marte congredi uidere (tunc spes reconciliationis esset aliqua) quàm talem enutrire fucum, atque irreparabilem propter odiorum pertinaciam, dissidiorum pestem. Error ne is est incognitus, an pertinax in malis potius deliberatio? utrunque fœdum. Verum quæ à deliberato proficiscuntur animo peccata, & fœdiora sunt, & capitaliora. Quanquam neque error dici po

test lapsus ille, in quem sponte sua quis labitur, ut ferè illis, quos nuper memoraui, contingere suspicor. Siquidem frequens illorum ad ecclesiam accessus, frequens lectio, frequens eleemosynarum usus, atque cum probioribus consuetudo & conuictus, non mediocrem arguunt futuræ uitæ cognitionem & fidem. Sed cum de odio, & offensis acceptis fit mentio, non est scelus, quod non amplectantur miseri, modo suos uideant hostes incommodo aliquo uitæ, aut fortunarum, aut famæ affici. Adeo quicquid candoris attulit pristina lux, sequens obfuscauit caligo, & nox. Non est tam sanctũ opus, quod tenebrosum nõ reddat odium & simultas. Quod eò libentius inculco, quòd uideam in id mali genus etiam illos labi interdum, qui speciali religione se Deum possidere opinantur. errant toto cœlo. Vnde hi patienter, non oscitanter, ut solent tritiora, quæ ad Corinthios scripsit Apostolus, audiant, deq; se dici existiment. Si, inquit, habuero omnem fidem, ita ut montes tranferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. De fide tantummodo testimonium, alijs omissis, huc affero. siquidem de fide neutiquam uulgari, atque inter homines consueta, sed integra & perfecta Paulum concionatũ esse doctiores scribunt. Quod in euangelijs, ait Genadius, maximum esse dominus asserit, scilicet montes per fidem transferre, id sine charitate nihil esse uult Paulus. Idem ferme Origenes, cæteriq; ex Græcis. Quare si frustra illa est fides, quæ ferè Dei æquat potentiam, absque charitate, quid erunt ieiunia? quid eleemosynæ? quid oratiões? quid uigiliæ? quid decor ille rituum ac cerimoniarum, quo mirabilem in

modum Dei ornatur religio, proderit? Nihil ſum, ait Paulus, abſente charitate, & nos aliquid eſſe gloriamur? Nos cæcos, atque incogitantes, qui ultro in meridie parum uidemus. Fatendum igitur erit, eum ipſum hominem, qui fratrem ſuum odio habet, in tenebris uerſari, hoc eſt, abſque Deo eſſe, atque illo incedere tramite, quo itur ad mortem, quantumuis ſit ille ſanctus, & ad tertium uſque cœlum aſcitus, miraculisq; conſpicuus, & admirandus. Contra uero,

QVI diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt.] Qui fratrem ſuum diligit, is proculdubio non errat, aut aliquò impingit, quoniam in luce ambulat. Offendit enim in ſaxum (en ſcandalum) aut aliud ſimile, qui in tenebris graditur, non item qui in luce. Cæterum, ut iam diximus, Deus eſt animæ lux, Separatio autem à Deo, quam potiſſimum ab odio prodire ducimus, caligo eſt denſiſſima. Iccirco non eſt lumen, non ſolis fulgor & radius cum illo comparandus, quo is, qui in proximi dilectione perſeuerat, illuſtratur.

QVI autem odit fratrem ſuum in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.] Haud dici facile poteſt, quantum is ſubeat periculorum, qui odit alium. Et ut nihil aliud periculoſius ſit, illud mihi periculoſiſſimum uidetur, cum ſolitudinem aliquam quis pererrans, aut labyrinthum (quo alio nomine uitam hanc bonis infenſam appellabimus?) amittit ſemitam, ſeu neſcit, ut inquit ſenex noſter, quò eat. Ita anima ob fratris odium obcæcata, CHRI-

STVM amittit, qui uia certa est errantibus per inhospitam uitæ huius eremum ad patriam. amisso uero CHRISTO, qui non semel se mundi lucem esse asseruit, quomodo inextricabiles ac dubios uitæ anfractus, & Mæandros tuti superabimus? Ergo CHRISTVS non solum uia est ad Patrem, uerumetiam uiæ lumen ac fax, qua accensa in nobis recta incedimus: extincta uero nostra culpa, erramus attoniti, ac uorticosi. Obseruasti ne unquam illius faciem ac mores, qui odio in quẽpiam elatus penè amens fit, ac furiosus? Quantus in uultu liuor: quanta uecordia: quanta cum impudentia iuncta inquietudo, deformitas, atque ad ea, quæ agenda sunt, obliuio & stupiditas. quàm misere distorquentur, qui tales sunt: quàm crudeliter. adeo enim ab irrequieto uexantur odiorum œstro nonnulli ac furia, ut penè illud tragicum ad illos pertinere dicerem, nisi me nota baptismi sacrosancta deterreret. Id Dei iudicium esto. Nos tantum quæ de illis timemus, proferamus. Audi igitur quid ille uidit admirabundus. Hem, inquit, ut liuidam liuidus adipem depascit dipsas. Vt fœda fœdus prester exhaurit exta. Vt furit in oculis cerastes: ut in impexũ debacchatur caput hæmorrhois. Vt sordidam tabo frontem lambunt colubri. Vt uiperis horrẽt crines, longáq; torta sibilat cauda draco. Nihil sanè ad deliniandam odiosorum faciem addi posset, illorum præsertim, quibus indiuidui dati sunt comites liuor & ambitio. His tamen, ut potè à CHRISTI academia explosis & reiectis, penitus omissis, ad explanandam, gustandamq; sanctissimi uiri doctrinam,

uertamus stylum. Tantum illud oro, ab eisq́; obnixe efflagito, ut dicti illius haudquaquam immemores: Qui odit fratrem suum, homicida est: suum aliquando deformem inspectent animum, paueantq́; à iudicio illo extremo, inexorabiliq́; Dei omnipotentis irati. Sed scribam audiamus Spiritus sancti.

SCRIBO uobis filioli, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Scribo uobis Patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scribo uobis adolescentes, quoniam uicistis malignum. Scribo uobis infantes, quoniam cognouistis Patrem. Scripsi uobis Patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scribo uobis iuuenes, quoniam fortes estis, & uerbum Dei manet in uobis, & uicistis malignum.]

Iam uniuersos, qui nomen per baptismum atque Euangelij doctrinam CHRISTO dederant, cómonefacit: hosq́; omnes in exordio statim admonitionis, quo paterni sui affectus, ac laboris assidue recordentur, filiolos appellat. Dein singulorum ætatem accersens, eam, quæ uniuscuiusque ætati conueniens magis uisa est, suppeditat doctrinam: laudatq́; illorum fidem, atque erga CHRISTVM dilectionem & notitiam. Illud uero non me mouet, neque, quo minus huius apostoli sensum peruestigem, & ut assequar contendam, remoratur, quòd multus sit in repetendis sententijs, aut iterandis uerbis ueluti, ut non nullos offendi uideo, ex sermone proximo exceptis. Quid obsecro, ab ore illo sapientissimo, quod ab ipsa edoctum fuit sapientia, prodire aut debuit, aut potuit, quod multum, superfluum, seu temere iteratum,

atque inconsulto dictum, uocari debeat? Sexcenta, credo, si scripta essent Euangelia, atque ea quidem totidem repetita, non iccirco tamen adeo diligenter audirent homines, & intente, quin alijs iterum opus esset præceptionibus ac monitis, non sanè culpa solis, qui uniuersalis cum sit lampas, infinitis, si daretur, sufficeret mundi machinis, sed hominum oscitantiæ, atque ad ea, quæ sciri debent, obliuionis. Oro, num quia propalata Euangelij pace, atque per CHRISTVM reconciliatione cum Deo diuulgata, nihil aliud in Ecclesia iam edocetur, quàm gratis seruari homines per fidem, apertos esse cœlos, ac regnum Dei uel ipsis patere Dei hostibus, ac rebellibus, modo lumen oblatum resipiscentiæ non auersentur: num, inquam, ob tot inuulgata, quotidieq; iterata Dei beneficia cessatum est à uitæ fastu & superbia? num ab usuris? ab oppressionibus? ab odijs? à læsionibus? O' nostros testudineos in uia Dei passus. Ferrei propemodum facti sumus, ac duriores quàm quos repetiti hi ictus edomare possint. Miramur tamen, querimurq; delicatissimi. si Deo placet, homines, si nostram ob tarditatem ea repetant sancti autores, atque ad fastidium usque, ut blatterant quidam, inculcent, quæ uix semel, ac tenuiter, ut pretiosior assolet liquor ab aurea stillare fistula, prolata, satis omnibus, & qui in cœlis sunt spiritus, & qui in terris agunt homines, facere debuissent, nisi nostra obstitisset durities, atque in his quærendis, quæ æterna pollicentur bona, segnities. Obserua igitur ò qui CHRISTI spiritum hausisti quàm necessario nobis consulens suis in iterandis sen-

tentijs utatur ordine scriba sanctus. [Scribo, inquit, uobis filioli.] Vocat filiolos non solum pueros, quos instituere pariter cum cæteris intendit, uerumetiam illos, quos in sequentibus partim senes, & Patres, partim adolescentes & iuuenes, partim infantes nuncupat. hos quidem oẽs ut potè in CHRISTO sui ministerio regeneratos, tenero tanquam filios prosequebatur affectu, & charitate. Et primum (latenti sanè mysterio) uim exprimit baptismi, cuius uirtute purgati ad tantam peruenerant innocentiam (effectus is amplus est baptismi) ut solo CHRISTI nomine inuocato, cuius spiritu purificatæ sunt aquæ, gratis ulla absque pœnitentia, aut pro peccatis satisfactione remissionem acceperint peccatorum. Remissa, inquit, ac planè abolita sunt in uobis per CHRISTI nomen peccata. Quid gratius audiri potuit? quid salubrius? Ergo tam immensum uobis gratulor beneficium, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. Atqui uos in primis alloquor ò Patres, ò pastores, ò gregis dominici ductores, ò qui per ætatem antiqua, & quæ longo annorum remota sunt interstitio à uobis, cognoscere potuistis. Id sanè gaudeo, sed illud magis, quòd antiquum illum dierum, nempe CHRISTVM, qui erat ab initio non ignorastis, sed plenam de illo, unde uestra exorta est salus, hausistis notionem. Nam CHRISTVM Dei esse filium cognoscere, eundemq; mortalium omnium redemptorem fateri, atque proinde illi fidere, & quicquid accidat inniti, certissimum salutis pignus est, & arrhabo. Et quidem magna ea est felicitas in

ſene, cui adeo integri ſunt ſenſus ac ualetudo, ut priſca æque ac ſi præſentia eſſent, memoria teneat, & cognoſcat. Sed maxima illa & prope diuina, ſi CHRISTVM, qui fuit ante omne tempus, nouerit, atque illius frequenter animo uoluerit beneficia. Nam CHRISTVM cognoſcere, & illius ignorare beneficentiam, non cognitio quidem uocari debet, ſed turpis ignoratio. quantumuis igitur longe in præteritos proſpiciant annos ſenes, mortale tamen illud eſt quod uident, atque caducum: CHRISTVM uero intelligere, qui æternus eſt, ac notitia apprehendere incomprehenſibilem, iam aliud ualetudinis genus requiritur quàm ſit humana, quæ ſuapte natura decidua eſt et labilis. Hæc enim ad moderatam corporis habitudinem ac texturam attinet, illa à Patre luminum ne dum impertitur, ſed etiam, ne bonis datis male utamur, conſeruatur. utrunque tamē Dei munus eſt. Verum quod minus eſt, haud multis datur: quod maius & nobilius negatur nolentibus. At in quo numero hi cenſendi ſint ſenes, qui utraque carent ualetudine, uix dicere auſim, adeo ætas illa ſemper mihi potius fuit uenerationi, ac ſtupori, quàm deriſioni. Sed illa magis, quæ haud annorum numero tantum, ac diuturnitate, ut ait ſapiens, computatur, ſed fide in Deum integra, atque in doctrina ſpiritus, quæ in contemplationibus uerſatur, exercitata, de theſauris ſciat obſtruſioribus proferre et noua & uetera. Vel ſaltem qui huiuſmodi grauati ſunt annis, & longæui, ſi ſobrij ſunt, ueluti ſuum admonet Titum apoſtolus, ſi pudici, ſi prudentes, ſi ſani in fide, ſi in di-

lectione, si in patientia ualidi, hos ut rem diuinam è cœlo nobis delapsam & colo, & ueneror. Senes uero stolidos ac morosos, quique nihil aliud præter annos sua in senectute enumerare possunt, non sic amo, sed tacite præteriens canos in eis tantum honoro. Non est quidem tam delirus senex, cui suus non debeatur honos ob canitiem. Rem penè incredibilem dicam. Est apud nos senex hoc in loco, in quo hæc nunc commentor, ita obliuiosus, ut nihil penitus recordetur. Quòd si tamen quidpiam enarrare occœperit, rem statim ipsam, locum, ordinem, obliuiscitur. rursus, si per circunlocutiones rem iam exorsam absoluere conatur, itidem ipsæ excidunt circunlocutiones ita, ut nihil omnino nisi confusum, & quod risum moueat auditoribus, eloqui possit. Erga hunc tamen sic dementem, quia senex est ac decrepitus, officiosissimi sunt loci incolæ, ac pie obseruant & uenerantur, hominem certe uel ob id maxime miserandum, quod præter indicibilem hanc suam obliuionem, tam continuis exagitatur pauoribus, ut quoscunque audiat strepitus, aut hospites aduentare intelligat, apparitores, aut carnifices, qui eum iugulent, aut ad magistratus pertrahant, adesse opinetur.

SCRIBO uobis adolescentes, quoniam uicistis malignum.] Instructis in superioribus senibus, ac non tam natura patribus, quàm religione, atque ob sapientiam & morum grauitatem, in populis autoritate, transit ad informandam adolescentium ætatem de more fluxam, ac uarijs concupiscentiarum flammis obnoxiam. Vt enim longæuis, conuenit pru

dentia, uitáq; sanctissimis undequaque ornata moribus, quo iuuenes, cæteriq; è uulgo homines habeant, unde bene uiuendi rationem, tanquam à perfectissimis idæis, sumere possint, in senili requiritur ætate, ita in primis annis illis, in quibus ardentius effrænes mouentur appetentiæ, corq; ad uoluptates magis quàm ad uirtutes amplexandas incitatur, summa est adhibenda cautio, atque ad eneruos illos subiugandos animi motus diligentia. Non tam quidem feruent lebetes ac ebulliunt ad flammam suspensi, neque tam ardet pertinaciter teda pinea incensa, ut ardet adolescens ociosus, ac molliter educatus. Quam ob rem ea in primis debet esse Patribus cura & uigilantia, ut eorum filij, & hi, qui propter ætatem nondum ad obeunda munera publica idonei sunt, sed qui tamen de se nonnullam mouent expectationem, ac spem posteris, illa informentur disciplina, & rerum usu, ut nihil prorsus aut cogitare, aut agere permittantur, quod graue idem nō sit, maturum, ingeniosum, quodque immensum publicæ utilitatis præ se nō ferat desiderium, & amorem. Hæc sanè omnia præterquam quòd non aspernandam arguunt in puero uirtutis indolem, animum quoque indicant niueum, & sincerum. Sed alia omnino ratione condocefaciendi sunt ephœbi, qui cœnobijs inclusi, occupationes mundi tum lenocinia refutasse se profitentur. His primum tanquam frænum inijciendus est Dei timor, & reuerentia, amor postea, & ad spirituales formandos conceptus omissa uanitate desiderium. Ex hac nimirum doctrina tota spiritualis fit anima, & in his meditandis, quæ ad

mundum attinent, ignara. Illi enim ſuos ad ciues tuendos, ornandosq; dignitate ac fortunis, cum opus eſt, edocentur: hi uero ad ſui neglectum, ac mundi odium. illi ne pedem quidem moueant, aut ne quid omnino moliantur animo, quin utile futurum ſuæ patriæ ſit, imbuuntur: his ne tantilla quidem permittitur terrenarum rerum ſolicitudo, ſed toti in Deum accenſi, nihil in mundo diligunt niſi quod pure Deum referat. Mortui quidem carni ac ſenſibus, in his tantum uerſantur rebus, quæ animam purgant, & ſatiant, non deturpant, atque à prima ſua origine, quæ tota cœleſtis eſt, ac diuina, retrahunt. Raro enim adoleſcentes, hi potiſſimum, qui, ut diximus, uitæ huius obitum profitentur in cœnobijs ad laudabilem perueniunt ſenectutem, ſi à teneris, in rebus nihili occupati, nil minus edocentur, quàm ut omnino ſpirituales ſint. Vnde errant Patres, ſi humano obcæcati affectu, plantas adhuc rudes ac debiles ad uitis nonnunquam ueteris & annoſæ fulcimentum aptare adnituntur. Ex quo illud neceſſario contingere uidemus, quod male, ambitioſéq; iuuentus educata, in malum incidit ſenium, atque fatuum. Cupis'ne tuis in moderandis rebus ſenem habere ſapientem? eum elige, qui ſapuit iuuenis, à ſenibusq; fuit enutritus ſapientibus, non à feruidis & indomitis puerorum ingenijs. An putas de huiuſmodi poſſe dici adoleſcente, quòd uicerit malignum, an uictus ceſſerit maligno? id potius extremum. Siquidem contra uerſutiſſimum ueteratorẽ ac peruicacem uelle armis plumeis aut uitreis, ad pugnam egredi, audacia quidem eſt, ſed temeraria &

periculosa. Armis itaque duris ac inuictis ad debellandum tam acrem aduersarium & uiolentum, ut est dæmon, utendum erit. Cæterum malignum uocat diabolum, propter illius astutiam, atque ad irretiendas animas calliditatem. Cum semper sit metuendus, tum in primis illius cauendus est animus atque ars, cum se transfigurat in angelum lucis. Quare aptissima usus est uoce Ioannes, illum appellans malignum, hoc est, dubium, uafrum, uersipellem, atque subobscurum. Antiqui enim lucem malignam pro luce subobscura intelligebant, unde ille,

Quale sub incertam lunam sub luce maligna.

Ait igitur. Ad uos, ò qui annorum molliciem, atque ætatis licentiam, animi robore, maiorumq; autoritate, & cultura superastis, quique fortissimum, atque adeo imperterritum, Deo duce, uicistis hostem: hostem, inquam, illum transfugam, dolosum, pertinacem, milleq; nocendi artibus instructum, & armatum, scribo: admoneoq;, ut perseueranter in iam adepta duretis uictoria. Eo, quo cœpistis, pergite animo, ac ui mentis. Vestræ quidem ætatis iuuenes ob id laudari, felicesq; censeri solent, quòd robore corporis nullis uel plenioris æui hominibus facile cedant. Vos beatiores, qui robore mentis, neque cupiditatum illecebris, neque illarum autori diabolo cessistis. Sit, ut lubet, aliorum uirtus in bellorum discrimine conspicua, sit in theatris, sit in ambiguis illis cum monstris ac feris, congressibus. Vos celebrius de uobis dedistis specimen, quippe qui aduersus carnẽ, atque latentes inimicorum insidias & dolos, nõ minus fortes quam circunspecti fui=

stis. Vos itaque tanquam probatæ uirtutis filios mea scriptione ac laude dignos ducens, hæc scripsi uobis.

SCRIBO & uobis infantes, quoniam cognouistis Patrem.] Quod notant nonnulli ad eosdem hic scribi, quos supra filiolos appellauit, quemadmodum non improbamus, ita si quid aliud alij senserint, quod sententiam non mutet, imo locupletiorem reddat, non inuiti admittimus. Id tantum cupimus, ut omni deposito supercilio, sic spiritualia tractemus, ut nos posteri honorem Dei quæsiuisse iudicent, non nostram gloriam & laudem. Cohorresco, cum mihi in mentem uenit cuiusdam morientis ex nostris querela. Is enim magnæ celebritatis lector, atque earũ rerum, quæ nunc in Dei æde non mediocri pusillorum periculo controuertuntur, ac publice disputantur, interpres, cum uitæ finem sibi adesse intelligeret, sic suum testatus est dolorem: Væ mihi, ait, qui res sacras interpretatus sum. Ego enim, qui morientium animum ac fidem pie interpretari soleo, sic dictum illud accipio, tanquam à mente haud male quidem sibi conscia profectum, sed timida, & quæ purgatius forsitan, quàm antea, uidisset, quantum puro animo et humili res tantas tractari oporteat. Sanctus quidem spiritus tũ nostris delectatur scriptis, cum ipse solus quæritur, cordeq́; humili & purgato accersitur. Qua de re, ut dicere incœperamus, haud multum torqueor, si quid in hisce maxime minutijs uarient interpretes, modo suus in tractandis diuinis mysterijs non desideretur candor, ac pura fides. Iam diximus uocem hanc (Filioli) in superioribus credentes amplecti posse omnes. Quòd si quis con

tradicat, aſſeratq; tum filiolos, ſeu pueros, tum infantes, eoſdem omnino eſſe, cedo, cum illiſq; conſentio iterationem hic eſſe illam neceſſariam, de qua ſuperius nō nulla. Tantum illud diuerſum (ſi tamen diuerſum) interpretemur, quo in primo loco eſt dictum, quoniam remittuntur uobis peccata propter nomen eius. In ſecūdo autem, quoniam cognouiſtis Patrem. Obſecro, unde orta eſt peccatorum remiſſio? nonne à Dei cognitione? Nemo certe tam amplum unquam poterit ſperare beneficium, ut eſt peccatorum remiſſio: niſi prius nouerit Deum patrem eſſe, & eum quidem bonum, placabilem, liberalem, potentem, & qui ardentius noſtram expetat ſalutem, quàm noſmetipſi. Hac itaque notitia & perſuaſione imbuta anima, in repertæ lucis accenditur amorem, audetq; ſperare, atque illi ſoli fidere, quem ut potentiſſimum nouit, ſic in donis elargiendis celerem, atque ultro uolentem credit. His conceptibus purgatur anima, hoc eſt, abolito antiquo peccati chirographo innouatur, uiuitq; in CHRISTO, qui totius purgationis ac uitæ animarum autor eſt, & conſeruator. Abſente nanque CHRISTO mortua eſt anima, præſente uero eo uiuit uitæ genere, quod eſt abſconditum in Deo, cuius cognitio profundiſſima obtecta caligine, mundiq; ſapientibus incognita, paruulis tantum illis, atque infantibus, quos hic audis agnouiſſe Patrem, detecto Moſis uultu, manifeſtatur. Confitebor, inquit CHRISTVS, tibi domine Pater cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Tam quidem indignabunda, ut ita

loquar,

loquar, stomachatur dominus ob quorūdam arrogantiam, qui cum stultissimi omnium sint, se tamen sapientissimos esse existiment, ut illa etiam, quæ cum rudioribus cōmunicare solet, eos latere uelit. Ergo illi, qui se probe norunt, quique suomet se metientes pede nihil altū de se sentiunt, sed uenerabundi summissiq; ac trepidi ad diuina peruestiganda mysteria accedunt, gustu illo cœlesti & notitia à benignissimo donantur spiritu, qui à sapientia illa, quam Paulus sapientiam carnis appellat, exhorrescit. At tu uide, quanta tum fuerit christianorum perfectio, cum hæc scriberet Ioannes. Quis id credat? uerum'ne potest esse, ut infantes illi, qui per ætatem terrenum & mortalem ignorant, cœlestem ac immortalem cognoscant Patrem?

SCRIBO, ait, uobis infantes, quoniam cognouistis Patrem.] Pudore planè hic suffundor, ac meam non queo, quantum sat est, detestari segnitiem, & mei amorem, quo in me grassante, in tam profundum coniectum me uideo nonnunquam ignorantiæ somnum, ut ne me quidem integre noscam, tantum abest, ut ad illa rimanda, gustandáq; idoneus sim, quæ me iccirco fugiunt, quoniam Dei sapientia non nisi demissis conceditur animis, paruulis nimirum illis, de quorum felicitate sic Deus in patres impios contestatur. Paruulos uestros, de quibus dixistis, quod prædæ hostibus forent, introducam, ut uideant terram, quæ uobis displicuit. Quare non frustra illa fuit domini IESV, adducto in medium discipulorum puero, comminatio: Nisi, inquit, efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis regnum Dei. Sed illud

consolationis plenissimum in sinu gero. Puer natus est nobis. Non sibi, inquit Esaias, natus est puer, sed nobis, nostram scilicet ut instauret ruinam, utq; deliris ex senibus in sapientissimos reformet pueros, addatq; innocentiam immundis, puritatem impuris, atque ut eam inserat in nobis uim spiritus, qua exutis ueteris Adæ spolijs, noua conuestiamur cute, hoc est, ut serpentium more per angustas discerpti pueri nostri plagas transeuntes, uetustas deponamus exuuias: & sic ephœbi facti in CHRISTO, barbam illam horridam, mysticam, impexam, uatibus relinquamus memphiticis, ac gymnosophistis, nempe mundi sapientibus, ac Magis. Hi enim omnes ueterem olentes sudorem, an suauitas sit spiritus ignorant. Etenim a diuinarum rerum cognitione, quæ fide maxime nititur, alieni, in his quærendis, quæ fastus suggerit ac libido, miserrime occupantur. Ad hos profecto senes non scripsit Ioannes, uerum ad eos, quos illum, qui ante rerum exordium erat, agnouisse certo sciuerat. Quapropter ea, quæ antea monuerat, ne possent elabi, prudentissime repetit. Scripsi uobis (inquit) Patres, qui cognouistis eum, qui nec initium habet, nec finem. Scripsi uobis iuuenes, quoniam fortes estis, & uerbum Dei manet in uobis, & uicistis malignum. En telum illud tam hostibus formidabile ac mortiferum. En armatura, qua muniti esse debent milites, qui in acie uersantur spirituali. Vicistis, inquit, malignum, quia Dei uerbum manet, perseueratq;, tanquam res optime cognita, in uobis. Atqui de fide hic dici arbitror: siquidem, ut in sequentibus definit; hæc est ui-

ctoria, quæ uincit mundum, fides nostra. quam porrò scimus ex auditu percipi, auditum autem per uerbum, quo in nobis regnante, nullus relinquitur aduersario locus. Aut regnet quidem in anima peccatū oportet, aut innocentia, qua in nobis per uerbum illud, quod erat ab initio, creata, mundi amor: unde uim sumit in nobis malignus, ex quo peccatum: unde mors, tanquam spiculum letale ac medicatum infigi solet, excluditur. Ad quem usum porrò satum sit Dei uerbum in terris, edocuit Dei filius in deserto illo horrido tentatus. Alioqui certe quò confugere debeat anima à dæmone lacessita, non uideo, si uerbi Dei armis exuta, cum tam astuto pugili & crudeli manum conserere cogitat. Huius sanè periculi haud ignarus Moses, per uerbum domini (sic in Numeris legimus) figebat tentoria, & per uerbum illius proficiscebatur. Hinc suos ad hūc modum hortabatur Colossenses apostolus: Verbum, inquit, Domini habitet in uobis abundanter, hoc est, hubertim more diuitum, & copiose. Nam diues si quam subit fortunarum iacturam, non subito, quòd illi unde damnum resarciat, abunde suppetit, prosternitur. Ita agunt qui uerbi Dei diuitijs affluentes, stant in acie imperterriti, nihilq; minus metuunt, quàm ut uicti in prælio succumbant. Spiritus quidem ensem (sic uerbum Dei nominat Paulus) quaquauersum & cesim & punctim in hostes uibrantes, pernici rotantur agilitate. Hac igitur tecti armatura feruentioris ingenij homines, ut ferè sunt iuuenes, à maligno illo atque nequissimo, ut eum uocat Paulus, ueteratore, securi sunt. Vicistis, ait, malignum, quo=

niam Dei uerbum in uobis sedem posuit. Felix statio, & digna, cui Cor undequaque defæcatum præparetur. Cogor aliquando hæc mecum commentans, in illam uenire cum multis opinionem, qui asserunt tantam nunc uitiorum, errorumq; calamitatem nostros occupasse animos, iccirco quòd in sacrarum literarum exercitatione, unde Dei uerbum hauritur, aut ignaui sumus, aut nimium ambitiosi. Aeque enim bene uiuendi deturpant formam, & qui ignorant, & qui superbe sciunt. Quapropter danda est opera patribus, ut illud in primis eligatur studium à suis, quod sacrũ sit, & CHRISTVM doceat. Breuis quidem est uita, & quemadmodum uanitati, sic periculis exposita est infinitis. Quid ergo tam concitum uitæ spatium, in rebus, studijsq; nihili conteritur, & euanescit? CHRISTVS tandem nostrum sit studiũ, nostra lectio, noster scribendi scopus, nostra omnis cura, negotium, amor. At scio quem finem quietemq; suorum tum studiorum, tum laborum expetant plerique. O' mentes interim cæcas. Mundus, & is corruptissimus, excluso CHRISTI spiritu, uel in ipsis religioni consecratis dominatur. Iam absque ullo pudore quæruntur dignitates: iam fraudibus, iam (malum) donis, atque hypocrisi, quod olim antiquis patribus fuit horrori, emitur. Apud campanos monachos extant annales, in quibus illud inter cætera memorabile, dignumq;, quod ad posterorum exemplum in æs aut saxum incidatur, factum legimus. Cũ enim in Cauensi cœnobio, quod propter frequentiam monachorum ac sanctitatem, tum ob ingentem fortunarũ

uim & copiam (ex his enim mille, & eo amplius alebantur monachi) celeberrimum fuit, in demortui locum creandus esset abbas, hi, quibus electio decreta erat, quorumq; intererat, ne quid disidij oriretur, prouidere, locum antea quàm ad electionem peruentum esset, ab armatis circunsederi militibus imperabant, ne scilicet suffectus electioni reluctans fugeret. Adeo sanctissimi illi uiri subesse magis, quàm praeesse caeteris ambiebant. O' normam certe uel ipsis summis Pontificibus necessariam, atque Episcopis, ne dum monachis, quibus illud potissimum in uotis debet esse, ut nihil animo concipiant, quod mundum oleat. Surdis ne canit uir sanctus, cum mundum non ita amari, ut fit, à nobis, hortatur? Hunc audiamus:

NOLITE diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.] Oro, nunquid eget glossis absolutissimum istuc axioma? Si quis diligit mũdum non est charitas patris in eo. Quemadmodum enim à Patre, uti ab oceano quodam gratiarum immenso uirtutum riuuli dimanant, ita à mundo intemperanter amato, tanquam à spurcissima ebulliunt cloaca uitiorum agmina. Non hic mundum appellat pulcherrimam hanc faciem uniuersi, cuius opifex est Deus, sed foedas rerum inanium cupiditates, luxumq; illum contaminatissimũ, ac libidinem, qua qui exhuberant, felices mundi possessores, beatiq; censeri solẽt. Si quidem res conditae amandae sunt, amor is in ipsarum effectorem refundi debet, atque in ipso, tanquam fine reperto quiescere. Nam qui in opificio sic delecta

tur, ut nihil ultra quærendum esse existimet, is in opificem contumeliosus reputabitur. Proinde hi, qui adeo ardenter mundi res diligunt, ut Deo posthabito nihil præter mundum se amare præ se ferant, à Dei non immerito dilectione & charitate, qui rebus omnibus est præferendus, extorres fiunt. De his sanè scribit Ioannes, non de illis, qui mirabili hac mundi fabrica tanquam gradibus quibusdam necessarijs præsertim rudioribus ad Dei inuisibilia contemplanda uti solent. Quare si quid in rebus conditis diligunt, in Deo, ac per Deum, quicquid illud est, diligunt, tantum abest, ut eorum quicquam oderint, quæ creauit Altissimus. De utraque mũdi appellatione sensisse Ioannem arbitror, cum de Dei uerbo, quod erat in principio apud Deũ, loquens, ita scribit: Mundus per ipsum factus est. En mundus à Deo conditus, opus nimirum nobilissimum & amabile: Et mundus eum non cognouit, nempe terrenarum rerum cupiditatibus affixi, atque adeo intenti, ut nihil penitus probarent, quod carnem non saperet, moreq́; pecudum oblectaret. Quænam res igitur mollem hanc nostram naturam, planeq́; corruptam, à tam lasciuo, atque effœminato syrenarum cantu immunem reddet, simul ac cernimus, nostroq́; maximo experimur damno, & periculo, nihil aliud uitam hanc esse miseram, præterquam struem quandam immensam malorum? Vide quid uigilantissimus moneat episcopus. Fugite mundum ò qui cœlestia desideratis: Fugite tenebras: Fugite circæum istuc mare uoluptatum, rabidum, sinuosum, periculorumq́; plenissimum. Fieri nequaquam potest, ut utrique pa

riter domino seruiatur. Excidit, excidit, inquam, à Patris dilectione, qui mundum diligit. Quid ille habet, aut pollicetur, quod exitiale non sit? quodq; præsentaneum non secum afferat uenenum? Non uos unquam locus quantumlibet secretus, non uos titulus religionis, non ipsa demum sacra unda baptismi à mundi amore separabit, si impurus in uobis fuerit animus, atque ab ecclesiæ sinceritate diuisus. Cauete, uos obsecro, à maligno. Videte canes, uidete concisiontm, uidete quomodo caute tot inter mundi laqueos ambuletis.

QVONIAM omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia uitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo.] Iam mundi effigiem ob oculos ponere decreuit Senex uenerandus. Effigiem dico illam, quam qui miratur & diligit, fit Dei hostis actutum, quia ex Patre non est, sed contra Patrē. Nos coloratius tam sordidam laruam, habitis à Scriba sancto liniamentis, depingamus. Trifariam enim totum hoc absoluit negocium. Pars prima ad uoluptates attinet, Secunda ad stemmatis ac nobilitatis ostentationem, postremam uero ad mundi gloriam, & dignitates pertinere iudico. Corporeis itaque uoluptatibus addicti, nec non uanissime absque animi bonis iactantes familiam et prosapiam, aut dignitates iniussi & non acciti usurpantes, uel (ut uerbo utar ueteri) cauponantes, ex Deo non sunt, sed mancipia mundi, mundoq; uelint nolint fiunt obnoxij. Est quoddam hominū genus, etiam inter eos frequens, qui speciali cultu religionem profi

tentur, adeo in procurandis rebus illis, quibus oble=ctantur sensus, & acuti & sagaces, ut nihil quod ad satiandam gulam, aut extimulandam uenerem, aut captandum uulgi fauorem, coaceruandasq; diui tias facit, omittant. Turpe illud omnino, & execran=dũ, quod de pingui quodam audiui archipræsbytero in plebe iactari apud samnites. Si hominẽ, inquiũt, quæ=ris, nunquam ociosa est illius uita. quid? aut ludit, aut scortatur, aut cum lurconibus ad epulas sedet. Huiu=sce quidem coloris homines mundus ut sucs, ne dicam sues, complectitur, alit, ac uti Lanienæ destinatos bo=ues infarcit. Pallor quidem, aut temperata tum colo=ris, tum habitudinis membrorum ratio, mentem ar=guunt sublimem in uiro honesto & graui. Pinguedo uero ea uentris, quæ non natura (quis naturæ uitia insolenter carpit?) sed usu crebro artolaganorum, at=que id genus esculentorum, popinarum'ue, & pota=tionum, quæ homini epicuræo magis quàm christiano conueniunt, uiuarium quoddam est libidinum, atque ad nefandissimum quenque concubitum, & mollitiẽ, incitamentum. Diuus Augustinus de carnis concupiscẽ tia sic scribit: Concupiscentia, seu desiderium carnis, non modo libidinis, & rei uenereæ, sed omnium, quæ ad carnem pertinent immoderatus & illi citus usus est, siue cibi, siue potus, siue lusus. Cæterum ita ex græco legimus: Quicquid in mundo est, hoc est, quic=quid appetunt carnales homines, libido scilicet carnis, libido oculorum, & insolentia uitæ, non à Patre est, sed à mundo. Absque dubio relatiuum, Quæ, quod referri uidetur ad uitæ superbiam, solum ab interpre=

te, tria illa complectitur, quorum primum ad carnis delitias & uoluptates pertinere diximus. Secundum ad ostentationem imaginum, & stemmatis. Tertium ad dignitates, quæ intemperanter desideratæ & quæsitæ, quantumlibet spirituales appareant, mundanæ dici debent & carnales, quoniam qui illas expetunt, & uel usque ad effusionem animæ inquirunt, emunt quoque, & cum non obtinent, insaniunt, mancipia fortunæ sunt obscœna, ne dicam ludibria risu digna. Vide quò effrænata nonnunquam procedat istiusmodi hominum intemperantium libido, quantunque illos sursum deorsumq; uolutet, atque ostentui fors habeat. Quoties enim cumq; creandus est magistratus, toties emoriuntur, uerentes sanè ut irrisi prætereantur; irrisi tamen ac præteriti, ad nouam iterum se irrisionis occasionem impudēter exponunt. O stultitiæ pabulum. O uis incōprehensibilis ambitionis, quæ mortuos etiam è sepulchris euocatos, ad infamiam uniuersi uiuere facis; si tamen uita illa censeri debet, quæ in arbitrio fortunæ posita, atque in alto errorum uitiorumq; pelago iactata, nihil firmitatis, nihil sapientiæ, nihil quod sanum præ se ferat animum, in se habere potest. Ergo hominem sic male de se meritum ex Deo non esse concludi debet. Itidem de illis dicendum uidetur, qui antiquum ostentantes sanguinem, & non uulgare genus, religionem quoque, toti in recensendis Auorum gestis occupantur, homines alioqui stupidi, atque, uti uinum fugiens, à maiorum gloria & spiritu degenerantes. Contenti quidem Patrum erexisse statuas, imaginesq;, tum fana & palatia colossis adornasse, ac pi-

ctluris, huiusmodi se fumosis enutriunt titulis & monimentis. Vide igitur in quàm sordida rerum fæce ab his uiuitur, qui mundum hunc miserum tanquam patriam incolentes, toti in libidinibus, in alendis scortis, canibus, auiumq; gregibus, in usuris, in comparandis tum diuitijs, tum, natura etiam reluctante, dignitatibus, quæ omnia cum uita terminantur, ac mortem animæ ut plurimum inferunt, distinentur. Concupiscentia, inquit Augustinus, oculorum, & auaritiam, & omnem inanem comprehẽdit rerum aspectabilium curiositatem: Superbia uero uitæ omne genus arrogantiæ, & ambitionis. Volunt quidam primum parentem his tribus oppugnatum arietibus occubuisse, CHRISTUM rursus eisdem ipsis in deserto, sed uicisse. Quo admonemur tandiu nos meriti obnoxios esse, ac damnationi æternæ, quandiu cum primo Adam conuersamur: Vitam autem restitui, atque in Dei familiam nos, alioqui seruos inutiles & fugitiuos, cooptari, si cum secundo. Vincimus enim cum CHRISTO coniuncti, uincimur uero cum Adam, uete ri nempe homine, & transgressore. Obserua quàm paterne nos Paulus ab intemperijs huiusmodi fœdissimis per Adæ casum humano generi conciliatis deterrens, ad CHRISTUM reuocet. Non in commessationibus, inquit, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione, sed induimini dominum IESUM CHRISTUM. Qui acutiori sunt ingenio, atque in his rimandis, quæ extra mundum sunt, sincero & sancto, eandem ferme sententiam à Paulo hic dici sentiunt,

quam à Ioanne, cum asserit mundùm hunc immundum & cœnosum, libidinibus totum obscœnis, auaritia inexpleta, & ambitione, scatere ac sordescere. Quare qui sic mundum diligunt, ut ad pomum iugiter manum porrigant, hoc est, ut transgressores semper sint, hi ex Patre non sunt, sed ex mundo illo, qui Deum non cognouit. Et tamen

MVNDVS transit, & omnis concupiscentia eius.] Nihil sanè uelocius, addo & fallacius, mundi effigie. Oro, quid infirmius fortunæ bonis? quid miserius? Quænam in rebus mũdi tam cito transeunt, quàm transit externa corporum pulchritudo, ac decor ille uultus, quem leuissimus offuscat morbus, tollit quoque si uehementior fuerit? Porrò si aurum spectas, si gemmas, si uniones miraris & deperis, quid tali amore insulsius? quid magis fortunæ ludibrio expositũ, addo & pauoris plenum? De honoribus autem tam anxie quæsitis, non est quod dicam modo, simul ac omnibus palàm sit factum, quàm ridicule suis soleant imponere uenatoribus. Et ut quod sentio eloquar, dignitates huiusmodi, quæ procaces, ne dicam procos, reddunt homines, ac impudentes, si ad bona animi referre libeat, referam & alia ego penè innumera, quæ tamen bonis perinde animi conuenire cernimus, atque conueniunt lappæ satis tritici, ac lolium. Nõ sanè mundi honoribus obstrepere nunc mihi est animus, ut potè à Deo optimo maximo ordinatis. Sed stolidos, atque anxios illorum execror competitores, quorum haud secus me miseret inquietudinis, ac soleo lepra infectos miserari, aut quos in paralysi tremere conspicio. Ea

enim est ambitiosorum natura, ut, præter quàm quòd Deo inuisi sunt, uarijs, continuisq; agitentur tum animi, tum corporis permotionibus. canes diceres, aut asinos ab asilis ardente Syrio extimulatos. Hi proculdubio suis in consilijs atque actionibus se magis quàm Dei gloriam, commodumq; uniuersale & spectant, & ardẽtius forsan quàm alij cæteras uoluptates, quas mundus uti perpetuas suis ostẽtat cultoribus, deamant. Et nihilominus mundus iste fallax, uelocissimus est cursor, præteritq; (ut inquit Paulus) illius figura, & imago.

QVI autem facit uoluntatem Dei, manet in æternum.] Felici atque adeo arcana antithesi in lasciuia mundi fluitantes cum his, qui solido animi proposito Dei uoluntati obsequũtur, comparat. Illi, ait, qui mundo adhærent, quique illius cupiditates contra Dei præceptum, qui cordis munditiem suis imperauit, amplexantur, cum suo ductore mundo, aura uelocius præterlabentur. Contra, qui per uoluntatis consensionem Deo adhærent unius effecti spiritus cum eo, longæui erunt, atque cum illo, qui æternus est, æterna perfruentur uita. Non queunt non adipisci æternitatem, qui cum Deo per unitatẽ spiritus coniuncti, tam arcte illius copulantur uoluntati, ut deiformes potius, quàm homines mortales et cito desituri, uideri possint. Spiritus quidem Patris cœlestis, ut animas à mundi uanitate uindicans, totas cœlestes facit & puras, ita post uitæ huius certamen, æterna donat felicitate. Etenim quemadmodum æternus est, sic æterna, quibus æterni perfruamur, largitur præmia. Quod quidẽ non

agit ſpiritus Satanæ, autor nimirum mortis, atque id genus rerum, quæ ut uanæ ſunt ac fluxæ, ita homi=nem ad æternum pertrahunt interitum. Quid non ma lorum ſuggerit tam nequam ſpiritus? quem dolum? quem fucum omittit, quem non obducat oculis miſero=rum tam ſagax præſtigiator? Ad inconceſſam alliciens uenerem, mille (ut ait quidam) obijcit, formas in=cautis irritabiles, quibus tanquam ſcopulis illiſi, facile naufragantur. Quid gulæ illecebras memorem? quid eduliorum lautitias? quid potationum affluentiam de ſcribam? quid craſſas illas menſarum cupedias, atque ad cōcubium uſque protractas cœnas? quid luſus? quid inter lupas commeſſationes, obſcœnitatesq́; non dicen=das dicam? Suggerit interim Dæmon peſſimus laſci=uas, quibus eneruantur animi, cantiones, dicteriaq́; obſcœna: quorū lenocinio, crebro ueluti ariete concuſ=ſæ uirgines, labant trepidæ ac dubiæ, nutantesq́; mi=nantur ruinam. Putas'ne ſpectacula illa nefanda co=mœdiarum, irritamenta ſanè libidinum, ad quæ uel ipſæ pudiciſſimæ alliciuntur matronæ, mœſtæq́; relu=ctantibus etiam, ſuamq́; deplorantibus ſortem maritis, inuitantur, imo indicta mulcta coguntur, ab ullo alio prodijſſe autore, quàm à ſpiritu illo ſpurciſſimo, qui æque interdum noſtros ludificatur optimates, ut in li=mo quoque profundi, in quo non eſt ſubſiſtentia, ut inquit Dauid, poſiti, & immerſi, ſe tutos eſſe, atque in portu nauigare arbitrentur? Quicquid tamen delin quit uulgus, id totum ſciant referri ſibi acceptum. Id rurſum ſciant præcipuum iſtuc tetro illi cacodæmoni eſſe conſilium, in id eum incumbere, in eo machinis

omnibus adhibitis totum esse, ut mentes nostras à ueris perpetuisq; bonis auocatas, ad inanes rerum imagines amplexandas et simulachra cõuertat. Qui enim exorato Dei præsidio tam uafro & uersipelli restiterit suasori, is longe beatus. Qui autem illi cesserit & succubuerit, is omnium miserrimus ad æternam detrudetur mortem. Spiritus quidem Dei ea suggerit, quæ uitam pollicentur æternam: Spiritus uero Satanæ, quæ mortem, atque exitium illud, quod eò infelicius iudicari solet, quò infinitum est, atque æternum. Iam tu mihi considera, quàm prudenter sanctissimus Ioannes negotium hic Dei tractet. Scribens enim illum ipsum hominem, qui diuinæ paruerit uoluntati, æternum fore, hoc est, cum Deo ipso, quem unice dilexit & amauit, æternis iri donatum bonis: illud innuere etiam uoluit, trifariam illam mundi partitionem, quam carnis uoluptatibus, oculorumq; irritamentis, ac uitæ fastu & strepitu constare asseruit, minime ex Deo esse, imo præter illius uoluntatem mundum inuasisse. Quapropter eos, qui tam immundis adhæsissent dominis, Dei reluctari præceptis, quæ eò spectant, ut homines à mundi uanitate extractos patri ipsi cœlesti per amoris ac fidei nexũ adglutinet. Proinde neque impudicos, neque curiosos uanarum rerum inquisitores, ostentatoresq;, & oculos somnijs, atque inanibus pascentes formis, neque fastuosos, & arrogantes, & qui tumultuosas tum usuris, tum ui raptas coaceruant sibi opes, ad regnum Dei pertinere: quod nemo ingreditur, ut ait quidam, Pollutus, ac rebus huiusmodi onustus, quæ mentem aggrauant, atque in iustitiæ semitis lassescere fa-

cium. Cæterum ne tempus diutius in inquirenda Dei uoluntate, qua cognita & custodita, bonis donantur perpetuis animæ, cõteramus, sic illam depingit Paulus. Hæc est, inquit, uoluntas Dei, sanctificatio uestra. An uero à mundo tam largum donum sperari queat, tute iudica qui legis, forsan & experiris quàm periculosum sit ad præfurnium sedere fuliginosum, nec fuligine contaminari. Quandiu enim carnem hanc infelicem circunferimus, agitamurq;, uelut à fluctibus, ab illius appetentijs & cupiditatibus, uiuimus certe: at circum tamen uersamur trepidi in freto quodam undoso curarum & fracto, atque adeo periculose iactamur, ut planè impossibile uideatur non aliqua saltem irati maris aspergine non solum affici, uerũetiam terreri & concuti. Sed illud maximæ nobis debet esse consolationi, quòd breui desitura sit hæc procella, citoq; is ueniet, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Grauis quidem (quis id neget?) corporea hæc est sarcina. Graue bellum. Grauissima, quæ hoc in bello infiguntur, uulnera: sed conflictus breuitas, immensa futuræ uitæ expectatione ac fide, compensari debet. Iam nihil penè est, quod cito transit. Quocirca quid malorum? quid periculorum tali imbutus persuasione non sufferet toleranter? non fortiter? non animose? Ignauæ omnino mentis indicium est, atque inconstantis fidei argumentum in illis rerum euentibus sic prosterni, & atteri, ut omissa erga Deum fiducia, desperes, muliebriterq; ulules & queraris.

FILIOLI (inquit scriba sanctus) nouissima

hora est. Et sicut audistis, quia Antichristus uenit, Et nunc multi Antichristi facti sunt. Vnde scimus, quia nouissima hora est.] Agnito enim cursus fine, quod reliquum est stadij, fit lenius, atque propter spem brauij expeditius. Hinc Ioannes, præco nimirum spiritus, ac tubicen, nostræ quidem timens in arena defatigationi, ac lassitudini, sic ferè: O' qui in agone hoc anxio uitæ pro focis, atque aris cum hoste decertatis fortissimo, gaudete. En finis belli iam propè est, cursusq; stadij iam iam promissam attingit metam. durate. ecce hora conflictus extrema. ecce (quid anxij suspiratis?) certissima uenturi finis præludia. Iam Antichristus, quem agonotetæ nostro anteambulonem fore non dubitatis, haud longe abest à foribus. Imo nunc quoque pro uno multi emerserunt Antichristi. Adeo enim mundus hic insolens & superbus erexit in Euangelij negocium cristas, ut non pauci id sibi usurpent nomen. Et quidem merito. Nam CHRISTI doctrinæ aduersantes eo degunt uitæ genere, quod pecori magis conueniat, quàm christiano, cuius firma ea esse debet professio, ut malit è uita abire, quàm uel semel peccando ab his, quæ pollicitus est, desciscere; quod ex nostris non nullos egisse doleo. Et quidem,

EX nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.] Notant quidam latinius legi posse Exierunt, non, Prodierunt, ut diuus etiam legit Augustinus. Siquidem de quorundam defectione ab Ecclesia est sermo, non de origine. Quocirca sic transferũt.

E' nobis

E' nobis profecti sunt. De illis loquitur, quos superius Antichristos appellauit. hi enim à cæterorum communione deficientes, illis, qui CHRISTVM intrepide profitebantur, infesti admodum erant, sed tecte. Nam ipsissimis CHRISTI armis atque præsidijs CHRISTVM astutissime oppugnabant. Quæ sanè ars & fucus uix à paucis dignosci poterat. De istiusmodi fucoso hominum genere, Ecclesiæq; perniciosissimo, sic Paulus Philippensibus scribens, non modo suam admonuit ætatem, uerũ etiam & nostram. Multi, inquit, ambulant, quos sæpe dicebam uobis, nunc autem flens dico inimicos crucis CHRISTI, quorum finis interitus, quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Haud pauci tum quidem erant, sunt & in præsentia, qui CHRISTI crucem prædicantes, re tamen ipsa, & uita cruci aduersantur. Hi enim non minus forsan, quàm publici atque aperti Dei hostes, candori sponsæ officiunt, & quieti. Vnde non absque lacrymis illam prodijsse monitionem reor. Multi, inquit, ambulant, uobiscum'que familiariter conuersantur, qui eadem, quæ nos, docere præ se ferunt, sed ad quæstum, ad mundi gloriam, ad aucupandam (quod non egit CHRISTVS) sanctitatis opinionem. Talem sanè fucum, illorum indicat uitæ ratio, quæ de diametro cõ CHRISTI uita pugnat & cruce. Huiusce itaque coloris homines Antichristos appellare non uerebimur cum Ioanne. Qui tam et si in Ecclesiæ gremio simul cum cæteris CHRISTI crucem ferre, ac puris interesse ritibus & sacramentis cum illis,

qui Dei spiritu aguntur, appareant, à Deo tamen, atque ab eis, quos docet unctio, CHRISTI nempe spiritus, à seruandorum consortio iam sunt expuncti. Iam, inquit, è nobis, nostroq; recesserunt collegio. Ab integritate quidem corporis CHRISTI, quod niueis constat animis, atque tum fide tum charitate, uiuis nimirum membris, perficitur in Deo, semoti, ac tanquam membra putida dissecti, nobiscum esse non possunt, qui ob CHRISTI amorem, & mundum & quicquid in mundo expeti possit, contempsimus. Illi contra, nullum non mouent lapidem, quo mundum sibi concilient, atque in ipso sub religionis prætextu regnent. Hanc semper, mi lector, uitam miserrimam esse existimaui. Verum illud supra omnes molestias molestissimum mihi semper uisum est: quòd huiusmodi membra cadauerosa, sacrosancto, uiuoq;, & quod nullum admittit mortis genus, & inquinamentum, Sponsæ corpori purissimo & immortali assuere: atque in ipsis nobilioribus texturæ illius partibus collocare attentant hi, quorum potissimum interest, hortum domini à feris seruare indemnem. Si sic archi tectantur Proceres, quid agant baiuli? quid operarij? Exeant, exeant iam tandem, abeant, discedant, erumpant palàm uulpes istæ uersutissimæ, quæ uineam Dei Sorech occulte demoliuntur. At è nobis, inquit Ioannes, exiere, alioq; profecti sunt. Apertissimo id fuit argumento illos non fuisse ex nobis, quòd exierũt. Vtique si ex nobis fuissent, nobiscum in Dei obsequio, quod infractum, constantemq; in primis requirit animum, perdurassent. Nũc uisum est CHRISTO,

ut qui sunt eius, persent intrepidi. Quos uero ad suũ non pertinere corpus, uel ab initio, nouerat, hos palàm fieri decreuit.] Quod sanè uestrum in maximum cessisse commodum, sat scio. nam ex illorum defectione qualis sit uestra erga Deum fides & charitas ostensum est. Siquidem qui ad occasionem desciscunt à CHRISTO, christianos se simulant, non sunt.

[SED uos unctionem habetis à sancto, & nostis omnia.] Vnctionem uocat Ioannes Spiritus sancti afflatum, quo tanquam pretiosissimo pigmẽto perfusæ animæ, quid suo in cultu requirat Deus, perfecte norunt. Discretionis quippe dono spirituum (sic illud appellat apostolus) insignitæ quo quisque ingenio Dei uineam excolat, hoc est, qui ueri sint christiani, qui secus, compertum habent. Tam uerum illud quidem est, quàm quiduis aliud uerissimum, hominem spiritualem omnia dijudicare. Non est sanè tam occultum secretum, resq; adeo arcana, quam saltem coniecturis non assequatur uir à CHRISTI spiritu eruditus. quem spiritum propterea hic sanctum nũcupari legimus, quia quos semel imbuerit, hos se dignos facit, sanctos uidelicet, atque ad excellentiora nanciscenda chrismata idoneos. Cæterum à mente sordida, inq; rebus corporeis se se nimiũ oblectante auolat Dei spiritus, unctio nimirum illa suauissima, è cuius exhuberantia & perfusione delibutæ animæ, ad luctam eam cum Deo secretam, inenarrabilem, incomprehensibilem, in qua sæpenumero fit Deo superior anima, accinguntur. Vide quid à colluctante secum anima rogat sponsus, penè in lucta prostratus: Dimitte me in-

quit, idam enim ascendit aurora. O' mysterium. ô arcanum haud multis cognitum. Quid illa uictrix? Non te, ait, dimittam, nisi benedixeris mihi. Non potuit quidem non parere uictoris uoluntati uictus. Tu obserua benedictionis, cum uim, tum ordinem. Quod est, inquit, nomen tibi? respondit, Iacob. nequaquam, ait ille, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Israel directum à Deo, seu uidentem Deum, ut uult Philo, interpretantur. Quocirca in hoc totam uersari cardine Dei benedictionem ad animas, ut directæ ab eius spiritu, illum contemplentur, asserere possumus. Posthac, ait, non erit tibi nomen Iacob, nomen uetus, nomen à præuaricatore desumptum, nomen, cuius appellatio uæ est æternum. Sed (nomine sanè nouo, quod os domini nominauit) appellaberis à Deo directus, cui antea mundus ipse indiuiduus erat comes, & dux. Sit igitur nomen tuum, ut meum est, admirabile. Porrò quid admirabilius in terris uisum est unquam, quàm hominem ex inimico, ut illo quidē profligatissimo, filium Dei factum? Ego certe natura filius, tu ex adoptione & gratia. uterque tamen filius, atque ita filius, ut inseparabiliter utrique sit nomen filij, idem utrique spiritus, eadem mens, uoluntas eadem, atque hæreditas. Vide, oro, quid filius naturalis patrem roget: Pater sancte serua eos in nomine tuo (nomen proprium Dei erga fideles est pater) quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum. En habes in hac filij præcatione suauissimum illud, quo recreantur animæ, Patris nomen. Habes homines per gratiam filio traditos.

Habes nexum utriusque indissolubilem. nam si Patrem à filio separas in diuinis, quatenus unus est Deus, atque unius substantiæ spiritus, ita coniunctionem filij cum suis membris, quæ sunt sanctorũ animæ, diuidũto. habes tandem communem perpetuamq; utriusque filij mansionem apud Patrem, cum ait: Volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi. Hæc sunt (ni fallor) quæ in tam felici lucta congressuq; cum Deo, in quo anima fit unum cum CHRISTO, perdiscuntur. Verum animalem hominem, crassum scilicet, atque humano duntaxat utentem iudicio ac sensu, istæc omnino fugiunt, quæ spiritualiter, ut ait Paulus, examinantur. Siquidem ab his tantum, qui CHRISTI sensum callent, quæ ad spirituale pertinent cõnubium, dijudicantur. sus enim luto assuetus, quæ nitida sunt & odorifera, non aliter conculcare pedibus, aut immundo rictu proterere est solitus, atque solet excrementa in male olenti pessundare latrina, aut cloaca. nullus illi delectus, sit ne ambrosia an nautea, quod offertur. Sic sunt homines uoluptuarij. sic sunt inuidi. sic hæretici. sic hypocritæ. sic pauperum contemptores. sic fortunarum illarum, quæ ipsis debentur miseris, asoti. Sic demum sunt hi, qui tum usuris, tum rapinis, tum præsertim immoderato ad dignitates ambitu, atque æstu integras exhauriunt regiones, totamq; ipsam bene uiuendi rationem è mundo tollunt. De istiusmodi itaque hominum genere scripsisse Ioannem arbitror, cum Antichristos multos suis apparuisse temporibus questus est. Quos tamen è cætero

rum contubernio decessisse asserit. Sed expende modestissimum in exhortando senis animum. Ne quidem illis, quod ferme cunctis tum erat commune credentibus, detrahere uideretur, nempe Spiritus sancti etiam in specie uisibili præsentiam, sic ait:

NON scripsi uobis quasi ignorantibus ueritaté, sed quasi scientibus eam. Et quoniam omne mendacium ex ueritate non est.] Antea quidem dixerat illos à sancto unctos, propterea omnia illis comperta esse. nunc, ne indignanter acciperent admonitionem, in exorsa iam excusatione diutius immoratur. Quod moneo, inquit, uerum est: neque id scribo quasi uos latuerit ueritas, qui doctorem habuistis CHRISTI spiritum, quem qui habet nihil non nouit: sed in memoriam reuoco, quæ antea noueratis. Altius enim insidet animo, si quid fuerit crebrius repetitum. Miserum illud quidem uidetur, cum corpus suis destituitur membris. uerum illud afferre solet gaudium ægrotis, si abscissa uomica pus exstillare desierit. Pustulæ illi quædam erant uerius ac tubercula sano alioquin corpori interspersa, quàm uiua membra, quibus informatum est corpus CHRISTI, à quo proculdubio illud dissidet membrum, quod putridum est, aut superuacuum. Rariores quidem facti estis, non eo inficias. Verum cum uos intueor purgatiores factos, atque ob fœdum illorum itum pacatiores, lætor. Et, ut concludam, nihil omnino propter paucos ad aliena castra transfugas, decessit CHRISTI militiæ. Vos in iam cœpto perseuerate consilio. non deerit quidem sancti unctio, quæ de omnibus addiscen

dis uos graphice doceat. Scripſi itaque uobis non quaſi ignorantibus ueritatem, ſed illam compertiſſimam habentibus. illud quoque ſcripſi, quod omne mendaciũ ex ueritate non eſt. Vocat mendacium quicquid à CHRISTI diſciplina eſt alienum. Dici facile non poteſt, quantum Deo gratum ſit cor ſimplex, & abſque ullo fuco ſincerum. Vnde quantumuis homo Dei religionem ore profiteatur, fucoſus tamen ſit ac duplex, cum Deo ne parum quidem commercij habere poterit. Nos totos CHRISTO in baptiſmo deuouimus, iurauimusq́; quæcunque emerſiſſent aduerſa, in illius perſeuerare cultu ac religione, quæ id potiſſimum à nobis efflagitat, ut contempto mundo, cœleſtia tantum inquiramus. Itaque uideat unuſquiſque, quomodo integre illud ſeruet fœdus. uideat, inquam, quem ſibi maxime ſuis in actionibus ſtatuerit finem, quid in diuitijs, quid in adipiſcendis cogitet magiſtratibus. uideat quo animo, quo ingenio, quo propoſito ad ſtudia, ad literas, ad connubia, ad artes perdiſcendas, atque ad ſacramentorum ordinumq́; communionem moueatur. uideat quid in huiuſcemodi rerum uſu meditetur. De aperta à Deo rebellione non loquor modo. Nemo ferme homo eſt, qui uſuras, parricidia, ſtupra, rapinas, oppreſſiones, bella inter chriſtianos, furta, uiolentasq́;, ut ſic dicam, ad dignitates irruptiones, atque, ut iſtiuſmodi recenſet illuuiem Paulus, idolis ſeruientes, molles, cathamitorumq́; amatores, ebrioſos, maledicos, & id genus permultos non deteſtetur, proq́; apertis Dei hoſtibus, qui hæc agunt, non habeat. At illos huc aduoco, deq́; il-

lis ſcribo, qui probitatis prætextu nequitiam diſſimulantes, peſſimi omnium ſunt: quippe quibus pro ludo ſit, Dei abuti patientia, atque in ferendis illorum iniurijs, & ſimulatione, tolerantia. Nihil ſanè tam officit Dei religioni, quàm fucus, ac mentita probitas. Quiſquis igitur quocunque modo aut cauſa mendax eſt, CHRISTVM negat, qui ſumma eſt ueritas. Porrò qui negat CHRISTVM, illiq; rupto fœdere cum Deo inito aduerſatur, quid dubitas hunc Antichriſtũ eſſe? At uero, ne nunc in partiendis mendacij generibus torquearis, uide quid inferat Ioannes:

QVIS eſt mendax, niſi is, qui negat quoniam IESVS eſt CHRISTVS?] Id quidem ſceleſtiſſimũ genus eſt mendacij. hæc omnem ſuperat impietatem aſſertio. Et quemadmodum uitæ æternæ pignus, imo ipſam met uitam æternam eſſe non diffitemur, ſi quis cognoſcit te ò Deus, ſolum Deum uerũ eſſe, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM, ita perpetuæ damnationis ſignum id erit indubitatum, IESVM eſſe CHRISTVM, nempe ad medelam uniuerſi pollicitam negare unctionem. Atqui id negant Iudæi, qui ſuũ adhuc expectantes meſſiam, nullum non mouent lapidem, quo CHRISTI obnubilent religionem. Negant & chriſtiani illi, qui ſacro tincti, perfuſiq; liquore, nihilo tamen ſecius uel ad Dei offenſiones peccando, ſponteq; ſua à iuſtitiæ itinere deerrando, alacres ſunt & prompti: ac ſi CHRISTVS omnium arbiter nullius omnino eſſet poteſtatis: uel ultro ueniam poſt lapſum deſperan

tes æque abijciunt animum, quasi CHRISTVS non esset IESVS, seruator nimirum omnium sperantium in se: IESVS enim sonat Seruatorem. Nomen sanè æternum, atque illi ante quàm mundus fieret à principio, à Patre inditum. Nomen, quo audito non est tam in peccatis prouolutus quispiam, qui non reuiuiscat in Deo, illud cogitans, quòd non sit aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat illos saluos fieri præter nomē istuc uitale. Mosés'ne antiquæ legis typus? Aaron item cerimoniarum, atque adeo cruenti sacerdotij princeps, populum Dei electum in regionem illam huberem, totiesq; à Deo promissam, introducere potuerunt, an imperator Mosi succedens IESVS? Is IESV nostri faciem adumbrauit, qui genus hominum de ignorantiæ errorumq; ægypto eductum, euocatumq; à morte, sibi asseruit. Quid sacer ille nuntius? Vocabis, inquit, nomen eius IESVM. Qui sic ò Angele Dei? Dicam. Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ergo IESVS seruat. Ergo quicunque inuocauerit nomen IESV, saluus erit. Vide quid de se testetur IESVS: Ego sum, inquit, ostium. si quis per me introierit (nemo uenit ad Patrem, nisi per IESVM) seruabitur. Paulus quoque uocis huius suauissimæ contemplans uirtutem, iuxta & nostram exe crans erga IESVM ingratitudinem, clamabat. Si quis non amat dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sit anathema. Maranatha. Maranatha interpretantur, Dominus noster uenit. Quasi diceret. Quid opus uerbis? quid fucum omis=

ſa ueritate, quæ eſt in Deo, ſimplicium oculis offundimus? Venit dominus, in cuius aduentu res factis, non fuco, aut faſtu, definietur. CHRISTI porrò nomen tum regiam, tum pontificalem præ ſe fert dignitatem. ſiquidem non ſolum ſacerdotes, uerum etiam Reges oleo ungi, atque unguento chriſmatis deliniri conſueuerant, unde & CHRISTI, uncti nimirum, appellabantur. Quod ſanè nomen, atque unctionem, CHRISTO Dei filio magis conuenire ducimus, quàm illis: quippe qui cum mortales eſſent, mortali inungebantur oleo: CHRISTVS uero æternus Dei filius æterna atque odoratiſſima ſancti ſpiritus perfuſus eſt unctione, quæ ab ipſo poſtea capite deſcendens in barbam, barbam, inquam, Aaron, ad oras uſque extremas profluxit ueſtimentorum ſponſæ. Ideo in canticis ſui amati nomen oleum effuſum eſſe clamat: Oleum, inquit, effuſum nomen tuũ, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. Fuit itaque CHRISTVS non ſolum Rex ille, per quem Reges, ut ipſe de ſe teſtatur, regnant, ſed & ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedec. Imo non minus uictima, quàm ſacerdos ad uniuerſi expiationem factus eſt tantus dominus. Cæterum CHRISTI regnum uita eſt æterna, Sacerdotium uero æterna illius eſt apud Patrem interpellatio. ſed & libationem, ac hoſtiam, perpetuam dicimus eſſe in illo animarum purgationẽ, quam ex ſacramẽtorum fonte illius ſanguine purificato deriuari non neſcimus. Quare qui hunc fontem ignorant, unde effluant gratiarum riui, atque ad animas innocentia, minime tenent. Ergo cui adhuc

IESVM, Seruatorem mundi esse, atque eundem uel sacerdotem, uel hostiam in crucis ara pro uniuersali ac æterna expiatione mortalium Patri oblatam, non dum persuasum est, is quidem mentitur (ut ait Ioannes) negatq; IESVM esse CHRISTVM, qua negatione quid sceleratius excogitari potest? Itaque (sit ut lubet in cæteris excellens)

HIC est Antichristus, qui negat Patrem & filium. Nam qui negat filium, nec Patrem habet. Qui confitetur filium, & Patrem habet.]

Adeo enim unum est Pater & filius, ut neuter sine altero queat consistere. Sic enim filius: Ego & Pater unum sumus. Vnde in confessione habita in concilio Niceno, Filium consubstantialem Patri Patres esse definierunt. Quare non absque causa Paulus hebræis scribens, qui tam etsi Patrem faterentur, Filium tamen negantes, Antichristum nescio quem alium pro CHRISTO opperiebantur, ut nunc quoque operitur gens ista omnium stolidissima, uocat filium splendorem gloriæ, & figuram substantiæ patris. Vult Phocius græcorum acutissimus in splendore ac relucentia paternæ gloriæ naturam, siue naturalem à Patre progressum intelligi: dicitq; filium, ut Deum etiam, non solum ut hominem, constitutum à Patre hæredem uniuersorum, quòd ab æterno substantiæ paternæ, & gloriæ, omniumq; ex æquo bonorum cum Patre sit particeps, & omnia sit filius, quæ Pater, præter quam quòd non sit Pater: nam lumen est de lumine. Siue igitur refulgentiæ aut splendoris uoce naturalem progressum cum Photio, siue coæternitatem cum Cyrillo

intelligas, nō aberras à ſcopo. Etenim eiuſdem omnino ſunt naturæ radij cum ſole, atque cum igne ſplendor. Ideo ſic Petri ſucceſſor clemens: Filius, inquit, eſt uerbū, & ſpeculum, & character, & imago uiuens Patris uiuentis, in omnibus Patri ſimilis, eiuſdemq; naturæ, in diuinitate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quæratur quomodo genuit filium Pater, quod & Angeli neſciunt: nam Deus à nobis minime diſcutiendus eſt, ſed credendus. Sufficit noſſe quòd lux genuit ſplendorem. Hæc ille. Verum'ne ſplendoris nomen quiſpiam audiens, ſubdubitaret, num eiuſdem cum Patre eſſet ſubſtantiæ filius (in ſplendore quis ſubſtantiam requirat?) addidit Paulus: Et figura ſubſtantiæ eius. hoc eſt, imago naturalis, ac tanquam expreſſum ſigillum illius ſubſtantiæ. Eſt igitur filius forma, eſt character, eſt imago, eſt omnimoda ſimilitudo, atque expreſſio paternæ ſubſtantiæ. Et quemadmodum per ſe, nullo externo indigēs adminiculo, ſubſiſtit Pater, ita filius. Cum dicimus quidem, Pater Deus eſt, artifex eſt, omnipotens eſt, ac id genus alia, quibus paternam utcunque exprimere conamur naturam, id totum quoque damus & filio: ut pote, qui totam, ut ita dicam, hauſerit Patris ſubſtantiam atque eſſentiam. Sed de his ſatis. Haud ſcio equidem prudentis ne ſit animi, uelle in his rimandis diutius immorari, quæ uix ſtrictim quaſi per tranſennam ab apoſtolicis oſtenſa ſunt uiris. Nos ad conſuetum lactis ſuctum reuertentes, ſolidiora quæ ſunt edulia ſinamus alijs, atque cum Paulo conſtanter aſſeueremus neminem poſſe dicere dominum IESVM, niſi ille, qui

à ſpiritu Patris edoctus, omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei, tantum abeſt, ut anathema IESVM dicat. Siquidem quis ab ipſo patris ſpiritu, ut diximus, edoctus, filium execratur? contemnit? & non potius amplectitur, ac ſuper omnia & diligit, & ueneratur, & adorat? Cui aliter perſuaſum eſt, is quidem nec uere nouit, nec habet, ut inquit Ioannes, Patrem. Vide quid nobis filius penè cum ſtomacho improperet: Si Deus Pater ueſter eſſet, diligeretis utique me. ego enim à Patre proceſſi, & ueni in mundum. At mundus non te cognouit ò mũdi fabricator & uita. Ecquis igitur eſt, qui uere nouit Patrem? Audiamus ipſum filium: Scio, inquit, eum. Vnde id nouimus? Sermonem, ait, eius ſeruo. Ergo qui Dei ſermonem non ſeruat, haud nouit Deum. Nihil explicatius. Nos igitur miſerrimos, atque incogitantes, qui ore, uitáq; politie duntaxat, & cerimonia fatẽtes Deum, geſtis uero negantes, in tantilla diuinorum cognitione ſic inſolenter efferimur, ut neglectis Dei præceptionibus, perinde ſecuri in utranque dormimus aurẽ, quaſi pro unico nos habeat in terris Deus uirtutum archetypo, atque diſciplinarũ miraculo. Verum, ſi ſapitis,

VOS quod audiſtis ab initio, in uobis permaneat, quia ſi in uobis permanſerit quod audiſtis ab initio, & uos in filio & Patre manebitis.] Initium hic uocat Ioannes tempus illud, quo nouum ſalutis ſemen iactum fuit per Dei ſpiritum, quo ductore, quaſiq; manum ſtiuæ admouente, per boues illos fortiſſimos, quos mare fuſile admirandum in templo Dei ſuſtentaſſe legimus, noſter alioqui ſalebroſus, atque

ambagibus errorum, ſpiniſq; obſitus peccatorum, excultus fuit ager, quem CHRISTVS non auro, argentoq; numerato, ſed proprio ſibi acquiſiuit ſanguine, ac morte. Is enim, quæ eſt illius indicibilis bonitas, noſtris primus iniecit frænum erroribus, diſſeminatoq; uitæ uerbo, ac ſparſa ubique ſui diuiniſſimi ſpiritus luce, è tenebris (ui tunc opus fuit) genus iſtuc noſtrum miſerrimum euulſit, ſibiq; aſſeruit, atque ad tantam ſuos euexit hoſtes ſublimitatem, ut illis dederit poteſtatem filios Dei fieri. Conſiti ergo aliena manu, atque empti, cuiuſnam iuris erimus? Noſtri ne? qui ultro uenditi ſub peccato, grauiſſima, itaq; inſupportabili premebamur ſeruitute, ut ne extremus quidem in nobis audiretur halitus? Mundi ne? de cuius nos manibus, atque haſta, iure belli, in quo Dei filius emoriens, mortem ipſam iugulauit, extraxit, ſuoſq; fecit, atque ad æternorum bonorum hæreditatem perinde aſciuit, cooptauitq;, ac ſi noſtro ea marte ac uirtute adepti eſſemus? Paulus enim hiſce connumeratis nexibus, quibus innodati homines arctiori ſtringebantur nodo, quàm ſolent rei capitis pyratæ in carceribus uinciri manicis, ac bois ſtringi, ſic ait. Hæc quidem fuiſtis. Mox uero liberationis modum intulit. Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine domini noſtri IESV CHRISTI, & in ſpiritu Dei noſtri. En à quo, quibuſq; remedijs noſtra orta eſt libertas. Quare ex meretricijs, ſpurciſſimis nimirum membris ac fœdis, facti ſumus per gratiam & alienam coemptioné mébra CHRISTI. Vnde clamat Paulus. An neſcitis quoniam

membra uestra templum est Spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis à Deo, & non estis uestri? Empti enim estis pretio: iccirco illius facti, qui emit. Id uult Paulus, nos qui eramus tanquam oues sine pastore errantes, è solitudine ad caulas retractos assertosq; esse in ius dominicum, qui nostram à iure diaboli captiuitatem non pollicito, sed præsenti redemit pretio. Membra itaque CHRISTI facti per illius redemptionem, poterimus ne ad tantam deuenire socordiam, ut membra iterũ procacis impudentissimæq; meretricis, nempe lasciuientis mundi, & nostram sitientis à Deo defectionem, ac fugam, efficiamur? Maneant, maneant, inquam, in nobis, ne id contingat, perpetuo, quæ ab initio audiuimus, hausimusq; à CHRISTI spiritu, uerba fiduciæ, uerba promissionum, uerba uitæ æternæ, uerba quibus ad animam insinuatis, fit Dei templum cor hominis, ac diuinarũ particeps contemplationum. Atque hunc in modum in filio & Patre manebimus, unius omnino effecti cũ eo spiritus. Mundus enim cum nos ut sua adamaret mancipia, res futiles, ac penitus inanes & sordidas suppeditare poterat: nihil præterea. Sed CHRISTVS, in cuius mox ius transiuimus, uitam eam pollicetur, atque elargitur, quæ omnis expers tũ ærumnæ ac miseriæ, tum finis, beatissimis atque adeo æternis referta est bonorum thesauris, & quæ paruo omnino emitur, etiam si uitæ iactura emi contingat.

ET hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis uitam æternam.] Obserua breuissimam futuræ uitæ ac felicitatis definitionem. Nihil est, in=

quit, aliud uita beata, uita illa, ad quam die, noctuq́; suspirant Dei filij, hi nempe, qui CHRISTI molestias, mundi anteponunt delitijs, quàm in Patre manere ac filio, cuius quidem mansionis autor est utriusque spiritus, atque idem ad destinatum brauiũ ut dux, ita, ne in cursu deficiamus, nutemus'ue in stadio, solertissimus præcursor. Iam dilucidior fuisset litera, si, qua, non quam uertisset interpres ad hunc modum. Hæc est promissio, qua promisit nobis uitam æternam. Haud scio equidem, an huiusce uitæ desiderio, quæ in aperta diuinitatis uisione, atque cum Deo, qui uita est animæ non solum coniunctione, uerum etiam similitudine est posita, teneantur hi, qui terrenarum rerum cupiditatibus affixi, potiorem animæ partem (amorem dico) quo Deo potissimum uniri possent, in cœno tanquam sues immundi, sepultam tenent. Aut certe istiusmodi uiæ ratio, per quam deiformes etiam in hoc mũdo efficiuntur piorum animæ, prorsus me latet, aut quæ fieri uideo absurda sunt, atque omnino à uero itinere exorbitantia, aut tali persuasione imbuti sunt homines, ut nullam aliam futuram esse uitam, quæ diuturnioribus innixa sit bonis, quàm ea sunt, quæ sexcentis exposita esse mortibus uel una die experiuntur, tum credant, tum morum dissolutione palàm testentur. Sanè dicerem frustraneam fuisse CHRISTI præsentiam in terris, nisi quasdam cernerem in mente Dei proborum reliquias, raras illas quidem, atque ita occultas, ut planè suspicer tum illos demum ad religionis iam perditæ instaurationem è tenebris emersuros, cum ne uita quidem

eos dignos

eos dignos hi ducent, qui se solos ad id laboris natos arbitrantur, ut uel ipsis ultra columnas herculeas habitantibus, bene uiuendi leges præscribant, ne dum christianis illis, qui ob temporum licentiam non nihil ab euangelicis desciuere præceptionibus. Obsecro, quibus id armis tentare cogitant? æreis ne? an illis, quibus usus est CHRISTVS in prælio hoc duro cum morte & peccato? Tum, dico, quando fortis armati arma ipse auferens, uniuersa spolia eius diripuit, interficiensq; inimicitias in semetipso, pacem, ut inquit Paulus, euangelizauit? Cum quidem pro CHRISTO bellum istuc, quo tenebrarum harum potestates debellari solent, ineundum sit, CHRISTI ipsius armatura ac telis tam arduum perficiendum est negocium. At nostrum, si lubet, armorū usum cum illo, quo CHRISTVS mundi principem cum toto illius exercitu profligauit, comparemus: nostraq; inter nos, in re tanta præsertim discutiamus consilia: imo hi sua, qui rerum potiuntur, quorumq; interest pulcherrimæ CHRISTI sponsæ in acie periclitanti subuenire. Ille in primis tenuissima armatus paupertate, munitusq; satellitio illo hominum, quos pauperes spiritu uocare libuit, in medium prodijt circi, atque in theatrum cum mundo dimicaturus descendit. Quid nos? quo obsecro armorū genere? Quibusnam præsidijs rem tam difficilem aggredi est nobis animus? luxu ne? opulētia ne, quæ usuris, ut fit à plerisq;, atque auaritia, & infelicis plebis sanguine sit acquisita? CHRISTVS enim suos appellat milites, beatos, si esuriant sitiantq; iustitiam. Nos contra, neque com=

messationibus, neque, unde portentosæ illæ & promiscuæ libidines, quas Paulus uerecunde cubilia, & impudicitias nuncupauit, originem habent, ebrietatibus, uel modum, uel finem ponimus. Ille, discite à me, inquit, quia mitis sum & humilis corde. Quid nostrates Proceres? Audiamus Esaiam sub Moab nomine illorum adumbrantem ingenia. Audiuimus, ait, superbiam Moab. superbus est ualde. At uide huiusce bestiæ uecordiam. Superbia (inquit) eius, & arrogantia eius plus quàm fortitudo eius. Iccirco ululabit Moab ad Moab, & tandem uniuersus ululabit. Heu mundi fastum etiam inter mortuos inuentum, atque è sepulchris fœdissimo omnium exemplo exsuscitatum. Clamat Paulus, in carne ambulantes non secundum carnem militamus, arma nanque militiæ nostræ nō carnalia, sed potētia Deo ad destructionem munitionum. At tu iterum perspice, quàm ex diametro, ut aiunt, inter se se dissideant arma CHRISTI & arma illorum, qui se tamen ad CHRISTI militiam pertinere, imo ad CHRISTI religionem tutandam se unos è cœlo delapsos opinantur. Certe si, ut diximus, Dei religio penè in ipsis uacillans basibus, firmissimis, ut conuenit, offirmanda est uectibus, nullis alijs utendum erit instrumentis, quàm illis ipsis, quæ secum attulit in terris opifex ille admirabilis, qui effinxit uniuersa, nempe humilitate, fide, iustitia, patientia, terrenarum rerum contemptu, ac, qua uel sola, suus obducitur color sponsæ, charitate. quæ quoniam in terris iam nulla est (abijt dudum in cœlum indignabunda) totus confusus est orbis. Hinc prælia, hinc re

gnandi cupiditas, hinc oppreſſiones, hinc rapinæ, hinc odia, hinc extrema illa demum uſurarum calamitas homicidijs ipſis crudelior, originem traxere. Non eſt (opinor) tam fortis animus, atque ad aduerſa alioqui perferenda impauidus, qui hic nō timeat, qui CHRISTI uices non doleat, quiq; non malit è uita excedere, quàm in tam ærumnoſo rerum ſtatu, in quo nulla habita probitatis ratione, ſceleſtiſſime uiuitur, perpetuo angi, & cruciari. Cenſendum'ne erit uitæ æternæ pollicitationem, quam factam nobis à Deo Patre cum aliàs in ſcripturis, tum in hac maxime legimus epiſtola, ad illuuiem iſtam hominum ambitioſorum, crudelium, inertiumq; pertinere? Errant qui id arbitrantur. Siquidem niſi penitus capiti illi, in cuius texturam cooptari cupimus, ac membra cenſeri, ſimiles uſqueadeo effici conemur, ut unius omnino fiant uigoris, naturæq;, & caput & membra, nulla nobis erit cum Deo portio. Tu uide, ne pro CHRISTI corpore, quod undequaque perfectum eſſe debet, ac uniforme, chimæram aliquam, aut monſtrum aliud huic ſimile in credentium cœtum obtrudas, ſponſamq; illibatiſſimam & uerecundam pro pellice habeas. Ne id contingat, ſummo enitendū eſt ſtudio, cauendumq; ab illis ipſis rebus, à quarum aſtu pellecti multi ac ſeducti, ex membris CHRISTI in membra tranſeunt meretricis. Quam ſanè metamorphoſim eò periculoſiorem quò frequentiorem ſanctiſſimus noſtræ timens infirmitati apoſtolus, ſic nos hortatur:

HAEC ſcripſi uobis de his, qui ſeducunt uos, & uos unctionem, quam accepiſtis ab eo, maneat in

uobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat uos, sed sicut unctio eius docet uos de omnibus, & uerum est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in eo.] Id uult Ioannes. Hæc ideo tot uerbis replico, ac uel usque ad rauim inculco anxius, ne impiorum capti præstigiamentis, à CHRISTO omnium benignissimo, ad mundum, dominum nimirum agrestem & fallacem, transfugiatis. Non desunt, scio, uestro in cœtu seductores qui uestram cauponantes simplicitatem ac fidem, Antichristi uerius quàm christiani uocari possunt. Cauete, obsecro, ab istiusmodi uenatorum aucupio. fugite mundum. nam quæ ad mundum attinent, ut laciniosa sunt, ac tortuosa, sic obliquo ueluti gyro ac mæandro ad interitum pertrahunt. Sed quid uos multis moneo? Ipse CHRISTI spiritus etiam citra nostram adhortationem, non solum commonefaciet uos, uerum etiam suauissimis attrahet afflatibus, & nusquam non uestris aderit consilijs. Is quidem quandiu uobiscum erit, nihil uobis ad cœlestem nanciscendam gloriam deesse poterit, tantum abest, ut rebus illis, quæ ad præsentis uitæ institutionem faciunt, frustremini. Nec est uerendum quo minus ea uera sint ac sancta, quæ is docuerit, qui ab omni procul abest fuco & inquinamento. Tantum in eo, quod ille uos semel edocuit, perseuerate. Ingenij sanè uani signum est & peruersi, ab incœpto probitatis studio ac proposito facile relabi & deficere. Rectam, opinor, hausistis doctrinam. non defuit spiritus, non unctio, non Patris æterni subsidiũ. Meministis quò uester dirigendus sit cursus, quò labor,

quò indefessum illud anxiumq; pertingendi metam tũ studium, tum conatus. Nihil iam aliud restat, nisi ut in ea, quam edocti estis, ut dixi, persistatis instructione ac doctrina. atque id quidem non temere, aut, sicut hi solent, qui leuissimo agitantur animo, inconsulto, ac interrupte, sed usque ad CHRISTI aduentum perseueranter. quem sanè aduentũ haud procul esse à foribus præsentisco.

ET nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.] Diuus Augustinus legit, Manete in ea, nempe unctione. Verum siue Ea legas, siue Eo, alterum ad CHRISTI refertur spiritum, alterum ad ipsum CHRISTVM, quæ eadẽ est unctio, ac dulcis quædam in anima suauitas, qua mens affecta tota lenitur, atque ad percipienda secreta legis mysteria præparatur. Sed illud cauẽdum, ne exorsam in nobis flammam ignauiter restinguamus. Nam CHRISTI spiritus eiusmodi est naturæ, ut semper ardeat: nec aliunde, quo suam enutriat flammam, uenatur alimenta. Ipse enim per se ignis est. Quocirca peregrinis haud commiscetur incendijs, neque alium ab anima requirit fomitem, ac nutrimentum, præter ipsam animam. Quæ tamen, ni prudens sit, & constans, in eam facile delabitur socordiam, ut ignem tam uitalem pertæsa, ignem alium concupiscentiarum ita strictim amplexetur, ut tota se mundo tradat, quæ prius fuerat Dei. Vnde duplicis fit rea piaculi, nam præterquam quòd è purissimo sancti spiritus ardore in tetrum illud, letale, horrendum,

miſerabile, deteſtandumq́; ſe demiſerit incendium, le=uiſſimi quoque cenſebitur conſilij. Atque in his pec=cati generibus mirum quàm turpiter errent ferè om=nes. Iccirco non tantum ab huius apoſtoli doctrina, ſed & aliorum, tum maxime ipſius Dei uerbis, tanquam aſſiduis pungimur ſtimulis, urgemur'que ne exorſum in nobis remolleſcere ſinamus ſtudium. Quocirca non in caſſum clamabat Paulus: Spiritum nolite extinguere. ſpiritum extinguit, qui à Deo ad mundum transfugit. extinguit, qui cœptum iter iuſti=tiæ commutat & præcidit: extinguit, qui ipſiuſmet ſpi ritus refutat afflatus. extinguit, qui fœdis deditus uoluptatibus in turpiſſimo commarceſcit ocio. extin=guit lurco, heluo, rapax. extinguit hypocrita, iners, tyrannus. extingunt hi tandem, qui ob amorem mun di, religionem Dei non ſolum uenalem habent, uerum etiam illa, ad conciliandos ſibi honores ac dignitates, pro lena utuntur. Vide in quam miſerandam tranſ=mutantur formam atque imaginem plurimi ex his etiam, qui primas tenent, aut magis occupant, cathe=dras in Dei æde, ac templis. Et tamen in anima ſic male affecta & turpi non habitat Spiritus ſanctus. Hæc admonuiſſe non inutile fuerit, cum propter illos, qui perſuaſum habent feliciſſimum hunc ſcribam Dei in repetendis ſententijs multum (penè dicunt ſuper=fluum) eſſe, tum ob quorundam facilē impudentemq́; in mutando conſilio leuitatem. Adeo enim inſtabiles ſunt (de locorū mutatione modo, uel ſtatus uitæ quan=doque male, imprudenterq́; aſſumpti non loquor) at=que in inſtituenda ſua ipſorum uita, & uarij, & im=

becilles, ut uno eodemq; temporis momento ardere illos uideas & algere. Vnde non iniuria crebros illos inculcari audimus stimulos. Vnctio maneat in uobis. manete in ea. Et nunc: [Filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.] Siue enim aduentũ CHRISTI uniuscuiusque mortem, siue iudicium uniuersale, siue etiam particulares illius afflatus intelligas ad animam, non erras, opinor. Solet quidem benignissimus dominus antea multis peneq; infinitis excitimulare modis animas, quàm ad extremam illam à corpore separationem peruentum sit, ne tum quidem imparati inueniantur homines cũ paratissimi debeant inueniri. Magna ea est confidentia, cum quis absque oleo, & lampade bene emuncta, sponso CHRISTO ire obuiam contendit. Fax purgatissima & accensa in aduentu magni Dei ad nos, est necessaria. alioqui illud erit periculi, ne explosi, exibilatiq;, ac reiecti à conclaui illo cœlesti, & cœnaculo, in quo animæ beatis atque adeo perpetuis delitiantur epulis cum sponso, ianuam à tergo claudi sentiamus. Vt enim facis huiuscemodi liquorem ac nutrimentum, fiduciam esse in anima ducimus: ita portarum clausuram animæ desperationem, atque in malis perpetuitatem arbitramur. Etenim nullo alio tam longo seiungimur interstitio à sponsi congressu & contubernio, quàm desperationis, atque ultroneæ à clementissimo Patre, dicam ne fugæ, an defectionis, ignoro. Siue igitur quotidianis ad resipiscentiam pungaris stimulis; siue ad aliam uitam per mortem è corpore euoceris, fiducia ti

bi opus eſt ingenti, & ad conciliandum plenius Dei fauorem & gratiam, certa. Secus enim ſi egeris, quinam gratiam illam ſpiritus, quam iuſtificationem appellamus, quamq́; à fide potiſſimum oriri credimus, aſſequi poteris? Cum iuſtificentur itaque homines gratis per fidem (ut ſentit Paulus) quid paues? quid de diuina dubitas clementia? quid illam, illam tam amplam anguſtijs neſcio quibus inſulſis, Dei arctas liberalitatem? Vis'ne Deum in morte habere propitium? te totum (quantus quantus ſis) in illius proijce uoluntatem. Quæ talis eſt, ut animarum omnium ſalutem magis expetat & quærat, quàm noſmetipſi propriam. At ſic tamen interim noſter adornandus eſt curſus, itáq; concinnanda noſtra hæc uitæ lampas, ut cum fiducia ad thronum (ut inquit Paulus) accedere non uereamur. nam fides, quæ ſuis denudata eſt membris ac fructibus, non illa eſt, quæ Deum promereatur. Aliter quidem ſaluandorum quoque Dæmonum ſpes eſſet non exigua. A' qua tamen aſſertione pij omnes tam horrent, quàm à reliquis illis, quæ ſuam ob impietatem diuinæ refragari iuſtitiæ ac naturæ, certo norunt. Proinde anima, quæ fide illa uiuit, cuius tanquam lampadis inflammatæ, fomes perpetuus ac nutrimentum, diuinus eſt amor, qui operationum ellychnijs ornatus ſit, atque altus, ea eſt, quæ in ſponſi aduentu non expaueſcit, non trepidat, non (ut inquit Ioannes) confunditur, ſed hilaris & expedita, fit illi obuiam. Felix occurſus, ac dignus homine illo, qui conceſſo uitæ uſu non abutitur, ſed ea, qua conditus eſt à Deo, natura, ſic uiuit in hoc mundo, ut uenientem

dominum, non ut hostem timeat, sed ut amicum & Patrē uenerabūdus præstoletur. Alioqui certe nullam unquam, quæ Deo grata sit, inire uitæ rationem, ultroq; à benignissimo Patre deficere, uoluntarieq; delinquere, atque in peccatorum fæce ac sorde omnem ætatem consumere, qua fronte? quo animo? qua fiducia Deum offensum, atque infinitis ultroneisq; irritatum, iuxta & iratum, culpis, expectabimus iudicem? Dura ea est hominum conditio & periculosa, qui uitam hanc breuem, datamq; homini à Patre æterno, ut mentis aciem in rerum cœlestium contemplatione ac desiderio, ullo absque interuallo fixam habeant, in his solum, quæ ad carnem mundiq; oblectamenta pertinent, afflictam obruunt. Quare haud mirum esse debet, si aut in uita admoniti ab incœpto pertinaciq; in malis non resiliunt proposito, aut in morte cōstituti, iusto Dei iudicio desperant, censentq; diuinam clementiam suis uictam sceleribus cessisse. Rumor est nuper hisce in oris dissipatus, Episcopū quendam Pannonium post uitam in aulis principum ac negocijs illis, quæ institorem magis decent, quàm Episcopum, attritam, lecto grauiter decubasse. qui tamen, anteaquam è uita excederet, suis à familiaribus rogatus, ut eiectis iam tandem ab animo huius mundi curis atque occupationibus, Deo adhæreret: illiq;, tam etsi grauissime ac hostiliter ab se læso, fideret, speraretq; ab eo ueniam, qui nulli quamuis scelesto suam denegat misericordiam: quin potius stat ad ostium pulsans, nihilq; tam cupit, quàm ut ad eum fiducialiter recurratur respondit: Si Deus mihi parcit, non est iustus. His dictis è ui=

ta discessit. Exemplum sanè horrẽdum id mihi uisum est, dignum tamen memoria ac quod literis propter illos mandetur, qui simili donati pedo ac infula, nihil sic amant in uita, quàm ne suum aliquando præstitisse officium appareant. Certe si quantum oneris secum habeat mitra illa, quæ nõ tam gemmis, filisq; aureis ab Idæis intertexta esse debet phrygionibus, quàm pura fide à Dei spiritu, ac tum in Deum, tum in subditos dilectione, qua malint etiam à carnifice millies obtruncari, quàm ne una quidem aberret à grege ouicula, diligentius expenderent Episcopi, non sic animose rem tantam aggrederentur, non emerent, non uel usque ad fastidium summi Pontificis peterent, ferèq; extorquerent. Sed hic mihi tempero. Quid enim mea hæc interest monere, qui mortuus sum? Ergo ad mei similes tantum, quos eodem in sepulchro mecum Deo seruire gaudeo, secundum mensuram regulæ, qua mensus est mihi Deus mensuram pertingendi usque ad illos, scribo. Nõ enim quasi nõ pertingens ad eos super extendimus nos. Ideo si quid scribo, illis scriptum sit. Nam inter meos, & Reges, & Principes, & Pontifices, & populares homines agnosco. Tantum illud aueo, petóq;, ut se tales Deo exhibeant, quales se esse interposito etiam bis iuramento promisere. Magna profecto nostra est obligatio, magnum debitum, magnáq;, ac indelebilis promissionis syngrapha, obsignata nimirum crucis nota, atque impressione. Si quidem nostra est aliena uita à mundi consortio, manet integra inter nos & Deum transactio & pactum. Sin secus, hoc est, si his, quæ uel in baptismo, uel in profes=

sione denuo polliciti sumus, ex animo reiectis, oblitera tisq; reconciliationis nostræ cum Deo conditionibus, sic uiuere libeat, ut merito periurij damnari possimus, ius illico fœderis ob ruptam fidem resignatur, atque in aliena castra transfugientes, ex Dei filijs, hostes euadimus. Siquidem qui amicus est mundi, ut noster inquit senex, Dei inimicus constituitur. Porrò mundum non tantum patentia illa flagitia appello, quæ perpetrata, ipsis etiam solent esse horrori flagitiosis, quantum occultas, penéq; incomprehensibiles in animo peccati radices ac blandimenta: quibus inescati plerunque homines, eò trahuntur, quò à mundi illicio, atque hamato fune concupiscentiarum euocantur. Hinc primum promissæ fidei obliti, ad diuinas obsurdescunt inspirationes, contemptisq; Dei mandatis, in omnem se se proijciunt turpitudinem. Quid uero malorum, atque impudentiæ ab affectu inordinato ac turpi oriri soleat, frequentes rerum nostrarum calamitates testari possunt. Tolle igitur nimium illum terrenarum rerum æstum & ingluuiem à christianis, cessabit quam primū ambitio, cessabit superbia, cessabit hydra illa insolés, unde rixarū omniū emerserunt capita, dominandi cupiditas, atque propterea ad aliena commoda difficultas, ad propria uero tanta rerum effusio ac luxuries, ut nullus unquam uel nostram, uel nostrorum infarciendi libidinem inueniatur modus. Hi sunt quidem fructus carnis, hi sardonici risus, eæ insidiæ, hæc lenocinia ea uniuersalia, in quæ ipsi quoque interdum impingunt mortui. Contenti enim quidam suo illo excelso gradu, ne dicam laqueo, fermè in aliam præ ani

mi impotentia transformantur speciem, quæ nõ sit ho minis sani, sed aut amentis, aut feræ indomitæ ac im mundæ. Quare hisce assueti maleficijs, longoq; usu attriti atque inueterati in peccatis, ad quẽuis CHRI STI aduentum exanimantur. Si à primo illo, quo mens ad præteritæ uitæ resipiscentiam atque detestatio nem, quæ est diuinæ beneficentiæ natura, admonen= tur, pertentari eos contigerit, auertunt actutum ani mum, resiliuntq;, & aliò, ne suæ salutis monitorem audiant, deflectunt. Adeo miseri, qui ad tam sua= uem tactum commollescere debuerant, indurantur, at= que ultro ad uniuersales spiritus sancti radios hebe= scunt. Si à secundo, tum dico, cum ad supremum peruentum est uitæ suspirium, inuitantur, nullum il lis discrimen, primâ ne, an secunda uigilia ueniat do= minus. Nam cum semper imparati sint, ad minimam mortis memoriam contremiscunt, nihilq; tam inuiti audiunt, quàm illud CHRISTI: Ecce sponsus uenit, exite obuiam illi. Quò se tunc uertant trepidi? Ad mundũ ne? quid mundo fallacius? Ad Deum ne, quem sibi ultro infensum reddidere? Enimuero, si sa piunt, quò scelestius à Deo desciuere, eò pertinacius, ce= leriusq; ad illum, cui proprium est misereri & parce re, confugient. Tantum illi fidant, atque in eum quic quid in uita deliquerint ulla absque diffidentia reijci= ant. Ignis enim consumens Deus est. Ab hoc sanè non tantum ad scoriam usque decoquuntur animarũ flagitia, uerum etiam in tam nitidam refunduntur imaginem ac formam, ut sint tanquam filiæ Dei ui= uentis, puræ uidelicet, atque ab omni prorsus ueteri

consuetudine defæcatæ. Verum ad huiusmodi spiritus immissiones duriores sunt nonnulli, quàm ut emolliri uelint. Itaque in peccatis enutriti, in peccatis etiam irreparabiliter emoriuntur. Cæterum qualis fuerit status morientium, tale erit & iudicium. unde qui condemnati è uita demigrarunt, eandem secum ferentes sententiam, ante CHRISTI tribunal sistentur, audituri nimirum iudicium illud horrendum: Ite maledicti in ignem æternum. Is erit aduentus filij Dei postremus, in quo CHRISTVS, cui Pater omne dedit iudicium, uniuersalis erit arbiter, reddetq; unicuique secundum opera sua. his quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionē, quærentibus uitam æternam. his autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt ueritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio, & tribulatio, & angustia in omnē animam hominis operantis malum. Habes effectum iudicij. Nunc formam habe ex euangelio. Cum uenerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ (quis hic primum nō expauescit expectans audire quid id rei sit?) Audiat. Et congregabuntur ante eum omnes gentes (ò potentiam infinitam nostri iudicis) & separabit eos ab inuicem, sicut pastor separat oues ab hœdis. Quid postea? Et statuet oues quidem à dextris, hœdos autem à sinistris. Iam uideo hic totam contremiscere mundi machinam, ne dum iudicandos. Tunc dicet Rex ijs qui à dextris erunt. Venite benedicti Patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi.

Quanto hic gaudio solent hi affici, qui nullius sibi conscij sceleris, illud formidandum impijs iudicium iucundo præstolantur animo. At tu qui legis intuere, quibus potissimum præsidijs seruari possis: Esuriui (inquit Rex) & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere. Hospes eram, & collegistis me. Nudus, & operuistis me. Infirmus, & uisitastis me. In carcere, & uenistis ad me. Et quandiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Eæ sunt ueræ illæ, ac solidæ, quæ decent sanctos, operationes: reliquæ uero quæ præ se ferunt pietatem, sunt ad has gradus, atque illarum ornamenta, quarum tamen omnium basis ac fundamentum pura est fides, quæ adeo segniter non ociatur, ut se etiam mortuam contestetur, si cesset. Noui quosdam non popularis apud uulgum opinionis, quibusque mos erat ne digitum quidē ab Ecclesiæ istitutis recedere, siue ieiunia, siue missarum, orationumq; frequentiam, siue dierum obseruationes, atque id genus alia, quæ gradus bonarum esse actionum diximus, requireres. Verum cum pro re nata succurrendū esset calamitosis, Nerones dixisses. Quid? Inter ipsas etiam pias alioqui exercitationes uidi illos ita in aduentu pauperis panē petētis furere ac insanire, ut blasphemias quoque, & maledicta inter psallendū immiscerent. Hi quidē dantes non dant. Iccirco quicquid agūt, cū absque fide sit ac spiritu, inter peccata potius cōnumerari debet, quàm inter actiones illas, quæ Deo probētur, quarumq; obseruatores ad dexteram supremi iudicis collocatum iri non ambigimus. Hi quidem ob fidei candorem ac simplicitatē agni ab agno illo ema=

culato, qui tollit peccata mundi, appellantur: Illi ob fœdam uitæ consuetudinem & maleolentiam hœdi: de quorum iudicio sic cõmemorata piorum felicitate, narrat Matthæus: Tunc Rex his, qui à sinistris eius erunt, dicet: (Heu miseri, quò uos mundi protraxit amor? Quò carnis illecebræ? quò bonarum rerum neglectus? quò ambitio? Audite ò qui ut mundo, sic Deo fucum facere credidistis. Audite increduli. audite rebelles, periuri, decoctores, rapaces, sicarij, hypocritæ, homicidæ, fures, auari, sacrilegi, blasphemi, & qui uestra Dei clementiam æquasse facinora, imo superasse, iudicastis. Audite quas certas daturi estis pœnas. Cohorresco ò benignissime IESV, nec absque maximo terrore tuam illam, illam, inquam, tuam terrificam, iustam tamen, & necessariam sententiam proferre audeo:) Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & angelis eius. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi potum. Hospes eram, & non collegistis me. Nudus, & non operuistis me. Infirmus, & in carcere eram, & non uisitastis me. Et quandiu non fecistis uni de minoribns his, nec mihi fecistis. Obserua quomodo totius rei christianæ summa sit posita in amore proximi. Et quidem statutum est à Deo perfectionem legis esse dilectionem, finemq; præcepti charitatem de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Ad hæc tanta fuit olim etiam apud Ethnicos cum priuati tum publici hospitij cura & obseruatio, ut Plato scriberet, hospites omnes ac pauperes à Deo esse. Quæ porrò genera pœnarum subituri sint im

probi, quis modus, ubi, aut qua ratione torquendi ſint apud inferos, præter id, quòd illa incognita ſunt, noſtri minime eſt inſtituti ea uelle ſtilo perſequi, quæ ut arcana ſunt, atque in Dei mente repoſita, ſic rationibus tractata humanis, fidem reddunt aliquantiſper infirmam. Idem cenſendum iudico de his, qui quærunt, peruestigareq́; enituntur, quo motus conſilio Deus, uniuerſale illud fieri decreuerit iudicium. Superuacanea hæc eſt inquiſitio, nodumq́; in ſcirpo hi mihi quærere uidentur. Lego enim & credo fore iudicium, in quo quidem omnes reſurgemus, at non omnes immutabimur. Atque ea omnia in momento nictuq́; oculi gerẽtur. Nec tantum homines, ſed & angeli beati, tetriq́; ſpiritus, coràm illo, qui iniuſte pro nobis iudicatus, tunc iuſte orbem iudicabit uniuerſum, ſiſtentur: ubi moroſa nulla erit opus diſcuſſione, quandoquidem ſibi quilibet, teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorũ, atque inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die, cum iudicabit Deus occulta hominum, innoteſcet. Et demum pij omnes IESVM aſpicient præſentem ad gaudium, impij autẽ ad mœrorem. Turbabuntur, ait ſapiens, timore horribili, ſuamq́; execrabuntur inſcitiam, atque errorem, dicentes: Ergo errauimus à uia ueritatis, & ambulauimus per ſolitudines inacceſſas: uiam autem domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? quid diuitiarũ iactantia contulit nobis? Tranſierunt illa tanquam umbra. Contra uero iuſti ſtantes in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt, accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu altiſſimi. Hæc,
inquam,

inquam, lego, atque in huiuſmodi aſſertionibus meam alo fidem. Cæterum quæ curioſitatem ſapiunt, quæq; meum exuperant captũ atque aciem, tam fugio quàm quis alius. Qua re ad ea, quibus noſtra accenditur fiducia in Deum, reuertentes, arcana hæc omnino, & tardis, ut me eſſe fateor, incognita, ſapiẽtioribus relinquamus. Puto enim, ſyncera fide, ac operationum earum ſedulitate, quæ à dilectione proficiſcuntur, eum nobis conciliari poſſe Dei fauorem, atque amicitiam, (quæ omnia illius dona ſunt) ut in quacunque hora aut modo aduenerit, illi obuiam ire minime formidemus, ſed prompto animo, atque ob donatam nobis fiduciam hilari & confidenti, ſponſum opperiemur. Ergo quæcunque accidant aduerſa, manendum eſt in eo, ut, cum apparuerit, habeamus fiduciam. Atque hoc modo in feliciſſimo illius aduentu neutiquam pudefacti explodemur irriſi, ut illis fatuis euenit uirginibus, quæ acceptis lampadibus non ſumpſerũt oleum ſecum. Vnde ad fores conuiuij cubantes expectanteſq; introductorem, illud confuſionis pleniſſimum retulere. Abite improuidæ, neſcio uos. En igitur repulſa illa moleſtiſſima, qua non iniuria plectuntur hi, qui, nulla uitæ ſuæ habita ratione in hoc mundo, CHRISTI aduentum non ſolum timent: uerum etiam, ne eſſet iudicium atque ultor, uanum fore & commentitium exoptant, ſibiq;, ſed fruſtra, perſuaderi uellent. Vos autem, quibus ſanior mens eſt, atque incenſæ ad ſponſi aduentum & tedæ & faces,

SI ſcitis quoniam iuſtus eſt, ſcitote quoniam & omnis, qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.]

Nulli dubium, quòd qui iustificationis gratiam adepti sunt, ideo iusti appellantur, quoniam CHRISTO insiti suntque, qui nostræ iustitiæ autor est, ac dator. Da hominem quamlibet uirtutibus ornatum ac probum, abscissum tamen à CHRISTO, huic iustitiæ nomen haudquaquam hi tribuent, qui probe norunt æque hominem amputatum à CHRISTO, esse ac palmes solet à uite recisus. Quam ob rem non ociosum est, quod tam crebro inculcat benignissimus dominus, suosq; hortatur in se, tanquam palmites in uite, manere: Qui manet, inquit, in me, hic fert fructum multum, nempe iustitiæ, quæ à fide illa, quam in Deũ habemus, quáq; uniti sumus CHRISTO, originem habet. Vnde improba ea omnino est uox, ac detestabilis, qua nonnulli se factos quidem homines à Deo haud negant, uerum se iustitiæ nomen ex se se nancisci posse asserunt. id certe perinde est atque si quis asseuerat sarmentum, ut inquit ille, emucidum posse ex se uuas producere, aut cadauer in cineres iam collapsum posse ex se uiuere, ac spirare. CHRISTVS itaque qui non tantum iustus est, sed & ipsamet absolutissima iustitia (aliter pro uniuersali hominum damnatione satis nunquam facere potuisset) ex se filios sui gignit similes, quos fide alit, atque ita charitatis suæ potu inebriat, ut unũ planè illos secum cum Patre efficiat. Hæc est perfecta iustitia, si quod tamen perfectionis nomen in hoc mundo reperiri detur. Raro enim ad tantum animæ candorem ac lumen potest quispiam, quamuis in cæteris perfectus, euehi, ut non interdum notas quasdam imperfectionis

præ se ferat. Sic est huius mundi natura. aggrauat enim uel nolentes, trahitq; inuitos in peccati legem, nobis nimirum à Deo relictam, ne nusquam desit ad perfectionem exercitatio ac lima. Indicium igitur id certum erit, nos ex Deo natos esse, si ita (quemadmodum ipse iustus est) in iustitiæ studium incubuerimus, ut iusti nomine ab ipso iustitiæ erogatore CHRISTO cohonestari mereamur. Id nempe studij, atque seduli in uia iustitiæ exercitamenti nos à Deo natos, atque insitos illi esse arguit. Verum in hoc erratur à multis, qui suam uolentes, ut inquit Paulus, constituere iustitiam, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Sibi quidem uiuere adnitentes, Deo moriuntur: neque unquam, ut idem asserit, per legem legi emori didicere. unde à radice miserrimum in modum degenerantes, nihilq; quod pietatem referat & iustitiam, parientes; more surculi abscissi atque proiecti, sterilescunt. Danda est itaque opera, in illudq; ui summa animi connitendũ, ne ab incœpto in nobis per CHRISTVM iustitiæ itinere deerrantes, in carnem, qui spiritu rem tantam cœperamus, consumemur. Cor quidem torpidum, atque suo in obsequio languidum, non amat CHRISTVS: multo minus sordidum, &, quod maxime fastidit, superbum & fictum.

CAPVT III.

VIDETE qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur & simus.] Sapientissimus apostolus, atque idem cœlestiũ mysteriorum nuntius, ut erat arcana quadam, hausta nimirum è sinu CHRISTI, diuinæ charitatis erga homines imbutus doctrina & cognitione, sic omnes, qui ex Deo nati sunt, eadem affici notitia non modo uult, sed & illam ipsam rẽ tam sæpe insinuat, ut planè affirmari queat, neminẽ, qui id ignoret, ad aliquam peruenire posse, quæ uera sit, diuinorum atque adeo propriæ salutis notionem. Tametsi enim humanum id superat ingenium, prorsusq; incomprehensibile factum est, quàm ampla fuerit atque immensa Dei charitas erga genus humanũ: tamen istud nostrum in primis debet esse studium, laborq;, & exercitatio, ut id penitus non ignoremus. Qui sanè tali uiuunt deliberatione, non queunt non obices omnes, atque impedimenta, quibus necessariũ illud præcidi potest consilium, horrere. Ideo à mundanarum rerum cura atque amore auersi, in id solum mentis aciem ita intente dirigunt, ut nihil, quod mundi crassitiem oleat, admittant. Cum quidem purissimæ sit naturæ Deus, qui poterit unquam à spisso animo & sordido ne tantillum quidem intelligi? An sit Deus, quis iam in dubium uertit? Verum affectus illos ardentes amoris in Deo erga homines nemo un-

quam nisi eodem accésus igne cum illo metiri poterit. Qua de re si quos uideris ultro libenterq; in his uersari, quæ ad mundum attinent, hos dicas nulla posse ratione ad diuinorum cognitionem introduci. Nam res spiritus eo peruestiganda sunt animo, qui nullo alio detentus affectu, in id totus feratur, quod non tam nixu proprio, quàm benignissima Dei manu assecuturum se confidat. Hanc sanè ob causam puto antiquos Patres antra solitudinum & uastas eremos adijsse, ne quid omnino, quod tam delicatum cum Deo congressum interturbare posset, diligere cogerentur. Is felix, qui in his mundi rebus uersando, mundum odit. Nam qui mundum diligit, is ex Deo non est. At cuius ditionis ille sit, qui ex Deo non est, tute cogita. Philo in libro, quem de uita theoretica composuit, sic de primis ecclesiæ institutis retulit: Renuntiabant, inquit, cunctis facultatibus suis, qui se ad huiusmodi philosophiæ, nempe christianæ, disciplinam dabant. Tum deinde omnes etiam uitæ solicitudines abijcientes egressi extra urbem in hortulis uel exiguis agellis degebant, refugientes imparis propositi consortia. Non cibus illuc, non potus apportabatur, sed diuina solummodo eloquia. Ab ortu autem diei usque ad uesperam, omne eis spatium studiorum exercitijs ducebatur, quibus ad diuinam philosophiam per sacras literas imbuebantur. Aurea profecto institutio, qua ueræ pietatis culmen est erectum, sed ob ignauiam posterorum, & anxium ad amplectenda terrena studium, penè dirutum. Sunt quidem necessarij in mundo magistratus, sunt iudices ut Dij habiti in terris, sine quorum autoritate uix

ab improbis tuta esset innocentia: ueruntamen in tam opportunis bene institutarum rerum præsidijs, omnis abesse debet ambitio. alioqui sancte optimeq; ordinata à Deo, non queunt non confusissime pertractari, si qui rerum potiuntur quidpiam aliud quàm uniuersale commodum, atque illius, cuius uices in terris gerunt, honorem appetunt. Diuites sua libenter impartiant egenis, neque ob fortunarum copiam adeo insolenter turgeant, ut humanæ sortis obliti, CHRISTI pauperes ludibrio habeant, atque illa, quæ calamitosis erogari decuit, in alendis canibus, scortisq; & parasitis, insumantur. Pauperes uero iuxta Dei timorem, uitæ necessaria manuum artificio, si datur, sibi comparent: sin minus idonei sunt, quæstuq; uita sustentanda est, id agant uerecunde, & parce. Cuperem quidem ob quorundam impudentiam, & ad aliena ligurienda uoluptatem, omnem omnino tolli ab ecclesia Dei mendicitatem. Cuperem etiam, ut opulentiores ita in communicandis superuacaneis saltem benigni essent, quòd nemo mendicato uiuere cogeretur. Et certe dum quilibet ex d tioribus sua tantummodo quærunt cõmoda & luxum, nihilq; non agũt, quo reclamante quoque Dei iustitia, suos tantum, qui interdum propter ignauiam nulli sunt usui, infarciant & saginent: contra autem, cum tam in immensum iam aucta sit mendicitas, ut ferè inuenias qui secus, & si non desint, qui necessaria suppeditent, se posse uiuere denegent. adeo suaue nonnullis factum est id genus ocij. Cum, inquam, hæc istiusmodi se habeant modo, non solum urbes & regiones infelicissimo tur=

bantur motu, sed & ipsæ omnino religiosorum fami=
liæ atque ædes tali nonnunquam agitantur uertigine,
ut emporia dicas, aut nundinas. Censemus'ne multos
in hoc tam sui dissimili, ac turbulento uitæ statu pos=
se aliquando eò peruenire quietis, atq; ocij, ut libere
in diuinarum rerum contemplatione uersari queant?
nihil minus. Opinantur quidam præsentaneum id
fore tot malis remedium, si rite indicta contingant co
mitia, & generalem tantilli huius orbis nostri syno=
dum acciri detur. Sancte hi quidem: sed in eo cæcu=
tiunt, quod nondum cunctæ illis perspectæ sunt rerum
earum origines, pro quibus cogendum esset necessario
concilium. arbitrantur enim restitutis religiosorum
moribus, diminutisq; illorum facultatibus ac bonis, to=
tam christianæ Reipub. machinam penè labefactatam
posse denuo erigi, ac instaurari. Non inficior equidem
struem hanc immensam illorum, qui sacris absque de
lectu initiati sunt, ad tantam deuenisse morum disso=
lutionem, ut ipsimet in causa sint, quamobrem toti
ferè orbi stomacho facti sunt, atque horrori, ne dum
irrisioni. Vnde ab his potissimum, ut potè qui primi
labantem impulerint religionem, prodire debet iudiciū,
& id quidem seuerissimum, ne dissimulatis in Deum
iniurijs, nihil quod firmam polliceatur lapsarum re=
rum instaurationem à Patribus decerni possit. de alijs
postea uidendum erit. tantum in timore Domini.
Non me fugit praeterea quàm late principum penè o=
mnium ac prælatorum tyrannis aucta sit, quàm sæuæ
ac inexplebiles exactiones, quàm maximus humana=
rum diuinarumq; legum neglectus. Vix inter christia

nos reperies magiſtratum, qui in tractandis negocijs publicis Deum ob oculos habeat. Quærunt ferè omnes quæ ſua ſunt, non quæ IESV CHRISTI, non quæ religionis, non quæ publica concernunt com moda. Iam ita uiuitur à pleriſque, ac ſi fortuito caſuq́; res mundi, tanquam concurſus atomorum agitarentur. Nulla pietas, nulla clementia, nulla charitas, & adhuc an conuocari debeat ſynodus in dubiũ uertitur? Sed illud ſtupendum non prætcribo, quòd cum fides propemodum periclitetur, atque amor mutuus, unde oritur in nobis Deus, omnino extinctus ſit in mundo, ad illa ſolum tractanda conuenire apparant, quæ forſan ignorata fidei minus officerẽt, quàm eo modo intellecta, quo à pleriſque intelliguntur, diſputanturq́;, turgide nimirum, atque ad pompam. Obſecro, quid mea intereſt definiri, quas in me habeat uires arbitrium, quas uoluntas, quas Dei gratia, ſi nullo adhibito uitæ meæ temperamento, neque gratiam uocantem audio, neque manũ uoluntati atque arbitrio ſuam deploranti debilitatem, ac ruinam, porrigo? Quorſum ad originẽ, effectumq́; iuſtificationis et ſacramentorum diſcutiendum inuitor, qui ab omni prorſus beneuiuendi ratione alienus, nihil me agere uideo, quod uiua ſit fide nixum: qua, ut ſic loquar, ſequeſtra, Spiritus Dei in cor hominis deſcendit, unde noſtra omnis emanat iuſtificatio, atque ad ſacramenta digne percipienda diſpoſitio? Parum eſt à Patribus decerni, pacem nodum eum eſſe indiſſolubilem, quo non modo res conditæ in terris, ſed etiam quæ in cœlis, ſuo in ſtatu conſeruantur, uiuuntq́; in Deo, niſi depoſi=

tis non tantum armis, quantum belligerandi libidine, atque, unde originem habent concertationes & rixæ etiam in pacis templo, ambitione, uim nobis magis inferri patiamur, quàm nos alijs inferamus. O' inscitiam hominum. non pascitur, crede mihi, doctrina nostra hac uanissima Deus, neque more humano istiusmodi genere scientiæ, quæ inflat, delectatur. Quare nostræ prius corrigendæ sunt appetentiæ, dirigendæq; à mundi amore in Deum, quàm ad illa peruestiganda definiendáq; accedamus, quæ purgatissimum requirunt animum. Sic nimirum placato numine, nostrumq; ad concilium accersito Dei spiritu quid nõ exorabunt Patres? quid non recte sanctéq; sancient in Dei nomine congregati? Qui ita suas condunt leges ac decreta, ut nihil aliud spectent quàm Dei honorem, hi profecto filij Dei sunt, hi digne præstant alijs, hi facile dissidiosorum hominum atque hæreticorum destruentes consilia, omnemq; altitudinem extollẽtem se aduersus scientiam Dei attenuantes, in captiuitatem redigent omnẽ intellectum, in obsequium CHRISTI. Quid? in promptu habentes omnem ulcisci inobedientiam & impietatem, frænũ mundo uel reluctanti inijcere ualidi erunt. Sic sunt illi, qui à spiritu Dei nostri sancto illustrati, non à spiritu Dei huius seculi nequam obcæcati, mundo ferocienti dominantur, eumq; ad timoris Dei regulam informant. Alioqui segnibus conductis agricolis in uineam domini, neque maceries, neque ulla unquam obstare sepes poterit, quin turmatim porcorum greges irrumpant, qui totam concultantes uineam, ita integre depascant racemos, ut ne unus qui-

dem in lacum illum, in quem è prælo, quod ſolus calcauit CHRISTVS, redemptionis liquor effluxit, à uinitoribus inferri poſſit. Atque ita CHRISTVS ab hominum malitia penè ſuperatus, è uinea excedet, aliosq; (Turcas fortaſſe ac Sarmatas) quibus tuto ſuam cõmendet ſponſam, eliget defenſores. Interim autẽ uos ò qui non tam Caſini, quàm cõtemplationis montem illum ſublimẽ, in quo beneplacitum eſt Deo habitare, colitis, uidete qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus. uidete, inquam, quàm charos habuit nos Deus, ut non ſolum amicos, uerum etiam filios & dici & eſſe uoluerit. Tametſi enim uerbum, Simus, non ſit apud Græcos, additum tamen adeo non corrumpit ſenſum, ut etiam iuuet, reddatq; uenuſtiorem, gratumq; magis, ob rudiores maxime, quibus nondum compertum eſt, nullum omnino eſſe diſcrimen inter dici & eſſe, cum nomen, quod os Domini nominauit, à Deo alicui tribuitur. Diuus tamen Auguſtinus hac de re ita ſcribit: Qui uocantur & non ſunt, quid prodeſt illis nomen? nihil prorſus (arbitror) ſi ſint ex illis, de quibus in prouerbijs ita legimus: Nomen impiorum putreſcet. Secus uero de illo cenſendum, de quo ſic quidam: Nominabitur tibi nomẽ tuum à Deo in ſempiternum. Quale iſtuc eſt nomen? pax iuſtitiæ, & honor pietatis. De Hieruſalem, ſancto nimirum electorum cœtu, prædixit Baruch propheta. Vtrum igitur uerbum addas, Simus, uel ne, haud multum adeo refert. Id curandum potius, quòd tale ſit nobis nomen à Deo datum, ut intra ſe noſtrum quilibet ſentiat Dei ſpiritum ope-

rantem clamantemq́;, Abba, pater. Ea proprie filiorum uox est, atque illorum, qui per gratiam & adoptionem filio Dei insiti sunt: & ita insiti, ut unum planè iam factum sit in ipso Deus, & homo. Nam ad rationem summi boni spectat, quòd summo se modo communicet cum creaturis, quod sanè tum fit, cum naturam creatam tam sibi arcte copulat, ut ex tribus, uerbo, scilicet, anima, & carne, una fiat persona. Quòd si humanam carnem iuxta suæ naturæ conditionem Deo in unitate personæ uniri non decuit, decuit tamen Deum, qui propter incomparabilem suam dilectionem & charitatem ea ipsa unione genus hominum seruare decreuerat, nostram non exhorrescere naturam. Non ideo tamen mutatus est Deus, qui semper est immutabilis, sed nostra immutata est natura, quæ cum uaria semper sit, atque ab ipso primo suæ conditionis exordio sui dissimilis: nihilo minus ab ipsa uerbi assumptione habuit, quòd ex terrena & mutabili sit effecta Deiformis, atque unius omnino spiritus cum Deo. Siquidem tanta est Patris æterni charitas, ut naturam humanam ad tam excellentem gradum cũ uerbo euexerit, ut eadem omnino sit facta hypostasis naturæ diuinæ atque humanæ, ita, quòd genus id nostrum alioqui luteum & mortale, secretissimo quodam modo ac ratione diuino innixum stipiti, in Deo magis sit ac uiuat, quàm in se se, more nimirũ surculi in ramo alterius arboris insiti (sic humanis, atque omnibus obuijs, utẽdum est exemplis:) cum ramus sit arbori naturalis, surculus uero insititius, una tamen est arbos, unus truncus, una radix. Ecquid igitur boni

à tam admirabili ac stupenda insitione sperari potuit? quid coniunctio illa, illa, inquam, coniunctio ab immensa æterni Patris charitate profecta nobis attulit præsidij? quid fauoris? Illud sanè, quòd ab ipsa CHRISTVM Deum & hominem, nempe fratrem nostrum, accepimus. Charitatis enim Dei immensæ, atque adeo imperscrutabilis bonitatis erga hominum genus hæc fuit significatio: siquidem ab homine contemptus, non propterea ab æterno suo illo seruandorum hominum consilio refrixit: neque perinde rem tam indignam ac nefariam est auersatus, tulitq; indignabunde, quin limum istum nostrum uilissimum, atque illi infestum, arctissime uinciret, itaq; sibi adglutinaret, ut nisi conatu ingenti prostratæ uoluntatis à tam felici atque arcto coniunctionis uinculo enodari non possit. Quid Deo sublimius? quid limo abiectius? Et tamen, (O' incomprehensibilem æterni Patris dignationem) Deus ad limum descendit, Deus limo unitur. An id satis illi uisum est? quid? homo, limus uidelicet alga ipsa uilior, ad tam excelsam prouectus est sublimitatis altitudinem per CHRISTVM in Deo: ut quicquid egit Deus in terris, id limum egisse fateamur, credamusq; illa Deum uere pertulisse, quæ tulit limus in CHRISTO. sic è stercore eleuatum est genus humanum. sic Hester depositis uestimentis pullis & lugubribus, introducta fuit ad Regem, à quo regni diademate donata, Vasthi loco regnare iussa est. sic tandem homines ex inimicis, facti sunt filij Dei uiuentis, non solum amici. Et id quidem propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, lauitq; sordidos in san=

guine filij sui dilectissimi, quem propitiatorem posuit pro his, qui longe erant, & qui prope, quique profugi à facie domini illam secum, quemcunque peragrassent locum, ferebant sententiam: Vagus & profugus eris super terram. At quid illud profligatæ desperationis in dicium? Maior, inquit, est iniquitas mea, quàm ut ueniam merear. Addiderant igitur flagitiorum cumulo etiam desperationis iniuriam, itáq; pertinaciter in retrahentem à fuga induruerant homines, ut nullum omnino tanquam exanimes experirentur cõscientiæ stimulum, moriq; potius decreuerant, quàm Deo uocanti assentire: illiq;, quem à fascijs ipsis offendere didicerant, reconciliari. Ergo propter nimiam charitatem suam, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in CHRISTO. ergo in CHRISTO, per quem accessum habemus in uno spiritu ad Patrẽ, reconciliati sumus Deo. ergo de gradu eiecta, atque occisa Vasthi, illa scilicet immani lege peccati, discissum fuit mortis decretum. Quis istud tam insperatum nobis attulit beneficium? nonne Deus? nonne Pater æternus? nonne ille, qui suas fore asseruit delitias cum filijs hominum conuersari? causa uero? charitas, amor, bonitas. Hominum ne? Quid hominum? Dei. Quid enim succi ab arido stipite, aut saxo prodire unquam potuisset? Quid à Pyratis? Quid à statuarum simulacrorumq; cultoribus, ac parricidis, uel clementiæ uel religionis sperari debuit? Omnes enim in id ultro conspirauerant, ut Deo aduersarentur. Qua de re non hominum bonitas, quæ nulla erat: non amor, qui è terris excesserat: non charitas, quæ du-

dum fugata in Dei sinu latebat, tantorum bonorum causa extitere. At Deus ex se se motus misit filium suum ueluti colonum in terris absque diuersorio, qui Patris tabellam iam à principio obsignatam, firmatamq; iracundiæ pessulo, resignaret: apertamq; è cruce, loco nimirum orbi uniuerso conspicuo, palàm ostẽderet, in qua sanè uox ista aureis formata erat literis, CHARITAS. Hanc homo lætus inspexit, atque inde ueniam sperare cœpit, & uitam. conspexit & dæmon, ac horrendum in modum exterrefactus, se regno spoliatum iri præsensit. nec quidem falsus fuit. mortuo nanque CHRISTO, atque è tumulo excitato, quin ẽt ad dexteram Dei patris gloriosissime ascito, captiua ducta est captiuitas: Morteq; prostrata & interfecta, expunctum fuit debitum, atque ob datum pacis osculum, unum facti sunt Deus & homo. Dum enim hominem tot interstitijs à Deo dissidentem assumpsit CHRISTVS, Per crucem interficiens, ut inquit Paulus, inimicitias in semetipso, mediumq; parietem maceriæ dissoluens, fecit esse unũ Deum & hominem; uitam, ut sic loquar, & mortẽ; gratiam, & peccatum. Vnde indelebilis se reum facit culpæ, qui tam beatum gratuitumq; Dei nodum cum anima dissoluere non ueretur. Nam sic uno copulatos ardore, & eo quidem diuino ac æterno, quo mediatore non solum filius unus est Deus cum Patre, uerum etiam spiritus humanus unus fit cum Dei spiritu, quid unquam dirimet, nisi mens hominis à Deo auersa, atque exultans in peccatis uoluntas? Siquidem inuita humana uoluntate istiusmodi non fit coitio, atque cum

Deo unio. Quapropter sicut ipsa, pars ea est hominis, quæ cum Deo liberalissimo atque eodem salutis animarum appetentiore quàm ipsæ sint animæ, transigit, ita eadem uel sola est, quæ uiolato fœdere initæ semel cum Deo copulæ, abrumpit conditiones pacis, fitq; actutum è filia Dei filia Babylonis misera. Nec sic tamen suos illos infinitos uniuersalesq; charitatis radios à mundo subtrahit benignissimus dominus. si quid peccatur, tolerat, fertq; nostram quodammodo humeris miseriam: ut uel sic saltem ad Patrem tam beneficum recurrere non uereamur, dediscamusq; animi desperationem, ac iuxta in perseuerantia peccati impudentiam. Itaque iam demum resipiscamus ad uitam, ex animoq; expendamus qualem charitatem, quantamq; beneuolentiæ significationem dedit nobis Pater, ut filij Dei & nominemur, & reuera simus.

PROPTER hoc mundus nō nouit nos, quia non nouit eum.] Ecce palàm ulla absque periphrasi uir sanctus asserit Deum à mundo ignorari. Non nouit, inquit, eum, nempe Deum. Ecquis non nouit? mundus. astra ne? sol? luna? plantæ, terræq; animantia suum non norunt opificem? profecto cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuū eius annuntiat firmamentum. Suo enim modulo res conditæ, quamuis expertes uitæ, laudant Deum, cum ab indita ui naturæ, atque præscripta rei cuilibet existendi lege summo ab effectore neutiquam recedunt. Ecquis igitur iste est mundus tam ingratus? tam sui parum compos, qui suum non agnoscat conditorem? eum puto, de quo ita cōcionatur CHRISTVS:

Cum uenerit ille (Spiritum intellige Patris) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Illud item. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego uici mundum. mundus ergo iste uisibilis nō is est, quem iri à Paracleto reprehensum edisserit dominus, sed ille, cuius principem ac rectorem ui eijciēdum esse diuina affirmat autoritas. ille, inquam, quem diuus Petrus mundum impiorum appellauit. Sic enim de Deo præteritorum scelerum ultore loquitur. Diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorū in cinerem redigens euersione damnauit. Clarius adhuc Paulus ad Ephesios scribens. Cum enim CHRISTI cōiunctionem cum Ecclesia, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, descripsisset, asseuerassetq; ipsum Dei filium in omnibus pro omni bono suppetere, ut pote, qui omnia in omnibus adimpleret, mox intulit. Et uos quoque conuiuificauit, cum essetis mortui delictis & peccatis uestris, in quibus ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, in quibus & nos aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes uoluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filij iræ. ecce quàm musice suo depinxit colore mundi faciem diuinus philosophus. Et nos quoque nonnulla in superioribus attigimus. Vide quomodo gradientes inter delitias atque oblectamenta huius mūdi, mortuos appellat apostolus, nimirum Deo ob delictorum frequentiam atque habitum, quo inebriata anima, sensuq; illo sublimi, quo in Deo uiuitur, destituta

ſtituta intermoritur. Ad hæc, qui principi, ſiue, ut illum uocat Paulus, Deo ſeculi huius nequam, dicto parent, hi diffidentiæ filij, ut cernis, nuncupantur, hoc eſt, increduli, ac parum CHRISTI meritis fidentes. Et demum nil niſi carnem, iram, mortem, Sodomam, Gomorrham, & alia id genus permulta hoc in mundo immundiſſimo connumerari audis. In quibus, inquit, & nos aliquando conuerſati ſumus in deſiderijs carnis noſtræ, facientes uoluntatem carnis, & cogitationum: Hoc eſt, & animo & corpore toti peccatis expoſiti & obnoxij. Iccirco eramus natura filij iræ, nempe diuina digni ira, atque ultione. Vides, ni fallor, huiuſce mundi, qui Deum non nouit, effigiem. uides periculum. uides impoſturam. uides cantus circæos. Miror ſi quis iam ſit, quem ſcorti huiuſcemodi fucoſi latere poſſit uafricies, falſiq; riſus. At mirari qui pergam? quorundam potius dolere debeo peruicaciam, ne dicam ultroneas in Deum iniurias, & uoluntarios, uoluptuoſoſq; in impietatem lapſus: qui nulla uel baptiſmi, uel profeſſionis rerum earũ, quæ mentem à ſenſibus, atque proinde à mundi dilectione euocare poſſent deterriti memoria ac monitu, ubicunque degant, aut quacunque in re laborent, ſiue ſacra ea ſit, ſiue prophana, mundum in ſinu portant. hoc eſt, peſſundato Dei timore, non niſi, quod aut dolum, aut inſidias, aut ſimultates, aut libidinẽ, aut auaritiam, aut tyrannidem, aut ambitionem referat, cogitant, callentq; aſtutiſſimi, ſi Deo placet, ueteratores. Per illos ſanè non ſtat, quin diu ſua ipſorum culpa uacillans euertatur religio, ſubuerſáq; ſan=

cte uiuendi disciplina, mundus ea tandem obtineat, quæ haud multo pridem à sanctissimis, ipso etiam reluctante mundo, deuicta fuerant uiris. Ergo illud certissima definiri potest asseueratione, mundum ab illis amatum, qui mundi odium profitentur, bonarum rerum exitium, atque instantem prædicere calamitatem. Verum tu ò CHRISTE, cuius hic res agitur, prius quàm spinæ istiusmodi acutissimæ in rhamnum coalescant, succide illas, ad nihilumq; deueniant tanquam aqua decurrens: & si quas dirigunt in te sagittas, tu illas, qui potentissimus es omnium, perfringe: fiantq; limacibus persimiles, qui inter repandum colliquescunt. Et certe quid nisi repunt cochleolæ istæ tumidissimæ? Possunt sanè in curribus, & equis non nihil ferocire, atque in gratiam fortunæ, cuius sinciput se apprehendisse gloriantur, ineptire, ac penitus dementare. Verum si res mundi huiusce fastuosas & ludicras, ob quas ij mirandum in modum insolescunt, cũ rebus CHRISTI serijs conferre libeat, nihil aliud, ut diximus, quàm repunt cochleæ. Tantum animos nõ abijciant probiores. nam CHRISTVS, qui mundum se in illorum gratiam uicisse fassus est, uincet &, credo, ampullas istas ludentes in gremio suæ dominæ. Hinc nos etiam qui Dei honorẽ pluris facimus, quàm illi suum mundum, ignorant ad unum, eósq; omnino præterit, quòd illius assuti sumus corpori, quẽ, ut licentius suo frui mundo possent, non esse uellent. Quòd si illius non penitus ignorant maiestatem, prouidentiam quoque, & quibus omnia suo in statu perseuerant condita, tum potentiam, tum uirtutem, bo-

nitatem tamen, atque in ferendis sceleratissimorũ hominum contumelijs patientiam, contemnunt. Id est enim non nosse Deum, atque illius membra prorsus ignorare. Imo cognita acerbissimis diuexant modis. Nec mirum quidem, in mundo sunt, ut iam prædixit dominus, et de mundo non sunt, sed filij Dei cum sint, illius quoque sunt hæredes, cohæredes autem CHRISTI. unde sequitur:

CHARISSIMI nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. quoniam uidebimus eum sicuti est.] Benignissimus dominus cum etiam nũ in terris nobiscum ageret, nihil ferè tam euidenter docuit, quàm mundi contemptum. Non enim Dei sapientiam latere potuit, pugnare inter se se Dei amorẽ atque amorem mundi. Iccirco suos de mundo nequaquam fore prædixit: Vos, inquit, de mundo non estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mũdus. Ecquid unquam à tam fallaci domino requietis sperari potuit? Audite. In mundo pressuram habebitis. Verũ confidite, quia ego uici mundum. Hæ sunt delitiæ, quas hi à mundo expectant, qui in Dei castris militant, pressuræ, odia, proscriptiones, exilia, atque huiusmodi alia penè innumera, quibus Dei amici libentissime obnoxij sunt. His dignus, inquit, nõ fuit mundus. Quare sic sua à mundo accepta uulnera testabatur Paulus: In omnibus, inquit, tribulationem patimur, laboramus, persecutiones sustinemus, humiliamur, deijcimur, semperq; mortificationem IESV CHRISTI in corpore nostro circunferimus, at

ea ſpe tamen, ut uita IESV manifeſtetur in corporibus noſtris. Semper enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter IESVM, ut & uita IESV manifeſtetur in carne noſtra mortali. ægro quidem, atque irato hæc audiunt animo mundi amatores, irridentq́; ſi quis illorum derideat inſaniam. quanquam certe non res ea digna uidetur riſu, ſed dolore potius immenſo, cum quis, ex illis etiam, qui ſe mundo impoſturam feciſſe opinantur, ſic molliter, atque effeminate uiuit, ut malit muliebrem uel in ipſis Dei ædibus mundum expiſcari, quàm inter mũdiſſimas ſpiritus delitias, amaras tamen, atque inſolitas ſuibus, uerſari. Vnde illud oriri cernimus, quòd hi plerunque mimos, morionesq́;, aut pictum pauonum more famulitium, & colluſores, forſan & nepotes proprios, ne dicam filios, ſeu mauis ſpurios, pluris faciunt, quàm CHRISTI egenos. Vidi equidem ſemel quendam non aſpernandi nominis antiſtitem, ita mannum in delitijs habuiſſe, ut ne interrogantes quidem, aut officij cauſa illum de more deducentes (intentus nimirum tolutario, qui forte pexus belliſſime aderat) uel audiret, uel comitatum illum officioſum, gratum ſe habere indicaret. Sed feſtiuiter circunſpiciens modo iubas equi, modo dorſum leniter manuq́; molli, atque ex contactu manicæ odorata contractans, nihil aliud quàm dilecto gradario cæteris interim neglectis adblandiretur. Exhorrui, fateor, hominis leuitatem, ne dicam impudentiam, monſtrumq́; tunc uiſus ſum deprehẽdiſſe ſub graui illo habitu, informe, non hominem, cui animarum curatio tuto committi poſſet. Et tamen huiuſce farinæ

præſules quo quo te uertas, in ſponſæ ludibrium ebulire uides, & emergere. Heu ſortem mundi infeliciſſimam. Ex lue ſanè iſtiuſmodi letali iam facta eſt domina gentium ſub tributo, corruitq; Sion ad Struthionum planctum. Hæ nempe preſſuræ illæ ſunt ineuitabiles, quas nuſquam ſuis deeſſe filijs decreuit Pater æternus, quasq; ego non tam cruciatibus ac pœnis, quas corporibus hiſce moribundis à tyrannis inferri uidemus, metiri ſoleo, quàm mœrore illo, quo miſerandũ in modũ hi affliguntur, qui Dei uineam ab ipſis cernũt deuaſtari agricolis et uinitoribus. Et tamen ſecretiſſimo Dei cõſilio ſic fieri oportere non inſcij ſumus. Iam illud inter cætera noſtram oẽm leuare poſſet moleſtiam, atq; huiuſcemodi animi æſtũ lenire, ſi Dei uolũtatẽ in omnibus, quæ occurrunt, non detrectantes, prompto id amplectamur animo, quod neceſſario noſtram ad exercitationem à Deo mitti certo ſcimus. Intuere num uerba illa CHRISTI apud Patrem pro ſuis tũc habita diſcipulis mœrorem omnem, illum etiam, quo ob conculcatam afficimur religionem, auferre queant, uel ne. Queunt certe, modo ea, qua conuenit in Deũ fide & dilectione, expendantur. Ego dedi, inquit, eis ſermonem tuum (en præſentaneum in primis contra mundi uulnera remedium) & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo. non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerues eos à malo. de mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo. ſanctifica eos in ueritate. ſermo tuus ueritas eſt. Hæc forſan domine ad tuos ſolũ ſpectabant diſcipulos, non ad alios quàm multis adhuc

obiectos erroribus & peccatis. Audi. non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te. Audio domine, & me ex illis unum esse, qui ad tam felicem admittuntur copulam mihi persuadeo. Nec falsus sum. Verum tu interim sine quo inanis est hominum conatus, inanis cursus, inane item consilium & deliberatio, meam adauge fidem, iuua conatum, insinua uires: imo, quo obnixius tenaciusq; tibi adhærere possim, sic meũ erudi animum & uoluntatem, ut te solum uim eam esse & uelim & intelligam: per quam, ut tuus ait Paulus, fiduciam & accessum habeam in confidentia per fidem, qua in te uiuo. Ita enim abs te non tantum motus, uerum etiam & impulsus, & usque ad stadij metam sustẽtatus, ea omnia, quæ debilem hanc animam in cursu tam difficili remorari solent, haud pluris faciam, atque solent pueri à fictis excitati terriculamẽti, in sinu matris se se abdere. Tuta omnia quam uis horrenda sibi tum fore existimant. Tu & si Pater es, & is quidem nostri amantissimus, affectum tamen illum etiam maternum, quo nostram alioqui meticulosam exuscitare consuescis erga te fiduciam, quotidie experiri nos facis, eoq; donas spiritus ardore ac testimonio, ut audeamus te Patrem appellare, atque subinde ad te tanquam ad tutissimum matris sinum confugere. Hac igitur animatus persuasione, cuncta quæ hic mihi tuo à discipulo scribuntur, omni reiecta hæsitatione ac diffidentia, tum libenter audio, tum mihi ipsi cum primis dici non ambigo: Charissimi, inquit,

nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Dixerat enim nos mũdum ueluti diuersæ factionis milites non agnoscere. Nec mirum, ait, si mundus non cognoscit Dei filios, cum Deum ipsum ignoret. Verum ne quid huiusmodi nos turbet odium, illud in mentẽ ueniat, quòd sumus filij Dei. Certe qui tali dignantur cognitione ut se Dei filios esse sibi persuadere possint (quẽadmodum sibi quilibet, ne semper in itinere nutent iustitiæ, persuadere debẽt) tanti æstimant mundi indignationẽ, atque iniurias, quanti res cæteras fortunæ ludicras, & nihili. Cum enim ad tam sublimem mentis excellentiam & dignitatem euecti sint, ut se Dei hæredes, cohæredes autem CHRISTI fore intelligant, se rerũ quoque conditarum dominos per CHRISTVM esse intelligunt. Quare mundi ineptias deridentes, eo tanquam mimo aut histrione in scena hac stultorum uti consueuere. Vidisti ne unquam pantomimos uarias in species seu morum seu personarum se se transfigurantes, cachinnos mouisse spectatoribus? ita mundi stultitiam, addo & feritatem, &, si lubet, delitias, contemplantur, feruntq; filij Dei, quem breui, transacto uitæ huius citissimæ curriculo, se, uti est, inspecturos & credunt, & maxima mentis lætitia præstolantur. Quandiu enim in hac cum mundo colluctatione exercitamur, uix fieri potest, quin aliquam saltem ex tetro, pulueruletoq; pugnæ istiusmodi genere contrahamus labeculam & nigritiem: qua impressa, impossibile planè est, eam nos posse ostendere nunc dignitatẽ,

ac ſplendorem, quem, poſt bellũ iſtuc ineuitabile, in cœlis cum CHRISTO expectamus. id quidem tẽporis ad pugnam attinet, non ad triumphum. Adeſt ſanè dignitas, ſed non uidetur, non apparet, non quales futuri ſumus in CHRISTO comprehẽdi poteſt. Cum porrò CHRISTVS apparuerit uita noſtra, tunc & nos apparebimus, ut inquit Paulus, cum ipſo in gloria: Deóq;, non natura, ſed qualitate ſimiles erimus, nempe beati, ſancti, iuſti, puri, immortales. Ad hæc, nos qui CHRISTO per crucis tolerantiam, mundanarumq; rerum deſpicientiam, atque irriſionem, ſimiles ſumus, erimus & in futurũ in maieſtate gloriæ. Nonne uidimus eum, cum in humanis ageret, rerum omnium huius mundi contemptorem? nonne abiectum? nonne à Satrapis, ſuperciliosiſq; ſcribis & phariſæis, hypocritarum ſcilicet agmine deriſum? nonne à mundo ipſo, qui eum non cognouit, male habitum? quid tum, cum uita illa, quæ nunc abſcondita eſt in Deo, innotuerit? tunc illum uidebimus ſicuti eſt, ac ſemper fuit, mirabilem, excelſum, incomprehenſibilem, ſubſtantiáq; ſibi ſoli cognitæ. Cæterum quis ſimilis unquam fuit Deo in filijs Dei? Ipſe enim qui magnus & terribilis eſt ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt, ſibi ſoli eſt notus. alioqui cum uidere, ut ait quidam, & intelligere comprehenſionis ſit ſpecies, is qui Deum intelligentia aſſequeretur, aut Deo maior eſſet, aut ipſe Deus. Cernetur igitur à nobis modo planè ineffabili in ſuæ deitatis ſubſtantia, ut creator à creatura cerni poteſt. At nũc interim quidem à nobis uidetur per ſpeculum in ænig-

mate, quaſiq; per tranſennam intuitu fidei atque ocu lis illis, de quibus ita CHRISTVS: Beati ocu li qui uident ut uos uidetis. In futura uero uita ſecre tiſſimo modo, atque omnino nobis, quandiu in car= ne ſumus, incognito, eum uidebimus. Si quidem ra tio uiſionis illius, quemadmodum à ſeparatis à corpo= re animis comprehenditur, palàm nobis nunc eſſet, iam beati eſſemus: quando quidem ea beatorum propria eſt portio, atque uſus. hic nobis tantum in hoc mun do pro uiribus eſt enitendum, in illudq; totis, ut aiūt, neruis incumbendum, ut ſi cœleſtis imaginem, ut eam appellat Paulus, induere, nobiſcumq; ferre poſt mor tem efflagitemus, terreni effigiem tantisperdum in carne uiuimus, dediſcamus, exuamusq; ſi quid uete= ris inhæſit Adæ: atque illud in primis cogitemus nos haudquaquam gloriæ CHRISTI conſortes fieri poſſe, niſi & crucis fuerimus. Porrò crux CHRI STI in eo maxime uerſatur, ut uel lenocinijs, uel aduerſis mundi huius fortiter exantlatis, in amorem ac deſiderium illius, qui crucem ſibi prius, quàm no= bis fabrefecit, parauitq;, totis animi uiribus, feramur. Alioqui res eſt, quæ deſidiam omnem atque molliciem eam, quam in tolutario antiſtite in ſuperioribus nos uidiſſe diximus, excludit. Nihil effeminatum in ſuis amat CHRISTVS, nihil ſordidum, nihil fu catum, nihil ambitioſum, nihil quod abſque ſua cru= ce ſit.

ET omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.] Parum quidem eſſet nos ex Deo natos eſſe opinari, perſuaſumq; habe

re Dei uisionem piarum esse in cœlis perfecta animarum felicitatem, nisi & spes esset cuilibet se id, quod hac de re credit, adipiscendi. Qui tali imbutus est fiducia, ea omnia, quæ suum impedire possunt cursum, remouet, illaq; sectatur, quæ uim suppeditant, ac fauorem. Et ut quidem Dei filius in hoc etiam mundo alioqui caliginoso & obscuro totus cœlestis fuit ac purus, ita qui ad sanctissimum illius spectant commertium, omni uacare debent inquinamento, ac turpi amore. Proinde non modo ab ipsa nefanda lue peccati abstinent, horrentq; à delictis illis ultroneis, quæ mortem inferunt animæ, uerumetiam causas diuerticulaq; ad peccatum pertrahentia, tanquam uenenatas dypsades aut cerastes euitant. Nunquam eum tutum dixero, qui se facile periculis exponit, quique ultro uel fugientes quasi illicia ad peccatum, occasiones uenatur. Is certe nondum de his plenam hausit notitiam, & si de illis magnifice blatteret, quæ præstolamur post mortem in cœlis, aut uana illa fore opinatur, uel si uera esse non dubitat, spe tamen tenui nixus, ut diuitiarum cœlestium non plenè gustum nouit, sic eas à Deo sperare, quem sibi iratum esse iudicat & implacabilem, non audet. Vnde absque cœlestium expectatione ac fiducia uitam hanc miseram, qui tales sunt, transigentes, toti in appetendis corporeis occupantur. Atque ita infelix anima, nata nimirum ad contemplanda diuina, mutata sorte, ad amplexanda stercora, nempe delitias mundi, conuertitur. mortua quidem Deo, mundo uelit nolit uiuere cogitur. At non eo se habent modo hi, qui abiecto

terrenarum rerum affectu, in inquirendo sponso toti sunt. Hinc, ut dixi, continuis se se exercentes pietatis studijs, in Deo spe uiua requiescunt, id est, ut ait Ioannes, sanctificant se, sicut & ille sanctus est. quo circa nõ iniuria clamabat Paulus, spe nos seruatum iri. Quòd si quidem à CHRISTO, qui totius nostræ purgationis autor est, in istiusmodi exercitamento, quo purificari quærimus in Deo, pendere, illiq́;, si quid splendoris nanciscimur, referre acceptum debemus, noster tamen ei non displicet, in re præsertim tam seria, cum labor, tum conatus, tum pertinax & insuperabilis ad coronam deliberatio, qua hi potissimum, qui in stadio ad metam usque perseuerant, à benignissimo donantur CHRISTO. Nõ nihil enim iam possumus, audemusq́; ex nobis, simul atque noster factus est Deus, itaq́; arcte nos sibi astrinxit, ut una omnino facta sit uoluntas Dei & hominis in CHRISTO: qui interstitium illud immensum, chaosq́; uastissimum inimicitiarum inter Deum & hominem auferens, talem sanciuit legem, ut omnia, siue is mundus esset, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, nostra essent, nos CHRISTI, CHRISTVS autem Dei. Mirum si tam sublimem hominis dignitatem, uirtutemq́; nobis per CHRISTI mortem conciliatam expendis, te adhuc truncum inanimem, atque ad actiones pietatis immotum effingis. Ecquid non audet in re salutis humanus spiritus, qui unus iam factus sit cum Dei spiritu? Ergo si quid, quod uim potius diuinam, quàm humanam præ se ferat, egeris (sic sunt actiones Deo dignæ) quid dubi=

tas in te id Deum egisse, teq; in Deo? At si rursus in labem aliquam peccati relapsus à Deo deflexeris, iam tu solus egisti, non Deus tecum, à quo tu sponte tua alienatus cadere potuisti: qui illi insertus non modo securus eras à lapsu, sed etiam ad operationes illas idoneus: quæ cum Dei munera sint, tuas tamen non secus esse uoluit, atque si tuo ab arbitrio solum profectæ essent ac uoluntate, non ab illo. Adeo liberalissimus dominus suas in nobis coronat largitiões, remuneratq; quasi meritum. Quòd si porrò interrogor quantum illud sit quod possum, insipiens tu, qui diuinarum gratiarum oceanum ripis includi arbitraris. Tantum me equidem posse iudico, quantum sol ille dederit, qui omnes quamuis fugacissimos irradiat, mouet, pungit, illectatq;, ut sic loquar, donis, ac placidissimo sui purissimi spiritus illapsu pertrahit, à fugáq; reprehendit, atque, ne uocantem refugiat, uim addit, & gratiam, ne quis suæ improbitatis, atq; duritiæ causam in Deū reijcere audeat, causeturq; se inuocatum aliò diuertisse. Vocantur itaque generatim omnes, sed excellentius, qui per baptismum CHRISTO commoriuntur, uiuuntq; in Deo per uitæ innouationem exuscitati. Sed felicissimi illi omnium censeri debent, qui existimantes se quidem mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo in CHRISTO IESV, sic suas ordinant uitæ actiones, ut ultra non seruiant peccato. Nam quod CHRISTVS, cui insiti sunt per baptismum, mortuus est, peccato mortuus est semel, non pluries. Quare extremæ id erit signum insipientiæ, ac impietatis, nos iterum, qui CHRI-

STI imaginem circunferimus, ad peccata, quibus semel cum CHRISTO mortui sumus, redi=re, reuomereq́; dudum excocta. Si quidem mortui su=mus peccato, quomodo, ut ait Paulus, adhuc uiue=mus in illo? Monstrum, id est immane, atque ad ea, quæ à fidei natura abhorrent, obnixe contendens. Id dixisse me minime pœnitet propter quorundam imbe=cillitatem, qui oblata occasione se ostendendi cuius sint temperaturæ, atque erga Deum professionis, trepidant subito, facileq́; à pristino resilientes calore, despondent animum. Quòd si quidem Deus est (quo ampliorem suam in nobis ostendat dilectionem) qui operatur in nobis, ut inquit Paulus, & uelle & perficere pro bo=na uoluntate: at illud tamen fatendum, nos omnia au dere, posseq́; in eo, qui nos confortat. Membra enim singula in corpore humano suas habent proprias fun=ctiones, suum uigorem, sua officia: Sed à capite, à quo, tanquam à fonte, sua cuilibet uis membra destillat, atque energia, uitam hauriunt. Cæterum CHRI=STVS suæ caput est Ecclesiæ, nos membra de membro. Verum illud timendum, ne per usum pec=cati quo solo à Deo separamur, à tam uitali rescinda mur capite. Porrò peccatum iniquitati tanquam ba=si innititur. Siquidem

OMNIS qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas.] Illud obser uari solet in Ioanne, ab illis maxime, qui CHRI=STI spiritum habentes, nihil non elimatum, diuinũ, cœlestiumq́; secretorũ conscium ab huiusmodi dici scri=ptoribus probe norunt, in singulis ferè uerbis uniuer=

ſalem hæreticorũ machinam tanquam tormentis æneis quaſſari, ac, ſi attentius inſpexeris, dirui atque extirpari. Tantum uero abeſt, ut in uerbis illis, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt, Pelagianorum peſtem foueri cenſeant, ut etiam exterminari iudicent. nam nuda haudquaquam id aſſeueraſſet prolatione uir ſanctus, niſi prius rem tali præmuniuiſſet elogio: omnis qui habet ſpem hanc in eo. En fulcimentum, quo ſuſtentata, tanquam erratica uitis, anima, ex ſe poſſe aliquid in Deo, confidit, experiturq́; quàm periculoſum ſit nullo diuinæ ſe gratiæ fultam auxilio, ſuis tantum niti uiribus, ſibiq́; quod proprium Dei eſt, ſumere, atque impudenter arrogare. Id ſenſit Pelagius, cumq́; illo hi, qui nunc tantum exulceratæ tribuunt naturæ, ut penè Deum, cura animarum omiſſa, ſolum cœleſtia moderari faciant. ſed illud timendum ne dum pelagianorum ſcopulum uitare contendimus in manichæorum incidamus ſyrtes, qui tam nudam effingunt humanam naturam, & deſolatam, ut fato, neceſſitatiq; ineuitabili ſeruire uelit nolit compellant, ut hi agunt, qui cuncta indiſcrete nimium & improuide ad prædeſtinationem referunt. Verum hæc ueteri Patrum conſenſione iam pridem exploſa ſunt. Poſſe quidem non nihil ex ſe hominem, ut diximus, definierunt, ſed in Deo, qui tam copioſæ eſt erga animas beneficentiæ, ut noſtra uelit eſſe merita, ut diuus inquit Chryſoſtomus, quæ ſunt ipſius dona. hincq; ſuis nos haud aliter uti decreuit largitionibus, atque illi ſolent, qui maximis à principe ditati bonis, eis quidem ut ſuis utuntur, ſed eo uſque tamen, ut principi non

ſolum dona illa accepta referant, uerum etiam tanta erga eum afficiuntur animi propenſione & gratitudine, ut quicquid unquam ab illo perceperint, aut percepturi ſint, id totum domini ſui eſſe, & uelint & fateantur. Imo ſi abſque Deo quidpiam ſe poſſe unquam opinarentur, mallent ad perpetuos obtrudi inferorum ignes, nedum uita hac miſera priuari, quàm ſine illo, quem unice diligunt, poſſe uel ſupra angelicas hierarchias collocari. Si quid igitur poſſunt aut poſſident, id totum dant Deo. Tantum pro uirili parte adnituntur, ne quid unquam in tam liberalem peccent benefactorem, neque de re omnino non ſua, quaſi illam non acceperint, glorientur. Eos quidem non præterit, quòd omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & quòd peccatum eſt iniquitas. Quamlibet enim parum à uero iuſtitiæ ſcopo quis aberrauerit, is proculdubio tranſgreſſor fit legis. Ad hunc ferè modum peccatum hoc in loco ab iniquitate diſtinguunt, ut peccatū ſecundum uim uocis græcanicæ ſit lapſus, atque à propoſito oſtenſóq; iuſtitiæ bono, defectio: iniquitas autem ipſa legis tranſgreſſio, ſiue quicquid contra legem fit, aut ſine lege. Vnde ἄνομος latinis exlex eſt, ac, ut paſſim noſter uertit interpres, iniquus. quanquam græcis iniquus ἀνώμαλος eſt. Quare is eſto ſenſus. ô uos, qui in ſortem filiorum Dei acciti eſtis, in eam gratiam, qua ex hoſtibus facti eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici fidei, toto incumbite ſtudio, neque aliò deflectite. aliter uero, rei actutum legis uiolatæ cenſebimini. Nam peccatum, ut leue ſit & humanum, id nunquam efficiet, quo minus is qui peccat, non ob=

seruatæ legis insimuletur. Nec est quòd quis sibi adblandiatur dicens, se quidem peccatorem esse, at non iniquum, quoniam non eadem res sit peccatum & iniquitas. Is enimuero perfectam undequaque, & suis absolutam numeris audiat definitionem. Peccatum est iniquitas. Solent quidem homines, hi potissimum, qui sceleratioribus ac manifestis utcunque abstinēt delictis, sibi non nihil tribuere iustitiæ propterea, quòd iniqui non sint, nempe adulteri, rapaces, parricidæ, furesq́;, & id genus alia, quæ ab iniquitate illa prodire putant, quam omnem inquinamentorum molem complecti asserunt autores. Cætera uero? Illa dico, quæ in corde insunt contaminato? Illa, quæ semper uisa sunt Patribus eò periculosiora, quò magis incognita, imo à plerisque dissimulata, tectáq; fuco, nescio quo, effictæ religionis & pietatis? Semper ego quidem hos magis, quàm illos Deo inuisos esse existimaui, iccirco iniquiores, atque propterea ad resipiscentiam illam animi, quam ab ampla diuinarum gratiarum benignitate oriri non nescimus, duriores. Vos uero qui dudum in uasto mundi pelago spatiati estis, confidite, postquam Deus ipse in terris apparuit, non ut unum quidem atque alterum, sed omnia simul, semelq́; à suis expungeret errata, deleretq́; si quid debebamus, quod sanè multum erat, nobisq́;, qui non eramus soluendo, tam graue & molestum, ut nullis unquam nostris exolui potuisset uiribus & conatu. Per carnis itaque assumptionem, qui latebat apparuit, seq́; reū faciens pro omnibus, de peccato damnauit peccatum.

ET scitis, quia ille apparuit, ut peccata tolleret,

& peccatum

& peccatum in eo non est.] Si quidem peccatis obnoxius fuisset CHRISTVS, nec sibi, nec cæteris, etiam si millies obiuisset mortem, fecisset satis. Decuit certe innocentiam eiuscemodi subire expiationem, quæ nisi in munda carne, sanctâq; anima perfici potuisset. Cũ igitur altissimo, letaliq; detineremur obliuionis somno, omnesq; miserrimũ in modum in utrũque obdormiscerent oculum, nec esset qui Dei præsentiam alioqui corporeis oculis inspectabilem uenerare tur, è caligine illa sua æterna maiestatis, ac nube, mortalium sanè oculis, addo & angelicis inaccessa, prodijt uisibilis: atque homo factus, humanos omnes, excepta peccati corruptela, in se tulit affectus: nostramq; sumens miseriam, ac mundi iram, pro nobis, qui destinati eramus morti, mortem ipse oppetijt turpissimam, & cruentam. Atque hunc in modũ resciſſo mortis chirographo, quo æternæ se se damnationi astrinxerant mortales, in Deo uiuere cœpimus: & nisi nostra impediuisset impietas, iam suo mundus peracto cursu & obsequio, ociaretur: homoq;, qui iccirco conditus est, atque in agni sanguine purificatus, ut CHRISTI corpus adimpleat, in cœlis absoluto penitus uitæ huius corporeæ itinere, cum suo uiueret redemptore felicissimus, ac propter reintegrati corporis dignitatẽ & gloriam plene beatus. Nostra omnino in peccatis durities atque amor mundi debitam uniuersi dissolutionem remoratur, in longumq; protrahit. Adhuc laborat dominus sustinẽs. Adhuc nostram fert peruicaciam. Adhuc tota die expandit manus suas ad populum non credentem, & contradicentem sibi.

Heu mũdum ingratiſſimum. Ecquid iam præſtolaris? Aliam ne uictimam? CHRISTVM ne alium? Num te fugit nullam amplius relinqui hoſtiam pro peccatis? Si alium profecto redemptorem opperiris, & qui pro tua ſtet amentia prædem expectas, tota erras uia, miseriorq́; ac infidelior es, quàm ipſa ſit miſeria & infidelitas. Quòd ſi te neminem alium expectare clamites, qui tuam poſſit tegere impietatem, præter CHRISTVM, qui pro cunctis mortalium omnium ſatisfecit reatibus, oro, quid CHRISTI ſanguinem? quid mortem? quid pretium? quid meritũ tam efficax derides? Peccando enim, ſeu potius in ultroneis perſeuerando lapſibus CHRISTI cruor oſtentui habetur & irriſioni, illiusq́; mortis robur per te fit irritum et inane. Iam amor mundi noſtro ab intellectu tam ſalubrem excuſſit ſenſum. Vnde (obſecro) quæ carnem hanc moribundam fouere poſſunt tanto comparantur ardore ac mentis æſtu, ut non iam uulgus ipſum ſolum natura ſtolidum, ſuiq́; ut plurimum diſſimile, atque nouarum rerum cupidum, ſed ipſos quoque ſapientiores & optimates in hoc genere amentiæ inſanire uideam? Si CHRISTI membra ſumus, ut nos eſſe iactamus, cur peccatis? cur illecebris, infinitis illis quidem, atque appetentijs uel diuitiarum uel honorum uel libidinum obtemperantes, à puriſſimo illius corpore, in quo peccatum non eſt, ut inquit Ioannes, degeneramus? Ipſe certe apparuit, uixitq́; in terris: non quidem ut peccatorum alendorum materiam ſuppeditaret, uerum ut illa omnino tolleret, tulitq́; conſtantiſſime, modo nos ea ablata uelimus. Volumus qui

dem, ſi dilutis reſipiſcentia præteritis, inſtantia auerſemur, caueamuſq; in poſterum ne aliquò uel leuiter impingamus. Faciles ſanè à nobis ſunt lapſus, at in priſtinam reponi libertatem, & conſaneſcere, iam alterius id iuris eſto, & uirtutis. Quare diuina hic opus erit manu. aliter uero ab illius euulſi fauore, aut propter noſtram malitiam obcæcati nullum nobis aliud tam potens extabit effugium, quin aſſidue per inextricabiles diuagemur errores. Adeo periculoſum eſt uel parum à Dei manu deſeri. Econtrario

OMNIS qui in eo manet, non peccat]

Ecce uitis illa huberrima, de cuius ſucco inſititij uiuũt ſurculi, in eamq; adoleſcunt formam & magnitudinem, ut ſuæ penitus origini haud abſimiles appareant, digniq; qui, tantiſperdum uineæ inhæreſcunt, non nihil ex ſe gemmarum, & demum fructuum gignant, atque ad ornatum fidei producant. uim nihilominus eam nõ ex ſe habent, ſed à radice uitis, quæ CHRISTVS eſt. uerum ſua & ipſi gaudent fertilitate palmites, hoc ſanè felicius, quo minus ignorant ſe nihil ex ſe poſſe abſque uite illa, quæ dixit, Sine me nihil poteſtis facere. Hæc ſunt nimirum operæ fidei. Hæ actiones illæ præclariſſimæ ac diuinæ, in quibus hi maxime, qui ſe gratis uiti inſitos eſſe non ambigunt, delitiantur, uitiq; ipſi accepta referunt quæcũque illa ſint, quæ à ſpiritu ſe actos corroboratoſq; agere certo ſciũt. Quandiu igitur in eo, in quo peccatum eſt nullum, quis manſerit, perſeuerauerítq; in inſitione, is uita illa, qua in Deo uiuitur, uiuet feliciſſime, tantum abeſt ut peccet, aut à uite reſciſſus intermori poſſit. Eam

ob rem ad CHRISTI corpus perficiendum gratuita Dei uocatione selectus, illiq; sancti spiritus operatione insertus, indelebilis propemodum reus erit impietatis, & perfidiæ, si semel emundatus ad pristinas relabatur uitiorũ sordes. Certe qui uere sunt CHRISTO insiti, haud facile ab innocentia, quam se à Deo gratis accepisse norunt, quantumlibet uis urgeat aliqua infortuniorum, discedunt, atque à percusso cũ Patre æterno fœdere deficiunt. Ergo omnis, qui in eo manet, non peccat.

ET omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum] Visio huiusmodi, qua Deus uidetur in hoc mundo, fit oculis fidei. Secus, Deum nemo uidit unquam. Rursus, cognouit, in hoc loco dinosim habet, signatq; actum inhærentem, & est, ut ait quidam, cognitum habuit. Et certe nisi peccatis quis abstineat, mundumq; affectu deserat, licet sexcentis initiatus sit mysterijs, ac Deum se colere asserat, deieret quoque, nondum plene uidit eum, nondum purgatos habet oculos, nondum sublimẽ illius nouit maiestatem, ignoratq; adhuc quàm nullius sit efficaciæ huiusce generis fides, qua ore tantum ac ritibus Deus asseritur, factis autem negatur. Et tamen sic nos male de Deo meriti, hoc est, noxiarum rerum, culparumq; notis interspersi, conspurcatiq;, Deum nobis deberi aut opinamur, aut sic esse, fuco facto religioni, simulamus, scienterq; ac prudenter in diuinam iniurij sumus bonitatem. Ita est uisus, si Deo placet, emaculatus, quo se Deum uidere somniant plerique mortalium, & hi forsan, qui se fidei columnas & cardines esse uideri

uolunt: profiteanturq́; se duces esse cæcorum, ut ait Paulus, cum tamen exoculatissimi sint, atque ita ob mundi plausum & gloriam obtenebrati, ut ne crassam quidem suam ac spissam deprehendant nubem & caliginem, ne dum lucem illam Dei inaccessibilem, quæ nisi cum purgatis communicari solet oculis. Cæterũ peccata tenebræ sunt, interstitiumq́; illud horrendum atque immensum, quo à Dei uisione seiungimur. Quòd si quidem per CHRISTVM sublatum fuit, manet tamen adhuc immotum illis, qui sic uiuunt, quasi futurarum rerum sensum habeant nullum, quantunque in se est, antiquas reuocant cathenas: uoluntq́; Dei filium mundum hunc perditum nequicquam inuisisse, parietemq́; inimicitiarum, quæ inter Deum atque hominem propter peccatum intercesserant, diruisse. Si porrò id negant, dicant, obsecro, cum peccatum inimicitiarum caput extiterit atque autor, qui fit, ut gratis per CHRISTVM Deo reconciliati, causam illam eandem de qua mors prodijt & damnatio, repetant? Cur dirutam instaurare contendunt maceriem? Quòd si præterea à noxis illis atque erratis, quibus natura uel ipsis conniuentibus legum conditoribus, sua annexa est pœna; ut sunt, exempli causa, rapinæ, incestus, sacrilegia, usuræ, homicidia, adulteria, & id genus permulta, quæ Deo odiosa esse ipsi quoque fatentur ethnici & infideles, se temperare affirment nõ nulli, credo, simul ac uideo omnem illis ademptam esse ad scelerata istiusmodi facinora nõnunquam occasionem, proboq́;, si tamen mala illa & scelera, quæ ipsi etiam mulcta afficiunt turcæ, non perpetrasse, laus

ulla ſit, & gloria christiano. Scilicet, nihil aliud à CHRISTI membro expectari par eſt, niſi ne mortuum ſit. Ex hac enim inſana de nobis perſuaſione quid non malorum experimur? hinc quidem tanquam à contaminatiſſima contage noſtræ omnes emerſere calamitates, pullularunt errores, atque multis abhinc annis Dei religionem in ipſis nutare baſibus, & uidimus, & nos ad hanc uſque ætatem perueniſſe non tam dolemus, quàm inſtantem iam pijs gratulamur per cõcilium inſtaurationem. At non deſunt (malum) qui ſummi Pontificis accuſent hac in re tarditatem: alij Cæſaris (id nomen ſibi uſurpant noſtri imperatores) uel occupationes, uel ad bella animum, atque in Turcas expeditionem. Sunt et qui per triuia clamitent ſimulatum hunc eſſe cogendi concilij rumorem ac famam. Errant hi omnes (opinor) qui hæc ſpargunt in uulgus. Verum eſto non eo, quo conuenit modo, in eundem concurrant hac de re conſenſum, frigeantq́; penè omnes ad ignem: non friget dominus IESVS, cuius hic agitur negocium. At neque his (ſpero) ſuus deerit calor, quorum præ cæteris intereſt ſcire, præuidereq́;, quem finem tandẽ habituri ſint hi ſtrepitus, quos niſi frænari contingat, quid ultra ſperandum erit? Orandus eſt dominus, ut iam demum ſuum exaudiat populum. Quid ſi conuertatur, & ignoſcat altiſſimus? En ſumma concilij celebrandi, præſentia ſcilicet numinis. ſed ad rem noſtram. Cum equidem caſum illum miſerrimum primi angeli cõtemplor, cumq́; Adæ lapſum haud minus toti noxium poſteritati, quàm ipſi lapſo, intueor, uerſoq́; animo, quammaximam deprehendo

in illis ambitionem, maximum fastum, maximam dominandi cupiditatem, atque à Deo defectionem. ergo ab arroganti superbáq; illorũ temeritate tot mala euecta sunt in mundum, ut sanè asseuerari possit, ab una illa radice, ac trunco, flagitiosam omnem erupisse contaminationem, deflagrasse libidines, fidemq; omnino è mundo demigrasse, atque illius sedem sæuitiam occupasse ac tyrannidem. Mirum si sic male affectos animos (ut illi fuere) Deum, qui purissimæ naturæ spiritus est, agnoscere, multo minus uidere posse existimas. etenim, ut dixi, peccatum res ea est, qua ueluti cataclysi ac lippitudine circunfusi mortalium oculi, CHRISTI faciem, à qua Dei manat cognitio, uidere nequeunt. Tantum uero abest, ut immensam illius magnitudinem, ac, qua omnia sapientissimo gubernat imperio, contemplari possint prouidentiam, atque effusam ad omnes gratiarum copiam, ut eò etiam tenebrosius obnubilentur, quò inquinatiores in dies facti, ad puritatem illam diuinam & candorem, ad quem mundæ duntaxat accersuntur animæ, pertingere adnituntur. O' si fidei oculis daretur cerni quanta sit dignitas in filiorum Dei numero censeri, cooptariq; in illius familiam & affinitatem. Contra uero, quanta deformitas, quanta ignominia, quanta sit fœditas à sincerissimo illius diuelli lumine, atque diabolo copulari, transfugereq; è castris domini ad castra satanæ. Si cæcis, inquam, animis, suáq; sponte obtenebratis tantum obuenire posset lucis, ut hæc clare intuerentur, mallent (puto) in durissimos uerti scopulos, aut cum feris feræ ipsi effecti in nemoribus la=

titare, quàm turpitudinem suam horrendam, noctemq; obscurissimam atque informem errorum, in quam ultro se deiecerunt, uidere posse. Quonam igitur modo hi Deum, atque illius immissiones, quas illi tantum uere norunt, qui eas possident, contemplabuntur, qui ne corporeas quidem species nisi fusca impeditaq; mentis acie rimari queunt? Adeo tenebrosa res est peccatum, atque diuino aspectui odiosa. Quamobrem

FILIOLI nemo uos seducat.] Tenera hæc est Patris admonitio, cui mos sit dona minis commiscere, ac, ne liberi deterriti exasperatiq; salubrem auersentur admonitionem, blanditias post duros sermones admouere, sed ita tamen, ut ad reprehensiones redeat. Sic ueri quidem Patres, sic pastores, sic qui sunt à Deo magistratus suum ita attemperant animum et curam ad subditorum salutem, ut æque hi patrum seueritatem amare possint, & rigorem, ac solent illorum lenitatem ferre, & amare. Qui secus agunt, subditos magis exasperant, & effrænes reddunt, quàm dociles & morigeros. Tyranni quidem ab hoc horrent affectu, qui suis in moderandis subditis nihil in primis tam quærunt, quàm timeri. Quid mirum? Suauitate quippe spiritus destituti, quæcunque agunt, aut cogitant, ad proprios referunt affectus, nempe sordidos, crudeles, ambitiosos, suiq; dissimiles, & absque Dei timore. Vos interim, quibus istius coloris obtingunt Patres, & pastores, fidenti estote animo, lætiq; spem uestram in CHRISTO, qui uerus Pater est, ac pastor, enutrite, persuasumq; habete uos uti filios charissimos illi curæ esse. Nemo itaque quantumlibet Ty=

rannus sit ac lanio, uos à iam cœpto seducat instituto, absterreatq; à concepta dudum in Deum fiducia. Tantum quidem possunt in uos, quantum uos met permittitis, ac uultis. In animas profecto (in corpora forsan possunt & famam) pacemq; illam arcanam, quam propter cōciliatum nobis Deū per CHRISTVM possidemus, ius neutiquam exercere possunt Tyranni. Iam in nostra factum est potestate, succumbere ne uelimus impiorum iniurijs, an superare, simulac per CHRISTVM facti sumus tanquam gigantes ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis, in eo tamen, à quo pendemus, & qui nos segregauit à mundo, ne cum mundo iudicemur. Quocirca danda est opera, ne iterum, ut prius, à recto secedamus itinere seducti, maleq; tum ab illorum terrore, tum à cæterorum lenocinijs uel exanimati, uel persuasi, qui CHRISTI fidem aut contemnunt, aut ulla absque uitæ innouatione ad æternam adipiscendam felicitatem satis per se esse affirmant. seductores hi sunt, atque Antichristi. Ad hæc non ille certe qui iustitiam profitetur, is è uestigio iustus censeri debet, sed qui per uitæ reformationem nihil iam agere decreuit, quod CHRISTVS ipse, qui totius iustitiæ typus est, non, si in terris adhuc inter homines diuersaretur, ageret.

Etenim

QVI facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat.] Terroris plenissima hæc est asseueratio: Qui peccat, diabolum imitatur. At cum id non nesciant homines, peccant tamen, ma

luntq́; diabolo per incontinẽtiam uitæ adhærere, quàm per morum integritatem CHRISTO. Proinde magna nostra est audacia, magna confidentia, magna stupiditas, Deo omisso, ad hostis cruentissimi fidem transfugere, illi'ue, qui ab ipsis primis rerũ exordijs suo à domino aufugit, fidere. Is enim cum semper malus sit, Deiq́; legi semper obluctetur, ita in peccatis obduruit, ut nihil iam aliud queat uel ipse agere, uel alijs suggerere, quod peccatum non sit. Hincq́; eisdem ipsis omnino lineis, quibus ipse effictus est, suũ sibi effingere adnititur satellitium. Vnde qui suo à creatore auersi, & fugitiui, ultro in illius castris commorantur, hi peccant semper, ac errant attoniti & amentes. Proinde à supremo illo honore, quo in CHRISTO renati sunt, suapte sponte deficientes, in illorum deueniunt numerum, de quibus sic ipse CHRISTVS: Vos, inquit, ex patre Diabolo estis, nempe usu peccati continuo ac perseuerantia. Atque hi sunt, qui, ut Paulus ait, in passiones traditi ignominiæ, faciunt quæ non conueniunt. Peccant igitur hi semper, qui ueterem non unquam exuentes hominem, fœdissimi suasoris auscultant monitis, proindeq́; Deo neglecto non illibenter illius parent dicto. Sic se habet illorum uita qui mundanarum rerum cupiditatibus ultro obnoxij, nihil aliud quàm peccant. Semper hi errant corde, clamat dominus. Contra autem, qui facit iustitiam iustus est, quoniam cui adhærent, iustus est dominus, & iustitiam dilexit; proinde æquitatem uidit uultus eius. Atqui genus istud iustitiæ, qua Deo similes reddimur, puto à Dei imagine

per Adæ præuaricationem in nobis deformata, per CHRISTI uero obedientiam restituta, pendere. Nam quemadmodum Deus uitam ideo cæteris impartitur, quoniam ipsissima uita est, atque spirantium omnium origo & fons, sic bona omnia, quæ tum ad animam, tum ad corpus spectant, in nobis per CHRISTI spiritum effusa, largissimam in Deo esse beneficentiam, amplamq; ad omnes dilectionem testantur. Quare in eo maxime Dei in nobis contemplamur similitudinem atque imaginem, quòd cum ipse bonus natura sit, iustus item ac misericors, ita hominem iisdem ipsis diuinæ imaginis dotibus ac notis præditum, cum illum effingeret, esse uoluit. Verum infelix peccando, deerrandoq; à Dei præscripto, dotes illas omnes præclarissimas penè amisit. Vnde uersa rerum sorte ex bono actutum & iusto malignus factus est atque iniquus, ex pio & leni crudelis & asper, ex fido ac uerace perfidus & mendax. Tunc enim eo in primogenia sua illa perseuerante innocẽtia, impressaq; à Deo similitudine, si quid agere collibuisset, sanctum id propterea & iustum fuisset, quoniam à iam sancta & iusta profectum esset origine, hoc est, non icirco quæ iusta erant operabatur Adam, quo iustus euaderet, sed quoniam iam erat iustus. Alioqui quomodo uel riuos aquarum lucidos à fonte turbido, uel contaminata ab arbore fructus bonos prodire potuisse existimamus? id planè arduum. Nam quæ lapsum illum miserabilem secuta sunt, quàm tenuis ampla illa uis operandi iustitiam, ac potestas, effecta sit, testari possunt. Et ut nihil aliud miserius è tam ærumno-

ſo contigerit lapſu, certe mare illud immenſum gratiarum & donorum, in quo delitiari poterat nobiliſſimum Dei figmentum, in uaſtiſſimum conuerſum eſt pœnarum oceanum. Obliterata penè Dei tunc fuit in anima ſimilitudo, amiſitq; decorem pulcherrima mulierum. Quapropter non modo à paradiſi delitijs eiecta, uerum etiam uirtute illa diuina poteſtateq; diligendi bonum denudata, formam neſcio quam deformem & corruptam immundi ſpiritus ſibi adeo ſtrictim, ne prorſus informis appareret, annexuit, ut plane diſſimilis à prima facta ſit conditione. Ideo quæ prius poterat non peccare, mox peccatis irreparabiliter obnoxia facta eſt innumeris. Sic eſt imago Adæ & ſimilitudo. ſic præclara illius eſt effigies. Nam per illius caſum, atque à Deo receſſum, peccatum in mundo pullulauit, & per peccatum mors. Verũ tam inhoneſta facies & horribilis, ut erat peccati & mortis, à CHRISTI ſanguine uelata, imo penitus deformata, minori cœpit eſſe formidini atque terrori in mundo. ſiquidem redintegrata Dei imagine per CHRISTVM in homine, ceſſit peccati lex, imago nimirum primi Adæ miſerabilis, ac digna fletu. Cedente porrò peccato, debellatoq; funditus eius imperio & iuriſditione in CHRISTI cruce, ſua reſtituta fuit uirtus animæ, obductus color, atque ad amplectẽdam iuſtitiæ diſciplinam ſuum priſtinum inſtauratum fuit robur, antiquatum quidẽ per Adæ tranſgreſſionem, per CHRISTI autem iuſtitiam innouatum: imo è mortuis ad uitam experrectum, & reſtitutum in illo, cui iam inſitæ animæ per fidem, eo=

dem uiuunt cum illo ſpiritu, quo ipſe in Deo. Vnde quandiu terreni imaginem, ut eam uocat Paulus, ſecum ferunt, tandiu CHRISTI ſpiritum ignorant. Tantum uero abeſt, ut iuſtitiam, quæ proprium CHRISTI donum eſt, diligant, ut etiam deprecentur & faſtidiant. à CHRISTI itaque ſpiritu duntaxat decor omnis cum fidei, tum actionũ illarum, quæ pietatem referunt, originem habet. Neque alio in fonte tam precioſum piſcari par eſt unionem, præter quàm in illo, de cuius plenitudine nos omnes accipimus. Is CHRISTVS eſt, per quē ſolum reconciliati ſumus Deo, dataq́; eſt nobis poteſtas filios Dei fieri, quæ perfectiſſima eſt diuinæ in nobis imaginis inſtauratio. Nam quicquid uirium amiſſum fuit in nobis per Adam, nobis denuo conciliatum eſt in CHRISTO, cuius nos membra ſumus, ipſe caput. Fieri ergo non poteſt, ut quiſpiam quantumuis in cæteris excellens, ad illas amplexandas operationes, atque animi conceptus moueatur, qui Deo ſint digni, abſque CHRISTO, quo uigorem ſuppeditante ac uires, iuſta fit anima, & ad promerendũ Deum idonea. Quo circa ſi quæ iuſta ſunt agere inſtituit, non iam id agit, ut iuſta efficiatur, ſed quoniam iuſta iam eſt in CHRISTO, in quo ipſa uiuit unius facta cum illo, ut dixi, ſpiritus. Oro, num ignis, quia calefacit & urit, ideo id agit, ut ignis efficiatur, an potius, quia ignis iam eſt, & urit & calefacit? Sic iuſtus, de quo nunc loquitur Ioannes, propterea iuſtitiam ſectatur ac diligit, non quo iuſtus fiat, ſed quoniam iuſtus eſt in CHRISTO, ac per

CHRISTVM ad tam ſublimem aſſumptus eſt gradum, ut iuſtus merito uocari poſſit, & ſit, proindeq; ad actiones illas aptus, quæ christianum decent hominem, nempe CHRISTO annexum, de cuius operibus ſic aſſerit Propheta: Opera manuum eius ueritas & iudiciũ. Ergo qui facit iuſtitiam, ut inquit Ioannes, iam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt, CHRISTVS nimirum, qui ad hoc uenit in mundum, ut reformata Dei imagine in homine, mundi principem ſubiugaret, technaſq; eius diſſolueret, &, quæ hic opera diaboli antonomatice appellantur, peccata omnino à debiti ſyngrapha deleret. Vide quid inferat:

IN hoc apparuit filius Dei, ut diſſoluat opera Diaboli.] In ſuperioribus uitam æternam, quæ erat apud Patrem, apparuiſſe nobis aſſeruit Ioannes, nunc idem fermè uitam ipſam filium Dei nuncupans repetit. At ipſam audiamus uitam, quæ ſui ad nos acceſſus cauſam exponens ſic ait. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Se lucem uocat CHRISTVS, ut pote qui errorum tenebras, noctemq; peccati ſuo expectato diſpulerit aduentu. Tantum non deſit fiducia. in portu ſumus. Venit enim CHRISTVS non ut mundum perderet, ſed ut ſeruaret, dirigeretq; ad Deum, à quo imprudentiſſime receſſerat, itaq; procul aufugerat, ut ne memoriam quidem paternæ domus retineret. adeo profundæ obliuionis æternorum comes eſt peccatum. At lux è cœlo exoriens, factuſq; homo hominis effector ſuum ſibi aſſeruit opificium, antea quidem nobiliſſimis adumbratum liniamentis, uerum po

stea superinductis alijs à dæmone obscuratum, peneq; exoletum. Luce igitur illa adueniente, quam modo uitam, modo filium Dei, modo splendorem gloriæ, atque figuram substantiæ Patris appellari legimus, cessere tenebræ, desijtq; errorum nox, morsq; subinde, stipendium nimirum, atque autoramentum peccati exterrefacta occubuit. Atque hunc in modum peruicacissimi hostis opera, tanquam orsus araneoli tenuis, ut ait quidam, dissoluta sunt, castrisq; illius direptis, lux nostra exuuijs onusta, ad solem, à quo nunquam abierat, remigrauit. Hinc dona dedit hominibus, ut inquit Paulus, diuina quidem illa & præclara. Inter quæ illud excellentissimum omnium uidetur, quòd

OMNIS, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.] Ex Adam quidem nascimur filij iræ, ex Deo renascimur filij adoptionis, in CHRISTOque diuini uerbi semine procreamur. Ideo eousque nos quidem peccatis abstinebimus, quoad in nobis felicissimum istuc semen (quod uerbum Dei esse, atque in illum fidem arbitramur) perseuerauerit. Quòd si tamen uel ipsis uocatis, sanctis, nempe Dei filijs, peccare contigerit, lapsus hi erunt maiorem partem & tenues, & uenia digni. sint etiam graues, quid tum? emergent actutum à luto. Imo cum peccant, ui penè inuita animi peccant, & absque peccati studio & amore labũtur. Quod illos minime agere uidemus, qui consulto dataq; opera, atque affectu ad uitia contaminato & peruio, delinquunt, cupiuntq; legem non esse, aut qui pœnas

exigat, cæcum iudicem, quo liberius peccare possint, expetunt. Plurimi sanè refert, quo quis animo delinquat. Dei quippe filij peccati ferme odio peccant: cæteri autem amore ac studio. Quare hi raro resipiscunt ad uitam: illi uel in ipso præuaricationis lapsu, miseriam execrantur suam iccirco, quòd semen Dei in se habent insitum. Quod quidem semen præter illud, quod diximus, CHRISTI spiritum esse hi sentiunt, quibus ipsa etiam peccata, nedum res cæteræ, cooperari solent ad uitam. Qui fieri potest, ut anima uere in CHRISTO non tantum per baptismũ, quantum per uitæ innouationem regenerata, motus illos suos, atque affectus cœlestibus assuetos ardoribus, in flammis diutius peccati commorari sinat? Sunt qui peccatum in hoc loco pro defectione à fide accipiunt. quæ profecto tanti est momenti, ut peccati nomen antonomatice sibi uendicet. Ita CHRISTVS mundi tarditatem in credendo notans, peccati nomen interposuit dicens: Cum uenerit ille, nempe spiritus Dei, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. de peccato quidem, quia non crediderunt in me. Quare ex Deo nati tametsi patrem nonnunquam peccando offendunt, non tamen usque eò à benignissimo deseruntur Patre, ut per infidelitatem desperationemq; ab ipso penitus desciscant. Cæterum per infidelitatem delinquere quempiam arbitramur, cum semel quis agnitam, receptamq; ueritatem reijcit, impugnatq;, ac, si potest, demolitur. Diuus Augustinus hic peccatum intelligit charitatis fraternæ læsionem, ob ea, puto, quæ mox sequuntur, nimirum ex

Deo

Deo illum non esse, qui non diligit fratrem suum.
Quomodo igitur cumq; accipias,

IN hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli.]
Peccant quidem utrique, sed hi leuius, grauius illi, qui non possunt non letaliter errare ac labi. Nõ modo peccata illis, ut sentit Augustinus, cooperantur ad mortem, sed etiam ipsæ omnino illorum fiunt in peccatis orationes. Hi profecto malum in se ultro alunt uirus, fœdas nimirum, diutinasq; ad prauitatem suggestiones, immissionesq; per Angelos malos, quibus turpissimum in modum assentiuntur, illi autem sanctissimo eo nituntur semine, quo caput serpentis contritum iri longe ante prædixit Deus. Verum neque sic suapte sponte à Deo auersis ac perditis cœlestes desunt aculei, non benignissimi Patris afflatus, non radij, non lenti illi gradus ad ultionem, atque ad aucupandam pœnitentiam longanimitas. sed ferrei facti, ultroq; diuinæ obluctantes munificentiæ, scienter prudẽterq; se se morti perpetuæ deuouent. In hoc itaq; Dei filij à filijs diaboli sunt dissimiles ac diuersi, quòd illi uel leuiter à spiritu Dei sancto admoniti, è uestigio manum porrigunt attrahenti. hi uero ne ardentibus quidem exusti facibus, calorem sentiunt, sed fixi & pertinaces in iam concepto perdurant consilio, atque in malis deliberatione. Non certe titulus, non fons, non religio hæc extera, Dei filios ab alijs (postquam à paleis nondum secretum est triticum in area domini) discernunt, uerum probitas, ac tum in Deum, tum in proximum, & pietas, & dilectio. Etenim,

OMNIS qui non est iustus, non est ex Deo,

& qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum.] Magnus Paulus simulac Romanorum ecclesiam de his, quæ altissimo uelata erant mysterio, edocuisset, indéq; ad morum informationem descendisset, iussissetq; suum cuilibet persolui debitum: Cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorẽ: cui honorem, honorem, mox intulit. Nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicẽ diligatis. nam qui diligit proximum, legem impleuit. Ac post facto uno omnium, tanquam aceruo præceptorũ Dei, in eo cuncta nodo ac uerbo recapitulari, consummariq; asseruit dicens: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Id antea docuerat CHRISTVS, cuius spiritũ bene hauserat uas illud mirabile secretorum Dei, cum de se illa diceret: Habeo, inquit, unde glorier in CHRISTO IESV ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non effecit CHRISTVS. Alio item loco: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur CHRISTVS? A CHRISTO itaque non solum uis ista amoris, quo omnibus placere in bonum ad ædificationem iubemur, est perdiscenda, uerum etiam totius uitæ nostræ ratio ex absolutissima illius doctrina & uita formanda erit. Ad hoc enim uenit in mundum, ut uetus dilanians mortis chirographum, noua fundaret uitæ decreta, innouaretq; in Deo quicquid ab antiquis primi Adæ typis degenerauerat. Et primum quidem de se immensum illud dedit amoris specimen, cum non sibi placens, ut ait Paulus, improperia exprobantium tibi, ô

Pater, in se cadere uoluit, maluitq; ob aliorum salutem sexcentis atque adeo amplius uitæ incommodis & iniurijs esse obnoxius, quàm proprio seruiens commodo & gloriæ, amissæ ouiculæ curam negligere. Suo penè iure repudiato, se totum dedit pro alijs prædem, peccatumq; se fecit, &, quo suam nobiscum communi caret iustitiam, execrationem. Videtur Ioannes partim hoc in loco, partim in cæteris suis scriptis, illud asserere, pro compertoq; habere, neminem, quantumlibet in iustitiæ studijs se se exerceat, iusti nomen assequi posse, si omissa proximi dilectione, & cura, totus in cæteris, quæ ad religionem spectant, adeo intente occupetur, ut laudem nomenq; probi uiri, & sancti se assecutum esse confidat. Non certe fallitur apostolus. siquidem eo in cardine tota uis fidei uersatur. Alioquin is qui proximum suum non diligit, nec Deũ quidem ueretur. Si esurierit inimicus tuus, clamat Paulus, ciba illum. Huic'ne parent mandato Vitiligatores? num plagiarij? dissidiosi? homicidæ? raptores? auari? Et qui usuris, & qui hypocrisi cunctas beneuiuendi contaminauerunt leges, eoq; in statu Dei religionẽ posuere, ut iam periculum haud mediocre sit, & penè infamia CHRISTVM sequi, atque officia pietatis exercere? Et tamen hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ait Ioannes, ut diligatis inuicem. Hoc est. Non solum ab Euangelij incunabulis id prædicatum fuit, sed etiam à mundi exordio commendatum. Semper enim necessaria fuit amoris lex, ac præcepta. Præuiderat utique Deus non defuturos, qui imitarentur illius mores, qui ab initio homicida fuit.

Proinde suos semper uoluit nuntios & uates in id potissimum incumbere, ut odium è mundo extirparent, non sererent, non, ut permultos acturos præcognouerat, disseminarent. Cæterum qui primus in cruentissima primi homicidij tragœdia potiores assumpsit sibi partes, Cain fuit, homo nimirum sanguinarius, trux, atque terrenarum rerum, unde cuncta illius dimanauit impietas, mire cupidus, & anxius. Quare commodum peruersissimi hominis mentionem hic inseruit Ioannes.

NON sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quod occidit eum? quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta.] Malignum hic uocat diabolum, impulsu nanque illius ac suggestione crudelissimus frater fratrem mitissimum interemit. Nec scelere tamen illo contentus, arrogantissimum atque fucatum præ se tulit animum in Deum, cum interrogatus ubinam esset Abel, respondit, nescio. Nunquid custos fratris mei sum ego? Iam illud quod antea dixerat Deus, arbitrij humani libertatem asserere uidetur. Sub te, inquit, erit appetitus eius, nempe peccati, & tu dominaberis illius. Vnde sic ex hebræo quidam transtulit: In manum tuam tradidi arbitrium fomitis, sed tu dominus illius eris si uolueris, & bonas feceris uias tuas. hic quidem oblata uidetur occasio, ut de arbitrio nonnihil humano edisseramus. uerum cum hæc, atque id genus alia difficillima in mundo nũc maximo ferè omnium tumultu controuersentur, operæpretium erit, ea magis intacta præterire, atque ad concilium uniuersale,

quod ab omnibus, qui CHRISTI fauent religioni, expectatur, reiicere, quàm nos, etiam si uerissima proferamus, in periculum ullo absque fructu dedere. Speratur enim illis in comitijs, quæ à Dei spiritu cogi optamus, fluctus hosce ingentes & fractos iri sedatū, modo qui expectant sua non frustrentur spe ac desiderio. Tametsi quidem suam Deo Ecclesiam curæ esse nō ambigimus, foreq; non dubitamus, quod ille est pollicitus, qui ab omni remotus est falsitate, atque animi inconstantia: illis tamen, qui CHRISTI spiritu aluntur, quiq; pacem Ecclesiæ, quæ seruandorum omnium nutrix est, ac mater, non tantum appetunt, sed etiam propria ipsorum salute libentissime, si aliter redimi nequiret, paciscerentur, mora omnis tarda uidetur ac periculosa. Periculosa quidem? cur non morti feram potius appellē, simul atque agenti ferè animam sponsæ nullum uideam nisi coactum admoueri remedium? nullam curationem? nullum refrigerium? Enimuero unde tam tumultuosæ sint ortæ turbæ, atque ad sedandos hos confusissimos opinionum strepitus, uel mora uel tergiuersatio, si interrogor, dicam intrepide ab uniuersali cum omnium, tum illorum maxime, qui rerum potiuntur, emersisse consilio, quo plerique, quæ sua sunt, non quæ IESV CHRISTI, atque illius sponsæ quærere decreuerunt. Quod si rursus interrogor, cuiusmodi generis ea sint, quæ in primis quærunt ferè omnes, respondebo, mundi amorem esse, qui tam alte iam fixit radices in terris, ramosq; tam late propagauit, atque umbram, ut (quod de prisco deditionum more factum esse legimus) urbes, agros, ter-

minos, aquas, aras, focos, delubra diuina, humanaq; omnia sibi uendicauerit. Et certe postquam tam ampla facta est mundi ditio, ut nihil propemodum aliud inter homines, uel audiri, uel cerni detur, quàm uastum quoddam cupiditatum mare, suspicari possumus Dei spiritũ ex ædibus hisce nostris aliò demigrasse, statuisseq; alias omnino nationes, quæ impietatem dediscentes iustitiam faciant, sibiq; sincerius obediant. Atqui in id omnes conspirant, persuasumq; habent (ut in superioribus quoque diximus, dicemusq; in sequentibus, nam quæ magis premunt, haud facile silentur) eam omnem turbarum congeriem uel unico Patrum rite euocatorũ congressu posse dissolui. At Patres interim illos appello, quibus maiorum more & instituto res CHRISTI & Ecclesiæ non sua suorumq; commoda in tam solẽnibus expectatisq; comitijs tractare sit animus. ad hunc sanè modum nõ poterit non sic indicto cõcilio Dei adesse præsentia. potest quidem Deus minori hæc omnia digerere apparatu, & absque labore perficere. uerum suos uult hisce occasionibus, cuius sint doctrinæ & spiritus cognosci antistites, ac ministros. Necesse enim est illos, ut ait Nazanzenus, undique aurei argentei'ue nummi instar circun uerti, ac omni tempore, in omnibusq; rebus nihil adulterinum, aut æreum continere, neque in se reconditum habere quod materiæ sit deterioris, aut dignum igne calidiori. hæc ille. siquidem Episcopos, aliosq; Ecclesiæ proceres absque eruditione, rerumq; earum gustu atque experientia, quæ ad pedes IESV perdiscuntur, uix Patres, qui ad tam necessarium sancto-

rum conuentum acciri debeant, appellare audeo. Vocentur, ut lubet, eam ueterum fuisse consuetudinem ac morem non lego. Ecquid ab huiusmodi tam male de sponsa sibi credita meritis audire speras, in his maxime locis, in quibus nihil non grauissimum, eruditum, ac sanctitate præditum, audiri conuenit? Poterunt, opinor, qui tales sunt, de negocijs domesticis, curaq; familiari, forsan et de uenatione, asturconibusq;, uel disertissime ratiocinari, œconomicamq; Xenophontis profiteri. Verum cum ad ea, quæ ad illorum attinent officium, peruentum fuerit, nihil insulsius, nihil'ue indoctius, aut oscitantius audiri datur. Quare ne risum hostibus, acutissimis illis quidem & doctis moueant, nostrisq; pariant confusionem iuxta & dolorem, prætereantur: atque tantisperdum res à sanctioribus definiantur uiris, ad calculos ne uocentur, hi quorum interest, curent. Negocium illud quidem indignum est, quod ab imperitis multo minus à pueris, aut unguento delibutis tractari debeat. Robustos enim requirit animos, atque illos tandem, qui Dei spiritu aguntur, non humano & ambitioso raptantur affectu. Hæc de his, qui nulla imbuti doctrina & sanctitate, insignia illa ueneranda religionis, quæ integerrimis debentur hominibus, ferre audent, sint dicta. Nunc de illis, qui se doctrina tantum & literis humanis cum athletis eiuscemodi, qui nullum timent congressum, præter eum, qui cum afflatis fit numine, posse congredi opinantur, breuiter dicam, doctrinam huiusmodi semper fuisse ornamento concilijs, sed sanctimoniam inprimis necessariam, atque adeo necessariam, ut sint

illa dedecori magis fuerint literæ ac detrimento, quàm honori & utilitati. Fieri quidem non potest, ut superbus (sic sunt fermè absque Dei spiritu literati) idem non sit & uanus & futilis. Nam cœlesti priuatus dulcedine, quæ in eo maxime consistit, ut mens in Deo uegeta & erudita nihil tam horreat, quàm immoderatam de se persuasionem, doctrina'ne solum utetur humana, in re præsertim tanti ponderis, ut Dei est religio? Eam ob rem hi, qui huiusmodi sunt eruditionis antistites, aut uocandi omnino non sunt, aut suspitiose & cũ delectu uocandi. Ingenia quippe humana, nisi fræno diuini timoris coerceantur, efferatiora sunt, quàm ut possint ad ea pertractanda idonea esse, quæ nisi candidis, summissisq; animis ac Deo per sapiẽtiam annexis, tractari par est. Alioqui nunquam uere, quæ instauranda sunt, instaurari poterunt; dum hi (quorum interest res Dei collapsas restituere) aut prorsus inhabiles erunt, & propter mundanarum rerum amorem inutiles, aut humanis tantum præsidijs circunuallati, si quid definiri contigerit, irato id Deo definient. Et certe in tam exulceratis temporibus ac periculosis, in quibus Dei exercitũ penè ad Triarios deuenisse cernimus, Athanasij hic multi, aut Cypriani, aut ter maximi illi Basilius & Chrysostomus cum nostris, tauri nimirum fortissimi, atque ouium CHRISTI arietes insuperabiles, à mortuis excitandi essent. Verũ neque in tantis calamitatibus, in quas nostra ob flagitia incidimus, non prorsus reliquiæ illæ nobiles, quæ non curuauerunt genua coràm Balaal, desiderabuntur. His itaque nixa fibris Ecclesia ad pristinum facile

reuertetur honorem, eritq; his formidini, quibus nunc est irrisioni ac sibilo. Quæ uero illa sint, quæ uniuersaliter ad priscam fidei morumq; normam per Patres reuocari debeant, tritiora iam facta sunt, quàm ut mea hominis, qui aliud nunc ago, egeant commemoratione. Tantum quod meum est, dum uixero, efficiam. Nam istis tacite, quibus cum uiuo, quæ uentura sunt, ex his, quæ in mundo fieri uideo, prædiuinabo, ad rauimq; uociferabor, mala omnia membrorum ab ipsis deriuari capitibus, illisq; referri acceptum deberi, quicquid delinquunt populi. Vnde si quis celerem expetat deformatarum rerum etiam absque concilijs reformationem, expetat & illud, nempe ut populi suis à pastoribus, tanquam à cœlestibus Idæis ac formis suũ sibi sumant posthac, quod hactenus facere nequiuere, beneuiuendi modum, ut huc usque ab illis peccandi hausere confidentiam. dicam clarius. Sic uiuant seniores ac Patres, ut ipsis uel dormientibus, ex filijs nullus peccare audeat. Atque hæc erit repentina uniuersi absque synodis reformatio. Et certe nescio quam uim habere illæ possint leges, quæ ab ipsis statim uiolantur conditoribus. Hæc enim patentiores erunt in illius facie maculæ, qui se in speculo contemplatur, quò purius fuerit speculum & splendidius. alioquin à speculari aut turbido aut fracto, quam putas posse reddi imaginem, nisi confusam & obscuram? Da mihi itaque primarios homines, qui eo degant uitæ genere, quod Deo probari possit, en subita populorum correctio, en noua mundi facies, en suo sponsa perornabitur decore, Deusq; ipse, qui indignabundus à nobis

aufugerat, reuertetur, & suos inuiset iterum placatus. O' si iam mundo posthabito CHRISTVM hi sancte colerent, quibus ea in primis delegata est prouincia, ut terrenarum rerum amore à subditorum cordibus extirpato, Dei spiritum inserant, quem in se esse propter longum diuinarum rerum usum & gustum testari iam possent. ò si Dei charitas, quæ diffusa deberet esse in cordibus nostris, nos sibi totos uendicaret, adeóq; ad se raperet, ut nostri cum Paulo de nobis gloriari auderent ad hunc modum pastores. Gratias, inquit, agere debemus semper Deo pro uobis fratres, quoniam supercrescit fides uestra, & abundat charitas uniuscuiusque uestrum ad inuicem, ita ut nos ipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patiētia uestra, & fide in omnibus persecutionibus uestris, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei. Hic profecto non audio tanti uiri ac pastoris pro suis gloriationem in his uersari, quæ ad mūdi opulentiam spectant, & libidinem. hic nulla fit mentio adaucti regni, nulla impetrati magistratus, nulla, quæ ambitionem referat, & luxum. Vnde, oro, tanta prodijt à maioribus nostris degeneratio? Vnde à fide illa Patrum feruida, defectio. Vnde tam ingens circa res spiritus incogitantia, & segnities? O' mores. Non his quidem rebus fulcitur christiana pietas, quæ adeptæ periculum est, ne homines desciscere faciant à Deo, aut ita à recto deturbent sensu, ut quicquid agunt, id totum confusissimum sit, atque ferinum. Adeo letalis ea est ebrietas, quæ à nimio mundi affectu, ac tenui de futurarum rerum statu cognitione, ortum habet. Acciti ergo

Patres ad concilium, religionis instaurandæ causa, uideant in primis, quid potissimum hisce in comitijs quæri debeat. Puto pacem id esse & concordiam. hoc est, ut quilibet suo proprio, atque suorum exutus affectu, depositisq; tum armis, tum simultatibus ac odijs, in id conueniant, ut una omnino inter omnes sit mens, cor unum, anima una, atque unum prorsus consilium, & ad legendas fidei merces, dissipatas nimirum, atque in uastissimo opinationũ sectarumq; pelago fluctuantes, deliberatio. Hoc enim seposito fundamento ac neglecto, frustra omnia quantumuis elaborata, fore pronuntio. Non est quidem tam parum sui compos, qui non præuideat ea in cassum cogi concilia, in quibus de profligandis erroribus, atque abigendis à Dei uinea feris, decerni debet, absque CHRISTI spiritu, qui adeo pacis amans est atque concordiæ, ut se in illorum medio, qui in sui essent congregandi nomine, fore prædixerit, quamlibet rarus is futurus esset cœtus. Quapropter maxima illa erit concilij dignitas, autoritasq; præclara, & uere digna Deo synodus, ubi qui aderunt, nihil aliud quærent, quàm CHRISTI gloriam, atque illius religionis augmentum. Id præcipue antiquos Patres suis in consessibus quæsiuisse tum legimus, tum res ad uota illis successisse non tam gaudemus, quàm ne diuersa nobis contingant ob male affectos quorundam animos, metuimus. Tentanda nihilominus sunt omnia in fidei causa. forsan quod frigide cœptum est calidiorem sortietur exitum. Dona quippe Dei sunt absque pœnitẽtia. Tantum qui accersuntur, nihil secum afferant, quod non sit CHRISTI.

Nóne domos hi habent, ubi suam manducent cœnam? habent suas libidines, suas cupiditates, suam ambitionem. domi habeant, nec cœnam domini interturbent. Cæterum de his, quæ, ut diximus, in tam expectata synodo erunt tractanda, habiti iam sunt conuentus, priuati tamen, atque inter paucos, utinam secundum Deum, atque illius ergo religionis. Nos interim ab omni hominum uel metu, uel fauore liberi, ne suam deserat Ecclesiam altissimus, lacrymis & orationibus nostram testabimur erga Deum fiduciam. Is quidem sum, qui malim centies mori, quàm inter illos uiuere, qui athei omnino sunt: proinde scelerati illius æmulatores, qui cum ex maligno esset, ut inquit Ioannes, occidit fratrem suum, nec aliam ob causam, nisi quòd facta illius essent maligna, fratris autē sancta. causa igitur odij fuit uitæ dissimilitudo. uterque enim suum exprimens parentem, quod suum fuit præstitit. Is quidem, ut potè Dei filius, uitæ innocentiam: ille malitiam & liuorem, tanquam qui ex patre diabolo esset, qui primum occidit hominem, in quo omnes peccauerunt, iccirco morti obnoxij facti uix nati interreunt. Ideo res est apertior, quàm ut multis probari debeat, inuidum hominem & malignum, Cain scelestū imitari, ac Iudam. Nec minus forsan à primo illo homicida occisus fuit CHRISTVS, quàm à secundo. Nanque agnum occisum fuisse ab origine mundi legimus. Abel enim quem uanitatem interpretantur, CHRISTI typum bellissime expressit, cuius crux amentia & uanitas à mundi sapiētibus semper est habita, atque (uti res nihili solent) derisa. Quare ut ille

omnium profligatissimus non tulit innoxium, ita Dei filium IESVM non tulit peruersa Iudæorum soboles, quæ crudelissimo infecta liuore, eò tandem prorupit insaniæ, ut CHRISTVM suum benefactorem, ac Patrem, ad mortem raptum, tanquam anathema iugularet. Hinc alius clamat apostolus: Væ illis qui in uia Cain abierunt. Puto uiam Cain hic intelligi non tantum, quòd inuidus esset, & , unde mors fratris secuta est, malitiosus, ac sæuus, quantũ quòd terrenis rebus addictus, nihil præ se ferre poterat, quod crassum non fuerit, terrenum, sordidum, ferum. Iccirco agricola à Mose fuisse scribitur. Etenim pinguissimum eum esse animum, qui in his ultro libenterq; uersatur, quæ ad culturam corporis attinent, necesse est; Rari hi sunt, qui curas has sordidas ambientes, quærentesq;, ad frugem aliquam spiritus peruenire possint. Imo eò improbiores quotidie ex his fiunt plerique, quò illo semel affecti ueneno, à suauitate spiritus longius euagantur. Memini equidem me puerum adhuc, & rudem in hac sancta in qua nunc uiuo familia, questum esse, meum ad diuina studium propter demandata mihi mundanarum rerum negocia intercipi ac turbari. (quis hoc uere monachus non exhorrescit?) Responsum tunc mihi fuit à quodam illa in arena consumatissimo. Heus tu puer, inquit, quid trepidas? An te clàm est, necessario quosdam, qui huiusmodi iaciant aleam, deligendos? Verũtamen uæ illis, quibus istuc contingit. Tunc, fateor, exhorrui, consiliumq; haud pœnitendum, ut res cunque caderent, cœpi. Eo nunc fruor in domino, abdoq; me

etiam atque etiam in dies secretius, maloq; Abel partes sequi, quàm illius fratris, qui ideo purissimum occidit iuuenẽ, quia bonus erat, & amicus Dei. Quocirca

NOLITE mirari fratres, si odit uos mundus.] Atqui euidens istud est signum, nos Deo charos esse, cum sumus inuisi mundo, mundusq; nobis. hoc est. cum nulla nobis cum illo pactio est, ac foedus. Nam ex diametro, quod aiunt, simul pugnant Dei amor, & amor mundi. Eam ob rem ualde hi errant, qui Dei religionem profitentes, eatenus tamen in incœpto gradiuntur itinere, quatenus à mundo nõ impetuntur. Cupiunt quidem hisce soluti curis, quæ Deum adimunt, CHRISTO coniungi, sed ea tamen lege, ne quid controuersiarum subeant. Ii mihi conari uelle uidentur, ut uno penitus tempore & uiui sint & mortui. Ideo non inanis illa fuit Seruatoris assertio, qua docuit fieri nequaquam posse, ut Deo pariter et Mammonæ seruiatur. Orto enim CHRISTO in terris, subita & irremediabilis fuit indicta lis & pugna inter mundum & cœlum: Inter delitias carnis, & illas, quæ in spiritu colliguntur. Vtrum'uis elige, simulac utrunque simul coire nequit. Etenim mundus occidit CHRISTVM, & tu adeo tener es ac delicatus, imo tam pauidus: dicam etiam, tam procax atque ingratus, ut illum habere uelis amicum, qui tuum interemit dominum ac Patrem? Crudelia forsan illius extimescis uulnera? At uide quid de se egregius ille contestetur Pugil. Ego (inquit) stigmata domini IESV in corpore meo porto. Rursum illud. Per legem legi mortuus sum, ut Deo ui=

uam. Cæterum quæ ſuis pollicetur mundus, audire non pigeat. Crapulam, credo, libidines, ſcortationes, iocos, riſus, ludos, delitias, plumas, ocium, atque altricem ſcelerum omnium ambitionē, fauoremq; ad dignitates, ad ultiones, ad opes, ad arma. Et demum poſt mollem hunc uitæ curſum, & ſoſpitem, quem ab omni fore immunem calamitate promittit, pro extremo dat ſtipendio, ac more ducis liberaliſſimi congiario, inferorum ignes. Contra ſic ſuos munit in terris CHRISTVS, eſurie ſcilicet, ſiti, egeſtate, ærumnis, laboribus, anguſtijs, exilijs, morbis, ægritudinibus, uitæ duritate, cruce tandem, & ea quidem perenni hoc in mundo, & cruenta. At poſt hæc omnia pro gratuito ſe totum dat autoramento, quæ uita eſt æterna, & beata. Ergo non graue ſit, id uitæ tantillum in huius generis amaritudine tranſigere, quæ, præterquam quòd illis ſuauiſſima eſſe ſoleat, qui carnem iam ſuam crucifixerunt cum uitijs & concupiſcentijs, uitam illam parit, de qua ſic ſenex noſter.

NOS ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres.

Vita corporis humani eſt anima, uita animæ ſpiritus CHRISTI. quem qui obtinet, mundo quidem mortuus eſt, Deo autem uiuit. Atque hac ſanè uita hi omnes animantur, qui fratrem, pro quo mortuus eſt CHRISTVS, diligunt. In hoc enim totam uitæ illiuſmodi uim, qua in Deo uiuitur, poſitam eſſe uoluit CHRISTVS, ut ſe inter ſe uicaria proſequerentur beneuolentia homines, tantumq; illi pla=

cuit is modus perueniendi ad Deum, ut ad ipsos quoque hostes nobisq; infestos protendi iusserit. Diligite, inquit, inimicos uestros. ab amore igitur illo, quo tum in Deum, tum in proximum tendimus, uita ea proficiscitur, de qua ita CHRISTVS: Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Viuet, inquam, in uite illa æterna ac beata, tanquam palmes uiuus & ferax, ex qua, uita omnis originem habet atque incrementum. Hoc proinde medio ex morte ea, qua Deo extinguitur anima, ad uitam, qua in Deo beati sumus, transferimur. Vide porrò quid benignissimus asserat magister. In hoc, ait, cognoscent homines, quòd mei discipuli eritis, si dilectionem ad inuicem habueritis. Ergo ex hoc cognoscimur argumento ac symbolo, an simus CHRISTI discipuli, filij nempe Dei: Hoc est, à mortis tyrannide exempti, & ad spem uitæ perpetuæ translati, si fratres diligimus. Qui certe diligit, bene illi, quem amat, & uult, & facit, quod proprium uiui hominis munus est, atque opus. Huius quidem corpus animæ beneficio & uegetat, & uiuit, anima uero, CHRISTI spiritu, iccirco beata, quoniam illius spiritu agitatur, qui æterna est felicitas, atque omne bonum. Ego, inquit, uitam æternam do illis, & non peribunt in æternum. Quid illud ad Patrem? Ego, ait, in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum. Ex his sanè, nisi prorsus ferrei sumus, uidere licet, quòd ubi non est charitas, ibi spiritus non est CHRISTI, hoc est, uita animæ. Siquidem

QVI non diligit, manet in morte.]

Sic

Sit is quidem ea ornatus uirtute fidei, qua, ut diximus, montes transferat. sit eruditus, sit sacris millies imbutus, sit sacerdos, sit pontifex, etiam si lubet maximus, si suum odit proximum, mortuus est, tametsi uitam in sinu fortunæ felicissimam degere uideatur. Et cum mortuus is uere sit, nihil penitus, quod non sit morte dignum, imo ipsissimum mortis pabulum, aut cogitare, aut agere unquam poterit. Num censemus leuem esse culpam fratrem odisse? Expende quid inferat apostolus.

OMNIS qui odit fratrem suum, homicida est, & scitis quoniam omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem] Cum uaria sint mortis genera, quibus mutuo collatis, eum, qui intulit, capitis arcessunt leges, illius hic tantũ meminit, quod, licet à legibus, quæ raro animum quamuis nefarium punire solent, dissimuletur, in Dei tamen conspectu grauissimum est, ac mulcta dignum. Esto, non strinxit ferrum quispiam, non aconita miscuit, non in aliquem ense grassatus est, aut arcu petijt prætereuntem ex insidijs; si odit, iam apud Deum homicidij agitur reus. Et quemadmodum de illo, qui uiderit mulierem duntaxat ad concupiscendum eam, definitum est à CHRISTO quòd iam mœchatus sit in corde suo, quandoquidem quod in se fuit, fecit. Ita, qui odit quẽpiam, maleq; illi uult, corde iam homicidium, quod re ipsa facere non potuit, perpetrauit, facturus tamen, si sibi licuisset. Duplex enimuero hic mihi homicidiũ signari arbitror: alterum quidem, quo quis hominem affectu menteq; iracunda & fera interimit: alterum

uero, quo se ipse. Atque utrunque ab uno deriuatur fonte, odij nimirum ac simultatis. Vnde commodum additum est, quòd homicida non habet uitam æternam in se manentem. Frater quidem uitam hanc sexcentis alioquin expositam periculis, tuis amittere potest sicis atque insidijs, recuperaturus tamen feliciorem in die domini, quàm tu, qui perpetrato homicidio iam uita priuatus es æterna. qua sanè iactura nihil homini contingere potest calamitosius. Et tamen parricidarũ, sicariorum, lanistarum, atque adeo illorum, qui uene na misero alicui & incauto infundant, tam amplus est numerus, & occultus, ut ne quidem in abditioribus tuarum ædium cõclauibus tutus uiuas. Quot iam, uidimus innocentes, uel opum uel hæreditatum uel pro priæ interdum uxoris aut filiæ causa, istiusmodi fati genere absumptos? quot familias conspeximus desolatas? quot uiros? quot fœminas uel in ipsis templorum adytis occisas cernimus? Vidimus hæc, inquam, olim, & fleuimus, uidemusq; etiamnum peiora, continuisq; experimur periculis, quàm nulla sit apud complures futuræ uitæ consideratio. Si quis enim præcellit in literis, in armis, in facultatibus, in honoribus, in ipsa demum religionis defensione ac tutela, caueat, oro, ab inuidorum ensibus, aut ueneno. Iam sunt (malum) qui etiam inter orbis primates hanc profiteantur lanienam, faciliusq; aconitum, aut pertritum adamantem commiscent poculis, quàm cocus sal solet esculentis, aut omentum permiscere. Et hæc quidem omnia à christianis ob tantulam huius uitæ usuram, ac principatus ambitum in christianos. Quæ sanè lues ea in=

stincta est ui, ac furore, ut ipsos quoque sublimioris ui tæ professores, si non ad gladios & uenena, ad extremas tamen & inextinguibiles interdum adigat simultates atque odia. Amentes quidem illos, si qui sunt tales, & incogitantes, qui perpetuis uitæ suæ incommodis, uanoq; labore & seruitute, nihil aliud quàm sempiternam sibi comparant mortem, ac damnationem. Ecquis hic non fleat? Vertant, uertant, inquam, oculos ad CHRISTI exemplum, cuius se uitæ æmulatores uideri uolunt. Is quidem tam efficaciter ardenterq; nos amauit, ut obliteratis odiorũ causis, quæ multæ in nobis erant, & ponderosiores, quàm ut uiuere mereremur, mortem ipse obierit immeritam pro illis, qui acerrimi illius erant hostes. At quàm patens illius fuerit, sitq; in præsentia amoris signum, ex consequentibus intueamur.

IN hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.] Maiorem certe hac dilectionem nemo unquam habuit, ut pro amicis quis suis uitam profuderit. Hinc Paulus: Commendat, inquit, charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tẽpus CHRISTVS pro nobis mortuus est. Quid commendabilius? quid præclarius, quàm si quis suo pro inimico, atque illo quidem sceleratissimo, mortem oppetat cruẽtam? Sic egit CHRISTVS pro nobis non solum impijs, uerumetiam illius hostibus, ita'que illi infestis, ut cum eo Gigantum more congredi, atque in illum superbiæ turrim, molemq; ingentem arrogantiæ

struere non uereremur. Vix enim pro iusto, nempe eo, qui undequaque uirtutũ trophæis ornatus sit, quis moritur, inquit Paulus. Pro bono forsan, hoc est, pro illo, qui quempiam affecit beneficijs, quis audeat mori. Istud quidem haud insolens esset, beneficiariũ pro benefactore uelle occumbere. id fert natura, quòd de iusto solum ulla absque officij in alterum exhibitione uix dici potest. Verum CHRISTVS, quo nobilissimum de se erga nos charitatis præberet specimen, essetq; exemplum posteris, quid sua in religione potissimum requireret, non pro iusto quidẽ homine, non pro bono, non pro beneficiorum memore & grato, sed pro impio, pro iniquo, pro hoste, pro ingratissimo omniũ animante mortuus est. Obserua quomodo de lotione pedum edisserens magister, ad totius nos uitæ suæ imitationem ac filum prouocet, suóq; exemplo alliciat: Exemplum, inquit, dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Prius enim dixerat: Scitis quid fecerim uobis? hoc est. Non ignorare debetis, quantum me cuiuslibet naturæ, quantum imbecillitati, quantum indigentiæ, attemperauerim. Vnde si cum iniuriosis posthac & tyrannis uobis erit negotium, à me discere potuistis, quid in causa consimili uobis agendum sit. Ad hæc non nihil interdum concupiscentiarum appetitionumq;, tum opum, tum dignitatum, uestros solicitabit animos, lactabit'ue spe falsa mundus, aut libidine uosmet ulciscendi, quonam uestrum tunc erit effugium? aut unde tanta in conflictatione animorum petenda erit instructio? à me certe. uos uocatis me, magister, & domine, & bene

dicitis, ſum etenim. Verum enim uero id parum erit, niſi & uos è regione ut diſcipulos dociles ac morigeros præſtiteritis. Scitis quid fecerim uobis? ſcitis quæ in terris ueſtrum ad exemplum geſſerim? ſcitis quàm mitis ſemper fuerim? quàm patiens? quàm à mundo deriſus? quàm ob gloriam Patris, meæ propriæ contemptor? Et demum non neſcire potuiſtis, quæ res me potiſſimum de cœlis ad terras inuiſendas protraxit, amor nimirum mei figmenti, ac Patris charitas. Si ergo laui pedes ueſtros ego dominus & magiſter, & uos debetis alter alterius pedes lauare. Diuus hic Chryſoſtomus obſtupeſcens clamat: Quem nam faſtum hoc non tolleret? quam temeritatem? quam elationem non deprimeret? qui ſedet ſuper Cherubin proditoris pedes lauit. Tu homo terra & puluis effereris ac intumeſcis? Merito hic clamat tantus uir ſuæ, opinor, tempeſtatis ſupercilio offenſus. Quid ſi noſtra uidiſſet? Quid ſi præſenti uixiſſet ætate, in qua non Arium, aut Pelagium, aut Manichæum, partem nimirum perexiguam orbis, & uix multis cognitam deſciſcere à fide cernimus: ſed ipſam totam omnino religionis machinam ita nutare uident omnes, ut plane uel ipſæ diuinare poſſint uetulæ, quid malis futurum ſit agricolis? Qui nam quæſo pro fratribus eodem, quo nos, cruore ac morte comparatis noſtras dabimus animas, qui illos tum fama, tũ facultatibus, tũ uita ipſa, ſi poſſumus, expoliamus? Verior hæc eſt definitio, quàm quæ gloſſematis, ac ſcholijs induci debeat, nos ſcilicet ad fratrum noſtrorũ ſalutem tutandam, ita paratos eſſe debere, ut (ſi opus fuerit) mori pro illis non formidemus, quemadmodum

CHRISTVS ultro morti pro omnium uita se tradidit. Atque id quidem tunc factum fuit propter immensam æterni patris charitatem, qua impellente eò infortuniorum deuentum est à purissimo illius agno, ut eas data opera subiret calamitates ac pœnas, quæ ipsissimis debebantur latronibus ac pyratis. Exẽplum sanè cum omnibus, tum his maxime necessarium, qui in uicem CHRISTI succedunt in terris, glorianturq́; se esse pastores gregis dominici, cum tamen nihil minus agere præ se ferant quidam, quàm ut Dei oues eo, quo conuenit, pascant edulio. Se ipsi nunc solum alunt nostri pastores, ac suos. Quanquam ne suos quidem uere, cum ea minime sit naturalis, germanaq́; ouilis Dei pastio, illud tantummodo pecunijs, honoribus, agris, ædificijsq́; innumeris & prouentibus, concupiscentiarum scilicet atque errorum fomentis infarcire, sed uitæ uerbo in primis, morumq́; integritate ac fide. Id potissimum in antistite, animarumq́; curatore requirimus, ut sanctus adeo sit, & in Dei lege eruditus, quòd ab ipso tanquam à re diuina, quicquid ad bene sanctèq́; uiuendum desiderari potest à subditis, abunde extrahatur. cæterum res eorum, ac facultates non propriæ illorum sunt, sed CHRISTI. quare illis impartiendæ sunt cumprimis, qui CHRISTI mores in terris referentes, nihil ultra, quàm quod necessarium est ad usum uitæ, uel quærunt, uel expetunt. Dona uero illa splendida, & conuiuia, quæ fiũt à ministris ecclesiæ, ullo absque delectu ac iudicio, ut intemperans illorum fert animus, & ambitio, furta sunt à sinu pauperum abrepta. nam illa, quæ sua

minime sunt, effundunt. De honesto rerum usu & temperato, haud loquor modo, sed de prodigioso quorundam luxu, ac nimia in effundendis dissipandisq; rebus alienis proteruia, hæc pauca commemorare uolui, quò non ignorẽt præsules bona illa tum cœnobiorum, tum hospitalium, tum beneficiorum, ut uocant, pinguium, atque episcopatuum pauperum omnino esse, ac miserorum; se autem ministros, siue ephoros & episcopos uocare libeat, non dominos, non principes, non tyrannos, non decoctores. Qui tales sunt, talemq; sibi arrogant autoritatem, atque iniecta ui legibus tũ diuinis tum humanis imperium, uix amant nisi quos suæ esse factionis, aut patriæ, aut consanguinitatis, no uere. Tantum porrò abest, ut animas ipsi proprias pro subditorum salute erogent, ut uitæ etiam illis necessaria uel crudelissime subtrahant, uel ita parce dementiantur, ut uix eis uiuere liceat. Verum hi audiant,

QVI habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?] Substantiam hic appellat apostolus fortunas facultatesq; mũdi copiosas. Nam si ille, cui eæ suppetunt, pauperum indigentiæ subuenire non uult, qui ex tenuioribus unquam subueniet? Sic res se habẽt nunc mundi. sic ita inualuit generatim auaritia. sic amor proprius. sic Dei contemptus, ut equi nobis curæ sint magis, aut canes, aut assentatores, aut aurum ipsum terra obrutum, quàm ipsa CHRISTI membra, quibus indigentibus uelint nolint hi debentur, qui iccirco tam copiosis à Deo ditati sunt bonis

atque honoribus, ut in se parce, in alios uero effuse be nigni sint & liberales. Non hic usum iterum adimo cuilibet statui consentaneum, sed luxuriem aufero et auaritiam. Alia certe utendarum rerum in rege con sideranda est ratio, alia in magistratibus, in dynastis, in priuatis ciuibus, in mercatoribus, in mechanicis. Sed longe alia in his, qui præsunt ecclesijs ac cœnobijs. His enim suus à lege cum ueteri, tum noua, concessus est usus, & is quidem commodus & immunis. Si quid ultra, pauperum id totum esto & miserorū. At quid de meis hic loquar hominibus? Vt enim in cōmuni commodo satis diuites sunt, ita in priuato lege quadam maiorum laudabili tenues. et nisi uniuersali ferè omnium direptioni forent obnoxij, quemadmodū natura liberales sunt, ita eos uideres in pauperes & hospites profusiores. uerum ubi potentium siti, seu, ut ipsi uocant, necessitati satisfacere coguntur, eos nonnunquam prætereunt, quibus in primis suum debēt ministerium. Et huic sanè extraordinariæ, coactæq; illorum seruituti, atque cum iniuria tranquillitatis nostræ inquietudini, adhibendum esse frænum quis non uideat? quis sancti ocij cupidus ac quietis non id quærat? Alioqui satius mihi esset, qui animi pacem rebus cæteris antepono, ut antro aliquo inclusus, aut in solitudinem quampiam arenosam proiectus ingenuis uacarem exercitationibus, Deoq; fruerer, quàm nostros uidere præsules, nosq; omnes pariter, omissa ueteri nostræ professionis tranquillitate, continuis angi curis. Vix aliter nunc agi posse uideo. Eò quippe iam nostra deuenit ob frequentem, ut dixi, cœnobiorum de=

populationem, uitæ ratio, & inquietudo, ut qui pacatiori sunt animo inter nos, mallent tantilla separatim, ex communi istiusmodi fortunarum copia, contenti portione, frui Deo, quàm tot inter diuitiarum strepitus ac fragores, uel esurire, uel adeo acerbe ab exteris uexari, ut neque Deo, neque mundo seruire illis integrum sit. at uero ut cæteris christianorum uulneribus celerem optamus curationem, sic nostris quoque non defuturos Patres speramus. Modus autem compendiarius & breuis, atque ad id, de quo nunc loquimur, idoneus, qualis sit, tametsi non nescio, mea tamen non interest dicere, hominis nullius profecto in mundo neque ordinis, neque numeri. Id uero serio triumpho. Sed ad rem iam cœptam redeo. Nemo sanè mihi asserat se uitam pro fratre facile impensurum, si nummis illi, aut pane forsan opitulari grauabitur. Oro, quid Dei ecclesiæ afferre potest commodi, addo & honoris, si reiecta egenorum cura, muri aulæis supparijsq; aut peristromatis obtēdantur uersicoloribus, uel pario crustati lapide parietes, colossæis perornentur statuis ambitioso in pegmate collocatis? Hæc quidem ut non uitupero, si modum habent, ita uirtutum in primis, ac subditorum habenda est ratio: ne nostra duntaxat sequentes studia atque appetentias interdum effrænes, cogamus subditos, aut fures esse, aut maxima inquietudine animorum & murmuratione, uel prorsus suo à statu deficere, uel eo uiuere uitæ genere. quod neque Deo, neque hominibus probari possit. Ergo si fratrem uictu, uestituq;, aut tecto egētem uideris, nec illius inopiæ tu, cui amplæ suppetunt

facultates, nulla motus clementia subueneris, qui credi pōt, ueram in te esse charitatē? Succurrit iudæus iudæo, ethnicus ethnico, tu christianus CHRISTO algenti, fameq; in paupere periclitanti non succurris? Si fratrem me appellas, & nullum edis fraterni affectus argumentum, derisio est mera, atque mentita bonitas. Re enim & effectu istius generis affectus patere debet, non uerbis tantum, apparatuq; isto futili ac inani promissionum. Itaque

FILIOLI mei non diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate.] Claudere uiscera (quod penè exciderat mihi alijs intento) seu aperire in scripturis, pro effectu charitatis benignitatisq; præstitæ, aut negatæ, sumi solet. Cæterum necessitatis nomen non solum extremam illam inopiam atque egestatem signat, qua qui affecti sunt, intereant necesse est, nisi quis eat suppetias, sed etiam indigentiam simpliciter ac pauperiē: ne ex auaris quispiam hinc suam obducat duritiem, ueletq; inclementiam, asserens necessitate duntaxat extrema laborantibus succurrendū esse. hoc est, cū exhalare cœperint animam. Videant ij, quàm nullius memoraturus sit necessitatis huiusmodi, quæ mori cogat hominem, dominus IESVS suo in iudicio: Esuriui, inquit, sitiui, infirmus fui, ac cætera id genus nonnulla, quæ mutuæ indicia sunt charitatis, & fidei in Deum. Cum porrò charitas, ut intellexit Paulus, non quærat quæ sua sunt, sed quæ aliorum, actio illa perfecta esset, si quis bonis suis omnibus erogatis CHRISTO, his nempe, qui sanctis moribus ac patientia suam cohonestant feruntq;

tenuitatem, nudum dominum nudus ipse sequeretur. Verum quia non omnes tam arcanum capiũt uerbũ, paucíq; sunt, qui istuc perfectæ dilectionis imitari uelint exemplum, quod minoris est uirtutis ab omnibus, quibus adsunt diuitiæ, requiritur. Si quidem illud, quo facile carere non posses, non impartiris: at saltem quæ supersunt, quæq; ad luxum suppetunt, ne impartiri graueris. Petit nudus, & is quidem frater, abs te uestem, petit panem, petit tectum, petit tantillam suæ miseriæ refocillationem. quid causas nescio quas illi pro ueste aut cibo aut tecto impingis? Iam contempsisti CHRISTVM, si nescis, in misero illo. Darem, inquit auarus, si casta hæc esset mulier, quæ petit, aut uir ille probus. Nõ refert, ait Chrysostomus, cui des, modo quæ erogas, intuitu eroges CHRISTI. Neque periculũ est interim, ut frequenter hubertimq; tua elargiens inopibus fontem exhaurias, quod cauit orator ethnicus, benignitatis. Superuacaneus is est in re christiana timor. siquidem qui iussit pauperibus opem ferri, suppeditabit & fonti suas deriuationes. Tantum id expetit, ne de re non nostra auari simus, libenterq; illa ueris dominis distribuamus, quæ quoniam nostra minime sunt, diu nobiscum esse non possunt. Quantum hic nobis clamandum esset, Domine auge in nobis fidem. Nam ab huiusce in nobis parcitate & absentia affectus omnes impuros ac brutos, tũ præsertim pusillanimitatem istiusmodi uitiosam oriri credimus. Re itaque, non gerris, non lingua solum, præstanda hæc est fraterna beneuolentia, atque amor reciprocus. Cæterum (ueritate) CHRISTVM

intellige, ad quem tanquam ad certissimum scopum nostræ omnes dirigendæ sunt operationes. Nam qui se ueritatis studiosos esse præ se ferunt, hoc est, qui sinceram profitentur erga alios charitatem, id muneris se habere à CHRISTO non dubitent, imo ipsum eundem cor nostrum ad illud mouere inflammareq́; ac tandem ipsummet id agere, persuasum habeant. nam

IN hoc cognoscimus, quòd ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebimus corda nostra.]
Nihil felicius puro conscientiæ testimonio. contra nihil infelicius impuro & contaminato. Hoc enim perpetuis exagitamur pauoribus, illo autem auspicatissimum in modum à Deo pendemus, in eoq́; læti uiuimus, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. Suadebimus, inquit, corda nostra. Seu, persuadebimus, ut diuus legit Augustinus, cordi nostro. Est enim Græcis suadendo flectere. Hinc Paulus ad Galatas scribens, modo (inquit) homines persuadeo, an Deum? Nonnulli legunt, custodimus, polletq́; perinde ac, satisfacimus cordi nostro. At tu uide, quid secum afferat quietis ac fiduciæ, bene sibi conscius animus: Si re, inquit, ipsa & ueritate, fratres dilexerimus, tunc tuti erimus, conscij nimirum nos iuste in Dei conspectu uersatos esse. Quid hac persuasione iucundius? quid huiusmodi beatius testimonio? Ergo ex pura minusq́; fucata dilectione, secura, plenaq́; confidentiæ in conspectu benignissimi Patris nostra efficitur conscientia, qua sedata, pignus fit actutum in nobis uitæ æternæ per fidem illam, qua

iustificati pacem habemus ad Deum. hoc est, eiectis à cordibus nostris tum legis, tum iudicij Dei pauoribus, sæuaq; illa à nobis propulsata errorū, superstitionumq; laniena, quieta uiuimus conscientia, tantiq; facimus animi tranquillitatem, quanti sua isti regna, & mundi delitias, & commoda. Certe cum quis fratrem se candido affectu diligere, ac re iuuare propter Dei spiritum in se habitantem nouerit, se quoque legem uniuersam eodem spiritu Dei opitulante, seruare posse confidit. Qui enim sic diligit, legem seruat, uiuitq; in Deo: qui uero secus, manet in morte, ut noster asserit apostolus. Vtrumuis igitur elige, simul ac per CHRISTI uirtutem tui factus es iuris. Caue tamen, Dei spiritum, quem in te esse per CHRISTVM non ignoras, in turpitudinem aliquam peccati relapsus, irrites, eoq; adigas iracundiæ, ut qui antea cum uiro innocente innocens erat, cum sancto sanctus, tua postea offensus leuitate, atque ad mundum transfugio, te deserat, eumq; tuo maximo sentias exitio cum peruerso peruersum factum. Tunc sanè ad alteram tantummodo partem tu ex te arbitrium inclinare poteris, nempe ad uitium, ad turpem uitam, ad mortem: In altera uero inhabilis prorsus effectus corrues, postquam expulso CHRISTO, atque à te tua culpa alienato, illud de te non immerito dici audies, quòd diabolus stet à dextris tuis, qui haud multo prius cum propheta canere consueueras: Dominus à dextris est mihi, ne commouear. Ex nostræ itaque dilectionis mensura ad proximum, cuius sit quispiam uirtutis in hac periculosa mundi arena dignosci pote=

rit, probabiturq; à Deo, aut reijcietur, ex huiusmodi notione, quæ à propria manat conscientia, ipsis (ut ait Paulus) cogitationibus inuicem accusantibus, aut defendentibus in die domini:

QVONIAM si reprehenderit nos cor nostrũ, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia]
Cor hic pro ui illa interiori & certa, quam quidam sui notitiam, alij conscientiam appellant, sumi debet. Ea siquidem illi est uirtus indita, ut quantũlibet quis suos celet cordis recessus, hæc falli nequeat. Quòd si ita est, ut quilibet in se ita esse experitur, de Deo certe secretorum omnium cognitore id multo magis sentiẽdum esse fatebimur. Qui fieri potest, ut qui cor ipsum effinxit, quæ in corde sunt ignoret? Si cor igitur humanum, rem scilicet tantillam & tenuem, nihil eorum, quæ cogitamus, latere potest, latebit'ne Deum, qui longe maior est corde nostro & conscientia? Quare non est, quòd quispiam simulator & duplex imposturam fieri posse Deo arbitretur, putetq; diuinos oculos, qui nusquam non adsunt, fucosam illam suam ac mentitam non intueri dilectionem. Id fermè in usu nunc est apud complures, ut simulata beneuolentia, quemuis decipiant. Reprehenderit, quidam legunt, Condemnauerit. Et est sensus. Si cor nostrum, rem omnino cum Dei magnitudine cõparatam nihili, fallere haudquaquam possumus, quin nos arguat, ac iuxta insinceræ simulatæq; arcessat dilectionis, Deũ'ne omnia scientem fallere nos posse censebimus? Ergo quò tutam, confidentemq; reddamus in illius conspectu, qui alta à longe cognoscit, conscientiam, non diliga=

mus uerbo (ut inquit Ioannes) & lingua, sed opere & ueritate. Vtcunque enim cor perplexe, qui mos est simulatorum, suos inuoluat, tegatq; mæandros ac sinus, maior est Deus, quàm sit cor nostrum, & nouit omnia. Ad hæc,

CHARISSIMI si cor nostrum non condénauerit nos, fiduciam habemus ad Deum]

Ex eo enim quòd quis se intime nouit, persuasumq; habet se propter spiritum CHRISTI, cuius uirtutem experitur ac dulcedinem, in Dei sortem uocatum esse, atque proinde ad tam excelsum euectum esse uitæ gradum & perfectionem, ut cum apostolo illud diuini amoris plenissimum de se posse dicere confidat: Viuo ego iam non ego, uiuit autem in me CHRISTVS: audet nescio quid aliud egregium, & excellens, nempe fiduciam ulla absque hæsitatione, quæ ab impuris cordis affectibus oriri solet, in Deo ponere. Etenim in speculo diuini amoris, unde omnem suam hauriunt pulchritudinem animæ et cognitionem, intuetur se Deo, tam immoto firmoq; per gratiam adhæsisse proposito; ut tametsi rem tantam, ut est Deus, non ita, ut conuenit, diligit, nihil tamen illius anteponat amori; imo nihil omnino dignum amore iudicet, quod aut Deus non sit, aut ad Deum pertrahat. Quid (inquit) mihi est in cœlo, aut quid uolui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Vides'ne indubitatam in sanctissima uatis anima fiduciam? uides quomodo nihil iam seu in cœlis, seu in terris cupiat, quod Deus non sit? Qua de re Paulus cuncta, ut CHRISTVM lucrifaceret,

pro stercore se habuisse clamabat, peripsemaq́; mundi se reputans & aborsum præ CHRISTO, atque illius amore, uel quæ in cœlis, uel quæ in terris agunt, inferiora diuina omnino esse dilectione arbitrabatur. Vnde in admirabilem illam summæ erga CHRISTVM fiduciæ & amoris prorupit exaggerantiam: Certus sum (inquit) quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit me separare à charitate Dei, quæ est in CHRISTO IESV domino nostro. Hæc sanè non nisi à flagrantissimo diuini amoris domicilio, ut erat cor Pauli, prodire potuere. Quid, inquit, Tyrannorum iras & gladios mihi minantur? quid arrogantes scribarum pharisæorumq́; calumnias atque dolosas opponunt artes, quando neque angeli ipsi, neque supernæ quantumuis nobiles ac Deo proximæ potestates me à Dei amore diuellere unquam poterunt? Ad significandum suum constantissimum amorem ad CHRISTVM hisce usus est hyperbatis apostolus, alioqui fieri non potest, ut angeli sancti à Deo separent homines. Adeo enim non separant, ut operam etiam assiduam, qua Deo illos concilient, impendant. Nusquam non adsunt nobis fidissimi illi custodes. Hæc pauca de amore illo, quo in Deo anima requiescit, huc attexere libuit propterea, quòd eo ex fonte spem animæ totam erga Deum atque fiduciam deriuari hi bene norunt, qui altissimis assueti contemplationibus in diuina caligine (sic illam uocat Dionysius)

immerguntur.

immerguntur. Vnde ex illis quidam: Solus, inquit, amor Dei animam ad ueram perducit spem & confidentiam, quam quidem nulla uirtus, quamuis magna & diuina, sine amore dare unquam poterit. Et tamen nihil tam necessarium esse ad assequendam uitæ perfectionẽ existimo, quẽadmodum spes est, ac fiducia in Deo. Quocirca concludi id posset, neminẽ unquam, licet in uirtutum, addo & contemplationum, studijs se se exerceat, ad sublimem illum fiduciæ sensum, qui tam necessarius est in christiano, ut absque illo frustra omnino fiant, quæcunque in re salutis molitur, deuenire posse: nisi Deum prius, atque ante omnia diligat, omniaq; in Deo. Secus uero, quomodo impurus auari animus, aut libidinosi, aut factiosi, illius'ue, qui prænsationibus magis quàm ocio, altoq; silentio in Deo & quiete delectetur mulcta illa carebit horrenda, qua cor affectum nihil cogitare iam potest, quod turpe non sit, atque ullo sine effugio desperatum? causa uero? quoniam terrenarum rerum cupidinem, fæcemq; libidinũ, & ambitionem Dei amori præposuit. Diuinæ quippe bonitatis ignarus, illis potissimũ innixus est rebus quas ardentius, quàm Deum, imo quas solas contẽpto Deo dilexerat, efflictimq; deperierat. Cum multa itaque requirantur in anima, quorum præsidio ad Deum tuto, fidenterq; confugere debeat, dilectio in primis id iure omni sibi uendicat. nũquam enim fiduciam in illo pones, quem nõ amas. rursum audebis'ne unquam Deũ, quo tua remittat debita, noxasq; condonet, interpellare, si fratrem ipse tuum, imo conseruum, mẽbrumq; de membro (ut ait Paulus) corporis CHRISTI,

amaro persequeris animo, premisq; quàm maxima potes sæuitia, si quid in te peccauerit? qua fronte? qua confidentia tu à Deo postulas, quod ipse tuo negas proximo? Certe si id agis, nonne è uestigio tua reclamabit conscientia, arguetq; te amentiæ, ac totam adimet exorandi quod oras fiduciam? Petis quidem à Deo, ut pactum seruet: Dimitte (inquis) debita nostra. Iuste id, opinor, & debitum. Verum tu interim quid? Præstas'ne conditionem? ille, quæ est eius incomprehensibilis bonitas, se tua obliteraturũ debita benignissime pollicitus est, sed ea conditione, si tu fratri prius ex animo condonaueris iniurias & peccata. Si cupis igitur seruari à Deo fœdus tecum initum, tu serua conuentionem in fœdere pollicitam. Re, inquam, serua & effectu, non uerbis illis tuis fucatis & indignatione grauidis: Remitto quidem quicquid in me deliquit proximus, uerum iniuriarum non sum immemor. Dic sodes, quid sibi uolunt hæc? Memoria certe offensionum, pallorq; in aduentu illius, quem pro hoste habes, sermo durus, amarus, irrisorius, mordax, residentis adhuc odij in animo indicia sunt indubitata. Atque adeo id magis, si pro re nata ueniam imploranti subsidiũq; denegaueris. Ergo nunquam Deũ nobis speremus propitium, affuturumq;, si nostris nos fratribus, inter quos hi etiam censendi sunt, qui nobis male uolunt, defuerimus. Pacata itaque nostra hunc in modum cũ Deo conscientia, eodemq; ipso hæsitationem omnem ab animo auferente, fiduciam habemus ad Deum, hoc est, securi, confidentesq; sumus coràm Deo.

ET quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quo-

niam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coràm eo, facimus.] Videtur hic Ioannes uelle ostendere causam, ob quam à Deo nostris in orationibus exaudimur, illius esse præceptorum custodiam & obseruationem, cum magis consentaneum uideretur dicere, nos ideo diuinas adimplere iussiones, quoniam à Deo adiuti & accensi, non solum ad ea petenda, quæ nobis utilia sunt & commoda, edocemur, uerum etiam illa ipsa, spe minime uacillante ac fide, impetramus. utrunque enim uerum. nam nisi benignissimus Deus mitteret (ut inquit Paulus) spiritũ filij sui in corda nostra, clamantem Abba, Pater, quid, quod nobis conduceret, uel optare, uel ab eo petere unquam auderemus? Ab illius ergo spiritu edocti, ad eum prouocamur affectum & ardorem, ut cum ineffabili, cum immenso, cum incomprehensibili, cum in profunda, horrorisq; plenissima, commorante lucis caligine, imo in luce ipsa infinita & mirabili, colloquia miscere non timeamus. Hinc noster à mundi illecebris euulsus amor deliiatur in Deo, spes acuitur, atque ad actiones illas, quas (ut ait apostolus) Deus præparauit, ut in illis ambularemus, prostrata erigitur uoluntas, consanescitq; per CHRISTVM: cuius ope etiam imparia nostris uiribus aggredi, tentareq; non formidamus. Ecquis unquam Dei præcepta se seruare posse absque illius, qui iussit, spiritu iactabit? Quis fidem? quis charitatem? quis dona illa admiranda sapientiæ consilij, fortitudinis, scientiæ, pietatis, ac Dei timoris se posse assequi arbitrabitur sine spiritu fidei, charitatis, consilij, fortitudinis, scientiæ, pietatis, ac ignis illius

consumentis, qui Deus est? Non quia tot sint spiritus, quot dona, hæc loquor: sed quoniam hæc operatur unus, atque idem spiritus, diuidens singulis, non sicut nostra nõnunquam præpropera, & temeraria uoluntas appetit, sed sicut ipse uult. Nouit enim Deus suum figmentum, nouit sua uasa, nouit quid unicuique impartiendum sit. etenim si nondum in te spiritus Dei est, adiuuat nihilominus, incitat, urget, utq; fidelis sis & bonus, admonet. Sin adest, teq; iam bonum possidet, te seruat, atque, ut ad omne opus bonum paratus sis, uires suppeditat. Id enimuero negocium uendicat sibi charitas, qua præsente non modo in Deum credimus, aut fiducia erigimur, sed etiam in eo, quæ est summa animarum perfectio, delectamur. Tunc sanè sponte nos nostra uiam mandatorum Dei currimus, ut inquit Dauid, cum per charitatis effusionem ac flammam dilatat ipse cor nostrum. Verum tante est erga homines bonitatis pientissimus Pater, ut suas ipsius præceptiones ab ipso magis quàm nostro studio ac labore seruatas, perinde remunerare solitus sit quasi nostræ omnino fuerit uoluntatis ac uirium, ea seruasse, quæ sine ope Dei ac fauore seruari nequeunt. Vnde concentus quidam mirabilis & diuinus inter Dei gratiam et arbitrium humanũ ab his auditur, qui se aliquid iam esse in Deo per CHRISTVM & sentiunt & fatentur. Hunc diuus non ignorauit Bernardus, cum absque libero arbitrio non esse quod seruari posset asseruit, neque absque gratia unde. Fatendum proinde erit posse nos omnia, nedum mandata Dei exequi, in eo, qui nos uocauit, asciuitq; ad uitam per CHRI-

STVM. Quare studio istiusmodi nostro, atque in curriculo mandatorum suorum alacritate delectatus Deus, nos audit, quando ea, quæ placita sunt illi, tum facimus, tum postulamus. Ideo perpetua quadam sibi inuicem alternatimq; succinunt harmonia & sponsus & sponsa, Deus & anima, misericordia & miseria, mors (ut sic loquar) & uita. O' certe mysterium, connubiumq; his duntaxat cognitum, qui in mundo sunt, & de mundo minime sunt, ut suos omnino esse uoluit discipulos & amicos CHRISTVS. Non possum quidem nostram hic non execrari consuetudinem in mundo, nostros contaminatos mores, nostram ad diuina duritiem, ad terrena facilitatem, propensionem, conatum. Infelix ego homo, quis me è tetro hoc adimet tandem seruitutis gurgustio? Gratia enim Dei (nō dubito) per IESVM CHRISTVM. Sed iam illud uidendum, quomodo quicquid petierimus, impetraturi sumus, cum multa petant homines, quæ nō impetrant. Puto equidem dominū IESVM hunc soluisse nodum, cum dixit: Quæcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Absolutissima hæc est finitio, quòd qui aliquid in CHRISTI nomine postulat, indubitanter accipit. Qui uero secus rogat, aut non obtinet, aut suum ad exitium & damnationem, quo in eo illud prophetæ locum habeat, absorti sunt in beneplacitis eorum, obtinet. Cæterum in nomine CHRISTI petere ac orare nihil aliud esse definiunt Patres, quàm in CHRISTO Dei unigenito orare, hoc est, illum per omnia Patri æqualem censere, crederéq; nihil Patrem nobis gratiarum

elargiri, quod filius unà cum utriusque spiritu nõ elargiatur, eumq́; subinde tanquam uerum Patris filium uereri, colere, atque eum in omnibus induere, ut nos hortatur apostolus dicens: Induite dominũ IESVM CHRISTVM. Etenim qui stragula ampla aliqua, aut pallio (ut ferè sunt, exempli causa, cardinalitiæ uestes illæ purpureæ ac solennes, quas passim etiam ab illis, qui nullius sunt nominis ac numeri, expeti quæriq́; uidemus) cooperitur, quoquo uersum se uertit, aut obambulat, nihil omnino aliud, præterquam uestem illam undecunque effluentem, undantemq́; præ se ferre potest: imo si quæ insunt homini maculæ, beneficio togæ occuluntur. ita sunt hi, quibus CHRISTVS pro tegumento est, ac ueste. Vnde si quid agunt, cogitant'ue, aut loquuntur, quid putas? id omne illis est CHRISTVS. Hoc est, in actionibus, in moribus, in uerbis, in ipsis quoque intimis cogitationibus nihil aliud quàm CHRISTVM induunt ac referunt. Si quid interim peccare illis contigerit & labi, non uestem quidem, ne fœdæ appareant pustulæ, abijciunt. sed hoc illi arctius inhærent, quo maius emerserit periculum, ac nota turpior. Id sanè ingens huiusce uestimenti beneficium præuidit propheta cum exclamauit: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Quo'nam (oro) tectorio? CHRISTI nimirum cruore ac morte. Sentis quanam uestis ratione uestiti debeant esse hi, qui à Patre in nomine filij quidpiam exorare cupiant? Atqui de hoc toto precandi genere alium intellexisse apostolum arbitror, cum dixit: Omnia quæcunque fa=

citis, in nomine domini facite. Verum illud, quod in lege cautum fuit antiqua, terrere nos debet: Bestia (inquit) quæ tetigerit montem, lapidabitur. De anima hæc illa dici reor, quæ immundis nondum exuta affectibus, audet se se diuinis insinuare cum Deo colloquiis, ab eoq́; illa poscere, quæ puris solum cõmunicantur animis. Adeo enim quæ talis est, non fit uoti compos, ut pro temerario illo etiam ausu mulctam, & hanc sanè horrendam letalemq́; referat. Lapides porrò, qui quasi pro meriti compensatione istiusmodi debentur bestiæ, puto cor durum esse, ac mentem reprobam. quam profectò calamitatẽ suis imprecatũ fuisse hostibus prophetam iudico, cum ait: Contritio & infelicitas in uiis eorũ. A' constanti igitur ac firma præceptorum Dei custodia is in nobis accenditur affectus, à Dei uidelicet ipsius gratia exorsus, quo nihil omnino aut facere aut cogitare uelimus, quod illi non probetur, quodq́; ab amore eo non proficiscatur, quo nos æternorum desiderio per sanctum eius spiritum accendimur, illiq́; unimur. Quoniam, inquit, mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coràm eo, facimus: iccirco, quicquid petierimus, accipiemus ab eo. Hic uides necessariam prorsus esse ad conciliandum nobis Dei spiritum, & gratiam, obedientiam, promptumq́; ad exequendas diuinas iussiones animũ. Quæ tamen omnia Dei munera sunt, ne tu quasi non acceperis imprudens glorieris. Vult sanè Deus, quæ uniuersalis est eius uoluntas, ut in re salutis non nihil quod nostrum sit, afferamus. Nostrum tamen ideo, quoniam quod suum est, id nobis, ne penitus sine meritis

inueniamur, ita effuse donat, ut nostrum omnino sit & dici debeat. Cum quidem suum donauit nobis filiũ Pater, donauit etiam omnia, quæ spectant ad filium, cuius nomen IESVS est, cuius natura pietas, cuius uirtus amor, pax, salus, gaudium. Quare si salus nobis contigerit, si pax, si robur, si Dei charitas, si uita, hæc omnia nobis per CHRISTVM, qui rebus hisce omnibus abundat, contingunt. De plenitudine quippe illius nos omnes, quamuis perfecti & excellentes, abunde accipimus. Alioquin sine CHRISTO nostra omnis uoluntas, nostrum arbitrium, uires denique nostræ omnes animi atque conatus, sicci essent riuuli, imo cœnosi, & uitiorum sordibus oppleti. Tantum porrò abest, ut diuinæ absque illius ope parere possimus uoluntati, ut reluctemur etiam ultroq; detractemus, si quid, quod nostræ imbecilli conducat ualetudini, præcipiatur. Bona igitur omnia in nobis operatur CHRISTVS, mala uero nos ipsi. At iam, ne longiuis euagemur, quæ uis potissimum sit præceptorum Dei, atque illius uoluntatis cognitio, uidendum erit.

ET hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.]
Obserua hic duos, oculos ne dicam sponsæ, an pedes, nescio, fidei nimirum ac dilectionis. Non est quidem tam ardua atque obscura in diuinis nubes, quam hisce ornata oculis ac pedibus anima nõ penetret atque assequatur. De quorumq; dignitate ac efficacia non nihil & nos in supra dictis, ut dedit dominus, attigi-

mus,diximusq; mandatum de diligendo proximo tam gratum Dei fuisse unigenito, ut suum proprium inter cætera esse uoluerit, decreueritq; in illud, sicuti in perfectissimum salutis nodum totam uim legis, præceptorumq; desinere. Hic certe consilium non habet locũ. mandatum quippe est à Patris corde profectũ, tamq; hominibus necessarium, ut Ioannes non uereatur dicere: Qui non diligit, manet in morte. Nec sanè istiusmodi abhorret à natura dogma et definitio. Siquidem cum Deus amor sit, illud necessario contingere opus est, eum, qui non amat, absque Deo esse, qui uita est animæ. Ergo præcipua uis est legis dilectio ea, qua pudicissimo perseuerantiq; mouemur affectu erga fratres per Deũ in CHRISTO, qui adeo nostri amans fuit, ut mortem pro nobis uiuificandis non detrectauerit. quod, oro, maius dilectionis signum ab amico præstari unquam potuit? amor itaq; occidit CHRISTVM. At Dæmon, spiritus utique ut sagax, et acutus, ita in inferendis uulneribus non solum astutus & dolosus, uerum etiam indefessus carnifex, ac lanio, eò acrius in nos insurgit, quòd nos cernit in his libẽter uersari, quæ pacis sunt, quibusq; nos inter nos sedulis fouemus obsequijs. contra, ob nullam aliam tam insolenter exultat uictoriam, quàm cum sparsis iurgijs, accensisq; odiorum flammis, amorem mutuum uidet extinctum. Iam illud maximum nostræ est imperfectionis inditium, cum aut leui plerunque, aut nulla interdum occasione tam necessarium inter homines fœdus abrumpitur, uiolatur charitas, ac Deus, res tanta scilicet & formidabilis, contemptis illius mandatis,

negligitur, irritaturq; & nostris à congressibus atque tractandarum rerum apparatibus & diffinitionibus arcetur. Permagna hæc est confidentia & audacia. Et certe iustissimus fuit Dauidis pauor, quando consideratis nostris in Deum iniurijs exclamauit: Non egredieris Deus cum uirtutibus nostris. Quid horribilius audiri potest? Quod certius futuri interitus præludium expectamus? Tanti ne turpissimus & furens aut iræ, aut libidinis, aut ambitionis æstimandus est affectus, ut Deum, à nobis eximat? Vidi ego aliquando cœtus hominum haud in cæteris aspernandos, Res item publicas alioqui honestissimis ornatas dotibus, ad uerbũ solum inconsulte prolatum, seu ad leuissimam illatæ iniuriæ suspitionem, ad arma, atque ad tantos excitari tumultus ac strepitus, ut mare dixisses ui effera uentorum ab imo reuolutum fundo horrendum in modum furere ac mugire. Quid tum putas? Gestit Dæmõ lætitia inenarrabili, moreq; ouat triumphantium, qui capta præda (ut inquit Esaias) diuidunt spolia. Num censes illis, qui tales sunt, Dei fidem, qua IESVM esse CHRISTVM, uitam quippe nostram, atque uitalem unctionem & salutem, honori esse posse, an irrisioni? Certe qui CHRISTI sunt, ut omnes esse debent, CHRISTI honorem non modo rebus hisce exteris & caducis anteponunt, sed etiam ipsi uitæ propriæ ac saluti. Cæterum quo alio indicio, Qua significatione alia, & argumento nostrum ostendemus erga Deum uel studium, uel contemptum, nisi illo, quo in custodiendo sermones eius, uel studiose, uel neglecte afficimur, & mouemur? Qui illius

seruat præcepta, in CHRISTI nomine ullo absque dubio credit. hoc est, illius fidit promissionibus, illiq; , quo res cunque obueniant, innititur, fertq; acceptum, si quid unquam CHRISTI maiestate dignum se egisse sibi conscius est. Ex hac porrò æqua animi temperatura & quiete amor nascitur in nobis ac desiderium imitandæ illius uitæ, qui lenissimo cum esset animo & miti, nihil aliud suis mandare potuit filijs quin lene fuerit, mite, atque amoris plenum. Hinc mirabili inflammata ardore anima ac face spiritus, in CHRISTO tanquam in purissimo diuinitatis speculo intuetur, hauritq; scientiam illam mũdo incognitam, qua sine errore de ima hac in proximos dilectione & charitate in altissimam transit diuini ardoris caliginem. è qua sol ipse CHRISTVS dominus, amor uniuersi & pax, suos exerens radios, ita nostros occupat animos & illustrat: ut præsumamus & nos homunculi cum ipso pariter, quicquid sumus, uiuimusq;, ad aliorum commodum & salutem impendere. Tale est de amore CHRISTI mandatum. hæc illius sanctio. hæc iussio. hæc uoluntas. sic ipse egit in terris.

ET qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo.] Benignissimus magister & dominus CHRISTVS IESVS homo & Deus, qui iccirco uenit in mundum, ut omnis qui credit in eum non maneat in morte: imo ut uitam habeat, & abundantius habeat, ne in discernendo statuendoque amoris termino aut modo diutius cæcutiremus, nostræ breuiter subueniendum esse ignorantiæ decreuit, cum

dit : Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicem. Id ſcio domine, in idq; & dies & noctes incumbo. uerum in eligendo fine ac modo, hallucinor. haud me certe præterit tuum id eſſe mandatum, & iſtud quidem neceſſarium, ut nos inuicem mutua proſequamur charitate, diligamusq;, ut tuus inquit dilectus, alterutrum. Modus uero qualis ſit, ac diligendi ratio & conſilium, me fugit omnino : adeo tua in diſcutienda uoluntate hebes ſum ac ſegnis. Audi ò tarde. id uolo : id uult ſimul & Pater, ut diligatis inuicem. Modum ne quæris? Sicut ego dominus ueſter & magiſter dilexi uos. En ueſtri amoris terminus. en modus. en ratio. nihil præterea : Exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci, ita & uos faciatis. Ego quidem meo in amore nihil aliud quæſiui, quàm Patris gloriam, ac mundi ſalutem. ſic uos inter uos exercete dilectionem. Non certe affectus adimo naturales, nec tollo naturæ uim & legem, quin potius proſtratam erigo, peneq; obliteratam innouo dilectionis formam : quæ talis eſt, ut primas ſibi arroget partes Dei honor, rei poſtea amatæ commodum & ſalus. ſalus, inquam, illa in primis, quæ ſit animarum. Quòd ſi affectus ſolummodo humanos, & naturales admiſiſſem, nunquam ſanè crucis amaritudinem neque ego hauſiſſem, neque alijs, uti antidotum illis neceſſariũ, propinaſſem. Sic itaque ſino ſuos habere affectus in amore naturam, ut ultra tamen progrediatur, in eũ ſcilicet amoris cauſas refundens, à quo tam ſuaues extraxit delitias, ut amor eſt & charitas. Qui ſic amat, in Deo manet, & Deus in eo. O' altiſſimum atque

imperſcrutabile diuini amoris myſterium, quod cum uerſo animo & contemplor, in me met illico relapſus, totus cohorreſco, atque in ipſo primo inquiſitionis li=mine deficio. Quid? nonne æternum Patrem humani generis ſalutẽ pluris quàm filij uitam feciſſe uidimus, ubi tam charum pignus in hominum gratiam occidi paſſus eſt? Vide quid hac de re ſcribat Ioannes. Sic, inquit, Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. ecce animæ humanæ pretium. Oro, quid in nundinis atque emporijs dignius cenſeri ſolet, pretium ne, quo quid emitur, an ipſo comparata res pretio? Ad hæc rimanda quis idoneus? uerum alia ratio eſt crucis IESV, qua homo à iugo atque haſta aſſertus eſt mortis & peccati, alia ea, qua in di=ſtrahendis utitur mercibus uel mercator uel proxene=ta. Sed de his alias. Age nunc de unione illa, qua Deus fit animæ ſtatio, atque idem per diuinarũ præ=ceptionum cuſtodiam & poſſeſſor, & poſſeſſio, uidea=mus, ut ea uideri poſſunt, quæ profundiſſima obte=cta ſunt nube in Deo. Tam arcta quidem ea eſt co=pula inter Deum & animam, ut ferme idem ſit in illis, & habere & haberi, tenere & teneri. Tenet, ait Bernardus, ſponſa ſponſum pio affectu ac fide: tenetur autem potẽtia & miſericordia. Nam procul dubio niſi prius potenti atque adeo miſericordi tenere=tur illius amplexu, præoccupatáq; Dei benignitate ac luce, ſic occultis ueluti ſubterraneis aquarum tubulis, ablueretur ſpiritus donis: ut illud de ſe merito dicere non uereretur, Tenui eum, nec dimittam, donec in=troducam illum in domum matris meæ, ſponſa ſpon=

ſum nunquam tenere ualida eſſet. Nam prius dixerat: Num quem diligit anima mea uidiſtis? qua ſanè percontatione uult ſponſa ſuum intelligi affectum, atque amoris incendium ad ſponſum. O' amor præceps, clamat Bernardus, uehemens, flagrans, impetuoſe, qui præter te aliud cogitare non ſinis, faſtidis cætera, contemnis omnia præter te, te contentus. Perinde enim de ſuo quærit amatore amans, quaſi de re cunctis obuia & nota. Sic illi agere conſueſcunt, qui ardenter amant, ut ferè illa fuit lamentabilis Mariæ ad ſepulchrum inquiſitio: Tulerunt (inquit) dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi. Iam diximus ex uerbis CHRISTI uniuſcuiuſque amorē ad Deum è ſincera præceptorum illius obedientia, non tantum ex rerum cœleſtium notitia, comprehendi, palamq; fieri poſſe. Promulgata nanque diuinarum præceptionum lege, iactū pariter fuit amoris fundamentum, ſiue, ut expreſſius dicamus, data omnibus fuit, quo quilibet in Deum affectu moueretur, ſe ſe oſtendendi occaſio. Proinde qui ſeruorum more, ut olim fuit Iudæorum natio, præcepta uitæ audiunt, contremiſcunt ſubito, ac ſuam nequeunt non ſignificare animi demiſſionem ac diffidentiam. Non loquatur, inquiunt, nobis Deus, ne forte moriamur. Vide ſegnem animam, ſeruilibusq; onuſtam affectibus, & cui belliſſime conuenire arbitror: Non poterit uulgus aſcendere in montem Sinai. Illud quoque Moſis: Eſtote parati in diem tertium & ne appropinquetis uxoribus ueſtris. Sed aliud omnino ueri filij eſt inſtitutum, aliud audita Patris uolun

tate consilium, alia mens, alius animus. Quid ille? Audiam, inquit, quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem, nempe æternam cum Patre reconciliationem. Dicam audacius, eò filium maiori debere erga Patrem affici dilectione, quo maiora sunt ac sublimiora quæ iubet fieri. Non illum quidem fugit ab amore illud parentum immenso prodire, cum quid imperant ad illorum salutem attinens, quos unice diligunt: ueluti sunt utplurimum filij, qui non solum ad obediendum parentibus intenti sunt; atque, quæcunque obueniant, accinti & parati, uerumetiam ex præstita sibi occasione & materia suam significandi erga parentes dilectionem ac pietatem, miro afficiuntur oblectamento & lætitia. Quæ sanè res utriusque arguit uoluntatis parilitatem, Patris uidelicet iubentis, ac filij obtemperantis. Quod utique in seruis, atque illis, qui empti, ut aiunt, de lapide ad oculum seruiunt, non inuenitur. Siquidem hi natura fugaces insidiq; ac duri, præcepta non esse, quò licentius peccare possent, appetunt. Secus filij, quibus nihil tam iucundum esse potest in uita, quàm ex amantissimi progenitoris præscripto pendere ac uiuere. Ergo Dei mandatum uelu ti quidam est lapis lydius, aut incusus, cuius attritu quanti æstimari debeat anima, atque illius erga Deũ charitas, ostenditur. Vt enim probaret uos, inquit Moses, uenit Deus. Vide igitur quàm uerissima sit Ioannis assertio. Qui seruat, ait, mandata eius, in illo manet, & ipse in eo, per uoluntatum nimirum parentis atque imperantis uniformium qualitatem. Nam quẽadmodum Deus incomprehensibilem in modum atque

occultum nostram operatur salutem, sic nos illius nostra in re cooperatores effecti, nihil tam cupimus, quàm quomodo nostra illi probetur uitæ ratio, quæ in eo maxime uersatur, ut nihil omnino eorum, quæ imperat detrectantes aut refugientes, in illũ per sanctissimam illius uoluntatis obedientiam atque consensionem tendamus: dicamusq; cum Paulo, Nostra conuersatio in cœlis est, hoc est, in conspectu Patris, cuius charitate spiramus, & uiuimus, tuti sumus.

ET in hoc scimus, quòd manet in nobis ex spiritu, quem dedit nobis.] Vt enim absque Dei spiritu et afflatu in uia nutamus iustitiæ, lassescimusq; supini, sic in delectu rerum atque notitia hebescimus, & cæcutimus. Res quippe Dei ea prædita sunt maiestate ac excellentia, ut nisi per illius spiritum, cuius res illæ sunt, innotescant, nostræq; attemperentur ignorantiæ, suo manent in fastigio, ac sublimitate. Nam Dei spiritus lux est & lampas, è cuius splendore ea, quæ de Deo cognosci possunt, tum cognoscimus, tum in illorum amore & desiderio inardescimus; adeóq; illis arcte copulamur, ut cœlestes magis homines, quàm terreni & mortales appareamus. hincq; illud supremum omnium ortum habet, quòd una prorsus inueniatur uoluntas Dei & hominis. Vnde non sine mirabili mysterio illud ferè in fine uisionum Ioannis fuit auditum: Et spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit dicat, Veni. spiritus nanque, ut ait Paulus, loquitur mysteria. Felices animas ac beatas, quæ à sancto possessæ spiritu, suum possident possessorem. De his sanè intellexit apostolus, quando suos adhortans Corinthios,

rinthios, tale protulit de illis elogium: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Quare non iniuria spiritum sanctificationis ab ipso dictum legimus. natura enim sanctus est, ex se omnia, quæ sancta sunt, sanctificans, adurens, ad purumq; emundans, & Deo concilians. Is etenim, quæ sacrosancta illius est ueritas, testimonium perhibet spiritui nostro, quod sumus filij Dei: quod idem penitus est cum illo, de quo nunc loquitur Ioannes, scimus, inquit, quòd manet in nobis (unctio scilicet) ex spiritu, quem dedit nobis CHRISTVS, cuius nomen IESVS est, seruator utique, ac præs pro illis, quos suos ab æterno fore præuidit per spiritum sanctum suum, qui & rectus propterea appellatur, quoniam filios & amicos, ne in circuitu cum impijs ambulent recta ad Deum ire condocefacit.

Amen.

CAPVT IIII.

HARISSIMI *nolite omni ſpi ritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint*] Solet ſcriptura ſpiritum Dei quibuſdam uocibus tanquam ſuis coloribus exprimere, ſeu magis de illo utcunque ratiocinari: ſolet & nequam ſpiritum. Legimus enim ſpiritum in Saule malum, legimus & ſpiritum mendacem in ore prophetarum, legimus ſpiritum uertiginis, ſpiritum phytonicum, ſpiritum fornicationis, ſpiritum nequam, ſpiritum immundum, ſpiritum Satanæ, ſpiritum huius mundi, ſpiritum tumidum, elatum, ſuperbum, & ſpiritum erroris. Contra uero ſpiritus Dei ſanctus, ſpiritus Patris appellatur, itidem & filij. Vnde Paulus: Si quis, inquit, ſpiritum CHRISTI non habet, non eſt eius. Proinde ut diuerſus eſt in donis, ſic uaria ſortitur nomina in ſcripturis. eſt enim Dei digitus, eſt Paracletus, nempe conſolator, & aduocatus. nam ipſe poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ad hæc, dicitur & rectus, princeps, bonus, adoptionis ſpiritus, ac demum ipſa eſt charitas, nexuſq; amoris, et gluten, quo Deo unimur. Siquidem Pater in illo per CHRISTVM, & in CHRISTO omnia operatur, omnia fouet, omnia uiuificat, permeat, nutrit, beatq; illa tandem omnia, quæ uitæ in Deo abſconditæ nequaquam expertia ſunt. Hæc nimirum ea eſt unctio, de qua ſic noſter ſenex in antedictis: Vnctio

nem, inquit, habetis à sancto, & nostis omnia. Ecquid nouum? quid insolitum tibi afferri opinaris, cum Dei spiritum uim eam dici audis in anima, qua delibuta, nihil tam est in diuinis arcanum, quò non amore saltem, uel penetret, uel pennis illis, de quibus sic Dauid, Pennæ columbæ deargentatæ, peruolet? Argenti nomen nonnunquam pro puro Dei uerbo, sinceraq; fidei doctrina usurpant scripturæ, quemadmodum auri nomine charitatem intelligunt & sapientiam. Quæ sanè omnia ab ipso Dei spiritu oriri nemo est qui ambigat. Vnde non absque ingenti diuinarum rerum cognitione disertissimus uatum ita de CHRISTI spiritu concionabatur: Requiescet super eum, nempe florem Iesse (hic erat CHRISTVS) spiritus domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Hisce enim spirituum, ut sic loquar, nominibus uult Esaias omnes dotes Spiritus sancti, atque adeo gratiarum omnium plenitudinem infelicissimam CHRISTI animam prouenisse. Agite dum & nos nonnulla de istiusmodi spiritus appellationibus, ac donis, ad piorum ædificationē cum uerecunde, tum breuiter attingamus.

DONVM id quidem, quod sibi primum in recensendo gratiarum ordine in CHRISTO, locum uendicat, in notitia & gustu summi boni, quod Deum esse fatemur, positum est: uersaturq; in purissimo ipsius Dei cultu ac religione, quæ potissimum his innititur fulcimentis, quòd homo abiectis mundanarū rerum cupiditatibus, totus in Deum feratur, in illumq;

quicquid uel foris uel intus est, transferens, nihil'que præter eum aut colens, aut diligens, omnia ipsius agat causa & intuitu, qui solus amandus est atque adorandus. Quæ sanè regula est Deum ex toto corde, tota anima, tota mente, totaq; uirtute diligendi: Nec sibi aliud uult spiritus, cum his utitur exaggerationibus, quàm ut Deum ulla sine amoris diuisione, aut interiorum affectuum pugna, deamemus. Quam quidem amoris efficaciam sensisse prophetam arbitror, quum suam alioqui uagam alloquens animam, sic ait. Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius. Cæterum mens, quæ tanquam regina in nobis præsidet, intra nos est: Itidem & ratio, arbitrium, uoluntas, intellectus, & cor appetentiarũ utique domicilium, & sedes. Hæc omnia in unũ collecta hominem, quem interiorem appellamus, Deo seruire facimus, nec in alio suum occupare amorem permittimus, quod Deus non sit. Atque hunc in modum exta illa nostra, quod iubet lex, et intestina lota aqua, quin & reticulum iecoris atque adipem & sanguiné, receptaculum nimirum originemq; concupiscentiarum ac libidinis, adolebimus super altare in holocaustum & odorem suauissimum domino. Talis propemodum illius est effigies sapientiæ, de qua nunc loquimur, donum scilicet altissimi, descendens à Patre luminum, cuiusq; radices non à naturæ quidem humanæ aut rationis aut studij quoque nostri & conatus beneficio dependent, sed à Deo: Nam omnis sapientia à Deo est. Cuius porrò sapientiæ finis amor est, atque consensio per assiduas contemplationes cum illo, in quo sumus,

uiuimus, & mouemur.

AT quemadmodum id primum donorum in contemplatione maxime uersari uoluerunt Patres, sic intellectus donum in cognitione. Vnde non ignoranter illud oratum fuit à propheta: Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam. Istiusmodi certe dono carent hypocritæ (quanquam & cæteris) illiq́;, qui exterioribus nimis superstitiose addicti ritibus, ac legis literæ, nihil quod idem non crassum sit, tractare animo possunt. Atque hi uelamen super cor habere dicuntur ab apostolo, carnalesq; uocantur & cæci. De his (puto) sensit dominus IESVS, cum dixit. cæci. quod enim maius est, donum, an altare, quod sanctificat donum? Illud rursum. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Obserua procerum iudæorum (ne dicam de alijs) oculos lusciosos, atque ad diuina hebetes. Veh uobis, inquit, qui mundatis quod deforis est calicis, intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisee cæce. Hos sanè, qui tali affecti sunt bonarum rerum orbitate, ut uidentes non uideant, ultroq; cæci in meridie lippitudinem diligant, ac sponte quæ Dei sunt ignorent, haudquaquam dixero cœlesti huiuscemodi donatos esse suauitate spiritus, qua anima perfusa innouatáq;, nihil quod mundum sapiat, appetit, aut intelligere elaborat: Imo uero notitiam omnem, quæ supra se non sit, aut se dignior, refugit, ac ueluti rem à sua nobilitate degenerantem auersans, reuelata facie (ut inquit apostolus) domini gloriam speculatur, in eandemq; transformatur imaginem à claritate in claritatem, tanquam à

domini ſpiritu, cuius munus eſt præcipuum uigor intellectus & claritas, mentis nimirum fax & lumen illud, quod à Patre luminum deriuari deſcédereq; alius ſcribit apoſtolus. Hoc donum profecto, ut diuus inquit Hieronymus, ignorauit Ariſtoteles, neſciuit Demoſthenes, ac demum quotquot ex noſtris etiam, qui humanis in inquiſitione diuinorum nituntur rationibus, carnales ſcilicet homines, ut illos uocat apoſtolus, ac uentres pigri, non percipiunt ea, quæ Dei ſunt: ſtultitia enim ſunt illis, & non poſſunt intelligere. At tu mihi conſidera, quàm ſapienter ſub una duo hæc munera collocentur copula. Alterum planè ſine altero manere poſſe quis unquam dixit? Dempta etenim ab anima charitate, qui ueriſſimus eſt Dei cultus ac religio, ſapientia uidelicet illa, quam in primo hoc dono requirimus, quid prophetias hauſiſſe? quid omnia nouiſſe myſteria proderit? Soli itaque à Dei ſpiritu illuſtrati hiſce cum cæteris, quæ ſequuntur, ditantur donis: quæ quidem propterea dona nominantur, quoniam à gratuita Dei bonitate potiſſimum, non ab humano ſtudio aut arbitrio deriuantur. Nunc ad tertium, neceſſarium illud quidem in doctrina CHRISTI, munus deſcribendum deſcendamus.

ID conſilij donum eſt, à magni utique conſilij angelo, in electorũ animas gratuito demiſſum, & quod iudicio cumprimis nititur uoluntatis: atque in delectu amplectendarum rerum adeo non errat, ut reluctante plerunque humano conſilio, & iudicio, quod rebus naturaliter affixum exteris nihil omnino, quod ſuis non conducibile ſit commodis, & gloriæ, quærit, cæ=

teros quoque ab erroribus huiusmodi liberet, atque ad Deum recta ire doceat. &, ut quidem per sapientiæ donum quàm suauis sit dominus gustatur, per intellectumq; uidetur, ita per consilij munus discernimus & iudicamus. Verũ quoniam largitiones hæ sunt diuinæ, & gratis nobis concessæ, summa quidẽ animi demissione atque humilitate ab illo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, petendæ sunt: orandusq; nobis est Deus, ut quemadmodum suæ sapientiæ nobis tantillum largitus est gustum, addo & notionem, sic bonam, quo illi (ut par est) obtemperare possimus, infundat uoluntatem. Is enim proprie afflatus ad consilij donum attinet: quo sanè corrupto, qui sudor noster iste mucidus iactabitur? Corde quidem in Deo accenso, atque spontanea in illius obsequio uoluntate, cœlestes in nobis aluntur immissiones, ac dona, non uisibilibus istis nostris dũtaxat corporeis actionum ambagibus sine fide, rerumq; illarum cognitione, & gustu; quæ, quoniam occultæ sunt in Deo, hisce externis, ut possumus, adumbrare nitimur & sacramentis, & ritibus. Adeo ne tam crasso uiuitur animo & socordi, ut nostra nobis admodum prodesse posse aut sacramenta, aut opera, existimemus, si in operibus & sacramentis aliud quidpiam, quod Dei non referat honorem, expetiuerimus? Esto, arseris pro commodo proximi, atque in miserorum gratiam tuas omnes effuderis facultates, quid tum? Quid putas tibi tuum istuc allaturum emolumẽti consilium absque pace animi, nisiq; tibi illud iri Deo probatum persuaseris, & ultro actiones illas, quæ propterea bonæ sunt, quia Dei munere

dantur, ei obtuleris? Spiritus enim sanctus, qui gratiarum omnium est autor, spiritus libertatis est, non necessitatis (ut inquit Paulus) & tristitiæ. Qua de re hi ualde errant inter nos, qui cum coactam seruiant seruitutem & sordidam, nempe mundo magis, quàm Dei religioni ac pietati deditam, se tamē inter Dei seruos connumerari gaudent, eoq; pascuntur titulo: Nihil ultra. Dono quippe consilij, quod recta & libera fulcitur uoluntate atque electione, nudati, nihil prorsus, quod inuitum non sit & seruile, uel agere, uel cogitare idonei sunt. Quocirca miserrimum illum uitæ esse statum iudico, & inquietissimum, in quo ijs uiuere contigerit: quandoquidem illum, quem uirtutibus, donisq; spiritus, quo carent, ornare nequeunt, fœdis deturpant moribus, inquietantq; libidinibus, & quicquid est pacis & candoris fastu demoliuntur intolerabili, atque ambitione. Verum id non mediocre afferre solet pijs animis solatium, quod dominus (ut prædixit Dauid) dissipat consilia gentium, uana scilicet ac impia: Consilium autem domini manet in æternū. Dei porrò fuit consilium atque sui sanctissimi spiritus donum, cum acti impulsiq; CHRISTI discipuli à principibus sacerdotum, ne in nomine IESV quēquam docerent, intrepide suum illis exposuere consiliū dicentes: Oportet nos magis Deo obedire, quàm hominibus. Hinc Deus ipse in Esaia, consilium, ait, meum stabit, & omnis uoluntas mea fiet. Contra, humanum illud fuit consilium, prorsusq; à Deo alienum, cū consilium inierunt, ut refert Matthæus, aduersus IESVM. Id absque dubio facinus omnium scelestissi-

mum non latuit prophetam, quando præcognitis Messiæ cruciatibus ac morte, sic ipsum suos exprimentem angores atque hostium suorum insidias introducit. Cõsilium (inquit) fecerunt in unum dicentes: Deus dereliquit eum, persequimini & comprehendite eũ quia non est qui eripiat. Verum quid sponsa? quid suis in recensendis bonis, aut donis quoque, in medium affert? Num suum decorem? num gratias? num uires? Audi quid consilij capiat: Testimonia, inquit, tua, meditatio mea est. Sanctissima profecto exercitatio, dignaq; uiro illo, qui egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die. Caue tamẽ ò anima ne in electione fallaris. Non erro prudens. siquidem consilium meum iustificationes tuæ ò Deus. En consilium uitale, de quo ita legimus. Consilium illius sicut fons uitæ. Tutissima certe hæc est uia, Dei legem ac uerbum omissis carnalium hominum consilijs, quæ fraudulenta sunt (ut ait Salomon) & inconstantia, pro consiliarijs habere. Ita enim uersum illum transferunt ex hebræo. Testimonia tua delectationes meæ, uiri consilij mei. hoc est, mei consultores, & quibus cum uiuo familiares, tuæ sunt præceptiones: Cum his loquor, in his delector, hos consulo, atque his utor familiarissime. Sed de his plura ac fusius nostris in commentarijs in psalmos dicta sunt. Nunc ad fortitudinis donum explicandum uertatur stylus. Erro. Imo potius qui id muneris nobilissimi nobis immeritis impartitur, is ipse sui muneris uirtutem & naturam dilucidet, atque ut tum huius, tũ cæterorum capaces simus, sic nostram excolat mentẽ, ac sibi copulet, ut uasa merito misericordiæ nuncupari

ualeamus. Ab illo etenim quicquid gratiarum infundi solet è cœlis, & opperimur, &, ne in expectatione deficiamus, atque propterea ad nos conuersi, nos tantum & nostra consideremus, cœlestem oramus Patrẽ ac dicimus: Fiat misericordia tua domine super nos, quemadmodum sperauimus in te. Nostrum quidem lumen, nostra iustitia, nostra animæ purgatio ac uita, abs te est ò CHRISTE. Sunt sanè aliquid hæc omnia per te, nihil uero omnino sine te. Vnde si quid, quod probitatem referat, uel agimus, uel cogitamus, uel scribimus, uel prædicamus, id tui sanctissimi spiritus donum esto. Tantum illud oro, ne in amplexandis radijs tuis illis munificentissimis, quibus solem oriri facis super bonos & malos, tanquam truncus sim inanimis, & saxũ. Ex te nanque, scio, mea omnis proficiscitur salus, à me autem perditio. Ex qua re, ut in filiorum numerum acciri, cooptariq; ualeam, cor meũ alioqui durum & intractabile, punge, moue, discute, stimula, trahe tandem, ac, si uis, coge. Nam tuo absque uigore ò uitis huberrima gratiarum ac feracissima, quid possunt surculi? quid palmites? quid gemmæ? quid excisi ab radice malleoli? Felix enimuero nostra conditio, simulac particeps illius factus est Deus. Aliàs forsitan uarijs purificabantur expiationibus homines ac uictimis, nunc CHRISTO solum opus est. Nunc CHRISTVM duntaxat expetimus, in CHRISTO aspicimus, à CHRISTO pendemus, per CHRISTVM denique solum seruari credimus, asserimusq; cum Ecclesia per fidem iustificari homines in CHRISTO. Tan=

tum ſincera illi cordis exhibeamus penetralia, cæterum ſuus non deerit decor fidei ac fructus. Verũ pluſquam humanis hic opus eſt uiribus, atque animo in re tanta præſertim, ut eſt pertinax ad aſſequendas diuinas inſpirationes propoſitum, infracto & robuſto. Secus, nec deſides, nec inconſtantes, neque illos, qui prætextu religionis trahũt iniquitatem, ut queritur Eſaias, in funiculis uanitatis, & quaſi uinculum plauſtri peccatum, ſua in academia, atque palæſtra diu tolerat ſpiritus: cuius præcipuum id munus eſt, ut in iam conceſſo perſeueretur conſilio: quo à nobis, ut illius præſcripſit artifex, in ſupradictis effigiato, de dono alio, quod in arduis difficillimiſq; uerſatur rebus nunc dicamus.

HOC ſanè dono ecquid non poſſumus in eo, qui nos confortat? Iccirco quidem donum fortitudinis ab Eſaia dicitur, quoniam qui iſtiuſmodi donati ſunt munere, nihil tam arduum eſt, atque humanis impar uiribus in mundo, quin inuicto ſuperent animo, & contemnant. Ideo nullis cedunt illecebris, nulliſq; perturbantur aduerſis, ſecundiſ'ue inſoleſcunt. quæcunque accidant ſiue proſpera ea ſint, ſiue contraria, eo tolerant riſu, quo ſolent res præſtigiatorum ludicræ ac uanæ rideri. Iam alto diuinoq; conceperunt animo mũdi plauſum aut iram perinde eſſe, ac ſunt plumæ uentorum ui excitæ, in ſublimiq; per aerem ſublatæ, aut ampullarum luſiones per ſtagnum aliquod colludentium. Quid his inanius? Sic ſunt res mundi, inſtabiles ſanè, caducæ, uitreæ, nihili. At tanti nihilominus à plerique illas æſtimari uideo, ut uel ipſos doleam reli-

gionis professores ad tam stupidam deuenisse futurarū rerum obliuionem, ut perpaucos experiaris, qui mundi ardentius uanitatem ac lusum non diligant & sectentur, quàm res Dei solidas & æternas. Hinc ortum puto (non mihi succenseant) quòd qui honorati magis esse deberent, ac propter religionis opinionem uenerabiles, ludibrio sint uulgo habiti atque irrisioni. De his (opinor) suis in threnis prædixit Hieremias, quando ait. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea ludibrio exposita est. O' iudicium Dei formidabile, sed ob callum in transgressionibus obductū penè derisum. Audiat, audiat præuaricatrix filia Sion. Omnes qui (haud multo prius) glorificabant eam, spreuerunt illam. Cur id quæso? quia uiderunt ignominiam eius. Ipsa autē? gemens, sed sero, conuersa est retrorsum. Vide quid inferat tantus uates. Expandet (inquit) manus suas, & non erit qui consoletur eam ex omnibus charis eius. Et merito: nam falsos secuta amatores, abijt in regionem longinqnam, quærens quidem panē, sed non erat qui frangeret ei, porcorum nimirum siliquis assuetæ: Et tandem meretrix facta est dilecta con tempto sponso. Ac, ne multa, sordes eius in fimbrijs eius. Sic itaque illis contingere necesse est, qui suapte sponte è Dei tentorijs ad mundi fidem transfugiunt. Qui mundus cum natura uarius sit confususq;, ac sui dissimilis, suos absque dubio milites ijsdem ipsis, quibus ipse ornatus est, adornat artibus, illisq; induit uestibus quæ undecunque scissæ sint, uetustæ, quibusq; nouus assui nequeat pannus, ac reponi. hoc est, mundi delicijs inæscati, atque, unde omnis oritur uirtutū gratia-

rumq; excidium, ambitioni affixi, nihil quod probitatem spondeat, aut agere, aut mente cogitando assequi idonei sunt. Quocirca cuncta in illis euersa bene uiuendi disciplina, contemptisq; sancti spiritus monitis ac donis, nō queūt nō infelicissimū in modū suis in actionibus errare, labi, ac mulierum more desides esse, atque elumbes. Secus alij, quibus quæcunque afferas cōmoda & uoluptates, stomachantur, fastidiuntq; omnia, quæ spiritus oblectamenta, addo & uirtutem animi, quod proprium fortitudinis munus est, non referant. Siquidem ad fortitudinem hanc admirabilem, ut diximus, attinet, non in delitijs quantumuis immensis, aut in aduersis laboriosissimis, à iam infuso consilij dono discedere, atque animum relaxare. Donum certe nobis, qui in castris domini militamus, necessarium, si quod aliud. Et quod, ut uere, sic strictim, ac breuiter depinxit CHRISTVS, quando cōnumeratis suorum ærumnis, & angustijs, quæ obuēturæ illis erant, qui pie uiuere cuperent: atque subinde ad eorum addito solatium, quòd Patris spiritus pro illorum concionaturus esset salute in concilijs & sinagogis, sic rem absoluit. Qui autem perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Quasi diceret dominus: ad tot superanda incommoda & infortunia magno uobis opus est animi robore, magno nixu, magna fortitudine, magna perseuerantia. uerum nolite timere, ego uici mundū. Oro, quid ad demonstrandam suam erga nos solicitudinem, ac tum doni istius, tum largam cæterorum effusionem & benignitatē expressius dici potuit? Nouerat enim quàm debiles humanæ fo-

rent uires, quàm flaccidæ, quàm remissæ, quàm languidæ, quam'ue inconstantes. Eam ob rem fortissimũ prius debellauit inimicum, armaq́; illius diripuit, quàm manus illum cum tam charo pignore, ut est homo, cõserere sineret. Prostratus itaque fuit mundi princeps à CHRISTO in terris mortali. quid postea ab immortali in cœlis? si cum adhuc inimici Dei essemus, ut ait Paulus, tam amplam sui erga nos amoris significationem dedit, multo sanè magis reconciliati, salui erimus in uita ipsius: qui propterea mortuus est, quo uita mortuis restituta, mortem autori mortis inferret: unde ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, deditq́; dona illa, de quibus nunc ratiocinamur, suis electis, ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis CHRISTI. Hi sunt effectus donorũ spiritus: hic ignis ille ac flamma, quæ iccirco missa est è cœlis, ut ardeat, utq́; his, qui in domo sunt, nempe filijs, lumen afferat. Iam illud uidendum est, quomodo in ipsis recensendis donis, consilium cum fortitudine coniugat Esaias. Sapienter id quidem, ut cætera. Vix enim utile illud potest esse consilium, cui desit uirtus animi & fortitudo, quæ & ipsa per se, nisi per consilium sustentetur, collabat, & deficit. Optimum quidẽ fuit Petri consilium & de liberatio, cum à magistro admonitus hunc ad modũ: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac priusquam gallus uocem dederit, ter me es negaturus: Respõdit: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Verum constantia illi defuit animi, quando non ab armato milite ac minaci, sed à fœmina, ancilla,

uili, & inermi requisitus, an CHRISTI esset discipulus, negauit dicens: Neque scio, neque noui quid dicas. Illam ne uero fortitudinem, an temeritatem appellabimus, quæ nulli, quod firmum sit, innixa consilio, in quæuis fertur amens pericula? Sanctissime igitur & necessario duo hæc simul dona copulantur: quibus insuper duo alia uno sub iugo, quo suo gradiantur impetu rotæ spiritus, annectuntur, scientiæ scilicet ac pietatis.

SED de scientia primum, quam scientiam sanctorũ in scripturis uocari legimus, utpote quæ in summi boni inquisitione caute prudenterq;, ne uel parum trepidet, ac erret, tandiu uersatur, quoad extractis quodammodo à diuinis archetypis bene uiuendi formis, ad eam se attemperet agendi uiuendiq; rationem, ut nulli grauis sit, multis uero utilis, & grata. Omnibus omnia, clamat Paulus, factus sum, ut omnes facerem saluos. quotus enim quisque est, ex optimatibus præsertim ecclesiæ, qui hæc dicere queat? Possunt quidem omnia in suos, ut ipsi ferunt, sed utinam ut seruent, non ut mactent. Vix quasi per transennam intueor quid sibi uelint gigantes isti super terram. Quis noster, inquiunt, dominus est? Labia nostra à nobis sunt. Opto ut unius sint labij sermonumq; eorundem, quemadmodum in primis fuit conditarum rerum exordijs humanum genus, sed in domino, sed in his, quæ pacis sunt, atque ornatus sponsæ, ne Dei ædes ex eorum dissidijs & lasciuia, Babel fiant & Babylon. Qui tales sunt, pascentes nimirum semetipsos, ut ait Ezechiel, nõ greges domini, scientiam quidem habere possunt, sed

humanam, sed turgidam, sed inflantem, non illam, de qua sic dominus in Hieremia: Pascent, inquit, uos scientia & doctrina. Ad operationes igitur eas attinet istius generis scientia, quam spiritus donum esse asseueramus: quarum finis sit non tantum prouidere bona, ut inquit Paulus, coràm Deo, sed etiam coràm omnibus hominibus: cuiusque perfectio est charitas, finis uero pax, & gaudium in Spiritu sancto. Talis est enim naturaliter scientiæ istiusmodi uis & scopus, quẽ admodum sapientia tota in contemplatione posita est, in agnitione intellectus, consilium in deliberatione, fortitudo autem in rerum labentium despicientia & contemptu. sic de spiritus donis sentiunt, scribuntq; sanctiores. Iam gratuito huic muneri, quo bonum agere, malumq; declinare, atque in medio nationis prauæ, commode prudenterq; conuersari ac iuste cõdocesiunt homines, annexa est pietas.

HOC donum sanè mirabile, tam exercentibus se in negocio euangelico est utile, ut Paulus fermè alijs, quæ ad exercitamenta spiritualia faciunt, omissis, sic suum hortetur discipulum. Exerce teipsum ad pietatem: nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia ualet. Et est pius ille affectus, ac motus animi, quo quis Dei causa ad bene merendũ de proximo, qui cum uiuit, accenditur. Non illum præterit ad sanctificationem eos uocari, quotquot ab æterno trahuntur Patre, &, ne diuinis resistant monitis, aptantur: ad illasq; ordinantur actiones, quarum usu ac frequentia Deum in subueniendo proximis demereri possunt. Felicissime is quidem Deo fœneratur, qui,

ut inquit

ut inquit, David, miseretur & commodat. Vnde qui huiusmodi donati sunt à Deo affectu, pij uulgo appellari soliti sunt, ipsáq; actio atque habitus benefaciendi proximo, pietas: quanquam id nomen tum uerius, tum profundius acceptum, cultum illum potissime, quẽ Deo debemus, præ se fert. Atque hunc in modum pietas non erit à dono sapientiæ diuisa. ecce, inquit Iob, pietas est sapientia. Græcis est θεοσέβεια, cultus scilicet Dei, ac religio. Sed de hac tota omnino ratione pietatis non hic loquimur, uerum de illa, quæ in exercitio, ut diximus, atque affectu subueniendi proximis est posita. De hac, puto, sensit CHRISTVS, cum superstitiosi populi religionem (melius dicerẽ supercilium) demoliens, nouam induxit litandi formam, Misericordiam, inquit, uolo & non sacrificium. Qua sanè præceptione à communi hominum uita & consuetudine, ablata, nulla esse poterit in terris CHRISTI religio, nulla sanctè sincereq; uiuendi effigies, nulla forma, nullum ne uestigium quidem pietatis. Qua qui imbutus est, acceptas facile condonat iniurias, tacet lacessitus, parcit, non queritur, non capitis arcessit quempiam, non diem suo criminatori dicit, parq; pari in iudicio haud refert: sed quodam se modo nactum occasionem benefaciendi etiam hostibus lætatur, quæritq; si qua possit ratione uel ipsos sibi infestissimos conciliare beneficijs calumniatores. Cæterum in alios quàm benignus, sit ac pius, ex iam prædictis intelligi potest. Si quidem suos in aduersarios tam largus est & facilis, censebimus ne illum non miseris quibusq; subuenire, uictumq; impartiri egenis, nudis, quibus se tegant, ue=

stes, atque oppressis effugium? Totam hanc pietatis rationem breuissimo conclusit hortatu apostolus Romanis scribens: Quæ pacis, inquit, sunt sectemur, et quæ ædificationis sunt (nempe corporis CHRISTI) inuicem custodiamus. Vnde, oro, tam ponderosa emersere litium, querelarumq; uolumina? Vnde libelli isti insidiarum falsarum'ue indices accusationũ? Vnde apud iudices tanta in disquirẽdis iudicijs dirimendisq; discordijs, ac placandis partibus uel dissimulatio uel cæcitas? Quò illa, de qua nunc disseritur, abijt pietas? Quò affectus illi suaues & christiani concesserunt modestiæ, patientiæ, lenitatis, ardorisq; promerendi nobis Deum ob benefacta ad omnes? Hæc omnia è terris iandudũ emigrarunt, eóq; peruenere, ubi sator æternus istiusmodi dudum agnitæ à patribus sationis, modo turpissimum in modum ignoratæ neglectæq; à filijs, uiuit beatus, quó que nemo unquam, nisi ijsdem ipsis incedat, quibus ipse incessit uestigijs in terris profectus est. Quare diligentior, quàm hucusque factum est, nauanda nobis est opera, ne nos, qui christianam profitemur disciplinam, chimæram aliquam immanem & informem, à dextris Dei sedere in excelsis imaginemur. Quòd si Dei filius, quo erroneum, fugitiuumq; reuocaret seruum, ad hasce terras nostras impias descendit, tyranni nihilominus, aut parricidæ, aut alij alijs huiuscemodi infecti criminibus, quandiu sua in sorde perdurant, à CHRISTI corpore mundissimo sunt alieni, nullaq; illis pars esse potest in regno Dei. Purissimæ sanè naturæ Deus est, iccirco puros sibi delegit suorum bonorum hæredes, hoc est, ab omni munda-

narum rerũ contactu & amore liberos. Qui sic suam instituunt uitam, in CHRISTI merito cooptantur familiam, atque (uoce utor ueteri) corporaturam. Cæteri autem ferè hostes illius sunt. Et hæc de ui illa cœlesti, qua alter alterius ob mutua pietatis officia CHRISTI membra efficimur, sint dicta. Nunc de ultimo spiritus munere non nihil, & breuiter.

IS timor est. Donum sanè postremum ordine, sed ex quo tamẽ primum suum auspicatur exordium: nam initium sapientiæ timor est domini, qui & ipse, ut donum proxime positum, bimembris est. Alter quidem ad filios pertinet, alter ad seruos. Vterq; tamen laudabilis, modo id genus timoris, quo æque ac serui plagas metuimus, suos aliquando exeat limites, atque ad metum illum, qui filijs conuenit ingenuis, transeat. Vnde summa illa esset miseria, culpaq́; propemodũ inexpiabilis, Deum semper uti tyrannum, non Patrem à nobis haberi. Qui istiusmodi afficiuntur terrore, ut legis minas exhorrescant magis ac pœnas, quàm reuereantur filiorum more legislatoris præsentiam, hi proculdubio peccare mallent: sed timent legem, timent flagra, timent iratum dominum, quem crudelem tanquam exactorem (ut diximus), carnificemq́; inexorabilem tum fugiunt, tum, ne esset quoque, quo effrænatius peccare possent, appetunt. Verum etsi pœnarum formidine, Deiq́; uindicis intuitu, à peccatis quomodocunque abstinent, Dei tamen ipsius iustitiam latenti quodam modo fateri uidentur, creduntq́;, unde exordium habet sapientia, comminanti iudici. Hincq́; suauitati spiritus, quam format charitas, pedetentim

assuescentes, incipiunt amare, quod haud multo prius oderant, dulcescit Deus, atque proinde fastidiunt peccatum, execrantur, resipiscuntq; tandem ad uitam. Et quò magis accenditur in illis charitas, eò efficacius deferuet usus peccati, tandiúq; incœpto instant operi, quoad perfecta charitas foras mittat timorem huiuscemodi seruilem. Seruus certe, ut uoluit CHRISTVS, non manet in domo, filius autem manet. Obserua utriusque seruitutis differentiam in Paulo: Seruiamus illi, ait, in nouitate spiritus, non in uetustate literæ; quanquam seruo sensato, ut inquit Salomon, seruiunt liberi. Sed id genus seruitutis ad filios magis spectat quàm ad seruos illos, quos Deum tanquam iratum dominum metuere diximus. De his porrò illud arbitror dictum, seruus uerbis non potest erudiri. Talem seruum, seruum nequam appellat CHRISTVS. De ingenuiori autem, quem sapientem à Salomone uocari legimus, sic Paulus: Seruum domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui obtrectant ueritati. Hic mihi obiter intuere, quomodo aliorum etiam censores, domini seruos appellat Paulus, non dominos seruorum, & oppressores, non plagiarios, non carnifices, atque illos quidem, qui haud amplius modestia, ut uult Paulus, & mansuetudine, sed turbido iracundóq; animo, ac uultu truculento & minaci, suos corrigunt subditos. Quis pacato similes ferat animo pastores? Sic nonnunquam ingenuissimi male habentur serui Dei à stultis, ut est adagium, liberis. Est & aliud timoris genus,

reprehensibile, ac turpe illorum, qui nulla consiliorum Dei habita ratione, res timent humanas commodi duntaxat intuitu proprij, aut suorum. Is timor quantumlibet naturalis sit, seu potius corruptæ naturæ additamentum & pœna, tamen quatenus à Dei iustitia deflectit, atque illius fiduciæ & amori aduersatur, superuacaneus est, & à seruatore prohibitus: Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus. Alio item loco: Nolite soliciti esse dicentes, quid manducabimus? aut quid bibemus? Hæc inquit, gentes inquirunt. Hæ scilicet, quibus, siue quidpiam ament, siue timeant in mundo, nihil præter mundum cogitant. Age iam de nobiliori timoris membro aliqua dicamus.

HVNC castum, filialemq; uocant expositores, et quem totum in affectu illo positum esse uolunt, quo quis diuinæ adeo amans est iustitiæ, ac honoris, ut mori malit, quàm Dei non uereri præsentiã, quam ubiq; esse minime ambigit. Vnde si quid, quod uitiosum sit ac turpe à mundo obijci illi contigerit, id subito suum in emissarium, tanquam confractum spiculum, retorquet, trepidatq; continue, ne aliquò propter uiolatam à se legem fœdusq; cum Deo percussum, impingat. Nulla illi de pœnis cogitatio, aut metus, sed pura quadam motus erga Deum tum persuasione tum reuerentia, nihil tam cupit, quàm (si sic de Deo loqui fas est) quomodo gratificari quid illi ualeat. Quapropter Deum ut Patrem non solum amat, uerum etiam summa iunctáq; cum trepidatione fiducia ueneratur. Ita donum est ultimum spiritus, quod castæ comparat uxori Augustinus: timorem uero alium ser

uilem impudicæ atque adulteræ. Casta, inquit, timet, ne discedat uir; adultera, ne ueniat. Illa timet, quia amat, eius optans præsentiam quem amat: Hæc timet, quia adhuc nequitiam amat plus quàm maritũ. Proinde grauis illi est mariti præsentia, cui si speraret occultum fore, committeret adulterium. Illa odit crimen, etiam si sciat perpetuo id posse latere, trepidat tandem atque ardet, ut officio respondere queat. Lepida profecto analogia, ac digna tam eximij uiri ingenio. Hæc habui à Patribus, quæ breuiter de septiformi gratia dicerem, quæ ut in CHRISTO copiosissima extitit, sic perpetuis ad nos per CHRISTVM descendit irrigationibus. Nunc enimuero ad literæ seriem, à qua libenter istiusmodi aberraui digressiuncula, redeo. Nolite, ait, omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Iam sacer dixerat apostolus ex mutua inter homines charitate, qui spiritus CHRISTI effectus est ac donum, deprehendi posse, an Dei filij uere essent, an fucate. post ad id significandum aliud adduxit argumẽtum, ex professione fidei IESV CHRISTI. Qua breuibus descripta, ad charitatem iterum celebrandã, scopum nimirum totius epistolæ, reuertitur. Iam diximus nullum omnino neque fidei neque recte factorum, neque uirtutum reliquarum fructum posse rite percipi absque charitate. sal id est uniuersale rerũ omnium, quæ ad spiritum attinent. Proinde insulsa ea omnia esse oportet atque inutilia, quæ agunt homines, etiam in ipsa religionis defensione ac testimonio, si desit charitas, si desit amor, si desit CRISTI spi

ritus, qui autor neutiquam odiorum est, sed mutuæ conciliator beneuolentiæ. Verum cum & mũdus suos habeat spiritus, & hos quidem uarios, fallentes, de diametroq; cum Dei spiritu depugnantes, iccirco caute admonuit Ioannes explorandos esse spiritus, an Dei essent, uel ne. & id quidem difficillimum omnium est iudicium. Quare in his facilis est error, ni Deus prudentiam illam suppeditet, quam Paulus uitam appellare consueuit ac pacem. Nam prudentia huiusmodi dos est propria spiritus Dei, quo afflante quid non in secernendarum rerum delectu conspicimus? Et si quidem unquam fuit opus diuina hac luce, nunc nostra maxime opus est tempestate, in qua quilibet ferè suos particulares habet spiritus. sed maior pars errabundos, pauci stabiles atque religioni fauentes. Ne igitur cuiuis spiritui assentiamur, uocemusq; lucem tenebras, quid moneat, attendamus.

MVLTI prophetæ exierunt in mundum.] Quocirca maximum adhibendum est nobis studium, ne in delectu erretur. Nam mens humana eo prædita est ingenio ac ui, ut cui primum adhæserit opinioni, ab illa non facile dimoueatur. Felix quæ optimæ. Ecquid putas unde hæ nostrates ortæ sint hæreses? unde sectæ? unde seditiones, ex quibus iam uniuersi concutiuntur labefactanturq; religionis cardines, ac penè fides nutat? A' proprio sanè priuatoq; unius cuiusque sensu & spiritu. Et tamen si ad unum omnes percontèris, neminem fermè, qui nõ CHRISTI sensum ac spiritum se profiteri attestetur, audies. Adeo in quassatum debacchantur parietem uel ipsi arce domi-

ni fabricatores. Hos quidem prophetas ab apostolo uocari audis, à nobis uero imperitos, fucatos, planosq; doctores atque antistites. Quorum quidem imposturam eò difficiliorẽ cognitu ducimus, quòd multo ea est imbuta dicendi lepore, & suauitate, forsan & (quod periculosius censeri solet) innocentiæ, tum morum sanctissime informatorum specie, atque opinione obducta. Hi, ait senex sanctus, exierunt in mundum. optima profecto, ac uti uera, sic ingeniosissime tecta asseueratio. Id uult Apostolus, quod tametsi humana hi nonnunquam sint præditi doctrina, atque ingenio minime obtuso, in mundum tamen exierunt: hoc est, In id totis incumbunt neruis, quo mundi gloriam aucupentur, turbasq;, quibus imponi haud est difficile, sibi concilient, Deo interim contempto, &, quia ad illorum conniuet culpas, irriso. Num censes ab istiusmodi spinarum genere (sic illos uocat CHRISTVS) posse uuas colligi? aut à tribulis ficus? Quare, ne diutius à scopo aberretur, uide quid de notione utriusque spiritus afferat Ioannes.

IN hoc cognoscitur spiritus Dei.] Cognoscite spiritum Dei, transferunt è græco. Sed in quo obsecro? An quia tecta fucosáq; quorundam ingenia in superioribus detexisti uir sancte, iam aperta facta est illorum notitia? in eandem certe relabimur difficultatem, nisi clarius edisseras. Audi,

OMNIS spiritus qui confitetur IESVM CHRISTVM in carne uenisse, ex Deo est. & omnis spiritus qui soluit IESVM, ex Deo non est.] Iam quasi (sic sum ineptus) per cancellos

intueor quid ſit, quod hactenus intueri efflagitabam. Ergo cui perſuaſum eſt IESVM CHRISTVM olim per prophetarum uaticinationes ad ſalutem uniuerſi promiſſum, iam tandem quo ſua fungeretur legatione in terris, humano aſſumpto corpore adueniſſe, remq́; ualidiſſime uti Pater iuſſerat, perfeciſſe, ex Deo is eſt. Contra qui CHRISTVM diuidit, ſoluitq́;, humanam ſcilicet naturam illi tribuens ſolum, diuinam adimens, aut ſemihominem illum effingens, is ex Deo non eſt. Nam cum in CHRISTO duabus ex naturis una effecta ſit perſona, atque adeo arcte una, ut magis unum ſit factum Deus et homo, quàm una omnino res ſit in homine et corpus & anima, quonam hos furore percitos dicemus, qui tam inſeparabilia ſeparare poſſe ſibi perſuadent? Certe illorum ſpiritus, quo inſtincti id aggredi non reformidát, ex Deo minus eſt, ſed ex Antichriſto, ex mundo, ex dæmone maligno.

ET hic eſt Antichriſtus.] Ex græco planius. Hic eſt ille Antichriſti, nempe ſpiritus, quo ſuperiori reſpondeat particulæ, & omnis ſpiritus qui ſoluit IESVM, ex Deo non eſt. Mox infert, Hic eſt ille ſpiritus Antichriſti. Ille dico ſpiritus nequam, blaſphemus, mendax, ſemperq́; CHRISTI ſpiritui repugnans & contradicens, quo acti quidam, ſcindũt haud ſecus Dei filium, atque ſolent res mundi corporeas ſcindere ac partiri. Hi profecto dominum IESVM neque diligunt, neque proinde cognitum habent, rebus nimirum corporeis, ratiocinationibusq́; duntaxat humanis addicti, atque propterea cœleſtium ab

intuitu remotissimi. Vnde illos haud libenter audimus, qui tametsi CHRISTVM tum uerbis, tum doctrina, tum ritibus quoque à pietate minime abhorrentibus, fateri uidentur; sic tamen uiuunt, quasi nullius fuerit CHRISTVS pietatis inuentor & salutis. Si quidem suis faueret ineptijs, si opes terrenas, si diuitias, si uoluptates, si mundanum polliceretur dominatum atque imperium, ô nihil illis potius esset. Verum quoniam omnium horum docet contemptum, atque ad ferendam crucis ignominiam prouocat, definitq; sua passim in doctrina benignissimus magister felicitatem hominum in futuro seculo iri expectatum: hunc negant, hunc sua ad flagitia conniuentem faciunt, hunc habent ostentui: tantum abest, ut promissum eum olim humani seminis redemptorē fateantur. Sic dirimunt indiuisibilem, sternunt amabilem; illumq;, qui perenniter cum Patre uiuit beatus, è cœlis, quantum in illis est, deturbant. Sic insaniunt homines, & obbrutescunt. Sic tandem hi agere consuescunt, qui Antichristi agitantur spiritu.

DE quo audistis quod uenit, & nunc iam in mūdo est.] Putant quidam particulam (qui soluit IESVM) à pijs quibusdam græcis additā contra hæreticos. Nam illis omissa uoce, soluendi, hæc est lectio: Omnis spiritus qui confitetur IESVM CHRISTVM in carne uenisse, ex Deo est, & omnis spiritus qui non cōfitetur IESVM CHRISTVM in carne uenisse, ex Deo non est, & hic est ille Antichristus, de quo audistis quòd uenit. Audistis (inquit) tum à me, cum ab alijs, eundem ip=

sum Antichristi spiritum uenturum. Imo quo uos cautiores reddam, iam nunc uenit, uersaturq; inter illos, qui carnis cupiditatibus suapte uoluntate affixi, Dei spiritus an sit, ignorant. De illiusmodi Antichristi mancipijs nonnulla & nos in superioribus, pro ut dedit CHRISTI spiritus, disseruimus. Antichristi, ait, multi facti sunt, qui tamen è nobis exiere. Vtinam exierint. Hoc dato, neminē ferè inuenies, qui CHRISTVM soluat, sed integrè pieq; eum ipsum fatebitur nostra ad abolēda è mortis chirographo debita suffecisse solum, quemadmodū solus is unus est, qui Deus sit & homo. Alij item asserunt literam hanc totam, ut nos legimus, in uetustioribus olim extitisse exemplaribus, sed ab hæreticis deprauatam, quin potius, ne suæ officeret impietati, expunctam. Quorum sanè opinationi, quandoquidem assertionis uocem in re præsertim dubia, non admittunt Nestoriani, assentior. CHRISTO nanque Deo & homini uel diuinitatem, uel humanam conditionem, aut redimendorum hominum tum potentiam, tum uoluntatem uelle adimere, non minoris id est periculi, quàm si omnino Deum non esse, qui res moderetur humanas, deneges. Venit itaq; iā Antichristus, agitq; in his, qui CHRISTI doctrinæ non tam uerbis, quàm uitæ dissolutione ac turpitudine obsistunt. Sint hi quamlibet in cæteris excellentes, si à CHRISTI abhorrent uita, iam Antichristi illius inquinatissimi, quem in fine mundi uenturum esse non dubitamus, alunt spiritum, quantum'que in se est, sedem illi uel in sacratioribus tēpli sancti Dei partibus, adornant. At

VOS ex Deo estis filioli, & uicistis eum.] Amabilem profecto admonitionem, dignamq; tanto Patre & Episcopo, cui mos sit planè diuinus mollia inter aspera in sua doctrina commiscere, itaq; res rebus attemperare, uerbaq; uerbis assuere, ut austerus ne magis sit in contumaces, an in obsequentes benignus, nescias. Ita sunt præsules ac Patres, qui spiritu nequaquam ducuntur Antichristi, sed Dei. Vicistis (inquit) eum. quem? Antichristum, ac mundum. Et id quidem per CHRISTVM, qui habitat in uobis. Græci legunt, Eos, pseudo utique prophetas, malignosq; diuinæ legis interpretes. Non est, ait, quòd fæcem hanc mundi sordidam pertimescatis, quoniam ex Deo estis. Cæterum qui ex Deo est, iam uicit mundum. Vos quidem, scio, imbecilliores estis, quàm ut congredi cum tam pugnaci atque eodem insuperabili debeatis hoste. Verum confidite,

QVONIAM maior est qui in uobis est, quàm qui in mundo.] Vos, inquit, ex tam cruento certamine uictores euasistis. at ne id quidē uestra actū est industria & studio. Spiritui certe illi per CHRISTVM in uobis commoranti, referri acceptum id totū par est, quòd uicistis. Vicit igitur in uobis CHRISTVS omnium fortissimus, non uos natura fragiles, non uestrum in primis arbitrium, non uolūtas, non cœlestium contemplationum capax mens. Rationem non ausim dicere, quæ per se ualde imbecillis est, & ad diuina lusciosa, quanquam & mens ipsa post Adæ lapsum maxime. Nihil tum fuit in homine, quin naufragium fecerit. At quid de se ille asserat, qui pro

uobis moriens, uos fecit ex acie, conflictuq; illo cum peccato ac morte terrifico uictores, in mentem ueniat. Data est, inquit, mihi potestas in cœlo & in terra. Quid illud? Ego uici mundum. Ergo res nobis est ac pugna cum aduersario iam presso & uicto. Quid itaq; perinde gloriaris, quasi tu ex te, proprioq; subegeris labore atque arbitratu, tam fortem hostem, uti erat dæmon in terris ante CHRISTI accessum ad nos? Infelicissimi profecto omnium fuissemus animantium, si generi huic nostro suis in manibus derelicto nullam is attulisset opem, uenissetq; suppetias placatus, qui leo factus, ut inquit quidā, didicit capere prædam, hominemq; comedere. Qui quidem homo feralibus Leuiathan dentibus commolitus, planeq; pertritus, in stercorosum tam fœdæ bestiæ uentrem iam stercus ipse effectus descēderat. Atqui non frustra uisum illud fuit horrendum, in quo fimum edere humanum iubebatur Ezechiel. Id tamen cibi è spurcissima fœdæ illius beluæ aluo egesti, non detrectauit altissimus, comeditq; cibū mortis. quo deglutito, in odoratissimaq; suæ immensæ charitatis uiscera demisso, uitam illam, qua uiuunt animæ in Deo, non modo ab interitu reparauit, sed etiam elegantiorem quàm prius fuerat, uno edidit partu. Nam semel mortuus est CHRISTVS, ut qui uiuunt, non iam sibi uiuant, sed ei, qui pro illis mortuus est. Hinc Paulus clamat, Pretio empti estis. Quasi diceret, Iam uestri haudquaquam iuris facti estis, sed domini illius, qui uos non pollicito, sed præsenti comparauit pretio. Quid? iam abluti estis, iam iustificati estis in nomine domini nostri IESV CHRI

STI, & in ſpiritu Dei noſtri. Ecquid noſter? Viciſtis, ait, quoniam maior eſt qui in uobis eſt (En ille qui uicit in cruce uictorem) quàm qui in mundo (En ille qui uictus à mortuo, uitæ dominium amiſit.) Et tamen hoſti ad eum quem diximus modum proſtrato nequaquam deſunt, qui etiamnum pertinaciſſime adhærent, illiuſq; fouent partes.

IPSI de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur. nos ex Deo ſumus.] De hæreticis, horũq; ſimillimis hypocritis hic potiſſimum fieri mentionem arbitror, quanquam & de cæteris omnino mundo deditis in æde domini, & criminoſis. Hi quidem omnes cũ rerum mundanarum cupiditatibus atque ambitioni, ut alij cœleſtibus incumbũt diſciplinis, ſtudeant, in illiſq; occupentur, non fictam de ſe dant ſignificationem, ſe mundi illecebris detineri, atque illius adblandiri perſuaſionibus. Iccirco de diuinis raro & ficte, de corporeis, déq; ſenſus oblectantibus, ut aſſidue, ſic ex animo loqui conſueuere. Oro, ſi quem audieris de aucupio, plagiſq; obtendendis per ſaltus, aut de canibus in uenatione certis in inſidijs collocandis, libenter eloqui, nonne talem hominem uenationi deditum iudicabis? Idẽ de cæteris diſciplinis, uel artibus, uel flagitijs quoq; cenſeri poteſt. Inſaniunt fermè homines hiſce in bellis, quæ noſtra nunc ob ſcelera continue experimur, commemorandis. Vidi ego aliquando uel ipſos alioqui grauiſſimos ſenes ac Patres etiam cum pueris, non modo inter ipſos mutuo de dubijs bellorum euẽtibus ita irate rixari, ut nihil unquam ineptius, magiſq; à ſua profeſſione alienũ uiderim. Tãta nunc eſt partium eiuſce-

modi defensio, addo & dissensio. Quid si audias etiam non paucos, forsan & religiosiores, sic Turcas appetere, ut penè christianæ illos pœnitere dicas religionis, nisi ex his appareat, qui nostrorũ principum insupportabilem obijciat dominatum, atque calamitosas è uita pauperum erutas exactiones? Scilicet à pietatis atque adeo christianæ Reipublicæ inimico clementiam expectare debent christiani. Turpissimum sanè istuc est desiderium, ac spes impia. Non hic tamen tyrãnidem aut arrogãtissimum quorundam supercilium in magistratibus probare est animus, sed nostram execror indignationem, rerumq; nouarum studium, quod eò nos aliquando impellit amentiæ, ut omni abiecta de Deo cõfidẽtia, nihil ultra quàm quod oculis cernimus corporeis uel cogitemus, uel spe certa præstolemur. Adeo imbecillis nostra facta est de futuris bonis persuasio ac fides. Quorsum igitur istæc à nobis? ob id quidem, ne illius quempiam fautorem esse factionis dubites, cuius ipse defensor est, ac tum uerbis, tum factis sectæ ipsi consentaneis assertor. Qui mũdo fauent, de illiusq; libenter ratiocinantur commodis & uoluptatibus, quid anceps es? Mundana hi absque dubio contaminati sunt hæresi. Alij contra cœlestibus ornati dotibus, in diuino uersantur lumine, Deoq; placidissime fruentes, nullã aliam profitentur in terris factionem, præter illam, qua unanimes in Deo conquiescunt: quiq; in mundo cum mundi odio uitam ab omni externarum rerum strepitu remotissimam uiuunt. Hi quidem cum Ioanne, ut uere, sic fidenter de se illud attestari possunt: Nos ex Deo sumus. Felicissima hæc est professio, illisq; prorsus

necessaria, quos summa nunc celebritate cogi ad synodum Tridentinam maxima omnium expectatione (modo non deludamur) inspicimus. Secus, ne accedant moneo. Nam ubi de reformanda Dei religione habenda erunt comitia, nihil planè agent uocati, nisi ex Deo sint, acciti nimirum à CHRISTI spiritu, qui fortior est, quàm qui in mundo est, ut uidimus. Obserua quãta illis, qui suauissimo CHRISTI ducuntur spiritu (ut eos fore non dubito) credita sit fiducia & uirtus ex consequentibus.

QVI nouit Deũ, audit nos, qui non est ex Deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris.] Necesse est, quòd legislator, aut aliàs Dei uoluntatis interpres, ea præditus sit doctrina, in spargendoq; Dei uerbo liberalitate, ut qui audiunt à gustata iam suauitate spiritus non exhorrescant, sed ardentiores facti, uiq; diuini uerbi auditi in incœpta iam professione firmati, ea erga eruditores tũ beneuolentia, tum opinione afficiantur, ut sibi persuadeant ipsum Deũ esse, qui doceat, cum illos aut è suggesto, aut in concilijs & synodis sacram legem interpretantes audiunt. Sed hic in primis uita concionibus respondeat. Alioquin impure uiuere, & euangelicam uelle, etiam inuitis, obtrudere puritatem, haud scio stultum ne sit magis, an ridiculum. Maxima ea est doctoris laus, cum qui audiunt, ex Deo illum esse non ambigunt. Sic noster erat Ioannes, sic Paulus, qui de se illud dicere non uerebatur. An experimentum illius quæritis, qui in me loquitur CHRISTVS? Sic denique omnes erant apostoli, quibus quencunque

peragrassent

peragrassent locum, illa erat cordi præceptio. Nolite præcogitare quid loquamini, sed quod datũ uobis fuerit in illa hora, id loquamini. num putas concionem illam Petri habitam in templo, tam præter cæteras & celebrem & eruditam, piscatoris ingenium, an lumẽ superne infusum præ se tulisse? certe de huiusmodi piscatore sic legi audio, quòd Petrus repletus Spiritu sancto loquebatur ad eos, nempe dynastes atque alios populis formidabiles. Qui nouit, inquit Ioannes, Deum (nouit autem quisquis amat) nobis quoque, qui cœlestia, qui æterna, qui Deo digna edocemus, auscultat, sentitq; nos à Deo missos: Contráq;, qui ex Deo non prodijt, ab illius etiam abhorret doctrina & uita, qui contrario prorsus ab ipsis ordine ac more suorum informat uitam. Siquidem pro luxu continentiã, pro auaritia benignitatem, pro ambitione ignominiã, pro uoluptatibus mundi contemptum & crucem non solum docet, uerum etiam ita serio præcipit & inculcat, ut fermè nihil aliud suis in præceptionibus indicare uoluisse uisus sit, quàm uiam uitæ arctam esse, difficilem, ac planè humi pressis inaccessibilem. Hæc ignorant qui ex Deo non sunt. & nihilominus hisce & similibus indicijs quinam à Dei spiritu ueraci, quiq; à doloso gubernantur, dignosci possunt. Non sunt sanè absque optima gerendarum rerum prouidentia spiritus negocia. Tantum uero abest, ut temere inconsulto'ue quidpiam aggrediamur, ut prudentem quoque adhibeamus, cum quid agendum sit, diligentiam, tum consilium, tum deliberationem. Attende spirituum selectionem, de qua sic supra. Probate spiritus si ex Deo

sunt. Etenim in capescenda spiritus doctrina illud in primis curandum, ne errores pro rebus certis imbibamus. Icirco haud parum quidem interest qualé quis habeat institutorem. Qui aquas à sincero haurit puteo, is tuto bibit, qui à cœnoso & immundo, facile periclitatur. Eundem ferè est inuenire morem in his, qui docent alios. Si è puro sanctoq; condocefaciunt doctrinæ fonte, quæ Dei sunt, purus sanctusq; infunditur riuus in auditores. Si à contaminato, en lues errorum, en mors, en orbis confusio. A' spiritu porrò erroris quid recti? quid, quod lumen præbere possit cæcis, expectatur? Id quidem non ignorare possumus, ab huiusmodi tetro spiritu ac pernicioso germina illa mortifera gigni, quæ carnis opera à Paulo nuncupari legimus. Cui tamen pars maior hominum, quia blanda, sensusq; oblectantia pollicetur, inhærescit magis, quàm illi alteri, de quo tanquam amne lucido salubres eæ manant scaturigines, de quibus ita Paulus: Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. optime sanè. nam lege quomodo indigent humana, quibus dux est spiritus Dei, & comes? habeant, qui spiritui erroris adhuc parent non inuiti, ab illoq; uitæ dediscát integritatem. Nos interea loci quid spiritus sanctus dicat Ecclesijs audiamus.

CHARISSIMI diligamus nos inuicé, quia charitas ex Deo est.] Haud multo post Deum charitatem esse definit Ioannes cum dicit: Deus charitas est. Vnde duobus omnino modis de charitate Dei

ratiocinari possumus. Altero quidem, quo dicimus uim illam in Deo esse amoris, qua non tantum nos diligit, uerum etiam id efficit, ut nos quoque inter nos mutua prosequamur beneuolentia & charitate. Vnde in sequentibus ita ait, Si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Creata hæc est charitas, ut eam appellãt nonnulli. Altero autem modo de Deo sic loquimur, ut ipse charitas eadem sit, increata illa quidem & diuina, ut cætera planè, quibus ad naturam Dei utcunque exprimendam uti solemus. Atque ea est, qua ipse totus per se amabilis, res omnes, quas summa condidit charitate, & probat, & diligit. Vnde non absque arcanorum mysterio uox illa est toties repetita in rerũ uniuersalium creatione: Et uidit Deus quod esset bonum. Suum quippe amauit opificium ab initio sapiẽtissimus opifex. Sed iam hic mihi animaduerte, quomodo diuinus interpres & theologus (ita illum diuus appellat Chrysostomus) refocillato quasi cursu, rem eandem, ad attingendam quidem stadij metam necessariam, crebro repetit, adducitq; assidue in Circi medium & scenæ. Etenim facta spirituũ digressione, simul & Antichristo tanquam mimo spectatoribus execrato, uix ostenso, declaratoq; cui nostram debeamus è tam cruenta concertatione cũ mundo uictoriam, ad charitatem iterum celebrandam redit: Diligamus, ait, inuicem. Causam uero mox intulit, Quia charitas ex Deo est. Rursus tantilla hac, licet absoluta, non contentus finitione uir sanctus, latiorem aliam ceu supradictorum epiphonema subiungit.

ET omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cogno

ſcit Deum. qui non diligit, non nouit Deum, quoniã Deus charitas eſt.] Natiuitas eiuſmodi, qua animæ per amorem, ſeu illum, quo à cœleſti Patre diliguntur, ſiue quo ipſæ, quaſi filiæ Sion uagæ collectæ, illiq; connubio copulatæ, ex Deo naſci feruntur, gratuito infunditur, & quã nihil aliud eſſe ducimus, quàm ſui ſancti ſpiritus acceſſum, atque ignem, quo urente purganteq; in eam refunduntur formam & faciem, ut primo illo abiecto ortu, qui ab Adam ueteri prodierat (quod eſt ex ſanguinibus naſci) renouãtur in CHRISTO, altero nimirum Adam ac nouo. Atque hæc omnia gratis. gratis ne inquis? gratis aio. alioqui ſi aut legem, aut merita, aut uires humanas ea in renouatione concurriſſe putas, iam mihi turpem deformemq; depinxiſti animam, non eam, quã purgatam, ex mortuiſq; experrectam à CHRISTO ſolo recepimus. Id totum perfecit negocium CHRISTI ſanguis, quo nõ ambigas abſque ſanguine, ut citat Paulus, non fuiſſe remiſſionem. Quæ quidem remiſſio ille ortus eſt feliciſſimus & æternus, de quo ſic ſuo in euangelio Ioannes: Et dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri. Qui uero hi ſint, qui tam magnifico donantur ortu à Deo, reor illos eſſe, quos ex Deo ipſe per gratiam naſcituros præuidit. Non ex uoluntate, ait, carnis, neque ex uoluntate, ſeu uoluptate concupiſcentiaq; uiri, ſed ex Deo nati ſunt. Hi uere Deum norunt, hi amant, hi (quæcunque accidant) in fide IESV CHRISTI perſtãt immobiles. Atq; hæc omnia, ut etiam atque etiam dicam, gratuito. Verum quo ardentius tam tui amantiſſimi diligas Pa

trem & benefactorẽ, illud quoque in mentem ueniat, imo ueluti signaculum æterno tibi alliga memoratu, fi geq; animo, quòd sicut tua in uocatione ac iustitia, qua gratis iustificatus es per fidem, nihil, quod tuum esset, requisiuit: unde neque merita, neque uires humanæ, ut nuper diximus, in tam excellenti munere, uti est iustificatio, locum habuere: sic dato gratis beneficio, teq; per gratiam innouato, iam te uult suum esse tuo in negocio cooperatorem. Vult quoque id quod prius detrectauerat, nempe tuum studium, tuum conatum, tuum arbitrium, ac tuam, quæ antea fuerat rebellis, uoluntatem: Tandem te totum tua in re minime deesse quærit. Aliter enim à filijs iræ (ita eramus ante uocationem) & pœnæ, quid harum rerũ, quæ nullæ prorsus erant, ab illoq; qui ideo gratis iustificatus est, quo arctiori illum sibi Deus deuinciret obligationis nodo, proferri potuit? Ergo qui non diligit, ut senex inquit noster, non nouit Deum, non illius cognouit beneficia, non uocationem, non, unde oriri debet amor, uitam sibi gratis conciliatam. nanque ipse non tantum nos amat, ut cæteri solent amici, sed & ipsissimus amor est & charitas. Quod si quis adhuc tã cæcus est, atque incogitans, ut hæc apertissima non uideat, id saltem mecũ pertractet animo, expendatq; diligentissime, quod nescire flagitium censetur inexpiabile. Quid istuc, oro, est?

IN hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos,

& misit filium suum propitiatorem pro peccatis nostris.] In his uerbis, nisi prorsus hallucinor, totam mihi uideor deprehendisse salutis humanæ rationem. Vnde mirari haud satis possum tam necessariam cognitionem in hoc loco, sic leuiter ab expositoribus præteriri. Clara & facilia sunt hæc, aiunt quidam ex ipsis. at mihi contra euenit, homini certe hebeti ac tardo. rerum enim omnium, de quibus nunc ferè controuersantur homines, ea difficillima mihi semper uisa est, quæ in iustificationis origine & modo uersatur, eoq; intricatior apparet, quò hactenus copiosiorem hominum partem ad hunc impegisse lapidem nõnullis est persuasum. Neque tamen hac mihi de re plura scribenda esse iudico, ob multa, sed eo potissimum, quòd tum ab alijs, tum à nobis quoque his in cõmentarijs, ac in illis, quæ in psalmos ociosi scripsimus, multa sunt dicta, dicenturq; à Patribus, religiosissimeq; opinor tractabuntur: quibus sanè ad concilium accersitis nulla in primis constantior debet esse unà conueniendi cura & ratio, quàm ut omnes in unam conspirent religionis sententiam, degantq; tuto in Deo. Quod uix quidem obtineri posse arbitror, dum tanti ponderis moles nutat adhuc (quod aiunt) in bilance. Dicam interim cum Hieremia, Scio domine quia non est hominis uia eius, nec uiri est ut ambulet & dirigat gressus suos. Non iccirco quidem uastissimum illud gratiarum mare Deus misericordiam impartitur homini, quòd ipse homo sic uelit aut expetat, sed iam uult, quoniam à Dei clementia motus adiutusq; in eo aptatur, ut uelit bonum. Et certe non hic opus est dissimulatione. Nemo

ferè tam ſui parum compos eſt, qui id omnino in ſe non periclitetur, quod ait Salomon, Præparatur uoluntas hominis à Deo. Cuius id proprium eſſe non neſcimus, mentem hominis uagam, à uiáq; iuſtitiæ deerrantem admonere, reprehẽdereq; à fuga, & ut ſe poſſit colligere, ad inuitantemq; gratiam redire, uires ac robur animi ſuppeditare. Tantum homo ſtimulos illos perpetuos Dei non paruifaciat. Quare, inquit, moriemini domus Iſrael? Reuertimini & uiuite. Itaq; qui audit dicat, Venio. Atque hunc ad modum incipit poſſe aliquid anima, quæ à Deo mota, poſſe deſiderauit. Hæc eſt origo iuſtificationis, id ſalutis initium, nempe gratuita Dei uocatio. Ipſe nanque prior dilexit nos, cooptauitq; in ſuos anteaquã id uelle idonei eſſemus. Si te porrò inuocatum quereris, erras. imo id magis doleat tua te ſponte in reprobum ita traditum eſſe affectum, ut ea, quæ non conueniant (ut ait Paulus) & uelis & facias. In hoc eſt charitas, ait Ioannes, non quaſi nos dilexerimus Deũ, ſed quoniã ipſe prior dilexit nos. Nullo, ait, noſtro prouocatus officio, aut merito Deus ita percupide nos amauit, ut filium ſuum tanquam uenale mancipium pro nobis redimendis exponeret. Nos certe à Deo auerſi mundum pro Deo habebamus, illiusq; delectati lenocinio quæ ſenſum tantũmodo alliciebant, ſequebamur attoniti. Qua de re cum ĩus ſuum in nos Deus merito exercere poſſet, noluit tamen, ſed nouum excogitauit amoris genus. Miſit ergo proprium è cœlis filium, non illum quidem tanquam paternarum offenſionum ultorem, ſed uiuam hoſtiã, uiuum libamen, propitiationemq; efficaciſſimam, &

pretium pro sceleratis atque illis ipsis sibi infestissimis in illo exoluit. Ecquis unquam ad hunc amauit modũ? Sic sanè fuit, ò mundi antistites, Dei charitas erga nostrum genus. Nulla hic auditis compensari merita, nullam uirtutem, nullas oblationes, nullum studium. sola atque una omnino id totum absoluit negocium Dei clementia. Quis tam beneuolum non (ut sic dicã) redamaret dominum? Illi profecto noster omnis debetur amor, qui filij sanguine iccirco & morte nostram redemit uitam, quo illi deinceps, haud mundo amplius, ut prius, uiueremus. Illius enim facti sumus iuris, qui tanti nos emit, quanti æstimandus est CHRISTI cruor. cæterum si Deus, qui bonorum nostrorum, ut inquit David, non eget, neque in referenda gratia nostrum requisiuit officium, aut quidpiam exegit operis, tantopere nos ultro dilexit, ut diximus, debemus certe & nos inter nos mutua ad illius exemplum prosequi charitate. At uide consentaneum ad ea quæ dicta sunt additamentum.

CHARISSIMI si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere.] Surdis'ne canit tibicen spiritus? Quàm uereor ut cautibus, stipitibus'ue, ne dum surdis hominibus occinuerit tam suauis olor. Verum hæc millies nequicquam repetita prætereamus, satisq; sit nobis in præsentia admonuisse, quod ut Deum ipsam esse charitatem & credimus & fatemur, & nisi plumbei sumus, experimur, ita odia discordiasq; à nequam esse dæmone non ignoramus. Vnde qui ex Deo nati sunt, se mutuo in CHRISTO diligunt. hoc est, eo, quo ipse docuit, req; ipsa præ=

stitit, tum modo, tum ratione diligunt. Contra qui ex aduersario illius immanissimo dependent, ut ipse quidē & CHRISTVM, et eos qui CHRISTVM imitantur, acerbissimo insectatur odio, ita illi, homines, uel eos maxime, qui probitati adhærent ac religioni. Sint enimuero, ut uis, illi, quos diximus à nequissimo pendere spiritu, uel religiosi, uel praeclarissimis ornati moribus & uirtutibus, si factiosi sunt, atque ob odia & simultates in alios cōceptas inquieti, dæmones sunt, ut ita dicam, humana induti effigie. talis sanè fuit Cain in fratrem, talis in parentē Absalon, talis demū Iudas proditor in CHRISTVM domini: qui porrò Dei filius uisibilem se propterea mūdo præbuit, quo exēplum dilectionis esset nobis ac forma: quanquam certe

DEVM nemo uidit unquam.] Compertior res est, quàm ut luce egeat, Deum, uti in sua est natura, neminem unquam oculis uidisse corporeis, nec uidere posse. Sic Deus ipse ad Mosen loquitur: Non uidebit homo faciem meam, & uiuet. Non quòd facies illa, quæ est facies uitæ, ut ait Nissænus, causa sit mortis uidentibus: sed quoniam, tametsi uiuificet natura, proprium eius tamen est, ut omnem cognitionem transcendat. In hoc Deus uidetur, ut nunquam respicere ad eum cesses. Hæc ille. Quòd autem legimus Deum nonnunquam uisum à Patribus, ea umbra erat, ac quædam diuini fauoris, præsentisq; numinis attestatio. Vnde illud est celebre: Facie ad faciē locutus est nobis in monte, quod sic intelligitur, Deum scilicet signa illis ita euidentia exhibuisse, ut negari mi

nime potuiſſet, quin re uera Deus ipſe fuerit. Ita alios
aliàs tropo nimirum uſitato in ſcripturis, Deum, ſeu
aliquam illius gloriam, uidiſſe affirmamus. Quod eui
dentiſſime à Ioanne declaratum ſuo in euangelio legi
mus, cum illud citans Eſaiæ, Vidi dominum, ita ſcribit.
Hæc dixit Eſaias, quando uidit gloriam eius. Gloriam
hic Dei, crucem CHRISTI interpretantur, &
mortem, ut aliàs expoſuimus. Quapropter cum iſtiuſ=
modi occurrunt ſchemata in ſcripturis, noſtra penitus
auertenda eſt mens à craſſitie literæ, ne Dei maieſta=
tem ſubſtantiamq; noſtris hiſce moribūdis oculis ac lu=
ſcioſis inſpectabilem, nobis obuiam poſſe eſſe opinemur.
An uero aut Paulo, aut Moſi, qui Dei gloriā atque
eius faciem uidere cupiens, ab ipſo audiuit, Non uide=
bit me homo & uiuet, ea contigerit prærogatiua, quæ
nemini unquam, uideant alij. Ego interim cū Ioan=
ne illo, qui ſupra pectus domini IESV in cœna
recubuit, ſecretaq; hauſit cœleſtia, dicam, Deum ne=
mo uidit unquam. Quòd ſi tamen illum in nobis eſſe
manereq; contendis, non contradico, modo id fatea=
ris, corporeis illum aſpectibus haudquaquam poſſe in
ſpici, ſed ſpiritualibus, ac mente, capace quidem cœ
leſtium illuminationum, atque acie illa ſublimi amo=
ris, qua in ipſo ardemus. His itaque obtutibus, quan=
diu in carcere hoc tetro animæ uiui datur, utcunque
cerni poteſt Dei præſentia: reuelata uero facie, ac ſi=
ne inuolucro, maieſtatem illius contemplari, exutis id
iam carne animis ſeruatur. Quanquam neque illis
quidem pro rei magnitudine ac ratione, integre. Me
lius tamen quàm nobis, qui mole adhuc inerti ſenſuū

grauati, superuestiri cupimus. indicia quædam igitur in nobis insunt efficacissima, quibus an Deus in nobis sit, deprehendi potest. Sed illud omnium maximum ac magis euidẽs, si abiectis odijs oẽs in CHRISTO dilexerimus. ut enim humana mens aut animus corporeo nequit intuitu uideri, sed suis duntaxat comprehenditur motibus atque actionibus, similiter Deum in nobis esse, non oculis hisce genarum uallo obductis, tectisq; ciliorum artificio, sed fraterna ex charitate ac ui illa amoris insigni, quæ etiam ad ipsos extendi debet inimicos & immeritos, sentimus. Siquidem absque Dei præsentia nemo sic unquam alium amauit, imo ne se ipse quidem sincere. Ergo

SI diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus, quòd in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.] Felicem reciprocationẽ, Deum in nobis, nosq; in Deo uicissim esse, & id quidem sacro illius spiritu conciliante. Qui sanè spiritus ad eam nos promouens dilectionem et charitatem, quæ Deus ipse est, lumen quoddam mirificum in nobis ac rarum notionis plane diuinæ infundit: qua cernimus uere illum in anima residere, in qua amor is, qui nullo immoderato imbutus affectu, totus candidus est, & sanctus, resideat. Huiusmodi quidem dilectionis gradus perfectissimus est, necessarius tamen, si quis alius. Vnde non iniuria perfecta hic charitas à Ioanne dicitur: Et charitas, inquit, eius in nobis perfecta est. Nam benemeritos, & illos, qui gratiam referre possint, beneuolentia prosequi, atque ipsam communibus & usita

tis officijs testari, uulgare id genus est amoris, communeq; nobis cum cæteris è uulgo hominibus, ne dicam ethnicis ac infidelibus. Ad alium proinde amoris gradum, & eum quidem excellentiorem, quàm qui angustijs huiusmodi arctari debeat, suos uocauit asseclas CHRISTVS, quando ultro dilexit, quando aduersarijs, quando alienis, quando ingratis, quando ipsis suis iratis ac sæuis persecutoribus non destitit suæ incomparabilis ad omnes dilectionis indicia impartiri. Talis fuit in CHRISTO amoris uirtus, talis charitas, talis beneuolentiæ erga homines significatio. num aliud maius requiri potuit amoris signum ab illo, qui pro te mortuus est? Atqui fortunarũ homines, & hi amici, possunt quidem inter se se damnum perpeti, atque subinde resarcire: Sed qui uitam erogent pro inimicis, ut erogauit CHRISTVS, aut nulli, aut rari. Ergo à domestica charitatis inter nos consuetudine, usúq; per spiritum sanctum nobis datũ conciliato, cognoscimus, ut inquit Ioannes, quòd in Deo manemus, & ipse in nobis.

ET nos uidimus, & testificamur, quoniã Deus pater misit filium suum saluatorem mundi.]
Non multum adeo esset, opinor, Deum fateri suum delegasse filium in terras, nisi & eundem ipsum filium salutem non tantum mũdo communiter uniuerso, sed et sibi quilibet particulariter attulisse crederet. Ex qua quidem asseueratione illa nascitur admirabilis in anima tum certitudo, tum fiducia, tum maxime consolatio & gaudium, de quo sic Virgo: Et exultauit spiritus meus in Deo. non Deo, inquam, illo solum, cui

etiam ipsi assurgunt Dæmones, ac tremebundi parẽt illius dicto, sed in Deo salutari meo. Talem proculdubio persensit in spiritu afflatum apostolus, ac uim fidei, cum illud scripsit, CHRISTVM'que appellauit saluatorem mundi. Cum nominat mundum, rem prorsus perditam, atque cœlesti parenti odiosam & detestatam intelligit. Nos tantæ, ait, rei spectatores fuimus, hisce accepimus oculis, audiuimusq́;. unde de re multifariam à maioribus prædicta, assertáq; testimonijs sermonẽ facimus, testificamurq́; Dei filium, quo mundum seruaret, ad terras has nostras contaminatissimas descendisse. & ut concludam:

QVISQVIS confessus fuerit, quoniam IESVS est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.] Animaduerte ex supra memoratis, quo modo una omnino sit assertio, CHRISTVM IESVM fateri esse De filium, & charitatem Patris haberi. Siquidẽ ab eodẽ utriusque assertionis fonte eadem manat conclusio, nos utique in Deo esse, Deũq; in nobis. Sic supra. In hoc (nempe ex dilectione) cognoscimus quòd in eo manemus, & ipse in nobis. Modo uero. quicunque confessus fuerit, quoniam IESVS est filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo. nihil beatius audiri potest. huc quidem nostra omnia connituntur studia, curæq; euigilant in eo cũctæ, ut Deum tandem obtineamus. quid si aliò nostras diuertimus cogitationes? quid si animum diuinarum rerum participem & capacem, pressum humi detinent nonnulli? ò insaniam. ò curas nequicquam susceptas, ò homines (si qui sunt tales) frustra in mũ

do natos; infelicissimum profecto id est genus crucis, in quo quis maximis ultro confectus curis, atque immensis negociorum, solicitudinumq́; agitatus intemperijs, nihil præter mundum cogitat. Is sanè mundũ, non Deum, & colit, & uti domicilium sibi sempiternum & immortale habitat. quin potius ab ipso tanquam ab agresti domino, ut ait quidam, & duro habitatur, possideturq́; mancipium factum fortunæ miserandum. Ad consimilem se habent modum hi etiam, qui seruitutis Dei prætextu ac religionis mundo seruiunt, illiusq́; irretiti laqueis, eò trahuntur, ubi turpes sui magis uigent affectus & appetentiæ. Hi quidem charitatem Dei non habentes, neque quanti æstimandum sit redemptionis humanæ pondus & grauitas, ne per transennam quidem intuentes, absque fide in Deum uitam degunt quemadmodum inquietissimam, ita flagitiosam, ab omniq́; pie & sancte uiuendi ratione prorsus alienam. Cæterum confessio istiusmodi de CHRISTO, ac fides, qua illius deside rio atque amore flagrantes, ipsum fatemur esse IESVM, eò potissimum tendit, ut confiteamur Deum incomprehensibili motum charitate, filium suum unigenitum ad terras destinasse: non ut illas quidem iudicaret, sed quo fœdis ipse, nequissimisq́; obnoxius iudicijs, homines iam perditos de manu assereret hostili, ut probe exacteq́; asseruit. Vnde illud protinus emersit beneficium, quod uictus à contaminatissimi, atque adeo sæuissimi uictoris hasta gratis ereptus, in libertatem filiorum Dei ascitus sit, cooptatusq́; in illius satellitium & familiam. Quapropter ex seruis, uilissi-

maq; mediastinorum colluuie emancipatus, non modo liber effectus est, sed etiam filius, & is quidem selectus bonorum cœlestium hæres ac possessor. Qui sic credit, habet testimonium Dei in se, nempe charitatem Patris, qua habita habetur & fides illa, de qua iam diximus nostrum oriri erga Deum amorem. Ex quo sanè dono felicissima ea prouenit uicissitudo, ac reciprocatio, qua mutuis quibusdam amoris stimulis inter Deum & animam fit unum ferè & domus et habitator. Hi effectus sunt charitatis, hi stimuli amoris. hi ardores, noti quidem illis tantum, qui ad diuina potiunda munera per cœlestes purgantur illuminationes. At eæ fœdis nequaquam impartiri solent diuitiæ suibus.

ET nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet Deus in uobis.] Ex supradictis ulla absque hæsitatione credi debet illum, qui proximum suum diligit, Deum in se manentem habere: neque aliter fieri posse, quandoquidem Deus ipse amor est. Poterat'ne charitas huberiori commendari elogio, quàm ut appellaretur Deus? Erant forsitan homines Dei munera contempturi, nunquid & Deum etiam? Tantum'ne scelus non præuidit apostolus, cum definiuit charitatem esse Deum? imo præuidit, opinor, futurosq; deterrere uoluit obtrectatores, hisce illos ferme præoccupans uerbis: Video fore aliquando, qui Dei dona contemnentes, donatorem quoque ipsum (scelus inauditum) contemnant. nam Deus charitas est. At in uoce charitatis non modo dilectionem inter homines mutuam, uerum etiam uirtutes omnes animi, atque

affectus, quibus Deo gratis reconciliamur, signari uolunt. Verum in eam dudum deuenimus ætatem, ut illa omnia libenter intueamur, gustemusq; medullitus, quæ uel summis tacta labijs, uulnus afferunt immedicabile. An Dei munera, munera, inquam, illa, quibus antiquos Patres pleno ueluti cornu exhuberasse legimus, in pretio nunc sint, illud est indicio, quod tenuis illorum omnino sit usus. Neque id quidem benignissimi contingit largitoris, uel inopia, uel auaritia, uel odio ad homines, sed nostra prorsus euenit incogitantia, & iuncto cum segnitie contemptu, boniq; fastidio. Nihil non iam diuino anteponũt amori homines, paucis illis exceptis, de quibus sic Esaias: Relinquentur homines pauci: Terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, d ssipauerunt fœdus sempiternum. Hic propemodum tẽpora nostra descripsit Vates euangelicus. Ita ferè nostræ depicta est facies religionis. Ita nostra infecta est terra, ut inquit Dauid, in sanguinibus, in homicidijs, in fraudibus, in omni cõtaminatione uitæ, ac libidine. Blasphemias enimuero terrificas in Deum quid memorem? Tales quippe sunt, ut tantam in Deo esse miseris tolerantiam, qui eas ferat. Fert tamen patientissime clemens Pater, nostramq; quodammodo fert humeris procacitatem. Qui uero? quoniam nos diligit, quoniam pro filijs licet ingratissimis adoptauit. Vnde non ab re illud adiecit senex: Et nos cognouimus & credidimus charitatem, quam habet Deus in nobis. Nã proculdubio

DEVS charitas est, & qui manet in charitate

in Deo manet, & Deus in eo.] Experimento, ait, cognouimus, credidimusq;, & factis quoque ipsis (ut potuimus) expressimus Dei charitatem esse in nobis, credendo nimirum in CHRISTVM eius unigenitum, atque illius inhærendo doctrinæ, quæ in eo maxime uersatur, ut nos inter nos amemus, quemadmodum ipse nos primus nullis nostris prouocatus officijs, imo potius lacessitus iniurijs, & amauit, & effectus illos mirabiles dilectionis suæ in cruce ac morte detexit. Quid mirum? ipse amor est. & qui, ut conuenit, tum Deum per se, tum homines per Deũ, diligit, satis legi facit. Hoc est, Deum, qui purissima atque adeò æterna est charitas, persanctè possidet, ab eóq; (uide nobilitatem hominis) uicissim possidetur, cum lex spiritus uitæ in Deo nihil aliud sit, quàm lex amoris. Verum

IN hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.] De perfecta consummatáq; suis numeris charitate per Deum in nobis, iam diximus. Id Dei sanè, haud nostrum, est opus. Qui Deus iccirco in nobis tam mirificũ excitauit præsidium, ut simili cum illo exemplo nihil mundi huius principem in die potissimum iudicij extremo pertimescamus, quemadmodum eum ipse non solum non timuit, sed etiam ualidissime debellauit. Magna tunc erit, opinor, uis illa recordationis cum accersito coactóq; ad iudicium illud terrificum uniuerso, perfectæ suauissimæq; Dei charitatis in nos exhibitæ ob CHRISTI mortem, & cruciatus, in mentem uenerit.

Fuit ſanè quidem ut admirabilis, ita maioris in nobis fiduciæ effectrix atque excitatrix. Propterea igitur perfecta cõſummataq; fuit erga nos propter CHRISTI mortem Dei charitas, ne non fidentes eſſemus in conſpectu Patris cum ſemper, tum præſertim, cum dies illa horribilis tanquam extremus ſcenæ actus illuxiſſet. non eſt, credo, qui ambigat perfectiſſimum illud extitiſſe amoris ſignum in Deo, quando filium ſuum unicum pro humano genere redimendo occidi uoluit. cui porrò tam certum amoris indicium ob oculos aſſidue uerſatur, qui fieri poteſt ut is, quamuis formidabile pertimeſcat iudicium? Tantum illud auet ſupremus arbiter, ut quemadmodum ille, ita & nos interim conuerſemur in hoc mundo, pure ſcilicet, caſte, atque ea in alios charitate, ut in nos ipſe. alioqui à noſtro facti diſſimiles archetypo, deformataq; in nobis imagine Dei per uitæ diſſimilitudinem, quomodo iratum irritatumq;, ac minacem feremus iudicem? En timor ille turpiſſimus, qui ob male ſibi conſcium animum in nobis conciliatus, à fiducia, quam erga Deum eſſe oportet, miſerabiliter exhorreſcit. Iudicij quidem diuini trepidatio ex inquinata oriri ſolet ut plurimum conſcientia, animoq; in flagitijs diutino uſu inueterato. Et quidem iſtiuſmodi generis

TIMOR non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. qui autem timet non eſt perfectus in charitate.] Cum deſides ac oſcitantes in his agendis, quæ feruentiſſimum in anima requirunt calorem, perfectionis uocem audiunt in ſcripturis, oppido pertur-

bantur, clamantq́; sat esse sibi somno in uia iustitiæ non penitus obrui. Hi mihi illud uelle dicere uidétur, CHRISTI uitam, à qua uel paulum aberrare scelus ducimus non exiguum, ipsis etiam attemperatá esse gliribus, quibus ea est natura, ut maiorem anni partem dormiant. talis enim persuasio nunquã mihi uisa est probabilis. Quòd si quidem cæteris in discipli= nis ac studijs languor aliquis, aut remissio, aut tor= por, non improbari penitus debet, in cœlestium ta= men rerum studio ac exercitatione, quibus animæ pur gantur in Deo, fiuntq́; per amorem atque uoluntatis unionem cum illo, deiformes, omnis detestabilis est se= gnities, uel eo maxime, si ultro assumpta ad tantam impellat oscitantiam & soccordiam nonnullos, ut si= bi persuadeant uitam illam, quæ tum odijs, tum ob= locutionibus, tum hypocrisi et ambitione, tum auaritia, tum (execrabilis mistura) & psalmis, & ieiunijs, & precationibus, atque alijs id genus fidei, quæ nulla in eis est, ornamentis, permista sit, Deo probari posse: illudq́; in primis curæ esse numini, ut sues alat & pantheras. Ita illos appellare soleo, qui uitæ sordidæ sunt, ac multijugis, uel criminum uel uirtutum ma= culis, una facta tum carnis tum mundi tum spiritus farragine, notati. Non eo tamen inficias CHRI STI sponsam polymitam circumamictamq́; uarie= tatibus incedere solitam: sed uirtutum, sed gratiarũ, sed donorum spiritus, non uitiorum. An censes ne= glectum charitatis à Ioanne tum laudari, cum ait Ti= mentes nó esse perfectos in charitate? Perinde est quasi dicat, mediocritatem in amore mutuo non requiri,

multo minus contemptum aut desidiam. Qui eiusmo di sunt, qui'que segniter ociantur in uinea domini, ad minimã quanque mortis seu pœnarum memoriam, trepidant pauidi, iudiciumq́; more illorum seruili, qui metu magis dicto utcunque parent, quàm reuerentia & dilectione, refugiunt. Cuius sanè dilectionis ea est uis potissimum ut omni abiecta formidine ac ignauia, quæcunque iusseris, præsto sit imperanti. Hi effectus sunt charitatis, quam consummatam perfectamq́; in suis requirit CHRISTVS. Et qui certe ad eũ, quem dixi, modum uel Deum uel homines timet, hoc ipso declarat se nondum muneris istiusmodi assecutum esse terminum & perfectionem, quæ eò maior diuiniorq́; céseri solet, quòd ab omni semota est pauoris genere, qui liber non sit, ac uenerationis plenus, ut simili planè metu afficiuntur erga parentes liberi, atque erga natu grandiores, qui minoris sunt ætatis. Id genus timoris à charitate nascitur; unde illi, tanquam surculus uiti, perpetuo inhærescit. Metus uero ille sordidus, qui pœnam, siue ob læsam conscientiam tortores in se habet, longe, ut diuus inquit Augustinus, ab huiusmodi secretus est amoris suauitate, quippe qui pœnarum formidine, horroreq́; potius iudicij, quàm amore ducitur, agitq́; inuitus si quid mandaueris. Vnde qui tam humili demissoq́; sunt animo, illud in primis uerentur, ne parum scilicet exorabilem inueniant clementissimum, qui parum se in alios exhibuerint faciles, atque in condonandis iniurijs liberales. Non audiunt hi quidem CHRISTVM, dicet aliquis. nihil periculosius. at audiant saltem ethnicos, et hos

quidem in leuiori genere scribendi occupatos. Sic ex illis quidam. Re ipsa reperi, facilitate nihil esse melius, neque clementia. uerum hi ut lubet, sentiant.

NOS diligimus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.] Causa quidem totius nostræ erga Deum dilectionis est ipse Deus, qui prior dilexit nos. Saxa proinde rudia, & inertia fuissemus ad amorem, nisi diuinus nos amor antea præoccupasset, suáq; perfudisset unctione, qua delibutæ animæ, ex aspera immitiq; peruersæ consuetudinis scabricie & duritate, in suauem ac facilem deueniunt morum usum, atque affectuum liberalium, miréq; & in Deum & in homines ardentium. Certe rem nunquam ita eximiam, ut Deus est, amare potuissemus, nisi nos prior ille ad se suo traxisset amore. id munus illius fuit. Sed in amando magna est adhibenda solicitudo & cura, ne Dei amorem ab illo, quo erga proximos afficimur, separemus, ne' ue illud, quod unum esse omnino debet atque impartibile, dissociemus. Eam ob rem

SI quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrẽ suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem uidet; Deum, quem non uidet, quomodo potest diligere?] Id natura quoque comparatum est, ut animantia suum quæque genus ament, iuuentq; obsequijs, & pro re nata subleuent. Sed longe alia ratio est diligendi in his, qui CHRISTI uitam æmulantur, quam quæ ad pecudes, aut ad communem hominum consuetudinem spectat. A' qua tamen non abhorrens Ioannes sic suum format argumentum: Sit aliquis qui se Deum amare asserat,

non contradicam, modo suum hunc amorem amando proximum testetur. alioqui mendacij temerariæq; assertionis insimulari poterit, cum planè id esse minime possit, Deum scilicet amari, non ita proximum. nam si fratrem quis suum, eiusdem nimirum naturæ consortem, præsentem, conuictorem, & qui cum necessitudinem etiam naturaliter contrahere iubetur, imo sine illo omnis esset inamœna & agrestis uitæ cõsuetudo & cultus, non amat, Deum quem nunquam uidit præsentem, amabit ne? Haud reor.

ET hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.] Vanissima profecto nostra esset persuasio, si illum, cuius imperium detrectamus, legesq; negligimus, amare nos posse contestaremur. Iussit enim Deus tum se, tum proximum à nobis diligi. Quare unum sine altero esse non posse adeo uerum est, ut qui secus opinetur, quàm maximo detineatur errore, neque eum aliter in diligendo ad hunc modum obtinere certum est, atque hi solent, qui capedine aliqua rimosa aut cribro aquas ferre adnituntur, casso scilicet labore ac studio.

Amen.

IN CANONICAMIOANNIS I.
CAPVT V.

OMNIS qui credit quoniam IESVS est CHRISTVS, ex Deo natus est.] Miro nos artificio apostolus ad mutuam hortatur beneuolentiam, & charitatem. nam dixerat, acutissimoq; asseuerauerat argumento in superioribus, homines hominum gratia natos esse: hoc est, necessario ex communi eiusdem generis conuictu mutuam sibi inuicem debere dilectionem homines. Si (inquit) eiusdem tecum naturæ participem, qui cum familiariter conuersaris, imo absque huiusmodi consortio & consuetudine uitā uiueres insuauem, non amas, Deum, quem nemo unquam hominum uidit, qui amare poteris? Nunc uero alio utens lemmate, sic rem absoluit.

ET omnis qui diligit eum, qui genuit, diliget & eum, qui natus est ex eo.] Iam diximus, mysteriumq; , ut dedit dominus, aperuimus: Quomodo scilicet qui credit ꝙ IESVS est CHRISTVS, ex Deo is natus sit, nempe per sanctum illius spiritum regeneratus. Cuius afflatu sic in diuinis eruditur, ut in secretioribus quidem atque arcanis diuinitatis penetralibus hærere, multo minus errare labiiq; sinatur. Dei quippe est filius, nedum amicus. At si filius est, num Patrem, atque illos, qui ex eadem secum origine processerunt, non amare poterit? Non queunt certe, qui ita prognati sunt, suæ non diligere consortes na

turæ, reformatæ quidem in CHRISTO, qui illiusmodi geniture non modo autor est, sed etiam purificator. Aeque igitur ac nos ipsi amandi sunt hi, quos ex Deo natos esse non ambigimus, non tam quidem quoniã fratres sunt, quàm quòd à Deo nati sunt, iccirco filij. Nam qui per fidem, illam potissimum, qua IESVM esse CHRISTVM persuasi sumus, tanquam maturus partus editur, ex Deo, cui filius effectus est, nasci dicitur. unde illud omnino necessarium contingere oportet, ut qui Patrem diligit, & eos diligat, qui ex illo procreati sunt. aliter autem non illos unquam amare Patrem dixero, cuius contemnunt filios atque legem, qua mandatur, ut fratres ex Deo quidem genitos ament. Hoc uno sanè indicio, an Dei amantes simus, cognosci poterit, si eius mandata seruauerimus, uel secus. Vide igitur quid suo assuat argumento uir sanctus.

HAEC est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt.]

Grauia minime sunt Dei præcepta, sed amanti, sed illi ipsi, qui ex Deo natus sit. Alioqui crux CHRISTI suauissima & leuis, fit non amantibus plumbea, inamabilis, & horrenda. Est'ne in rerum natura tam graue onus & ponderosum, quod amanti leue non uideatur? Atqui absque numero immensas terrificasq; obijcit tum mundus, tum dæmon malorũ species. Quid tum? Tanti ne esse aut mortem aut uitam existimabimus, ut pio à corde diuinum queant excutere uel amorem, uel sufferendi quiduis malorum pro CHRISTO desiderium? Minatur quis tibi exiliũ,

carceres, cruciatus, proscriptiones, mortem tandem: inferat etiam hæc omnia, & alia, si quæ sunt, horribiliora. Eò enim facilius leuissima istiusmodi tolerabis mundi terriculamenta, quò purius tuum in Deo collocaueris amorem. Et si quidem talia, quæ natura horrori nobis solent esse ac formidini, fiunt toleratu facilia, quando amauerimus, nunquid asperiora illa cēsenda erunt atque intoleranda, quæ lex amoris imperabit? Grauia igitur nequaquam ea sunt mandata, quæ sanxit amoris Deus, qui tam ardenter nos diligit, ut nobis tributa sit ab eo potestas illius effici filios, natos nimirum (ut inquit Ioannes) ex Deo per spiritum CHRISTI. Nulla itaque damnatio, non solum formido, potest his esse, qui in CHRISTO sunt,

QVONIAM omne quod natum est ex Deo, uincit mundum.] Vehementissima est nobis cum mundo rixa, ingensq; pugna, & periculosa. Verum neutiquam timenda est, simul ac longo compertum est usu, quòd quicquid ex Deo natum est, uincit mundum, & nos certe ex Deo nati sumus, ergo uincitur à nobis mundus. Argumentum profecto absolutissimum, ac magis uerum, quàm si tricis illis logices cornutis cauillosisq; formatum esset, quibus quiduis cuilibet concedere (ni prudens sis) te faciunt. Sed longe alia ratio est argumentandi apud apostolum CHRISTI, quàm apud Sophistas. Vincimus itaque mundum (ut centies repetam) quia ex Deo, qui prior illum debellauit, prodiuimus. Vnde iam uictum uincimus, superamusq; prostratum à Dei filio. Cuius uictoriæ & nos consortes effecti, in castris illi fi-

dei militamus, qui, ut uincere possemus, inuictum penè uicit insuperabilis. At quo armorũ genere hi, qui à Deo ortum habent, uincunt mundum? Quibus, oro, præsidijs? copijs ne bellicis? num tormentis illis, illis inquam tormentis æneis, quæ ad perniciem fratrum nostrorum inuentæ, sono ipso terrifico & horrendo mugitus imitantur æthereos? non puto. Doctrinæ forsan humanæ atque eloquentiæ iure hæc omni debetur uictoria? tantundem. Quid igitur? autoritati ne? nũ sanguini? num numero? num ordini? nihil minus. Ecquid tandem? aræ? fana? sacramenta? ritus id obtinent? Itidem. At scio unde. En bona uoluntas, en arbitrium, en ieiunia, en eleemosynæ, en assiduæ in Dei templo supplicationes & lacrymæ. Neque has ego tanti facio merces. Dicat itaque sacrosanctus & uates & apostolus, definiatq; quod illud potissimum telum sit, quo mundus is nobis infestissimus cõfodi possit, atque occidi.

HAEC est, inquit, uictoria quæ uincit mundum, fides nostra.] Obserua in primis ut fidem appellet nostram, quæ alioqui donum Dei sit. Vult sanè Pater æternus, quandoquidem unius facti sumus conditionis cum CHRISTO, ut sui æque thesauri consortes hæredesq; nominemur, & simus, atque ipse CHRISTVS, quamuis copia differenti. Is enim illi naturalis est filius, nos per gratiam & adoptionem, cohæredes tamen. Eam ob rem quicquid gratiarum obtinemus à Deo, aut si bonis ditamur cœlestibus, cooptamurq; in consortium filiorum Dei per fidem, cuncta hæc nostra iam sunt (ut ait Paulus)

nos CHRISTI, CHRISTVS autē Dei. Et Deus (res mira) quicquid est, totus ad nostra attemperatus est commoda. Vnde sua in nobis non aliter cognoscit munera, quàm si nostra omnino essent, non sua. Sed ingratissimus animantium omnium factus est homo, qui ad tantam nonnunquam delabitur proteruitatem atque audaciam, ut præclarissimis Dei muneribus contemptis, malit usu uitæ turpi ac libidinoso feris ipsis syluestribus assimilari, diciq; mundi mācipium & seruus, quàm filius Dei, quàm CHRISTI frater, quàm bonorum cœlestium hæres. Ad quæ quidem bona in primis pura fide, siue, ut apertius dicam, fiducia in Deum libera, minimeq; nutanti, peruenire se posse aliquando non ambigat. Ideo (ut hic uides) uictoriam illi ex mūdano conflictu acceptam referre non ueretur apostolus. Hæc est, ait, uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. hoc est. Fide, armatura nimirum Dei, uincitur à nobis mundus, profligantur'q; aereæ potestates ac principatus. Sed de fide hic illa dici non arbitror, qua qui interdū imbuti sunt, non solum non superant mundum, sed leui aliquando commissa pugna, dant manus hosti. Hanc aiunt dæmones quoque in se habere, ac contremiscere. Habent etiam ex nostris illi, quibus mundus ipse imperat, non paret. Qui uero hi sint, aut cuiusmodi sint coloris atque habitus, ex ratione uitæ illorum contaminata & fracta deprehendi possunt. Quare aliud omnino requirimus ad assequēda quæ Dei sunt, fidei genus, quod nobis cum dæmone, peruersáq; hominum multitudine minus cōmune sit & usitatum.

Hanc fiduciam appellamus, donum quidem ignotum improbis & flagitiosis. Cuius sanè doni potissima ea uis est, ut in his, quæ pollicitus est Deus, nequaquam hærere nos sinat. Etenim Deum nunquam pure, ut cõuenit, amare poteris, nisi fidem illi prius habueris, eiq́; spe minime dubia adhæseris. Alioqui uanus propemodũ labor is esset omnis atque exercitatio, Deum, ut ait Bernardus, dies noctesq́; de peccatorum remissione solicitare, nisi simul quoque credideris remissionem peccatorum te ab ipso obtinuisse. Et quidem nũquam me satis intellexisse fateor, quomodo is, qui continuis tanquam excubijs ad assequendum gradum quempiã excellentiorem diuini amoris inuigilat, de his maxime, quæ hosce præuenire gradus solita sunt, animi sit semper dubius ancepsq́;, ac nutabundus Dei præstoletur reconciliationem. Nam Deum rogare, illumq́; suauissimis huiusmodi, cum oras, bonitatis, misericordiæ, clementiæq; uocibus appellare, subindeq́; de illius tum bonitate, tum clementia, tum misericordia diffidere ac dubitare, nonne tuam etiam in dubium uertis factã per CHRISTVM instaurationem & salutem? Nonne similis effectus es, ut alius scribit apostolus, fluctui maris, qui uento mouetur & circunfertur? Imbecilliorem ne Dei reris esse clementiam, quàm tua potens sit miseria? Dat igitur certo Deus si quid quod nobis dari expediat, rogauerimus, nihil interim, ut inquit idem, hæsitantes. Atque illud est, unde doctrinã hanc didicit apostolus, seruatoris dictum: Quotcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. In nomine (inquit) meo, hoc est, spe firma obtinendi rogata.

Quæ tamen illis prædita debent esse uitæ partibus, quæ petitionibus Deo factis respondeant: nihilq;, ne unguem quidem transuersum, à CHRISTI uestigijs recedant. Hisce enim adminiculis fulcitur fides, eaq; confidentia, per quam uictores è pugna cum mundo periculosissima discedimus, animatur. Quantum porrò debemus CHRISTO, quantum illius cruciatibus, quantum morti, quantum beneficentiæ, qui tã stabili nos corroborauit persuasione, ut cõtra spem spe impauida concipere illa animo audeamus, quæ ab ipso solo sperari par sit. Aliter uero CHRISTI clementiæ ac meritis, propriæ nihilominus existimationis & uirtutis admistione, & fidere, & potiorem quoq; sed non totam tribuere salutis causam, constantis parum est indiciũ animi, atque de his, quæ nobis CHRISTI meritum conciliant, ineruditi. Qui quidem CHRISTVS eam nostris in cordibus inseuit sui amoris notam, qua signati nil tam humanæ inaccessum esse potest rationi, atque ingenio, quin credendo per spiritum sanctum suum ullo absque merito nostro, aut aliorum, obtineamus. Id certe peragit fides, quod nequeunt creata. Vnde præclarissimi huiusce doni excellentiam, imo ipsius datoris CHRISTI IESV benignitatem quis, quantũ sat est, laudare admirariq; unquam poterit? At satis utcunque laudant qui in Ecclesiæ gremio perseuerantes, solo illo nituntur, qui iccirco IESVS à Deo Patre appellatus est, ut seruet, non perdat, modo nos iri seruatum adeo non dubitemus, ut sic quoque esse persuasissimi, uel ipsa contradicente natura, & mole criminum, & simus, & ita

esse alijs intrepide, constanterq; prædicemus. hæc est palma, hæc est uictoria, quæ uincit mundum. Quid hic mussant hypocritæ? quid blatterant? quid suam hic mihi obijciunt, nescio quam, uitæ duritatem? quid ullo absque succo spiritus macerationem? Dicant, obsecro,

QVIS est qui uincit mundum, nisi qui credit, quoniam IESVS est filius Dei?] Non est quidem tam aspera diraq; procella & aduersitas, aut anceps quoque ac perplexa in doctrina fidei dubitatio, quin firma in CHRISTO fiducia dissoluatur, atque in auras euanescat. Ergo fiducia (ut diximus) uis ea est, non alia, quæ uincit mundum, nempe hæreticos, prauasq; carnis illecebras, bella item, discordiasq; iam ita nobis ob usum diutinum & consuetudinem, annexas & familiares, ut nullus fermè tã modicus inueniatur hominum cœtus, qui secum non dissideat, rixeturq;. Qualia uero illa sint, quæ hostis fidei in nobis à multis iam retro annis disseminauerit, acerbiora sunt, sed tamen notiora, quàm ut à me nunc, qui aliud ago, rememorentur. Hæc fuit causa, quæ pios principes, atque adeo cæteras unà cũ Pont. Max. commouit Ecclesiæ columnas, ut synodum hanc celebrem, quam passim cogi uidemus, indicerent. Faueat CHRISTI spiritus tam pijs cœptis. Et certe non poterit non suæ præsto adesse sponsæ benignissimus dominus, quæ propemodum meretricari occœperat. nec quidem tam execrabili adulterio impudentissimi defuere lenones ac proci. Dicam apertius. Iam sanguis CHRISTI à christianorum frõtibus & facie ab=

stersus, cerussæ ac stibio cesserat, desieratq; suo à pristino uigore nuda pietas. In quauis nãque re alia, prætérquam in CHRISTO sperabãt homines. Imo (nefas inexpiabile) CHRISTO excluso, uero nimirum sponso ac legitimo, quid non audebant mœcchi? Quid non superstitionum altores, licitatoresq; meritorum, atque humanarum uirium, & satisfactionum negociatores, mangonesq; impudentissimi? Vincit igitur mundũ, cui persuasum est IESVM Dei filium esse, per quem accessum habemus ad Patrem: illeq;, qui cæteris omnino rebus & præsidijs, aut omissis, aut etiam receptis, sed suum ad profectum attemperatis ei adhæret.

HIC est, qui uenit per aquam & sanguinem IESVS CHRISTVS non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.] Duo quidem aperta diuini amoris indicia erga homines in adoptione facta per CHRISTVM generi nostro, intercessere. Alterum sanè innouationis atque innocentiæ gratuito conciliatæ, quam per aquam signari ducimus, alterum redemptionis. Nam cum multis detineremur astricti nominibus, nec ulla esset recuperandæ libertatis, ne cogitatio quidẽ tenuis in nobis, non modo spes: auctione quodammodo facta, ingentiq; proprij cruoris pretio numerato, per se ulla absque prosonetarum licitatione redemit nos CHRISTVS. Vnde nõ iniuria bis sanguinis & aquæ hoc in loco fit mẽtio, ne tanti unquam beneficij memoria excideret. Nullus tã ferreus debet esse animus, quem, cum illi uenerit in mentem Deum pro se redimendo fuisse uenditum &

occiſum, nō ſuæ pudeat pigeatq́; ingratitudinis, atque ad ſectandas iuſtitiæ partes, tum moræ, tum deſidiæ. Videat quàm idoneam recuperandarum animarum excogitauerit rationem filius Dei. Parum illi ferme uiſum fuiſſet ſub haſta uenditos redemiſſe, niſi & ſordidos, longoq́; ſitu cathenarũ & carceris afflictos, aqua ſui ſanctiſſimi corporis illuſtrata purificaſſet, dignosq́; æterni Patris aſpectu & colloquio reddidiſſet. Duas res igitur ſanè quàm neceſſarias in genere humano redimendo concurriſſe uideo: lauacrũ ſcilicet ac pretium. illo mundati ſumus, iſto coempti. illo ex contaminatiſſima Deorum libidinumq́; cultura exempti, Nitidiores facti ſumus ebore antiquo, ſaphyro pulchriores: uerum iſto è duriſſima duri hoſtis erepti ſeruitute, atque haſta, in libertatem non tantum filiorum Dei aſſerti ſumus, ſed unius etiam naturæ, uitæq́;, ac ſpiritus, cum illius unigenito effecti. Nullum iam poteſt eſſe inter Dei filium ac filios hominum diſcrimen, poſtquam Deus homo factus eſt, hoc uno in primis excepto, quòd CHRISTVS Dei eſt filius, unius omnino ſubſtantiæ cum Patre, nos per gratiam, ut dixi, & adoptionem: atque id quidẽ ui ſanguinis CHRISTI, & aquæ illius ſalutaris, de qua ſic legimus in ſapientiæ libro: Aqua de petra altiſſimi data eſt eis. Ergo cuiuſmodicunque res illæ ſint & controuerſiæ, quibus miſerrimum in modum inquietantur nunc homines, illud ſecuriſſimum cenſendum eſt aſylum, effugiumq́; certiſſimum ac neceſſarium, ſi ſuis diffiſi rebus atque opibus mortales, ad unũ cõfugiant CHRISTVM, qui iccirco in aqua & ſanguine uenit (ut ait Ioannes)

nes)

nes) ne non sciremus duo hæc remedia, uel sola, nostram ad recōciliationem cum Deo fiendam suppetere, atque adeo suppetere, ut qui diuerticula alia, sua in reformatione, aut amicitia ineunda cum Deo, quærit, is erret penitus, atque à salutis scopo longe digrediatur. uerum non omnes CHRISTVM intelligunt, non uim aquarum, non sanguinis, non donorum cœlestium efficaciam compertam habent. quā ob rem cui uis rei potius, quàm CHRISTO innituntur plerique. alij item sumpta libertatis occasione atque ocij, nulla tam pia sancita est à Patribus institutio, quam non peruertant, ad eumq́; abutantur usum, quasi CHRISTVS nulla suos teneri lege uoluerit, nisi effræna & temeraria. Certe qui à CHRISTI spiritu reguntur, eis etiam, qui foris sunt, exemplo debent esse modestiæ sanctitatisq́;, non ruinæ. Quòd si rem acu (quod aiunt) attigisse sibi uidentur, illud potissimum agant, quod Paulus se egisse profitebatur, cum omnia se factum omnibus, quo omnes lucrifaceret, attestaretur. Eo sanè modo sua in integritate eliminatis dissidiorum causis perseuerabit Ecclesia CHRISTI, qui pacis autor est, non, prætextu libertatis, uel turpis ocij, uel dissidij. Alias profecto secum ueniens attulisset merces, si in commutando humanæ uitæ usu, qui prorsus ferinus erat, alijs etiam præter illas, quas secum attulit, indiguissemus. Duas quidem protulit, sed ita, ut una alterius esset perfectio. Quare à Ioanne illud est additum, Non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Nam uis omnis aquarum huiusmodi uiuentium in baptismo à

CHRISTI sanguine promanauit, quemadmodũ & cætera quoque promanauere sacramenta, donáq; ac merita hominum omnia. per aquam enim uenit, ut nos ablueret: per sanguinem, ut uitam prius amissam restitueret. Quid etiánum salutis nostræ modum originemq; in dubiũ uertimus? Quid nouas nobis effingimus recuperatæ uitæ causas? noua remedia? nouam doctrinam? Inspice compendiariam istiusmodi rei finitionem. Sanguis, inquit, IESV CHRISTI emundat nos ab omni peccato, qui porrò CHRISTVS (quæ benignissima illius fuit natura) non his tantum duobus se mundi seruatorem esse præ se tulit indicijs, uerum addidit & sui spiritus attestationẽ. unde sequitur.

ET spiritus est, qui testificatur, quoniam spiritus est ueritas.] Sunt qui legunt, quoniam CHRISTVS est ueritas. sed ad testem spiritũ magis (ut opinor) illud referri debet, ut sit sensus. Cum ueridicum esse testem oporteat, spiritus, qui non modo uerax est, uerum etiam ipsa est cum Patre ac filio ueritas, de illo, quòd delegatus sit à Patre ad salutem uniuersi, testimonium protulit, præsertim cum in specie columbæ uisibilis apparens, CHRISTI uerticem ad Iordanis ripas inumbrauit. Vide quid hac de re ipse asserat præcursor. Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Antea uero dixerat: Vidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. De hoc quippe intellexit testimonio

Ioannes, quando spiritum testificatũ esse de CHRISTO, quod is esset filius Dei, mandauit literis, ut hic uides. Quapropter hunc quidem eundem esse Dei spiritum, qui unius cum Deo, Deus & ipse, naturæ, unà cum uerbo de CHRISTI dignitate, atque ad omnes beneuolentia, non raro testatus sit, arbitramur.

QVONIAM tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.] Vt enim horum una est natura & deitas, ita una est consensio, uoluntas una, testimoniumq; de CHRISTI diuinitate unum. Nec mirum. Hæc sanè omnia unus est Deus: semel enim atque iterum Pater, uoce superne audita, CHRISTVM sibi esse filium testatus est. Verbũ autem, cum tot editis miraculis & portentis, è mundo abiens, diuinitatis plenitudinẽ in CHRISTO Deo & homine fuisse declarauit. Hinc Paulus CHRISTVM definitum esse Dei filium per potentiam Romanis scripsit, euangeliumq; uirtutẽ Dei appellauit. At spiritus uel eo, quo diximus, modo, uel cum ad cœtum illum discipulorum pauidum, iuxtaq; si quid è cœlo aduentasset refugij contantem, ignea descendit linguarum forma. Et hæc quidem breuiter de testimonio è cœlis uiso auditoq;, de CHRISTI diuinitate, sint dicta. Arcana .n. huiusmodi aut leuiter attingenda sunt, aut casto penitus obuelanda silentio. Cæterũ, ut de homine quid afferat Ioannes, uideamus.

ET tres sunt, qui testimonium dant in terra. Spiritus, aqua, sanguis. & hi tres in unum sunt.]

In unum, inquit, conueniunt testimonium, atque horum trium summus est consensus. hoc est, de uno eodemq; testificantur CHRISTO spiritus, aqua, sanguis. De spiritu humano in CHRISTO, qui ultro moriens tradidit spiritum, hic dici scribunt doctiores. Indicium sanè non modo naturæ in illo humanæ (hominis est spiritum habere humanum) sed ét diuinæ, cum illi fuerit integrum ponendi ac iterum assumendi animam, quod proprium diuinæ fuit uirtutis. Porrò de aqua, & sanguine, quatenus ad sacramentum attinent, iam diximus. Ad signum autem humanitatis illius demonstrandæ, haud parum illud habuit efficaciæ, quòd è uulnerato iam mortui latere in cruce cruor exijt & aqua, naturæ certæ humanæ significatio, atque adeo ueri hominis in CHRISTO indicium, ut homo ne uerus fuerit in dubium iam uerti queat nemini, præter quàm ignauo cuipiam Manichæo, aut Apollinari, aut illis etiam, qui superstitionibus fœdisq; dehonestantes questibus candorem fidei, illũ qui emit eos, ut ait Petrus, negant dominum. His absque dubio uelamen adhuc super Mosis faciem positum est. Adhuc Marath aquas bibere nequeunt, eo quòd amaræ sint. adhuc, inquam, cruor illis est in omni terra Aegypti tã in ligneis uasis quàm in saxeis. Sed hic mihi tempero, atque ad testimonia fidei IESV CHRISTO redeo, quæ siue diuina sint, siue humana, certissima quidem extant & manifesta. Verum illa magis, quæ à Deo, quàm quæ ab homine quamlibet in uaticinijs arcanisq; prædictionibus excellenti proferuntur. Et quidem,

SI testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, quoniam hoc est testimonium Dei, quod maius est, quoniam testificatus est de filio suo.]

Omnes quidem quotquot ante CHRISTI aduentum prophetæ uixerunt, ad hunc sanè scopum sua direxere uaticinia, ut in CHRISTO duas prædicerent naturas, illudq; suis illis à Dei spiritu commotis diuinationibus obtinerēt, ut CHRISTVM crederent posteri, faterenturq; Dei pariter atque hominis filium, uenturum illum quidem per aquam & sanguinem. illa, qua nostra significaretur ablutio; illo uero, pretium. Vtrisq; tamen uim spiritus addendam esse. Moses enim, ut diuus inquit Bernardus, in aqua, unde nomen accepit, tantummodo uenit, non in sanguine, sine cuius effusione, ut sacra habet lex, non erat remissio. CHRISTVS autem, cui cruor ille agni celebris ægyptiorum præluserat, non in aqua solum, cuius mysterio nostra adumbrabatur innouatio, atque in Deo renascentia, uenit, sed in sanguine etiam, pretio nimirum incomparabili nostræ redemptionis & salutis. Quarum sanè rerum præs quidam non inefficax, & arra uitæ per CHRISTVM recuperatæ, sanctus extitit spiritus, qui ut nexus est Patris ac filij indissolubilis, ita sordium humanarum æternus est purificator, suggestorq; bonorum omnium, quorum autor Pater est, nuncius filius. Atque de his quidem omnibus Ioannes ad ripas Iordanis sedens, non raucum quidem meticulosum'ue aut uafrum præbuit testimonium, sed uere ac intrepide, uti se res habere t, enarrans clamabat: Ego uidi, & testimonium per=

hibui, quia hic est filius Dei. An magnum non fuit tanti uiri testimonium, qui CHRISTVS aliquando est habitus à Iudæis? Magna item extitit præcursoris de filio Dei attestatio. Magna prophetarum, magna angelorum. quid? magna nonne fuit etiam illa hostium humani generis confessio? Exibant, inquit Lucas, Dæmonia à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei. Magna quidem sunt hæc omnia, sed testimonium Dei maius est. Tu es, ait, filius meus dilectus, in te complacui. En uox Patris è cœlo audita. Itaque si testimonium humanum accipimus, probamusq;, num æquum sit plus ponderis autoritatisq; Dei habere testimonium, uosmet existimate. Cæterum haud multum referre arbitror, utrum literam, ut modo exposuimus, probes, uel secus. Græci enim totum illud (maius est quoniam) secundo repetitum, non habent. Sic illi. Hoc est testimonium Dei, quo testificatus est de filio suo. Ergo

QVI credit in filium Dei, habet testimonium Dei in se, qui non credit filio, mendacem facit eum, quia non credit testimonium, quod testificatus est de filio suo.] Aptius, mea quidem sententia, uertunt, qui (non credit Deo) uertunt. Certe hi, qui spiritu Dei aguntur, re ipsa sentiunt, quàm nullis iam humanis opus sit testibus in causa fidei IESV CHRISTI, de cuius natura & statu tam euidentia sunt Patris testimonia, ut stolidi omnino animi uideatur & amentis quicquam aliud, quàm quod edocuit Pater, de filio existimare. Sint, ut lubet, frequentissima et decantata prophetarum, angelorumq;, atque omnii

tandem hominum de CHRISTO testimonia, quid tum? iam non propter uestram loquelam credimus: ipsi enim à Dei spiritu edocti audiuimus, & scimus, quia hic est uere saluator mundi. Oro, quod excellentius attulissent unquam de CHRISTO testimonium uel ipsi apostoli, quàm penè athei tunc temporis attulerunt samaritani? Parum sanè abfuit, quo minus arcanum illud sponsæ de se iactaret gens illa. Introduxit me rex in cellam uinariam. unde anima mea liquefacta est ad uocem dilecti, ita profecto agere consueuit Deus in humanis cordibus ullo absque delectu, cum illi uisum fuerit. Atque id quidem sui sanctissimi spiritus ministerio, qui testimonium reddens spiritui nostro, quòd sumus filij Dei, ad tantam nos eleuat spiritualium rerum cognitionẽ, ut Patrem ipsum, quem nemo uidit unquam, & uideamus, & (res mira) in cruce CHRISTI ac sanguine degustemus. At hic suo contenti succo resides ac ociosi hebescunt, illi etiam, qui tam in malis obduruere, ut ne Dei quidem stimulos sentiant acutissimos, atque afflatus, multo minus plagas terroresq; futuri iudicij ac mortis. Non homines, non angeli non humana, non diuina illis satisfaciunt testimonia, non exempla, non lex tota ipsa demum creberrimis de CHRISTO attestationibus grauida & mysterijs, quæ ipsum pro debitis uniuersi fore uadimoniũ pollicentur. Cæterum, ut cuncta alia prætereamus testimonia, quid sceleratius? quid nefandius auditum unquam fuit, quàm Deo optimo maximo testificanti fidem non haberi? Nũ tantam ad impotentiam animi addo & mentis duri=

tiem, deuenire posse quempiam arbitremur, ut Deū ipsum, rem tantam scilicet, & formidabilem; doli mali mendaciiq; audeat accusare? Lues hæc immedicabilis est, ac fletu digna, uel eo maxime, quòd haud raros intueamur, qui, licet exteriori fateantur disciplina & cerimonia, re ipsa tamen ac uita negant CHRISTVM esse IESVM. Hi quidem testimonium Dei non habent in se, sed in ore solum ac moribus fuco, simulationeq; refertis. Cum enim alia in re quàm in CHRISTO suam statuunt iustitiam & salutem, CHRISTVM Dei esse filiū non intelligunt, nēpe ob id à Patre missum occisumq;, ut omnes, qui illius mortis gustum percepturi essent ac meritum, in eum solum crederent, illiq;, cæteris tanti quantum par est mundi æstimatis præsidijs ac legibus, fiderent. Tutissima hæc est fidei regula, qua facile in CHRISTO reformari possent animæ, etiam absque synodis. Quas tamen nostra hac ætate turbulentissima & confusa, necessarias omnino esse, si quid aliud, ducimus: optamusq;, ut iam tandem fessis penitus humanis desiderijs, & uotis, in unū pars utraque coeat confessum consensumq;, atque in re tanti momenti, ut est salutis humanæ definitio, deliberandi iudicium. Res hic CHRISTI agitur, non hominum. quam ob rem ipsius opus est spiritu. uideant igitur quo hi ducuntur animo, qui aut accersunt, aut undequaque, dissipato iam rumore ac fama, accersuntur. Interim uero quæ à Patribus audiuimus, fidei dogmata cum teneamus, tum alijs, ne in causa illius, cui uitam quoque propriam debemus, ne dum

ſermonem, muti ſimus, ullo abſque fuco, aut metu barbarico prædicemus. inſignis ſanè ea eſt humani cordis ſtupiditas, ſi aut non ſentit, quæ de IESV Dei filio in ſe habet per Patris afflatum teſtimonia: aut nota contemnit. utrunque enim mortiferum, quænam miſeria calamitoſior aut infortunium magis horrendum nobis accidere poteſt, quàm ſi iam in fide decrepiti, quid ſit fidei ſcopus, ignoremus? Adhuc ne in ipſis fidei elementis hæremus, cæcutimus'que?

ET hoc eſt teſtimonium, quoniam uitam æternam dedit nobis Deus. & hæc uita in filio eius eſt.] Argumentum id eſt acutiſſimum & diuinum, modo hinc abſit cauillum & uafricies. Obſerua, inquit, certiſſimum de CHRISTO teſtimonium, quòd is uere ſit Dei filius, idemq; Deus atque hominum ſeruator. Quale oro? Vitam, ait, æternam donauit nobis Pater, quæ tamen uita in illius ſita eſt filio, atque adeo ſita, ut ſine illo haberi nequeat. imo ipſe eſt uita huiuſmodi, qua beati efficimur in Deo. Vnde cum dat Pater, dat non modo uitam ipſam beatam, ſed ipſummet quoque filium, qui ipſiſſima eſt beatitudo. Si itaque uita eſt æterna in filio, nobiſq; à Patre per filium conceditur, ſignum id magnum eſt ac teſtimonium, quòd ipſe cum Patre Deus ſit, qui uitam illam impartitur, quæ à Deo ſolo ſperari debet. Ex his proinde facilis coniectura fit, (hæc nunc cernimus in inuolucro) formaturq; fides illa in corde humano mirabilis, qua certi ſumus, Patre id operante in ſpiritu, CHRISTVM illius eſſe filium, apportatoremq; ſalutis ac uitæ illius, quam nunc ſcimus abſconditam

esse in Deo, reuelandam postea per CHRISTVM, cum uidebimus eum sicuti est. ergo

QVI habet filium, habet uitam: qui non habet filium Dei, non habet uitam.] Clamat è coelis Pater. Ipsum audite. quid increduli? mundum audite. Edamus, inquiunt, bibamus, cras enim moriemur. Ex nihilo nati sumus, & posthac erimus, quasi nati non fuerimus. O' acerbum inquinatissimi animi iudicium. Alios dein audio. hi quidem mitius, sed periculosius. Vtcunque, aiunt, fœde delinquant homines, modo baptizati sint, CHRISTVM habent propitiatorem. hoc solo nituntur, in hoc sperant, ad hunc duntaxat confugiunt. Nihil sanctius dici potest. Verum cuius instituti tua est uita? cuius temperamenti? modum'ne ullum sic bene persuasus adhibes Dei offensis? dic sodes, quibusnam curis tuus distinetur animus? quibus cor? quibus mens ipsa, capax numinis? uide amice. uide ne sit in spiritu tuo dolus. haud frigida certe, ac fucosa istiusmodi nutritur confidentia, quæ hominem procacem facit & impudentem, Dei filius. Non hisce pascitur imposturis tantus dominus. quid prodest Deo, si hoc modo, ut ait quidam, iustus fueris? quid frustra deciperis? Id sensit Hieremias, cum te increpans clamabat. Quid niteris bonam ostendere uiã tuam? in summa. Tunc uera ea est fidei ratio, si spei fiduciæq; de Deo cõceptæ respondeat uitæ tenor. Cæteroqui Deo te fidere, illiq; etiam inniti, atque ab eo pendere uelle, sed tuæ nunquam corrigere uitæ dissolutionem, sit ne animi parũ sui compotis, an maligni & peruicacis, haud satis scio.

Quare danda nobis eſt opera, obnixeq́; elaborandum, ne adeo amentes uecordesq́; efficiamur & ſtolidi, ut fucum Deo fieri poſſe opinemur. Cor enim ſedē utique fidei metitur in primis Deus, uitam deinde exteram, quæ cordis innocentiæ & teſtis ſit, & indicatrix. Qui igitur ſincero feruntur erga Deum affectu, ea præditi ſunt de more integritate, ut facile in ſe Dei teſtimonium habere præ ſe ferant, illi autem mundi. Ideo quæcunque mundus ſuggerit non prætermittunt ſagaces (ſi Deo placet) homines. Atque hæc de utriuſque partis teſtimonio ſint dicta. Cæterū qui habet filium, ut ait Ioannes, habet uitam, habet Deum, habet omne bonum. Qui uero non habet filium, neque Patrem habet, neque uitam, neque teſtimoniū illud Dei irrefragabile, quo continuis ueluti ſtimulis admonemur, CHRISTVM finem illum eſſe, ad quē labor omnis noſter ac ſtudium conniti debeat, in illoq́; aſpicere, à quo uis noſtra omnis fidei, qua potiſſimū ſeruamur, exordium habet, & incrementum. Eiuſmodi quidem imbuti perſuaſione, quid uel in ritibus, uel in ſacramentis, uel in cerimonijs, uel in ipſis quoque legibus humanis inuenimus, quo multum offendamur? Semel enim Dei charitate animati, in ea, cuiuſmodicunque ſint hominum leges, atque ſanctiones, uitam degimus tranquillam, cuius profecto uirtutem non ignorantes, in Deum, humanas tamen haud contemnentes ordinationes, toto ferimur nixu ac ſtudio. Haud nos ſanè quidem præterit, haſce Patrum leges atque inſtitutiones fræna quædam eſſe temerarijs, gradusq́; nonnullos alijs ad perfectiora, quæ

qui duce Deo sunt assecuti, nihil hisce remorantur impedimentis, quin in Deum ullo absque medio alio transeant. Qui enim iam culmen montis obtinuit, quomodo exesas iterũ perrepere quærit crepidines? quid amfractus? Ista quærant imbecilliores, ac lassi. Porrò mons noster CHRISTVS est, uideant modo qui ad eum suspirant, quibus mons iste obtinendus sit medijs, ne errent: neque decliuia montis iuga, aspera illa quidem & infabricata, ipsum montis apicem planè amœnum & delectabilem appellent. Et cum cætera, quæ à pietate non solum non retrahunt, sed fauere illi etiam uidentur, per gradus illorum informent passus ad montis uerticem, sola fides unico citoq; ea superat uolatu, ad quæ alij diutina uix ui perueniunt exercitatione ac sudore non absque fide tamen. aliter uero cassus omnis illorum esset conatus. Hinc puto nõnullos excellentiori, quàm sint uulgares homines, ornatos sensu ac spiritu, ad tam sublimem diuinarum illuminationum ascendisse gradũ, ut dicerent, eò perfectionis euolare posse animam, atque ad tantam deuenire posse cum Deo unionem, ut nulla detineretur operandi lege, sed suo contenta ardore, atque ecstasi, illius frueretur aspectu libera, & soluta, ad quem alij pie se se exercentes sudãtesq; peruenire adnitũtur. Istuc enim adumbrauit mysterium Deus, cum peracto sex dierum opificio, requieuit ab omni opere quod patrauerat. Tamen ut hæc uera sint, in populis adhuc peccati lege grauatis, iccirco crassioribus addictis affectibus, non sunt spargenda. Defæcatiorem quidem requirunt mentem, quàm ut plurimũ sunt homines, qui

sua eò facile dirigunt cõsilia & studia, ubi spes maior est ocij & libertatis. non hic sanè uafram quorundã doctrinam probare mihi animus est, ut doctrinam omnem esse hæreticorum duco. Sed cautionem in his etiam, quæ uerissima sunt, propter rudiorum imbecillitatem requiro. eiusmodi enim sapientia, cuiusmodi actus is est mentis quietissimus, quo anima sine ulla prorsus actione extera in Deo conquiescit, non omniũ est, neque omnibus est inuulganda, hisq; potissimum, qui in operando diu exercitati, nihil ferè ultra. Saliuæ quidem illi ac succo bene operandi assueti, licet non mali sint, eò tamen nondum processere cognitionis ac lucis, ut sibi persuaderi uelint Deum tunc uere apprehendi, & gustari cum animæ sudore istiusmodi factorum absterso exantlatoq; in Deo magis quàm in se uiuunt. Ita nonnullos ex nostris sensisse arbitror, sed quia non omnibus idem fuit gustus, quantam uidi ego interim excitari in illos oblocutionum flammam? Camerinam dixisses funditus euulsam, commotamq;, ac in templis aulæorum loco appensam. Verum ut à leuissimis quorundam ineruditisq;, seu mauis zelo Dei parum temperato affectis animis, illiusmodi processit strepitus, sic re diligentius à Patribus intellecta, cito desijt. Dici non potest, quàm intemperanter interdũ se quidam habeant in diuulgandis aliorum erratis, seu magis propria istiusmodi prætextu nequitia & fatuita te, addo & ignorantia. Hos quidem ut suos amat mũdus, fouet, amplectitur, beat eo tandem modo ac nutrit, quo solent armenta lanij, aut anseres in saginario recutiti infarciri iudæi. At nos, qui aliud beatitu-

dinis genus à Deo, quàm illi à mundo, præstolamur, quæ nostram fulciunt de uenturis fidem, atque expe=ctationem, audiamus: sic enim cum supradictis suũ perpetuat sermonem apostolus.

HAEC scribo uobis, ut sciatis quoniam uitã habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei.]

Mirum quàm frequenter sanctissimus hic scriba uerbis huiusmodi, scimus, scitis, sua in epistola utatur. Nõ sanè id quidem frustra. præcipua nanque ea est fidei uirtus, ut animas suis prius effictas coloribus, fidentes faciat, & ulla absque hæsitatione intrepidas, in his maxime pertractandis, quæ totam requirunt mentẽ, & ad diuinas illuminationes transitum. Hic scio nõnullos offendi, qui tum se gratum Deo sacrificium offerre opinantur, cum suis in petitionibus aut precibus aut uotis etiam Deo nuncupandis, nonnihil hærent, petuntq; dubij, quod nisi persuasissimis concedi solet mentibus, hoc est, ita de diuina nihil uerentibus clementia, ut quæ sibi propter peccati turpitudinẽ haud dari par sit, ea se Dei misericordia consecuturos nequaquam dubitent. Verum continui, tum ultronei nostri in peccata lapsus hanc superuacaneam pepererũt ambiguitatem, atque illa ipsa, quæ Deus in se sperantibus, interposito quoque iusiurando, dare est pollicitus, obtinendi metum. Rogo, quid sibi uolunt uerba illa CHRISTI? Petite & accipietis, pulsate & aperietur uobis. Certe nudo hic opus est intellectu, non uafro & cauilloso. Absolutissimum istuc est axioma, qui petit, accipit. Quid tu ergo dubius rogas? an quia peccator es, ac Dei hostis? Num clàm te est id propriũ

Dei esse munus, idq́; illum in primis cupere, ut ueniam resipiscentibus tribuat, miserosq́; à miseria subleuet, ac tandem suis illos ornatos donis ad cœlum euehat? Petis ne aliud? An quidpiam à Deo aliud efflagitas, quod huc non pertineat? Nulli dubium, quod quæcunque petiuerimus (sic in sequentibus cõcludit apostolus) secundum uoluntatem eius audit nos. Scelus proinde id esset propemodum inexpiabile quicquam à Deo petere audere, quod præter illius esse uoluntatem quis certo sciret. At illum in CHRISTI nomine petere arbitramur, qui suis in petitionibus Deo faciendis. nihil aliud molitur, præterquam æterni Patris honorem, et eius filij gloriam, quam celebrem tum fore ducimus, cum ea rogantur, quæ ut confidentius peti possent, Deus homo factus est, nempe unus ex Adæ posteris, peccato excepto. Eò itaque, ut dicere incœperamus, lux spectat fidei, eò charitas, eò in aduersis constantia, patientia, æquanimitas, desideriumq́; supernorum, atque cum primis nostri cognitio & contemptus. Cæterum æterna beatitudo quàm maxima petenda est ueneratione, ac, uti res nobis omnino inaccessibilis, per CHRISTI tamẽ uirtutem ac meritum facta peruia, & facilis, uerecunde, sanctaq́; animi trepidatione roganda. Sed in his etiam tanta est adhibenda humilitas & animi demissio, ut ne ipsam quidem beatitudinem impetrare uelimus, si sic uisum fuerit Deo. Siquidem si Deum, ut par est, uel quærimus, uel supra res conditas amamus, ea debemus affecti esse mente, cõsilioq́;, ut ne mortem quidem horreamus æternam, si ita Dei nomen illustratum iri iudicauerimus. Illius

quippe ſumus, qui nos redemit. Quo circa cum in omnibus, tum maxime in precationibus ac uotis domino ſtamus aut cadimus. Illud is tantum cupit, ut cum ſeria potiſſimum ac ſalutaria petere decreuerimus, uota illi noſtra libere fidenterq; aperiamus: credamusq; CHRISTVM IESVM uitã illam eſſe æternam, ad quam dies nocteſq; ſuſpirant electi. et quam ſanè uitam iam præſto nobis eſſe nõ dubitemus, ſimul ut Dei filio credere, atque in illo ſpem noſtram omnẽ collocare cœperimus. Hæc, inquit, ſcribo uobis. Is totius ſermonis mei ſcopus eſt. In id præcipue meis in cõcionibus incumbo, ut tuti ſitis, utq; omni reiecta ab animo hæſitatione credatis ſciatiſq; indubitãter uitam iam uobis in manibus æternam poſitam eſſe. uos, inquam, uitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. Nollem (ſic me ſeruet Deus) quæ huc uſque de certitudine habenda in fidei cauſa diximus, cuiquã ſcandalo eſſe atque admirationi. Diximus, quæ nos quotidie experimur. ut alij hac in re afficiantur, nec quæro, nec ſcribo. Adhæc qui uerbum illud (ſcimus) tam frequens apud Ioannem intelligere unquam potero? Haud multo poſt ſic ait, Scimus quoniam ex Deo ſumus. Hinc certe cauillationes omnes abeſſe debent. Et quidem iſtiuſmodi euulſa meo à pectore perſuaſione, quá'nam re alia aut ratione, aut ſtudio, pax illa animi, qua ſedari ſolent conſcientiæ ſtrepitus, & mens in Deum rapi, mihi interdum conciliari poterit? Num metu illo terrifico iudiciorum Dei, quæ dum cogito cohorreſco totus & exanimor? Dicam quod in me nonnunquam tanquam in ſcena tumultuaria peragi meo

maximo experior periculo. Si quando enim de IESV CHRISTI gratia & beneuolentia aut dubito, aut non illa, qua debeo, ueneror pietate, tum nullam penitus in me esse pacem sentio, sed terrorem, sed fluctuationem, sed animi langorem, interdumq; desperationem, atque ad flagitia procliuitatem. Falli eùimuero hic ego possum, at is minime fallitur, qui spirituum discretionem habens, omnia dijudicat, & à nemine iudicatur. Aut nimium itaque fiduciæ, quam de Deo concipi oportet, tribuo, aut me prorsus destituit CHRISTI spiritus, quē tamen meis in moribus & actionibus, ne dum in uigilijs hisce meis frigidis ac ieiunis, unicum esse scopum & uolo, &, quoad uixero, nullum alium admittam. Non poterit sic in se sperantem auersari? num abijcere? num labi sinere? Vt alij opinentur, mea non interest scire. At nos illud interim compertissimum habemus, & scimus cum Ioanne, quoniam filius Dei uenit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus uerum Deum, & simus in uero filio eius.

ET hæc est fiducia, quàm habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos.] Ergo qui suam ita instituūt uitam, ut semper sordidi sint, & impuri, hi neutiquā cum orant audiuntur, quoniam non secundum Dei uoluntatem orant, quæ purissimæ naturæ cū sit, puros etiam suos uult esse cultores. Sic Paulus. Hæc est uoluntas Dei sanctificatio uestra. Sancti ergo audiuntur, cæteri autem non ita. Sed sanctos interim appello, quos sitire iustitiam definit CHRISTVS,

Iccirco illos beatos uocat, ſanctos nimirum ac dignos, quorum precationes exaudiat altiſſimus. Id uult Ioannes, huiuſmodi ſcilicet fiduciam nobis à Deo conceſſam eſſe, ut quicquid iuxta illius uoluntatem, quæ nihil impurum diligit & confuſum rogauerimus, id, quicquid illud fuerit, impetrare poſſe nõ dubitemus. Tantum illud curandum, ne aliter quàm ille inſtituit, ad orationem accedamus. actus enim illi ſimpliciſſimus, quo Deo per orationis calorem unimur, cum omne execretur inquinamentum, tum præcipue odia deteſtatur, ac diſcordias. qui ita affectus eſt (ut cuncti affecti eſſe debent chriſtiani) ut nihil Dei honori præferre uelit, quomodo non, quæ ſecundum Dei uoluntatem peti debent, petet? Dico uobis, aiebat CHRISTVS, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient uobis. hic nullam audio celebrari diffidentiam, nullum pauorem, nullam hæſitationẽ. Verum in primis, inquit, quærite regnum Dei, non ueſtra commoda, non fortunas, non ultiones, non mundi gloriam, non ſanctitatis rumorem ac famam. hæc gentes inquirant: uos autem non ſic. De his porrò, quæ cum rogantur, à Deo uidentur contemni, ſic iudico, quòd aut petentibus futura eſſent, ſi cõcederentur, detrimento; aut qui rogant immundi ſunt, & peccatores, proindeq; uel petunt non petenda, uel non eo, quo peti debent, animo. Quo circa hac in exercitatione haud mediocris nauanda eſt opera, pro uiriliq; elaborandum, ne noſtris in colloquijs cum Deo habendis, inquinatum nobiſcum feramus animum, aut ſi per Dei ſpiritum mundi effecti ſumus, ne illa rogemus,

quæ impetrata postea exitio nobis futura sint, non saluti. quantum certe nobis afferre debent consolationis uerba illa CHRISTI: Pater, inquit, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis. Atque hæc CHRISTVS in obsequio alieno occupatus. Vide sis an potissimum id esse debeat in orante membrum, cura uidelicet proximi assidua. At quo nam illos nomine appellabimus, aut in quo orãtium numero atque ordine censebimus, qui cum perpetuis alios afficiãt incommodis, uexentq; calumnijs, atque odijs exagitent innocuos, orant tamẽ, & quo tectior illorum appareat fucus, exomologesi uel usque ad nauseam audientiã repetita (crebro enim ut suam pluribus attestentur animi leuitatem, mutãt sacerdotes) rem sacram quotidie faciunt, CHRISTI que cruorem, puris tantummodo propinandum animis, impudentissime bibunt? hi quidem longa modestissimi IESV abusi patientia, sacrosancta quoque pro leui habent sacramenta, Deiq; benignitate sua ad obtegenda flagitia periculosissimum in modum abutuntur. Verum his omissis quid de fiducia in Deũ habenda sentiat apostolus, edisseramus. Hæc est, inquit, fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundũ uoluntatẽ eius, audit nos. ET scimus quia audit nos quicquid petierimus. Scimus quòd habemus petitiones, quas postulauimus ab eo.] Hic quidam facta supradictorum omnium ueluti summula, sic rem totam absoluit. Ergo, inquit, super his tantum plenam nos & indubitabilem iussit exauditionis habere fiduciam, quæ non no-

ſtris commodis, nec ſolatijs temporalibus, ſed domini congruant uoluntati. quod etiam in oratione dominica inſerere præcipimur: Fiat uoluntas tua, ſcilicet, non noſtra. hæc ille. nos ad inſtitutum. Obſerua quàm ſæpe, ut iam diximus, certitudinis uerbum inculcet apoſtolus. Scimus, ait, quia audit nos: ſcimus quòd habemus petitiones, quas poſtulauimus à Deo. iam illud compertum, ea quæ plerunque à Deo rogare debeamus, obſcura nobis eſſe atque ignota, niſi CHRISTI ſpiritus edoceat. nam pro ſalutaribus nonnunquam noxia petere conſueuimus. At ille qui nos noſtramq; miſeriam, tanquam oues paſtor afflictas, fert humeris, ea ſuggerere non contatur, quæ nobis magis expediunt, & conducunt. Ad hunc ſanè modum, nempe à ſpiritu Dei ſancto edocti ſi petimus, ſcimus abſque dubio nos iam impetraſſe rogata. Scimus, inquit, quòd habemus petitiones, quas poſtulauimus. Etenim tãtæ eſt benignitatis erga ſuos dominus IESVS, ut nihil quod intertrimento futurum illis ſit & damno, rogare ſinat. Et cum quidem utilia ſuggerit, ea omnino ſuggerit, quæ ſua ipſe ſponte nobis cæteroqui ad ampliſſimam diuini amoris copiã conniuentibus daturus eſt. nam quæ impoſſibilia ſunt hominibus, poſſibilia ſunt Deo. Dempta itaque huiuſmodi ab orante fiducia, quã tamen uitæ morumq; integritate ornatam eſſe uolumus, non uideo quæ peti queant à Deo, quæ firmis ſubnixa ſint præſidijs. Clamant paſſim ſcripturæ ſalutem animarum in fide IESV CHRISTI ſitam eſſe, tu uero ad congreſſus illos mirabiles, planeq; diuinos cum Deo, abſque

fide, aut saltem nutanti ac dubio animo accedere præ sumes? Tale quidem periculum non libenter subirem. At unde tam letalis emerserit morbus, luesq; generalis adrepserit, ferè diuino. Odijs enim contaminati plerique, iniuriarum quoque acceptarum mole memoriaq; & se ulciscendi desiderio grauati, qui suis unquam poterunt erratis Deum propitium orando sperare? Tam enim odibilis Deo fit pertinax offensionum memoria, & ultionum libido, ut peccatum id esse ad mortem, nempe irremissibile ac deploratum, definiat Ioannes. Attende quid asserat.

QVI scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut quis roget.] Cum quidem præcipuus epistolæ huius scopus charitas sit, qua absente moritur anima, facile persuaderi mihi patior de odijs hic agi mutuis. Vult sanè apostolus ad mutuam nos teneri beneuolentiam in his maxime, quæ ad religionem pertinent, ut sunt ferè admonitiones, instructionesq; à pio ductæ animo, sed in primis ad Deum pro salute mutua preces atque gemituum oblationes. Sint enim quamuis proximi nostri delicta grauia, addo & in alios effera & sæua, modo peracti illum facinoris pudeat pigeatq;, nostræ haudquaquam pro illius salute reijciuntur à Deo precationes. At contra si quem ita memorem tenacemq; iniuriarum uideris, ut nullis placari possit remedijs, quin in ulciscendis sibi illatis contumelijs eò dirius incrudescat, quò mitius roges, uanæ omnino sunt preces, si quas pro tali effuderis desspera

to. Et sciens quidem & prudens in iam concepta per durat malitia. tametsi enim Deus omni peccatorum genere offenditur, mirum tamen quàm ægre ferat, si quid data opera & perseueranter in fratrem deliqueris. Mirum quàm in hoc toto genere ab omnibus ferme peccetur. Vix inuenias qui fratrem non offendat. Verum facile huiuscemodi delentur notæ, quæ ab animo plerunque subita ira percito & fragili proficiscuntur, non à maligno & obstinato. Multum adeò interest quo quis peccet animo. etenim offensiones quædam sunt, quæ etsi charitatem aliquantisper lædunt, non tamen extingunt, ut ferè illæ extingunt, quibus odia rixæq;, ac perpetuæ, uel usque ad tumulum, comitantur discordiæ. quis igitur pro sic turpiter affectis Deum rogare audebit? Est peccatum, inquit, ad mortem. En quo appellat nomine mortalium inimicitias. non pro illo (scilicet peccato) dico ut roget quis. Causam uero qualem affers? quoniam qui ita pertinaci uiuunt animo ac truculento, ut mori malint, quàm inulti esse, ac parcere, legem Dei consulto oppugnant, & quantum in se est, demoliuntur. & ut uixere, sic mortem studiose oppetunt odiorum plenissimam, ac desperatam. Homo homini reseruat iram (clamat Salomon) & à Deo quærit medelam? ipse cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem quærit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? uide quàm indelebile atque omnium grauissimum peccatum sit odiorum tenacitas. enimuero si quæ hic scribenda essent, mandare literis non exhorrescerem, ampla mihi non deesset dicendorum sylua, densa illa quidem, at-

que adeò molesta, ut quaquauersum me uertam, acutissimos inueniam dumos, clauorumq; eculeos. His itaque delibatis fateri non graue sit absolutissimum illud esse opus fidei pro fratre peccante Deum rogare, tantoq; id sanctius peragi, quanto ille infirmior est, ac nobis molestior. indicium utique istuc est optime instituti animi, atque in his, quæ Dei religionem ornãt, affabre eruditi. illud quoque fatendum alienorum hic propterea mentioné fieri admissorum, quo nobis haud clàm sit quanto armata ea esse debeat robore fiducia, quæ non modo nostra, sed etiam aliena queat abolere delicta. Tantum id auet spiritus, ne, dum oramus, similes simus pelagi fluctibus, qui à uento mouentur, & circunferuntur. Qui certe ad hunc orat modum, animo uidelicet naufragante ac procelloso, & propter hæsitationem & ambiguitatem fracto, ineptior quidem est, quàm ut Dei spiritu obsignari possit: quemadmodum maris fluctus non facile formam recipiunt ullam, eo maxime tempore, quo à uentis exuscitantur, horrendumq; in modum perfracti remugiunt. ita sanè mugis potius quàm oras, si anceps oras. at nunc alium inquiramus sensum, pertritum quidem illum, atque ab omnibus ferme sic intellectum. Volunt peccatum id esse ad mortem, pro quo sanando nefas omnino sit Deum rogari. uoluntq; illud intelligi, quòd aliàs peccatum in spiritum sanctum nuncupari legimus, quodq; definiunt ad illos pertinere, qui CHRISTI fidem iam receptam deserunt, aut ultroneis cõmaculant superstitionibus aut CHRISTO penitus reiecto, illius amplius non parent legibus. quandiu

igitur in uoluntaria perseuerant à Deo defectione, conculcantq;, ut ait Paulus, filium Dei, & sanguinem testamenti, in quo sanctificati sunt, pollutum dixerint, spirituiq; gratiæ contumeliam fecerint: Hoc est, gratiam quam in CHRISTO esse norunt refutauerint, perditi omnino sunt, atque ulla sine spe ueniæ à Deo repulsi. De his quidem illud dici existimo in Hieremia: Tu noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Nonne uides quid isti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Hierusalem? Recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt, & cœtus præuaricatorum. de malo ad malum egressi sunt. ecce effigies suapte sponte recedentium à Deo iam cognito. en terrifica in illos comminatio, quos impœnitentes uocant, emissa. Non exaudiam, inquit, te. Cæterum iudæ ciuitas sancta est ecclesia. Plateas uero Hierusalem, loca ea esse reor, in quibus pacem illam sublimem, qua sedatis prorsus appetentijs in animo effrænis, Deum contemplamur, suum habere domicilium par esset. Sed nonne uides, ait, quid isti faciũt? nunquid spelunca latronum facta est domus ista? filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem. atque hunc ad modum & parentum & liberorum uno facto uolumine omnes propemodum in id conspirant, ut polluant templum sanctum Dei. Pro huiusmodi igitur fidei contaminatoribus, ultroq; perseuerantibus in malitia, atque ad hostes transfugio, quis nam sedate fidenterq; orare unquam poterit? non pro his, inquit, roget quis, sed pro illis tantum, quos uel igno

ran tia

rantia, uel imbecillitas ad casum impulit. Et quidem

OMNIS iniquitas peccatum est, & est peccatum non ad mortem.] Tanta, inquit, est peccatorũ diuersitas, ut in omni quanlibet parua legis transgressione peccatum incurramus. quicquid enim à suprema recedit iustitia, peccatum est. uerum non pauca esse peccatorum discrimina non ignoramus. Est quidem peccatum ad mortem, hoc est, quod admissum affert mortem, & condonari minime solet, ut de his loqui consueuimus, qui semel illuminati, ultro in Spiritum sanctum iniurij sunt, peccantq; de industria, atque ab agnita pridem ueritate sponte deficiunt. est rursus peccatum non ad mortem, ut ferè illa sunt, sine quibus in hoc uiui posse mundo non est qui in seipso non experiatur, atque hæc ut perpetratu facilia sunt, ita quotidianis delentur precibus tum nostris, tum cæterorum, quibus cum degimus in fidei communicatione.

SED scimus quia omnis, qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.] Generationem Dei, gratiã uocat, qua quis suffultus quomodo in morbum aliquẽ capitalẽ prolabi poterit? gratia, inquit, Dei conseruat eum, quin & malignus non tangit eum. hoc est, ne leue quidem cõmertium cum domino illo maligno & impuris, nempe dæmone peccatoq; ad mortem habet. Cum quis ex Deo se natum esse intelligit, semenq; diuinum in filijs Dei per gratiam ingeneratum non aspernatur, perstat in acie intrepidus, nihilq; tam horret in uita, quàm ut dissimilis suo inueniatur parenti. Nam CHRISTVS per quem regenera

ti sumus ad uitam semel mortuus est, ac reuixit non amplius moriturus. ita & nos à tam nobili non degenerantes stipite, mortui semel per baptismum, ad uitamq; cum CHRISTO experrecti ac exuscitati, illud ne iterum agemus, propter quid CHRISTO esset iterum moriendum? id planè nos uelle significamus, ubi nulla interposita requiete, ad perpetranda scelera promptiores sumus, quàm ut ullo diuini timoris fræno cohiberi posse uideamur. At tanta felicissimi huius est uirtus seminis, seu gratiæ, seu gratuitæ regenerationis appellare libeat, ut ea si quis donatus fuerit, uix lubens, ex animoq; ad peccatum accedat. Cum itaque omnis legis transgressio (ea est iniquitas) peccatum sit, omnesq; ubique gentium homines in eundem offendant lapidem, danda est opera, simul ut omnibus cõnaturale penè factum sit ob uitiatam naturam, ut peccent, ne peccatis adeo tenaciter uoluptuoseq; inhæreamus, ut absque fiducia ueniæ hac ex uita demigrare necesse sit. hoc peccati genus à morte proficisci, atque in mortem desinere quis non fateatur? quapropter horrendam illam esse legis præuaricationem ducimus, & mortiferam, cum quis ita in peccatis, illis præsertim, quæ in odiorũ simultatumq; pertinacia, nec non in dura & obstinata defectione à fide, ueritateq; cognita uersantur, induruit, ut quẽadmodum uiuens implacabilis fuit, sic moriens inexorabilem inueniat iudicem. Pro eiuscemodi deploratis animis quis Deum roget? ergo pro his tantum orare conuenit, qui in CHRISTI fide atque dilectione uitam cum morte commutauere. hi quidem quan

tumuis blande ac sæue à mundi illecebris aut odijs ne firmo adhæreant Deo mentis robore, impetantur à iam tamen concepta de Deo fiducia, persuasioneq; & amore, ne pedem quidem secedunt, sed in dies aucti magis in Deo, cum apostolo illud quod sequitur de se quoque dici posse non dubitant.

SCIMVS quoniam ex Deo sumus, & mundus totus in maligno positus est. & scimus quoniam filius Dei uenit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus uerum Deum, & simus in uero filio eius.]

Tria hic narrat apostolus: primum quidem certitudinis persuasionem more suo asserit, deinde mundum totum innumeris obnoxium esse malis replicat, postremo quid è CHRISTI aduentũ sperandum fuit aperit. De certitudine nonnulla in superioribus, & prolixe, &, ut mea fert opinio, necessario diximus, atque illam fuisse Ioannis mentem, nuncq; esse ecclesiæ existimamus. Ab huius sanè iudicio ac censura pendere tum uolo, tum, si qui sunt, quibus aliter persuasum sit, quibusq; propria magis commenta arrident, quàm ecclesiæ definitiones, ac decreta, tam illorum execror ingenia & nouitates, quàm quis alius. Magis quidem ecclesiæ, quàm ipsis meis alioqui charissimis ac pijs parentibus debeor. Ab illis enim carnem hanc moribundam accepi & mundum. Ab ecclesia uero CHRISTVM. cum CHRISTVM dico, bonorum omnium æternorum copiam cumulatissimam intelligo. Caro enim per se ac mundus quid insidiarum? quid quocunque me uertam non obijciũt rerum earum, quæ ab innocentia me retrahant uitæ?

Verum ab istorum fascinatione atque præstigijs me CHRISTVS eximit, qui hac de causa mundum hunc perditum & malignum inuisit, quò nos attonitos, cæcutientesq;, ac stupidos, è tenebris, atraq; errorum caligine, ac nocte extraheret; sensumq; dudum, atque intellectum obtenebratum, diraq; phantasmatum irruptione confusum, redintegraret; itaq; restitueret, ut omisso mundo uerum illum esse Deum, qui in uero habitet, cognosceremus. Ipse quidem uerus est Deus, uerus est & Pater. uter'que uerus atque unus Deus. quandiu enim per fidei doctrinam in Patre sumus, tandiu in eius sumus ac uiuimus unigenito. Siquidem

HIC est uerus Deus, & uita æterna.]

Deus quidem est, quia omnipotens. Verus item, quia unus. atque hic tam potens, tam uerus, tam unicus, ipsa est uita æterna. Hoc est, ob id uenit in mundũ, ut suo concesso lumine, tot inter mundi aduersa nihil aliud quàm ipsum met quæreremus. Vnde si quid nobis hac in pugna periculosa & cruenta cum mundo succedit ex animo, optatisq; potimur, id totum sit CHRISTI, qui Deus est uerus, cætera uero, quæ uel in mundo sunt, uel intra nos, & falsa, & caduca, & imbecilla, speramus ne tam uitreis ac debilibus medijs, ut sunt mundi præsidia, aut humanarum uirium, addo & mentium effugia, posse nos aliquando tãtas adipisci diuitias, ut est uita æterna, absque CHRISTO, qui ut fortissimus atque omnipotens est suorum tutor, ita præmium uerum est ac finis? Ipse nanque est uita æterna, ergo cũ CHRI-

STVM,

STVM nostrum esse Deum, nostrum amorem, nostrum arbitrium, nostram uoluntatem, & uolumus, & fatemur, tum uitam eundem esse quoque æternam, quam nostro amore, nostro arbitrio, nostra uoluntate adire cupimus, fatemur, & prædicamus. Ideo si quem uideris sua fide, suis uotis, suis sacramentis, suis uigilijs, suis eleemosynis uitam æternam quærere, sed à CHRISTI uita & imitatione abhorrere, hunc dicas toto errare itinere. Nam nihil aliud æternam esse uitam ducimus cum Ioanne, quàm CHRISTVM ipsum. Eam ob causam ut quærat aliam, nullam tamen tam compendiariam & necessariam ad assequendum quod optat inueniet uiam, quàm si CHRISTVM induerit. Qua re Paulus commemoratis semel quæ ad mundum pertinent, illecebris, remedium, quo effrænis illius libido coherceri possit, mox attulit: Induimini, ait, dominum IESVM CHRISTVM, & carnis curam ne feceritis in desiderijs. Hinc, reor, infinitæ illæ ac multijuges sectarum opiniones non solum in regionibus ac regnis, sed etiam in paruis oppidulis & uicis emersere nostra hac tempestate, quòd CHRISTI uita post habita per deuia à plerisque erratum sit. Etenim dum suam sibi quilibet statuere conantur iustitiam, iustitiæ Dei, ut quæritur Paulus, non sunt subiecti. Oro, quid nos aliud tam procul à præmonstrata uiæ sinceritate per CHRISTVM deturbauit? nonne cruoris eius, unde nostra coorta est iustificatio & meritũ, obliuio? Esto, uitam speras posse te aliquando beatam assequi, laudo, tuamq; non sperno fidem. At tu in=

terim uide quibus id tentas medijs. si quidē tuæ istiusmodi fidei annexus est CHRISTVS, iam tu beatus, quandoquidem nihil aliud uitam esse beatam atque æternam definit Ioannes (ut diximus) quàm CHRISTVM habere. Stultissimi sunt igitur homines, qui æternam uitam efflagitantes, quærentesq́; , cuncta ferè prius, quàm CHRISTVM admittant, periclitantur. unde aut sero, aut nunquam sui fiunt uoti compotes nonnulli ex his maxime, qui totam ætatem in asperitate uitæ, legumq́; priuatarum iugo, alioqui honesto, commacerantes, nihil aliud quàm cursum ullo absque prouentu consumunt. Causa? Quoniam neglecta CHRISTI uita, quæ in mundanarum rerum despicientia uersatur in primis, suis illis solum delectantur uitæ exteræ mercimonijs, in illisq; conquiescunt. auesńe, ò amice, quæ sit uita æterna tibi exponi? Audi quid de CHRISTO asserat Ioannes, Hic est uerus Deus, & uita æterna. Visńe breuiorem, etiamnum, præter hæc, tanquam laconismum, audire definitionem? Modum uero qualem nobis statuimus? Aut quid, quo tam sublimē nancisci queant uitam, profitebuntur homines? Vitam certe CHRISTI. Ergo ipse uia est, & ueritas, ne dum uita. Nam ipse uerus est Deus, ut inquit Ioannes, est & lux. Imo sol ipse autor lucis, ex qua sensus datus est nobis, ut cognoscamus uerum Deum (is est Pater) & simus, permaneamusq́; in uero filio eius. Siquidem ad ueram diuinorum cognitionem perueniri posse absque Dei luce ac ductu, quis unquam uel sibi, uel alijs persuasit? Ad summam,

ne agam de singulis, CHRISTVS uita ea est, ad quam adipiscendam contendunt hi, qui sanctis Ecclesiæ ordinationibus seruatis & decretis, CHRISTO solo nituntur. Hinc modus attingendi metã, illius est uita. Quapropter si uitam æternam expetimus, quem finem cursus intuebimur? nõne CHRISTVM? Si modum, si uiam, si rationem perueniendi inquirimus, num CHRISTO quidpiam anteponemus? Errant itaque miserandum in modum qui diuerticula alia quærẽtes, aut CHRISTVM prætereunt, aut illa cum CHRISTO necessario coniungunt. Ipse sanè uia est solus, per quã tuto itur ad uitam, cuius autor ipse est, ac summa: imo absque illo nulla esset uita: is unus itaque adorandus, unus quærendus, unus amandus, quia sine illo non ulla potest esse uia nisi obliqua. nulla uita nisi misera, nullus amor nisi fœdus & exitialis, nullum bonum nisi fictum. Ergo cum talis sit noster dominus ac Pater,

FILIOLI custodite uos à simulachris.]

Quod de Vero in particula iam dicta edisserunt nõnulli, haud operæpretium mihi admodum uisum est huc afferrre. Nam utrum ex græcis Deum addas, uel ne, quid ad sensum? Modo enim Patrem, iuxta & filium in uocibus illis (ut cognoscamus uerum Deum, & simus in uero filio eius) intelligamus, sat est. diuus tamen Hilarius hũc ita locum ordinat. Vt intelligamus uerũ, & simus in uero, in filio eius IESV CHRISTO hoc est per filium eius IESVM CHRISTVM non solum nouimus uerum, sed & in ue=

ro ſumus. Et qui certe in uero manet perſeueratq́;, in Deo ipſe manet, ſiquidē Deus ſolus uerus eſt. Ac plu quidem eſt eſſe in uero quàm uerum noſſe. Id ferè cōpertum, partem primam ad Patrem pertinere, poſtremam ad filium. De quo illud eſt dictum, Hic eſt uerus Deus, & uita æterna. Quanquam non deſunt qui & hanc particulam ad Patrem referunt, quem nouimus, in quo & ſumus per filium. Verum nobis placuit de filio interpretari cum diuo Hieronymo. Sic ille in Eſaiæ commentarijs. Venit, inquit, filius Dei, & dedit nobis mentem ut cognoſcamus uerum, & ſimus in uero filio eius IESV CHRISTO. Iſte eſt uerus Deus, nempe CHRISTVS, & uita æterna. Sed de his, quæ ad ſenſum parum habent momenti, pluſquam ſatis. Nunc quod reſtat epiſtolæ, decurſo iam ſtudio, abſoluamus. Filioli (inquit) cuſtodite uos à ſimulachris. Amen. Tametſi enim de Deorum cultura, de qua illud eſt, & adulterabantur in ligno, Ioannem hic intellexiſſe arbitror, aliud tamen ſimulachrorum genus etiam, quàm ſit teſtaceum, aut ligneum, ſpectaſſe credo. Ab illo quidem ſuæ tēpeſtatis idololatras potiſſimum deterrere uoluit, ab iſto uero noſtri æui hypocritas, illosq́; de quibus cum Sardanapalo is poteſt eſſe tumulus, Ede, bibe, lude, poſt mortem nulla uoluptas. Hi ſanè omnes licet neque Veneri, neque Baccho, neque Cereri, fictiles erigunt ſtatuas & ſimulachra, Venerem ſe tamen & Bacchum, & Cererem, & ſi quid turpius excogitauit antiquitas, pro Deo habere ſpurciſſimis atque adeo ſuperbis præ ſe ferunt moribus. De his puto ſenſiſſe dominum IE-

SVM in diuitis parabola. Quid faciam (inquit) quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit. Hoc faciam. Destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea. Et dicam animæ meæ, anima habes multa bona, posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. At tu diues auare ac sordide, uide & contremisce ad eam, quam de te laturus est, sententiam arbiter uniuersi. Stulte, ait, hac nocte animam tuam repetent à te, quæ autem parasti cuius erunt? Nulli dubium quòd sic male persuasis, nummus Deus est, ager item, horreum, penus, equorum seruorumq; multitudo, & ipsa demum gemmarum arcula, quemadmodum alijs uel scortum, uel pusio, uel ipsa omnino uxor, pellex'ue uxoris. Cum rem quidem aliquam ita effræne diligis, ut Deum pro illa adipiscenda seu potiunda offendere non uerearis, res ea tibi actutum pro Deo colitur, siue illa sit animata, siue inanimis, ut aurum est, dignitas, magistratus, signa, tabulæ, atque id genus alia, in quibus uel ipsi nonnunquam insaniunt religiosiores. Hi quoque, qui ferunt clauem scientiæ, ut ait CHRISTVS; Desunt'ne etiamnum idola in mundo? Restant hypocritæ, quorum Deus propria est existimatio, ac mentita fucosáq; sanctitatis aura, & opinio. Sunt & in hoc numero superstitiosi, uiriumq; humanarum plusquam par est sagaces (ut sic loquar) metatores. Hi enim uel arbitrium, uel uoluntatem, uel iustitiam propriam & merita non aliter colunt, fereq; illis sacra faciunt, atque olim magnæ Deæ, priscæ illæ Ro=

manorũ fœminæ adolere thura consueuerant. O stu pidam mortalium ignorantiam. siccine in ipso bea= to solis limine cæcutitur ac erratur? At iam demum (ut finiam) CHRISTVS lumen est ac sol. Vita rursum, ac uia ad uitam. cætera autem, quæ haud parui faciunt homines, uel superflua omnino sunt, uel gradus quidam ad uitam debiles. totum enim robur salutis in ipsa positum est uita, CHRI= STO IESV, ne quæ debentur partes capiti, mẽ= bris attribuamus. Habent nihilominus & mẽbra suas functiones, suos gradus, sua officia, sed eousque tamẽ, ne quid capiti derogetur. Ab ipso quidem sumus, ui= uimus, mouemur, alioqui saxa futuri, aut cespites, si uel paulum quidem ab ipso diuelleremur. Amen.

FINIS.

Series literarum.

* ** ABCDEFGHIKLMNO PQRSTV.

Omnes sunt quaterniones, præter V quinternionem, & ** duernionem.

VENETIIS, APVD ALDI FILIOS. M. D. XXXXVI.

AL DVS

66

